

**MITÄ OVAT „KANSAN YSTÄVÄT“
JA MITEN HE TAISTELEVAT
SOSIALIDEMOKRAATTEJA
VASTAAN?**

**(VASTAUS „RUSSKOJE BOGATSTVOSSA“
MARXILAISIA VASTAAN JULKAISTUIHIN
KIRJOITUKSIIN) ¹⁶**

*Kirjoitettu kevdällä ja kesällä 1894
Julkaistu ensi kerran vuonna 1894*

*Julkaistaan vuoden 1894
hektografipainoksen mukaan*

I VIHKO

„Russkoje Bogatstvo”¹⁶ on aloittanut sotaretken sosialidemokraatteja vastaan. Jo viime vuoden 10:nnessä numerossa eräs tuon aikakauslehden johtopukareista hra N. Mihailovski julisti edessä olevan „polemiikin” „meidän niin sanottuja marxilaisiamme eli sosialidemokraattejamme” vastaan. Sitten ilmestyivät hra S. Krivenkon artikkeli: „Kulttuuriyksilöitten johdosta” (№ 12) ja hra N. Mihailovskin artikkeli: „Kirjallisuus ja elämä” („Russkoje Bogatstvo” №№ 1 ja 2, 1894). Mitä tulee aikakauslehden omiin katsomuksiin meidän taloudellisiin oloihimme nähden, niin ne on esitetty täydellisimmin hra S. Juzhakovin kirjoituksessa: „Venäjän taloudellisen kehityksen kysymyksiä” (№№ 11 ja 12). Pyrkien yleensä esiintymään aikakauslehdessään todellisten „kansan ystäväin” aatteiden ja taktiikan edustajina nämä herrat ovat sosialidemokratian vannoutuneita vihollisia. Koettakaamme ottaa selkoa noista „kansan ystäivistä”, heidän harjoittamastaan marxilaisuuden arvostelusta, heidän aatteistaan ja heidän taktiikastaan.

Eniten hra Mihailovski kiinnittää huomiota marxilaisuuden teoreettisiin perusteihin ja sen vuoksi hän pysähtyy käsittelemään erikoisesti materialistista historiankäsitystä. Selostettuaan yleispiirtein tätä oppia selittävän laajan marxilaisen kirjallisuuden sisältöä, hra Mihailovski aloittaa arvostelunsa seuraavalla tiradilla:

„Ennen kaikkea”, sanoo hän, „herää itsestään kysymys: missä teoksessaan Marx on esittänyt materialistisen historiankäsityksensä? „Pääomassa” hän on antanut meille näytteen logiikan voiman yhdistämisestä oppineisuuteen ja taloustieteellisen kirjallisuuden sekä vastaavien tosiasia-

huolellisen tarkkaan tutkimiseen. Hän on tuonut päivänvaloon jo ammoin unohdetut taikka nykyisin kaikille tuntemattomat taloustieteen teoreetikot eikä ole jättänyt huomioimatta pienimpiäkään yksityiskohtia joissakin tehtaan-tarkastajain selostuksissa tahi erilaisten erikoiskomissioiden asiantuntijain lausunnoissa; sanalla sanoen, hän on kaivanut esille valtavan määrän tosiasia-aineistoa osaksi taloustieteellisten teorioittensa perustelua, osaksi niiden havainnollistamista varten. Jos hän on luonut „kokonaan uuden” käsityksen historiallisesta prosessista, selittänyt ihmiskunnan koko menneisyyden uudelta näkökannalta ja tehnyt yhteenvedon kaikista tähän asti tunnetuista filosofihistoriallisista teorioista, niin hän on tietenkin tehnyt sen samanlaisella huolellisuudella: hän on todella tarkistanut ja analysoinut arvostelevasti kaikki tunnetut historiallista prosessia koskevat teorit, käsitellyt tavattoman laajan aineiston maailman historian alalta. Tätä ajatusta vahvistaa vielä marxilaisessa kirjallisuudessa niin yleiseksi tavaksi tullut vertaaminen Darwiniin. Mitä on koko se työ, minkä Darwin on suorittanut? Muutamia yleistäviä, mitä läheisimmin toisiinsa sidottuja ajatuksia, jotka ovat kruunaava yhteenvelo kokonaisesta tosiasia-aineiston Mont Blancista. Mutta missä on Marxin vastaavanlainen työ? Sitä ei ole olemassa. Sitä ei ole Marxilla, eikä sitä ole olemassa koko marxilaisessa kirjallisuudessaakaan, niin määrällisesti laaja ja paljon levinyt kuin se onkin”.

Koko tämä tiradi on mitä kuvaavin antamaan käsityksen siitä, miten vähän yleisön keskuudessa ymmärretään „Pääomaa” ja Marxia. Esityksen valtavan todistusvoiman musertamana he kumarteleivat Marxin edessä, ylistävät häntä, mutta samaan aikaan jättävät kokonaan huomiotta opin perussisällön ja muina miehinä jatkavat „subjektiivisen sosiologian” vanhoja laverteluja. Tämän johdosta muistuu pakostakin mieleen se varsin oikea epigrafi, jonka Kautsky on valinnut Marxin taloustieteellistä oppia käsittelevään kirjaansa:

Wer wird nicht einen Klopstock loben?
Doch wird ihn jeder lesen? Nein.
Wir wollen weniger erhoben
Und fleissiger gelesen sein! *

* — Ken Klopstockia ei ylistäisi? Vaan lukevatko häntä kaikki? Ei. Me haluaisimme, että meitä ylistettäisiin vähemmän, mutta luettaisiin sitä ahkerammin! (Lessing). *Toim.*

Aivan niin! Hra Mihailovskin pitäisi vähemmän ylistää Marxia, mutta ahkerammin lukea häntä tahi paremminkin vakavammin ajatella lukemaansa.

„Pääomassa” Marx on antanut meille näytteen logiikan voiman yhdistämisestä oppineisuuteen”, sanoo hra Mihailovski. Tässä lauseessa hra Mihailovski on antanut meille näytteen loistavan fraasin ja sisällön tyhjyyden yhdistämisestä toisiinsa,— on eräs marxilainen huomauttanut. Ja tämä huomautus on aivan paikallaan. Tosiaankin, missä sitten on ilmennyt tuo Marxin logiikan voima? Mitä tuloksia se on tuottanut? Edelläesitettyä hra Mihailovskin tiradia lukiessa voisi luulla, että koko tuo voima on suunnattu „taloustieteellisiin teorioihin” sanan kaikkein ahtaimmassa mielessä,— ja siinä kaikki. Ja korostaakseen voimakkaammin sen kentän ahtautta, jolla Marx toi esille logiikan voimansa, hra Mihailovski korostaa „pienimpiä yksityisseikkoja”, „huoellisuutta”, „kaikille tuntemattomia teoreetikkoja” j.n.e. Siis ikäänkuin Marx ei olisikaan tuonut mitään oleellisesti uutta, mitään mainitsemisen arvoista näiden teorioiden rakentamistapaan, ikäänkuin hän olisi jättänyt taloustieteen rajat samanlaisiksi kuin ne olivat olleet entisillä taloustieteilijöillä, laajentamatta niitä ja esittämättä „kokonaan uutta” käsitystä itse tuosta tieteestä. Ja kuitenkin jokainen, joka on lukenut „Pääoman”, tietää, että tuo on silkkaa valhetta. Tämän johdosta ei voida olla palauttamatta mieliin, mitä hra Mihailovski kirjoitti Marxista 16 vuotta sitten polemisoidessaan äitelän porvarillista hra J. Zhukovskia¹⁷ vastaan. Lienevätkö silloin olleet ajat toiset vai olivatko tunteet tuoreempia, mutta hra Mihailovskin artikkelin sekä sävy että sisältö oli kokonaan toisenlainen.

— „Tämän teoksen lopputarkoituksena on näyttää nykyaikaisen yhteiskunnan kehityslaki” (alkuperäisessä: Das oekonomische Bewegungsgesetz — taloudellinen liikuntalaki), sanoo K. Marx „Pääomastaan” ja noudattaa tarkasti ohjelmaansa”, kirjoitti hra Mihailovski v. 1877. Tarkastakaamme lähemmin tuota arvostelijan tunnustuksen mukaan tarkasti noudatettua ohjelmaa. Sen sisältönä on „nykyaikaisen yhteiskunnan taloudellisen kehityslain esittäminen”.

Jo itse tuo sanamuoto asettaa eteemme useita kysymyksiä, jotka vaativat selitystä. Minkä vuoksi Marx puhuu

„nykyaikaisesta (modern)” yhteiskunnasta, kun kaikki taloustieteilijät ennen häntä ovat puhuneet yhteiskunnasta yleensä? Missä mielessä hän käyttää sanaa „nykyaikainen”, millaisten tunnusmerkkien mukaan hän erottaa muista tämän nykyaikaisen yhteiskunnan? Ja edelleen, mitä merkitsee tuo: yhteiskunnan taloudellinen liikuntalaki? Taloustieteilijöiltä olemme tottuneet kuulemaan — ja se on muuten eräs sangen suosittu ajatus sanomalehtimiesten ja taloustieteilijöiden keskuudessa niissä piireissä, joihin „Russkoje Bogatstvo” kuuluu, — että ainoastaan arvojen tuotanto on yksistään vain taloudellisten lakien alainen, kun sen sijaan jakelu on muka riippuvainen politiikasta, siitä, miten vallanpitäjät, sivistyneistö y.m.s. vaikuttavat yhteiskuntaan. Missähän mielessä sitten Marx puhuu yhteiskunnan taloudellisesta liikuntalaista ja samalla vielä nimittää tuota lakia sanalla *Naturgesetz* — luonnonlaiksi? Miten se on käsitettävä, kun niin monet kotimaiset sosiologit ovat kirjoitelleet kasoittain paperia todistaakseen, että yhteiskunnallisten ilmiöiden ala eroaa luonnonhistoriallisten ilmiöiden alasta ja että sen vuoksi ensinmainittujen tutkimiseen onkin sovellettava aivan erikoista „subjektiivista metodologiaa sosiologiassa”?

Kaikki nuo kysymykset heräävät luonnostaan ja välttämättömästi, ja tietenkin vain täydellinen sivistymättömyys voi aiheuttaa niiden sivuuttamisen „Pääomasta” puhuttaessa. Saadaksemme selvän näistä kysymyksistä lainaamme etukäteen vielä yhden kohdan samasta „Pääoman” alkulauseesta, jossa vain muutamaa riviä alempana sanotaan:

„Minun käsityskantani on se”, sanoo Marx, „että minä pidän taloudellisen yhteiskuntamuodostuman kehitystä luonnonhistoriallisena prosessina”¹⁸.

Jo näiden „Pääoman” alkulauseesta otettujen kahden kohdan pelkkä rinnastaminen riittää osoittamaan, että juuri siinä on „Pääoman” perusajatus, jota on noudatettu, niinkuin kuulumme, hyvin johdonmukaisesti ja harvinaisella logiikan voimalla. Kaiken tämän johdosta panemme merkille ennen kaikkea kaksi seikkaa: Marx puhuu vain yhdestä „taloudellisesta yhteiskuntamuodostumasta”, kapitalistisesta muodostumasta, s.o. hän sanoo tutkineensa vain sen eikä minkään muun muodostuman kehityslain. Tämä ensiksi. Ja toiseksi, pankaamme merkille ne menetelmät,

joilla Marx kehitteli johtopäätöksensä: nuo menetelmät, kuten vastikään kuulumme hra Mihailovskilta, olivat „vas-taavien tosiasioiden huolellisen tarkkaa tutkimista”.

Nyt siirrymme käsittelemään tuota „Pääoman” perus-ajatusta, jonka meidän subjektiivinen filosofimme yritti niin ovelasti sivuuttaa. Mitä itse asiassa on käsite: talou-dellinen yhteiskuntamuodostuma? ja miten sellaisen muo-dostuman kehitystä voidaan ja täytyy pitää luonnonhisto-riallisenä prosessina? — nämä ovat ne kysymykset, jotka meidän on ratkaistava. Olen jo huomauttanut, että vanhojen (ei Venäjälle vanhojen) taloustieteilijäin ja sosiologien näkökannalta katsoen taloudellisen yhteiskuntamuodostu-man käsite on aivan tarpeeton, sillä he puhuvat yhteiskun-nasta yleensä, väittelevät Spencerien kanssa siitä, mitä on yhteiskunta yleensä, mikä on yleensä katsoen yhteiskunnan tarkoitus ja olemus j.n.e. Tällaisissa järkeilyissä nuo sub-jektiiviset sosiologit nojautuvat sentapaisiin todisteluihin kuin esimerkiksi väitteeseen, että yhteiskunnan tarkoituk-sena on sen kaikkien jäsenten hyöty, että oikeudenmukai-suus vaatii sen vuoksi määrätynlaisista organisatiota ja että tämän ihanteellisen („Sosiologian pitää aloittaa jonkinlai-sesta utopiasta” — nämä subjektiivisen metodin erään laa-tijan hra Mihailovskin sanat luonnehtivat erinomaisesti heidän menetelmiensä olemusta) organisation kanssa risti-riidassa oleva järjestys on epänormaali ja sellaisena syr-jäytettävä. „Sosiologian oleellisenä tehtävänä”, päättelee esimerkiksi hra Mihailovski, „on niiden yhteiskunnallisten olojen selvillesaaminen, joiden vallitessa ihmisen jokin luontainen tarve saa tyydytyksen”. Tätä sosiologia kiinnos-taa, kuten huomaatte, ainoastaan sellainen yhteiskunta, mikä tyydyttää ihmisluontoa, mutta eivät lainkaan mitkään sellaiset yhteiskuntamuodostumat, jotka kaiken lisäksi voi-vat pohjautua sellaiseen „ihmisluonnon” kanssa risti-riidassa olevaan ilmiöön kuin enemmistön orjuuttamiseen vähemmistön taholta. Huomaatte myöskin, että tuon sosio-login näkökannalta katsoen ei voi olla puhettakaan siitä, että yhteiskunnan kehitystä voitaisiin pitää luonnonhisto-riallisenä prosessina. („Pitäessään jotakin suotavana taikka jotakin epäsuotavana sosiologin on löydettävä sellaiset keinot, että tuo suotava tulisi toteutetuksi ja epäsuotava syrjäytetyksi” — „sellaiset ja sellaiset ihanteet toteute-tuiksi”, järkeilee samainen hra Mihailovski.) Eikä siinä

kaikki, ei voi olla puhetta edes kehityksestäkään, vaan ainoastaan erilaisista poikkeamisista siitä, mikä on „suotavaa”, sellaisista „puutteellisuuksista”, joita historiassa on sattunut sen seurauksena... sen seurauksena, että ihmiset eivät ole olleet järkeviä, eivät ole kyenneet kyllin hyvin käsittämään, mitä ihmisluonto vaatii, eivät ole kyenneet löytämään tuollaisen järkevän järjestyksen toteuttamisen ehtoja. On selvää, että Marxin perusajatus taloudellisten yhteiskuntamuodostumien kehityksestä luonnonhistoriallisena prosessina kumoaa perinjuurin tuon lapsellisen moraalin, joka tavoittelee itselleen sosiologian nimeä. Millä tavalla Marx on kehittänyt tuon perusajatuksen? Hän on tehnyt sen erottamalla yhteiskuntaelämän eri aloista taloudellisen alan, erottamalla kaikista yhteiskunnallisista suhteista *tuotantosuhteet* alkuperäisinä ja perussuhteina, jotka määräävät kaikki muut suhteet. Marx itse on kuvaillut ajatuksensa kulkua tämän kysymyksen alalla seuraavasti:

„Ensimmäinen työ, johon minä ryhdyin ratkaistakseni mieltäni askarruttavat epäilykset, oli Hegelin oikeusfilosofian arvosteleva tarkastelu. Työni johti minut sellaiseen tulokseen, että oikeussuhteet samoin kuin poliittiset muodotkaan eivät ole selitettävissä ja johdettavissa yksinomaan vain juridisista ja valtiollisista perusteista; vielä vähemmän niitä voidaan selittää ja johtaa niin sanotusta ihmishengen yleisestä kehityksestä. Niiden juuret ovat yksinomaan aineellisissa suhteissa, elämänsuhteissa, joiden kokonaisuutta Hegel 18:nnen vuosisadan englantilaisten ja ranskalaisten kirjailijain tapaan sanoo „kansalaisyhteiskunnaksi”. Kansalaisyhteiskunnan anatomiaa taas on etsittävä poliittisesta taloustieteestä. Ne tulokset, joihin viimeksimainitun tutkiminen minut johti, voidaan esittää lyhyesti seuraavalla tavalla. Aineellisessa tuotannossa ihmiset joutuvat määrättyihin suhteisiin keskenään, *tuotantosuhteisiin*. Nämä suhteet vastaavat aina sitä tuottavaisuuden kehitystasetta, mikä heidän taloudellisilla voimillaan sillä kertaa on. Näiden tuotantosuhteiden kokonaisuus muodostaa yhteiskunnan taloudellisen rakenteen, sen reaalisen perustan, jolle juridinen ja poliittinen päällysrakennus kohoaa ja jota vastaavat yhteiskunnallisen tietoisuuden määrättyt muodot. Näin siis tuotantojärjestelmä määrää yhteiskunnalliset, poliittiset ja puhtaasti henkiset elämän prosessit. Niiden olemassaolo ei ole vain riippumatta

ihmisten tajunnasta, vaan päinvastoin itse tämä tajunta riippuu niistä. Mutta tuottavaisuutensa määrätyllä kehitysteella nämä voimat joutuvat yhteentörmäykseen niiden tuotantosuhteiden kanssa, joissa ihmiset ovat keskenään. Tämän seurauksena ne alkavat olla ristiriidassa myöskin tuotantosuhteiden juridisen ilmenemismuodon, s.o. omistujjärjestelmän kanssa. Silloin tuotantosuhteet lakkaavat vastaamasta tuottavaisuutta ja alkavat kahlehtia sitä. Siitä saa alkunsa yhteiskunnallisen kumouksen aikakausi. Taloudellisen perustan muuttuessa muuttuu enemmän tai vähemmän hitaasti tai nopeasti myöskin koko se suunnaton päällysrakennus, mikä sen yllä kohoaa. Näitä mullistuksia tarkasteltaessa täytyy aina erottaa tarkasti tuotantoehdoissa tapahtuva aineellinen muutos, joka on todettava luonnontieteellisen tarkasti, juridisissa, poliittisissa, uskonnollisissa, taiteellisissa tahi filosofisissa, lyhyesti sanoen, ideologisissa muodoissa tapahtuvista muutoksista, joissa muodoissa yhteentörmäyksen ajatus tunkeutuu ihmisten tajuntaan ja joissa siitä käy peitettyssä muodossa taistelu. Me emme arvioi yksityistä henkilöä sen mukaan, mitä hän itse ajattelee itsestään; mullistusten aikakautta ei myöskään voida arvioida sen oman itsetajunnan mukaan. Päinvastoin, tämän itsetajunnan täytyy saada selityksensä aineellisen elämän ristiriidoista, tuotantoehto- ja tuotantokykyisyyden tilan välisestä selkkauksesta... Yleispiirtein tarkasteltuna voidaan aasialaisia, antiikkisia, feodaalisia ja uusimpia porvarillisia tuotantojärjestelmiä pitää edistyksellisinä aikakausina yhteiskunnan taloudellisten muodostumien historiassa”¹⁹.

Jo itse tämä materialismin ajatus sosiologiassa oli nerokas ajatus. Tietenkin, *toistaiseksi* se oli vielä vain hypoteesi, mutta sellainen hypoteesi, joka ensimmäisen kerran teki mahdolliseksi tieteellisen tarkan suhtautumisen historiallisiin ja yhteiskunnallisiin kysymyksiin. Siihen asti sosiologit, osaamatta laskeutua yksinkertaisten ja sellaisten alkusuhteiden kuin tuotantosuhteiden tasalle, olivat ryhtyneet tutkimaan suoraan poliittisia ja juridisia muotoja, törmänneet siihen seikkaan, että nämä muodot syntyvät määrätyistä ihmiskunnan aatteista kullakin kaudella — ja pysähtyivät siihen; tultiin sellaiseen tulokseen, että yhteiskunnalliset suhteet ovat muka ihmisten tietoisesti rakentamia. Mutta tämä johtopäätös, joka esiintyy täy-

dellisenä Contrat Social-aatteessa²⁰ (jonka jäljet ovat erittäin selvästi havaittavissa kaikissa utopistisen sosialismin rakennelmissa), oli kokonaan ristiriidassa kaikkien historiallisten havaintojen kanssa. Milloinkaan ei ole ollut eikä nykyäänkään ole siten, että yhteiskunnan jäsenet käsittäisivät niiden yhteiskunnallisten suhteiden kokonaisuuden, joissa he elävät, jonakin määrättyinä, eheänä, jonkin periaatteen mukaisena; päinvastoin, joukot mukautuvat näihin suhteisiin tajunnastaan riippumatta ja ovat jopa siinä määrin käsittämättä niitä erikoisiksi historiallisiksi yhteiskunnallisiksi suhteiksi, että esimerkiksi vaihtosuhteet, joissa ihmiset ovat eläneet monia vuosisatoja, ovat tulleet selitetyiksi vasta ihan viime aikoina. Materialismi poisti tuon ristiriidan jatkamalla analyysiä syvemmälle, itse noiden ihmisten yhteiskunnallisten ajatusten alkuperään saakka; ja sen tekemä johtopäätös, että ajatuksen liikunta on riippuvainen esineiden liikunnasta, on ainoa johtopäätös, joka sopii yhteen tieteellisen psykologian kanssa. Edelleen, vielä toisessakin suhteessa tämä hypoteesi on ensi kerran kohottanut sosiologian tieteen asteelle. Tähän saakka sosiologit eivät ole osanneet yhteiskunnallisten ilmiöiden monimutkaisessa verkostossa erottaa tärkeitä ilmiöitä toisarvoisista ilmiöistä (siinä ovat subjektivismin juuret sosiologiassa) eivätkä ole kyenneet löytämään objektiivista kriteeriota sellaista rajanmääräämistä varten. Materialismi on antanut täysin objektiivisen kriteerion erottamalla „tuotantosuhteet” yhteiskunnan rakenteena ja tekemällä mahdolliseksi soveltaa näihin suhteisiin sitä yleistieteellistä toistuvaisuuden kriteeriota, jonka soveltuvaisuuden sosiologiaan subjektivistit ovat kieltäneet. Niin kauan kuin he rajoittuivat ideologisiin yhteiskunnallisiin suhteisiin (s.o. sellaisiin, jotka ennen muodostumistaan kulkevat ihmisen tajunnan* kautta) he eivät voineet huomata toistuvaisuutta ja säännönmukaisuutta eri maiden yhteiskunnallisissa ilmiöissä, ja heidän tieteensä on ollut parhaimmassa tapauksessa noiden ilmiöiden pelkkää kuvaamista, valikoima muokkaamatonta aineistoa. Aineellisten yhteiskunnallisten suhteiden analyysi (s.o. sellaisten suhteiden, jotka muodostuvat käymättä ihmisten tajunnan kautta: vaihtaessaan tuotteita ihmiset joutuvat tuotanto-

* Siis puhe on tietenkin kaiken aikaa yhteiskunnallisten eikä minkäänlaisten muiden suhteiden tajumisesta.

suhteisiin edes tajuamatta sitä, että se on yhteiskunnallinen tuotantosuhde) — aineellisten yhteiskunnallisten suhteiden analyysi teki heti mahdolliseksi huomata toistuvaisuuden ja säännönmukaisuuden sekä yleistää eri maissa vallitsevat järjestelmät yhdeksi peruskäsitteeksi *yhteiskuntamuodostumasta*. Ainoastaan sellainen yleistäminen tekikin mahdolliseksi siirtymisen yhteiskunnallisten ilmiöiden kuvaamisesta (ja niiden arvioimisesta ihanteen kannalta) niiden tarkkaan tieteelliseen analysoimiseen, jolloin tulee korostetuksi sanokaamme esimerkiksi se, millä jokin kapitalistinen maa eroaa toisesta, ja tutkituksi se, mikä niille kaikille on yhteistä.

Vihdoin kolmanneksi, tämä hypoteesi teki ensi kerran mahdolliseksi *tieteellisen* sosiologian vielä senkin vuoksi, että ainoastaan yhteiskunnallisten suhteiden johtaminen tuotantosuhteista johtuviksi ja näiden viimeksimainittujen johtaminen tuotantovoimien tasosta loi vankan pohjan yhteiskuntamuodostumien kehityksen käsittämiseksi luonnonhistoriallisena prosessina. Onhan itsestään selvää, että ilman sellaista katsantokantaa ei voi olla yhteiskuntatiedettä. (Subjektivistit esimerkiksi, tunnustaessaan historiallisten ilmiöiden lainmukaisuuden, eivät kuitenkaan kyenneet näkemään niiden kehitystä luonnonhistoriallisena prosessina — ja juuri sen tähden, että he pysähtyivät ihmisen yhteiskunnallisiin aatteisiin ja tarkoituseriin osaamatta johtaa näitä aatteita ja tarkoituseriä aineellisista yhteiskunnallisista suhteista johtuviksi.)

Mutta Marx, joka lausui julki tuon hypoteesin 40-luvulla, ryhtyi (nota bene *) tutkimaan tosiasia-aineistoa. Taloudellisista yhteiskuntamuodostumista hän otti tutkittavakseen yhden — tavaratalousjärjestelmän — ja tavattoman laajan todistusaineiston pohjalla (jota hän tutki ainakin 25 vuotta) analysoi mitä yksityiskohtaisimmin tuon muodostuman toiminnan ja kehityksen lait. Tämä analyysi liikkuu yksinomaan yhteiskunnan jäsenten keskinäisten tuotantosuhteiden piirissä: turvautumatta kertaakaan asian selvittämiseksi mihinkään näiden tuotantosuhteiden ulkopuolella oleviin tekijöihin Marx antaa mahdollisuuden nähdä, miten yhteiskunnallisen talouden tavaraorganisatio kehittyy, miten se muuttuu kapitalistiseksi organisaatioksi

* Pankaa merkille.

luoden (jo tuotantosuhteiden puitteissa) antagonistiset luokat, porvariston ja proletariaatin, miten se kehittää yhteiskunnallisen työn tuottavaisuutta ja siten tuo siihen sellaisen aineksen, joka joutuu sovittamattomaan ristiriitaan itse tuon kapitalistisen organisation perusteiden kanssa.

Sellainen on „Pääoman” *luusto*. Koko asia on kuitenkin siinä, että Marx ei tyytynyt tämän luuston esittämiseen, että hän ei rajoittunut yksinomaan „taloustieteelliseen teoriaan” sen tavallisessa mielessä, että *selittäessään* kysymyksessäolevan yhteiskuntamuodon rakennetta ja kehitystä *yksinomaan* tuotantosuhteiden pohjalla hän silti aina ja kaikkialla tarkkaili noita tuotantosuhteita vastaavia päällysrakennuksia, verhoten luustoa siten lihalla ja verellä. Sen tähden juuri „Pääomalla” onkin ollut niin tavattoman suuri menestys, kun tämä „saksalaisen taloustieteilijän” kirja paljasti lukijalle koko kapitalistisen yhteiskuntamuodostuman elävänä — elintapoineen, tuotantosuhteille ominaisen luokkien välisen antagonismin todellisine yhteiskunnallisine ilmauksineen, porvarillisine poliittisine päällysrakennuksineen, jotka suojelevat kapitalistiluokan herruutta, porvarillisine aatteineen vapaudesta, tasa-arvosta y.m. ja porvarillisine perhesuhteineen. Nyt onkin ymmärrettävää, että Darwiniin vertaaminen on aivan oikeaan osuva: „Pääoma” ei ole mitään muuta kuin „muutamia yleistäviä, mitä läheisimmin toisiinsa sidottuja ajatuksia, jotka ovat kruunaava yhteenvedo kokonaisuudesta tosiasia-aineiston Mont Blancista”. Mutta ellei joku „Pääomaa” lukiessaan ole huomannut näitä yleistäviä ajatuksia, niin se ei ole enää Marxin syy, sillä jo alkulauseessaan, kuten olemme nähneet, hän kiinnittää huomiota näihin ajatuksiin. Eikä siinä kaikki: sellainen vertaaminen on oikein ei ainoastaan ulkopuolisesti (joka käsittämättömistä syistä erikoisesti kiinnostaa hra Mihailovskia), vaan myöskin asian sisäiseen puoleen nähden. Samoin kuin Darwin teki lopun niistä käsityskannoista, joiden mukaan eläinten ja kasvien lajit eivät ole missään yhteydessä toisiinsa, vaan ovat satunnaisia, „jumalan luomia” ja muuttumattomia, ja ensimmäisenä asetti biologian täysin tieteelliselle pohjalle saatuaan selville lajien muuttuvaisuuden ja niiden perinnöllisyyden,—samoin Marx teki yhteiskuntaan nähden lopun käsityskannoista, joiden

mukaan yhteiskunta on yksilöitten mekaaninen aggregaatti, jossa päällystön tahdosta (tahi, mikä on samaa, yhteiskuntapiirien ja hallituksen tahdosta) ovat kaikenlaiset muutokset mahdollisia ja joka syntyy ja muuttuu sattumanvaraisesti, ja ensi kerran asetti sosiologian tieteelliselle pohjalle saatuaan selville käsitteen taloudellisesta yhteiskuntamuodostumasta määrättyjen tuotantosuhteiden kokonaisuutena, saatuaan selville sen, että sellaisten yhteiskuntamuodostumien kehitys on luonnonhistoriallinen prosessi.

Nykyään — „Pääoman” ilmestymisestä lähtien — materialistinen historiankäsitys ei ole enää hypoteesi, vaan tieteellisesti todistettu toteama, ja niin kauan kuin meillä ei ole muuta yrittystä tieteellisesti selittää jonkin taloudellisen yhteiskuntamuodostuman toimintaa ja kehitystä — nimenomaan yhteiskuntamuodostuman eikä jonkin maan tai kansan tahi vaikkapa luokan elintapaa j.n.e. — muuta yrittystä, joka kykenisi aivan samoin panemaan järjestykseen „vastaavat tosiasiat” niinkuin materialismi sen on kyennyt tekemään ja joka kykenisi aivan samoin kuin tämä antamaan elävän kuvan määrätystä muodostumasta selittämällä sitä tieteellisen tarkasti — niin kauan materialistinen historiankäsitys tulee olemaan yhteiskuntatieteen synonyymi. Materialismi ei ole „etupäässä tieteellinen historiankäsitys”, kuten hra Mihailovski luulee, vaan ainoa tieteellinen historiankäsitys.

Ja voitteko nyt tämän jälkeen kuvitella huvittavampaa hullunkurisuuutta kuin se, että on löytynyt ihmisiä, jotka „Pääoman” luettuaan eivät ole löytäneet siitä materialismia! Missä se on? — kysyy hra Mihailovski todella neuvottomana.

Hän on lukenut „Kommunistisen manifestin” eikä ole huomannut, että nykyinen järjestys — niin oikeudellinen, poliittinen, perhesuhteiden, uskonnollinen kuin filosofinenkin järjestys — selitetään siinä materialistisesti, että vieläpä sosialististen ja kommunististen teoriain arvostelutkin etsii ja löytää niiden juuret määrättyissä tuotantosuhteissa.

Hän on lukenut „Filosofian kurjuuden” eikä ole huomannut, että Proudhonin sosiologian käsittely käy siinä materialistiselta katsantokannalta, että Proudhonin esittämää mitä erilaatuisimpien historiallisten kysymysten ratkaisua arvostellaan siinä materialismin periaatteiden

pohjalta ja että tekijän omat huomautukset siitä, mistä on etsittävä aineistoa näiden kysymysten ratkaisemiseksi, ovat kaikki vetoamista tuotantosuhteisiin.

Hän on lukenut „Pääomaa” eikä ole huomannut, että hänen edessään on mallinäyte erään — ja kaikkein monimutkaisimman — yhteiskuntamuodostuman tieteellisestä analyysistä materialistisen metodin mukaan, kaikkien tunnustama ja vertaansa vailla oleva mallinäyte. Niinpä hän istuu ajatuksissaan ja mietiskelee syvämielteistä kysymystä: „missä teoksessaan Marx on esittänyt materialistisen historiankäsityksensä?”.

Jokainen, joka tuntee Marxia, vastaisi Mihailovskille tekemällä hänelle toisenlaisen kysymyksen: entä missä teoksessaan Marx ei ole esittänyt materialistista historiankäsitystään? Mutta hra Mihailovski saa nähtävästi Marxin materialistisista tutkimuksista tiedon vasta sitten, kun ne on vastaavalla tavalla numeroituina osoitettu jonkun Karejevin jossain historiallis-sofistisessa teoksessa otsakkeella: „taloudellinen materialismi”.

Mutta kaikkein huvittavinta on se, kun hra Mihailovski syyttää Marxia siitä, ettei Marx ole „tarkistanut (sic! *) kaikkia historiallisen prosessin tunnettuja teorioita”. Tämä on jo vallan huvittavaa. Mitä nämä teorit sitten ovat 9/10 osaltaan olleet? Puhtaasti apriorisia, dogmaattisia, abstraktisia rakennelmia siitä, mitä on yhteiskunta, mitä on edistys? y.m.s. (Otan tahallani esimerkkejä, jotka ovat hra Mihailovskin järjelle ja sydämelle läheisiä.) Mutta nuo teoriathan ovat kelvottomia jo siksi, että ne ovat olemassa, kelvottomia peruskäsittelytavoiltaan, sillä ne ovat kauttaaltaan toivottoman metafysiillisiä. Sillä sellaisista kysymyksistä aloittaminen kuin mitä on yhteiskunta, mitä on edistys? — merkitsee asian aloittamista loppupäästä. Mistä te voisitte saada käsityksen yhteiskunnasta ja edistyksestä yleensä, kun ette ole tutkineet ainoatakaan määrättyä yhteiskuntamuodostumaa erikoisesti, kun ette ole osanneet edes määritellä tuota käsitettä, ettekä edes käydä käsiksi minkäänlaisten yhteiskunnallisten suhteiden vakavaan, todelliseen tutkimiseen ja objektiiviseen analysoimiseen? Tuo on kaikkein näkyvin metafysiikan tunnusmerkki, josta kaikki tieteet ovat alkaneet: niin kauan kuin ei osattu käydä

* — sillä tavalla! Toim.

käsiksi tosiasiaain tutkimiseen, kyhättiin aina a priori* yleisiä teorioita, jotka ovat aina jääneet hedelmättömiksi. Osaamatta vielä tutkia todellisia kemiallisia prosesseja metafysiikka-kemisti sepitti teorian siitä, mikä voima on kemiallinen jännitys? Metafysiikka-biologi järkeili, mitä on elämä ja elinvoima? Metafysiikka-psykologi järkeili siitä, mitä on sielu? Jo itse käsittelytapa oli niissä tolkutonta. Ei voida käsitellä sielua selittämättä ensiksi muun muassa psyykillisiä prosesseja: edistyksen tulee tässä olla juuri sitä, että hylätään yleiset teoriat ja filosofiset rakennelmat siitä, mitä on sielu, ja osataan asettaa tieteelliselle pohjalle niiden tosiasioiden tutkiminen, jotka luonnehtivat määrättyjä psyykillisiä prosesseja. Sen vuoksi hra Mihailovskin syytökset ovat aivan samanlaisia kuin jos metafysiikka-psykologi, joka on koko ikänsä kirjoittanut „tutkielmia” kysymyksestä, mitä on sielu? (osaamatta tarkasti selittää yhtään, edes yksinkertaisintakaan psyykillistä ilmiötä) — ryhtyisi syyttämään tieteellisesti työskentelevää psykologia siitä, ettei tämä ole tarkistanut kaikkia tunnettuja sieluteorioita. Hän, tuo tieteellisesti työskentelevä psykologi, hylkäsi filosofiset sieluteoriat ja ryhtyi suoraa päätä tutkimaan psyykillisten ilmiöiden aineellista perustaa — hermoprosesseja, ja on, sanokaamme, analysoinut ja selvittänyt jonkin tai joitakin psyykillisiä prosesseja. Ja nyt tuo meidän metafysiikka-psykologimme lukee hänen teoksensa, kehuu, että hyvin on muka prosessit selitetty ja tutkittu tosiasiat, mutta se ei tyydytä häntä. Ei, odottakaapas, sanoo hän levottomana kuultuaan, miten kaikkialla puhutaan tuon tiedemiehen esittämästä kokonaan uudesta psykologian käsitystavasta, aivan erikoisesta tieteellisen psykologian metodista, — odottakaahan, sanoo filosofimme kauhtuneena: mutta missä teoksessa tuo metodi on esitetty? Tuossa teoksessahan on „vain tosiasioita”? Eihän siinä ole puhettakaan mistään „kaikkien tunnettujen filosofisten sieluteorioiden” tarkistuksesta? Ei tämä ole lainkaan kunnollinen teos!

Aivan samoin „Pääomakaan” ei siis ole kunnollinen teos sosiologi-metafysiikon mielestä, joka ei ole huomannut sellaisten aprioristen järkeilyjen hyödyttömyyttä kuin mitä on yhteiskunta, ei ole ymmärtänyt, että todellisen tutkimi-

* — ennakolta, kokemuksesta riippumatta. *Toim.*

sen ja selittämisen asemesta tuollaisella käsittelytavalla yhteiskuntakäsitteeseen solutetaan salaa joko englantilaisen kaupustelijan porvarillisia aatteita tahi venäläisen demokraatin poroporvarillis-sosialistisia ihanteita — ja siinä kaikki. Sen vuoksihan kaikki nuo filosofis-historialliset teoriat ovat syntyneetkin ja särkyneet kuin saippuakuplat, että ne ovat olleet parhaimmassa tapauksessa oman aikakautensa yhteiskunnallisten aatteiden ja suhteiden oireita eivätkä ole auttaneet ihmisiä hituistakaan eteenpäin vaikkapa joidenkin muutamien, mutta sen sijaan todellisten (eikä „ihmisluontoa vastaavien”) yhteiskunnallisten suhteiden käsittämisessä. Marxin ottama jättiläismäinen edistysaskel tässä suhteessa onkin juuri siinä, että hän hylkäsi kaikki nuo järkeilyt yhteiskunnasta ja edistyksestä yleensä ja sen sijaan teki *tieteellisen* analyysin *yhdestä* yhteiskunnasta ja *yhdestä* edistyksestä — nimittäin kapitalistisesta. Ja hra Mihailovski syyttää Marxia siitä, että hän aloitti alusta eikä loppupäästä, tosiasioitten analyysistä eikä loppuyhteenvedoista, konkreettisten, historiallisesti määrättyjen yhteiskunnallisten suhteiden tutkimisesta eikä yleisistä teorioista siitä, mitä nämä yhteiskunnalliset suhteet yleensä ovat! Ja hän kysyy: „entä missä on vastaava teos?” Oi, sinä ylen viisas subjektiivinen sosiologi!

Jos meidän subjektiivisen filosofimme neuvottomuus olisi rajoittunut yksinomaan kysymykseen, missä teoksessa materialismi on perusteltu, niin se ei vielä olisi vallan surkeata. Mutta siitä huolimatta, vaikka hän ei löytänyt mistään edes materialistisen historiankäsityksen esitystä puhumattakaan sen perusteluista (taikka ehkäpä juuri siitä syystä, ettei ole löytänyt) hän alkaa asettaa tämän opin kontolle vaatimuksia, joita se ei ole milloinkaan esittänyt. Lainattuaan Blos'ilta väitteen, että Marx on julistanut kokonaan uuden *käsityksen* historiasta, hän vähääkään kursailematta puhuu edelleen, että tämä teoria muka väittää „selittäneensä ihmiskunnalle sen menneisyyden”, selittäneensä „ihmiskunnan koko (sic!?) menneisyyden” j.n.e. Sehän on kauttaaltaan pelkkää väärennystä! Tämä teoria pyrkii selittämään ainoastaan yhden, kapitalistisen yhteiskuntaorganisation eikä mitään muuta. Kun materialismin soveltaminen yhden yhteiskuntamuodotuman analyysiin ja selittämiseen on antanut niin loistavia

tuloksia, niin on aivan luonnollista, ettei materialismi historian alalla ole enää hypoteesi, vaan tieteellisesti tarkastettu teoria; on aivan luonnollista, että tällaisen metodin välttämättömyys ulottuu muihinkin yhteiskunta-muodostumiin, vaikka niitä ei olisikaan vartavasten tutkittu tosiperäisen aineiston perusteella eikä yksityiskohtaisesti analysoitu,— aivan samoin kuin mutaatioteoriakin, joka on toteennäytetty riittävän lukuisiin tosiasioihin nähden, ulottuu koko biologian alalle, vaikka eri kasvi- ja eläinlajeihin nähden ei olisikaan vielä voitu tarkalleen todeta tapahtuvan niiden muunnostumista. Ja samoin kuin mutaatioteoria ei lainkaan pyri selittämään lajien synnyn „koko” historiaa, vaan ainoastaan asettamaan tuon selittämisen menettelytavat tieteen vaatimuksia vastaavalle tasolle, samoin ei materialismikaan historiassa ole milloinkaan pyrkinyt selittämään kaikkea, vaan se on pyrkinyt ainoastaan osoittamaan „ainoan tieteellisen” menettelytavan historian selittämisessä, kuten Marx on sanonut („Pääoma”)²¹. Tämän perusteella jo voidaan päätellä, miten teräväjärkisiä, vakavia ja säädyllisiä polemiikin keinoja hra Mihailovski käyttää, kun hän ensin vääristelee Marxia väittämällä perättömästi materialismin muka pyrkivän historian alalla tolkuttomasti „selittämään kaiken”, löytämään „avaimen kaikkiin historian lukkoihin” (väitteitä, jotka Marx tietenkin kumosi heti, vieläpä hyvin purevassa muodossa, „kirjeessään”²² Mihailovskin kirjoitusten johdosta) ja vaivaa sitten päätänsä noilla itse sepittämillään pyrkimyksillä ja vihdoin, esittäen Engelsin täsmällisiä ajatuksia— täsmällisiä siksi, että tällä kertaa esitetään lainaus eikä omin sanoin kerrottuna,— että poliittinen taloustiede sellaisena kuin materialistit sen ymmärtävät „on vielä luotava” ja että „kaikki, mitä me olemme siltä saaneet, rajoittuu” kapitalistisen yhteiskunnan historiaan²³,— tekee sellaisen johtopäätöksen, että „nämä sanat supistavat hyvin suuresti taloudellisen materialismin toiminta-alaa”! Kuinka äärettömän naiivin taikka äärettömän omahyväisen pitääkään henkilön olla luullakseen, että tuollaiset temput jäävät huomaamatta! Ensin väärensi Marxia, sitten touhusi oman valheensa kimpussa, sen jälkeen esitti täsmällisiä ajatuksia ja nyt hänellä riittää hävyttömyyttä julistaa, että nuo ajatukset supistavat taloudellisen materialismin toiminta-alaa!

Minkä laatuista ja arvoista tuo hra Mihailovskin touhuaminen on, sen me näemme seuraavasta esimerkistä: „Marx ei missään perustele niitä” — s.o. taloudellisen materialismin teorian perusteita, sanoo hra Mihailovski. „Tosin Marx oli aikonut yhdessä Engelsin kanssa kirjoittaa teoksen, joka olisi ollut luonteeltaan filosofis-historiallinen ja historiallis-filosofinen, ja jopa kirjoittikin sellaisen (v. 1845—1846), mutta sitä ei ole milloinkaan julkaistu²⁴. Engels sanoo: „Tämän teoksen ensimmäinen osa sisältää esityksen materialistisesta historiankäsityksestä, joka osoittaa vain sen, miten vaillinaisia olivat tietomme taloushistorian alalla”. Näin muodoin — päättelee hra Mihailovski — „tieteellisen sosialismin” ja taloudellisen materialismin teorian peruskohdat saatiin selville ja sen jälkeen ne myöskin esitettiin „Manifestissa” aikana, jolloin toisen tekijän oman tunnustuksen mukaan heillä oli heikot tiedot tällaista tehtävää varten”.

Eikö olekin herttaista arvostelua! Engels sanoo, että heillä olivat heikot tiedot talouden „historiasta” ja että sen tähden he eivät julkaisseetkaan „yleistä”, luonteeltaan historiallis-filosofista teostaan. Hra Mihailovski tulkitsee sen niin, että heidän tietonsa muka olivat heikot „sellaista tehtävää” kuin „tieteellisen sosialismin peruskohtien” kehittämistä varten, s.o. sitä „porvarillisen” järjestelmän tieteellistä arvostelua varten, jonka he suorittivat jo „Manifestissa”. Jompi kumpi: joko hra Mihailovski ei kykene käsittämään sitä, että yritys ottaa tutkimuskohteeksi koko historian filosofia eroaa yrityksestä antaa tieteellinen selitys porvarillisesta järjestelmästä, tahi sitten hän otaksuu Marxilla ja Engelsillä olleen puutteelliset tiedot poliittisen taloustieteen arvostelua varten. Siinäkin tapauksessa hän on kovin armoton, kun ei tutustuta meitä käsityksiinsä tuosta vaillinaisuudesta eikä omiin korjauksiinsa ja täydennyksiinsä. Marxin ja Engelsin päätös olla julkaisematta historiallis-filosofista teostaan ja keskittää kaikki voimansa yhden yhteiskuntaorganisation tieteelliseen analysoimiseen osoittaa vain mitä suurinta tieteellistä tunnollisuutta. Hra Mihailovskin päätös ryhtyä särkemään päätään sellaisella huomautuksella, että Marx ja Engels muka esittivät katsomuksiaan, vaikka itse tajusivat tietojensa vaillinaisuuden niiden kehittämistä varten, luonnehtii vain sellaista

väittelytapaa, joka ei osoita enempää järkeä kuin säädyllisyyden tuntoaakaan.

Toinen mallinäyte: „Taloudellista materialismia historian teoriana on enemmän perustellut Marxin alter ego *—Engels”, sanoo hra Mihailovski. „Hänellä on erikoinen historiallinen teos: „Perheen, yksityisomistuksen ja valtion alkuperä Morganin katsomusten yhteydessä (im Anschluss)”. Tämä „Anschluss” on sangen merkittävä. Amerikkalaisen Morganin kirja ilmestyi monen vuoden kuluttua sen jälkeen, kun Marx ja Engels olivat julistaneet taloudellisen materialismin perusteet ja tehneet sen Morganista kokonaan riippumatta”. Ja niinpä muka „talousmaterialistit yhtyivät” tuohon kirjaan ja koska esihistoriallisena aikana ei ollut luokkataistelua, niin he tekivät samalla sellaisen „korjauksen” materialistisen historiankäsityksen määrittämään, että aineellisten arvojen tuotannon rinnalla on määrävänä momenttina itse ihmisen tuottaminen, s.o. suvun jatkaminen, jolla oli ensiarvoisen tärkeä merkitys alkukantaisella aikakaudella, jolloin työ oli tuottavaisuutensa puolesta vielä perin alkeellista.

„Morganin suuri ansio on siinä”, sanoo Engels, „että hän on löytänyt Pohjois-Amerikan intiaanien sukuyhteyksistä avaimen muinaisen Kreikan, Rooman ja germaanien historian tärkeimpiin, tähän saakka ratkaisemattomiin arvoituksiin”²⁵.

„Siis”, sanoo hra Mihailovski tämän johdosta, „40-luvun lopulla saatiin selville ja julistettiin aivan uusi, materialistinen, todella tieteellinen historiankäsitys, joka on saanut historiatieteessä aikaan saman, minkä Darwinin teoria on saanut aikaan nykyaikaisessa luonnontieteessä”. Mutta tätä käsitystä — toistaa hra Mihailovski vielä kerran — ei ole milloinkaan tieteellisesti perusteltu. „Se ei ole ainoastaan jäänyt tarkistamatta laajan ja monipuolisen tosiasia-aineiston pohjalla („Pääoma” „ei ole asiaa vastaava” teos: siinä on ainoastaan tosiasioita ja suurella huolella tehtyjä tutkimuksia!), vaan sitä ei ole edes riittävästi perusteltukaan vaikkapa vain arvoitelemalla ja hylkäämällä muut filosofis-historialliset järjestelmät”. Engelsin kirja „Herrn E. Dührings Umwälzung der Wissenschaft” **

* — toinen minä, kaksosvelji. *Toim.*

** — „Herra E. Dühring tieteen mullistajana” („Anti-Dühring”). *Toim.*

„on vain ohimennen tehtyjä teräväjärkisiä yrityksiä”, ja sen vuoksi hra Mihailovski pitää mahdollisena sivuuttaa kokonaan lukuisat oleelliset kysymykset, joita tuossa teoksessa on kosketeltu, huolimatta siitä, että nuo „teräväjärkiset yritykset” paljastavat sangen teräväjärkisesti „utopioista alkavien” yhteiskuntaoppien sisällyksettömyyden; huolimatta siitä, että tässä teoksessa on yksityiskohtaisesti arvosteltu se „väkivaltateoria”, minkä mukaan poliittis-juridinen järjestys määrää taloudellisen järjestyksen ja mitä „Russkoje Bogatstvon” herrat sanomalehtimiehet niin hartaasti noudattavat. Tosiaankin, onhan paljon helpompi sinkauttaa teoksesta joitakin tyhjämpiväisiä fraaseja kuin käsitellä vakavasti vaikkapa yksikin kysymys, mikä tuossa teoksessa on ratkaistu materialistisesti; se on sitäpaitsi vaaratontakin, sillä sensuuri ei todennäköisesti päästä koskaan läpi tuon kirjan käännoästä, ja hra Mihailovski voi sanoa sitä teräväjärkiseksi vaarantamatta subjektiivista filosofiaansa.

Vieläkin kuvaavampaa ja opettavaisempaa (sen valaismiseksi, että kieli on annettu ihmiselle ajatustensa salaamista varten — tahi pukeakseen tyhjyyden ajatusmuotoon) on Marxin „Pääomasta” annettu lausunto. „„Pääomassa” on historiaa käsitteleviä loistavia sivuja, mutta (tuo erinomainen „mutta”! Se ei oikeastaan ole edes „mutta”, vaan se kuuluu „mais”, mikä venäjän kielelle käännettynä merkitsee: „korvat eivät kasva otsaa ylemmäksi”) jo itse kirjan tarkoituksen mukaan ne koskevat vain määrättyä historiallista aikakautta eivätkä vahvista taloudellisen materialismin perusväitettä, vaan yksinkertaisesti koskettelevat historiallisten ilmiöiden vissin ryhmän taloudellista puolta”. Toisin sanoen: „Pääomassa” — joka on omistettukin vain kapitalistisen yhteiskunnan tutkimiselle — on analysoitu materialistisesti tuo yhteiskunta ja sen päällysrakennukset, „mutta” hra Mihailovski pitää parempana sivuuttaa tuon analyysin: siinä on nähkääs kysymys vain „yhdestä” aikakaudesta, mutta hän, hra Mihailovski, tahtoo käsitellä kerralla kaikki aikakaudet ja vielä siten, ettei tarvitsisi puhua erikseen ainoastakaan aikakaudesta. Ymmärrettävää on, että tämän päämäärän saavuttamiseksi — t.s. jotta käsiteltäisiin kaikkia aikakausia kajoamatta oleellisesti ainoankaan niistä — on vain yksi keino: yleisten puheenparsien sekä „loistavien” ja tyhjien fraasien esit-

täminen. Eikä kukaan vedä vertoja hra Mihailovskille taidossa suoriutua tyhjillä fraaseilla. Osoittautuu, ettei kannata (erikseen) kosketella Marxin tutkimuksia niiden sisällön kannalta sillä perusteella, että hän, Marx, „ei vahvista taloudellisen materialismin perusväitteitä, vaan yksinkertaisesti koskettelee historiallisten ilmiöiden vissin ryhmän taloudellista puolta”. Miten syvämielteistä! — „Ei vahvista”, vaan „yksinkertaisesti koskettelee”! — Miten yksinkertaisesti tosiaan voidaankin mikä kysymys tahansa hämätä fraasilla! Kun Marx esimerkiksi moneen kertaan osoittaa, miten kansalaisten tasa-arvoisuuden, vapaan sopimuksen ja muiden samantapaisten oikeusvaltion perusteiden pohjana ovat tavarantuottajain keskinäiset suhteet, — niin mitä se on? vahvistaako hän sillä materialismia vaiko „yksinkertaisesti” vain koskettelee sitä? Hänelle ominaisessa vaatimattomuudessaan filosofimme pidättäytyy antamasta asiallista vastausta ja tekee suoraan johtopäätökset „teräväjärkisistä yrityksistään” puhua loistavasti sanomatta silti mitään.

„Ei siis ole ihme”, sanotaan tässä johtopäätöksessä, „että tälle teorialle, joka tavoittelee maailmanhistorian valaisemista, on vielä 40 vuoden kuluttua sen julistamisesta jäänyt Kreikan, Rooman ja germaanien muinaisajan historia ratkaisemattomaksi arvoitukseksi; että avaimen näiden arvoitusten ratkaisemiseen löysi ensinnäkin henkilö, joka on aivan sivullinen taloudellisen materialismin teorialle eikä tuntenut sitä lainkaan, ja toiseksi, se löydettiin talouden alaan kuulumattoman tekijän avulla. Hiukan huvittavan vaikutuksen tekee sanonta „itse ihmisen tuottaminen”, s.o. suvun jatkaminen, johon sanontaan Engels tarttuu säilyttääkseen edes sanallisen yhteyden taloudellisen materialismin peruskaavaan. Hänen on kuitenkin pakko myöntää, että ihmiskunnan elämä monina vuosisatoina ei ole rakentunut tuon kaavan mukaan”. Tosiaankin, Te polemisoihte hyvin „kummallisesti”, hra Mihailovski! Teorian sisältö oli se, että historian „valaisemiseksi” ei ole etsittävä perusteita ideologisista, vaan aineellisista yhteiskunnallisista suhteista. Tosiasia-aineiston vajavaisuuden vuoksi ei tuota tutkimustapaa voitu sovelluttaa Euroopan muinaisimman historian eräiden hyvin tärkeiden ilmiöiden, esimerkiksi gentiilijärjestelmän²⁶ analysoimiseen, minkä vuoksi

se jäikin arvoitukseksi *. Mutta sitten Morganin Amerikasta kokoama runsas aineisto antoi hänelle mahdollisuuden tutkia gentiilijärjestelmän olemusta ja hän teki sen johtopäätöksen, että sen selitystä ei ole haettava ideologisista suhteista (esimerkiksi oikeus- tai uskonnollisista suhteista), vaan aineellisista. Selvää on, että tämä tosiasia vahvistaa loistavasti oikeaksi materialistisen metodin — eikä mitään muuta. Ja kun hra Mihailovski *soimaa* tätä oppia siitä, että ensinnäkin vaikeimpien historiallisten arvoitusten avaimen on löytänyt henkilö, joka on „aivan sivullinen” taloudellisen materialismin teorialle, niin täytyy vain ihmetellä, missä määrin ihmiset eivät kykene erottamaan sitä, mikä puhuu heidän puolestaan, siitä, mikä lyö armotta heitä korvalle. Toiseksi — järkeilee filosofimme — suvun jatkaminen ei ole taloudellinen tekijä. Mutta missä Te olette lukenut Marxilta tahi Engelsiltä, että he puhuvat ehdottomasti taloudellisesta materialismista? Luonnehtiessaan maailmankatsomustaan he sanoivat sitä yksinkertaisesti materialismiksi. Heidän perusajatuksensa (joka on aivan selvästi tuotu esille esimerkiksi edellämainitussa Marxin lausunnossa) oli se, että yhteiskunnalliset suhteet jakaantuvat aineellisiin ja ideologisiin. Viimeksimainitut ovat vain päällysrakennus ensinmainituille suhteille, jotka muodostuvat ihmisen tahdosta ja tajunnasta riippumatta ihmisen olemassaolon ylläpitämiseen suunnatun toiminnan muotona (seurauksena). Poliittisten ja juridisten muotojen selitystä — sanoo Marx edellämainitussa lausunnossaan — on etsittävä „aineellisen elämän suhteista”. Eihän hra Mihailovski suinkaan luulene sellaista, että suvunjatkamissuhteet kuuluvat ideologisiin suhteisiin? Hra Mihailovskin selitykset tässä suhteessa ovat niin kuvaavia, että niiden tarkasteluun kannattaa pysähtyä tarkemmin. „Vaikkapa me koettaisimme kuinka tahansa kieräillen käsitellä „suvun jatkamista””, sanoo hän, „saadaksemme edes sanallisen yhteyden aikaan sen ja taloudellisen materialismin välillä, niin sittenkin sillä on omat fysiologiset ja psyykilliset juurensa, kietoutukoonpa se miten tahansa yhteiskuntaelämän mutkallisessa verkossa muihin ilmiöihin, siinä

* Hra Mihailovski ei jätä taaskaan käyttämättä tilaisuutta nälvimiseen: muka — kuinka niin? kysymyksessä on tieteellinen historiantähtämys ja muinaisajan historia jääkin arvoitukseksi! Te voitte, hra Mihailovski, mistä koulukirjoista tahansa nähdä, että kysymys gentiilijärjestelmästä on niitä kaikkein vaikeimpia kysymyksiä, joiden selittämiseksi on syntynyt tavaton määrä teorioita.

luvussa myöskin taloudellisiin ilmiöihin. (Pikkulapsilleko Te, hra Mihailovski, sitä puhutte, että suvun jatkamisella on fysiologiset juurensa!? Mitä te oikein viisastelette?) Ja tämä muistuttaa meille, että taloudellisen materialismin teoreetikot eivät ole saaneet välejään selviksi sen enempää historian kuin psykologiankaan kanssa. Ei ole epäilemistäkään, etteivätkö sukuyhteydet olisi kadottaneet merkitystään sivistysmaiden historiassa, mutta tuskinpa voidaan samaa sanoa sellaisella varmuudella välittömästi sukupuoli- ja perhesuhteista. Ne ovat tietenkin muuttuneet suuresti elämän monimutkaistuesssa yleensä, mutta vissillä dialektisella oveluudella voitaisiin todistaa, että eivät yksinomaan juridiset, vaan vieläpä taloudellisetkin suhteet ovat „päällysrakennuksena” sukupuoli- ja perhesuhteiden yllä. Emme ryhdy tätä asiaa käsittelemään, mutta kiinnitämme kuitenkin huomiota vaikkapa vain perintöoikeuteen”.

Vihdoinkin on filosofimme onnistunut siirtymään tyhjen fraasien * alalta lähemmäksi määrättyjä tosiasioita, jotka ovat tarkistettavissa, eivätkä salli niin vain „viisastella” asian olemuksesta. Katsokaamme, miten tämä Marxin arvostelijamme todistaa, että perintöoikeus on sukupuoli- ja perhesuhteiden päällysrakennus. „Perintönä siirtyvät”, järkeilee hra Mihailovski, „taloudellisen tuotannon tuotteet („Taloudellisen tuotannon tuotteet”!! Miten kielentaitavasti! miten sointuvasti sanottu! miten kaunista kieltä!), ja itse perintöoikeus määrättyyn asteeseen saakka riippuu taloudellisesta kilpailusta. Mutta ensinnäkin perintönä siirtyy muutakin kuin aineellisia arvoja, mikä ilmenee huolenpitona lasten kasvatuksesta isien hengessä”. Siis lasten kasvatusta kuuluu perintöoikeuteen! Venäjän siviililaeissa esimerkiksi on sellainen pykälä, että „vanhempien on pyrittävä kotikasvatuksella kehittämään heidän (lasten) luonnettaan sekä edistämään hallituksen tarkoituseriä”. Tätäköhän filosofimme sanoo perintöoikeudeksi? — „ja toiseksi — vaikka pysyttäisiin yksinomaan taloudellisella alalla — kun perintöoikeutta on mahdotonta ajatella ilman perintönä siirtyviä tuotannon tuotteita, niin aivan samoin sitä on

* Tosiaan, miten muuten nimittää sellaista menettelyä, kun materialisteja soimataan siitä, että he eivät ole tehneet välejään selviksi historian kanssa, mutta samalla ei edes yritetäkään tutkia kirjaimellisesti ainoatakaan niistä monista mitä erilaisimmista historian kysymysten materialistisista selityksistä, joita materialistit ovat esittäneet? tahi kun sanotaan, että asia voitaisiin todistaa, mutta me emme ryhdy sitä tekemään?

mahdotonta ajatellakaan ilman „suvun jatkamisen” tuotteita, ilman niitä ja ilman sitä mutkallista, jännittyntä mielentilaa, joka niihin välittömästi liittyy”. (Totta tosiaan, kiinnittäkööpä huomiota kielenkäyttöön: mutkallinen mielentila „liittyy” suvun jatkamisen tuotteisiin! Sehän on suorastaan kukkanen!) Siis perintöoikeus on sen vuoksi perhe- ja sukupuolisuhteiden päällysrakennus, koska perintöä on mahdotonta ajatella ilman suvun jatkamista! Sehän on oikea Amerikan löytö! Tähän saakka kaikki ovat luulleet, ettei suvun jatkamisella voida selittää perintöoikeutta sen enempää kuin ravinnon nauttimisen välttämättömyydellä voidaan selittää omistusoikeutta. Tähän saakka kaikki ovat luulleet, että kun esimerkiksi Venäjällä elatustilajärjestelmän²⁷ kukoistuskaudella ei maata voitu periä (sillä sitä pidettiin vain ehdollisena omaisuutena), niin siihen on etsittävä selitystä silloisen yhteiskunta-organisation erikoisuuksista. Hra Mihailovski edellyttää todennäköisesti asian olevan selitettävissä yksinkertaisesti siten, että se mielentila, joka liittyi silloisen tilanherran suvun jatkamisen tuotteisiin, ei ollut riittävän monimutkainen.

Pöyhikää „kansan ystävää” — voimme me sanoa hiukan muuttamalla tunnettua sananpartta — niin te löydätte porvarin. Mikä muu ajatus tosiaankin voisi olla näissä hra Mihailovskin järkeilyissä perintöoikeuden yhteydestä lasten kasvatukseen, suvun jatkamisen mielentilaan y.m.s. kuin se, että perintöoikeus on yhtä ikuinen, välttämätön ja pyhä kuin lasten kasvatukseen! Hra Mihailovski on tosin koettanut jättää itselleen takaportin julistamalla, että „perintöoikeus määrättyyn asteeseen saakka riippuu taloudellisesta kilpailusta” — mutta sehän ei ole muuta kuin yritys kiertää varmaa vastausta kysymykseen ja vielä kiertää sitä kelvottomin keinoin. Kuinka me voisimme ottaa varteen tuon huomautuksen, kun meille ei ole sanallakaan mainittu siitä, nimenomaan mihin „määrättyyn asteeseen” saakka perintöoikeus riippuu kilpailusta, eikä lainkaan selostettu, millä tuo kilpailun ja perintöoikeuden välinen yhteys oikeastaan on selitettävissä? Itse asiassa perintöoikeus edellyttää jo yksityisomistusta, mutta tämä viimeksi mainittu syntyy vasta vaihdon ilmaantuessa. Sen pohjana on jo muodostuva yhteiskunnallisen työn specialisoituminen ja tuotteiden luovutus markkinoilla. Niin kauan kun esimerkiksi intiaanien alkuyhteisön kaikki jäsenet tuottivat

kaikki tarvitsemansa tuotteet yhdessä, oli yksityisomistuksen mahdotonta. Mutta kun yhteisöön tunkeutui työnjako ja sen jäsenet alkoivat kukin erikseen harjoittaa jonkin yhden tuotelajin tuotantoa ja myydä tuotteitaan markkinoilla, niin silloin tämän tavarantuottajain aineellisen eristyneisyyden ilmauksena syntyi yksityisomistus. Niin yksityisomistus kuin periminenkin ovat sellaisten yhteiskunnallisten olojen kategorioita, joissa ovat jo muodostuneet erilliset, pienet (yksiavioiset) perheet ja alkanut kehittyä vaihto. Hra Mihailovskin esittämä esimerkki todistaa aivan päinvastaista kuin mitä hän halusi sillä todistaa.

Hra Mihailovskilla on vielä eräs tosiasioihin perustuva huomautus, ja sekin on taaskin omalaatuisensa kukkanen! „Mitä tulee sukuyhteyksiin“, jatkaa hän materialismin oikaisemista, „niin ne ovat sivistyskansojen historiassa haalistuneet osittain todellakin tuotantomuotojen säteiden vaikutuksesta (taaskin veruke, mutta vain entistä selvempi. Nimenomaan millaisten tuotantomuotojen? Tyhjä fraasi!), mutta osaksi ne jatkuessaan ja yleistyessään ovat lienneet kansallisiin yhteyksiin“. Siis kansalliset yhtevdet ovat sukuyhteyksien jatkumista ja yleistymistä! Hra Mihailovski on nähtävästi ammentanut yhteiskuntahistorian käsityksensä siitä lastentarusta, jota opetetaan lukiolaisille. Yhteiskuntahistoria tämän oppikaavan mukaan on sellainen, että ensin muodostui perhe, tuo jokaisen yhteiskunnan solu *, sitten perhe muka laajeni heimoksi ja heimo edelleen valtioksi. Kun hra Mihailovski toistaa tärkeän näköisenä tuota lapsellista lorua, niin se todistaa kaiken muun ohella vain sitä, ettei hänellä ole pienintäkään käsitystä edes Venäjän historian kulusta. Joskin voitiin puhua sukuyhteisöstä muinaisella Venäjällä, niin keskiajalla, Moskovan valtakunnan kaudella, ei näitä sukuyhteyksiä epäilemättä enää ollut, s.o. valtio ei pohjautunut enää lainkaan sukuyhteyksiin, vaan paikallisiin liittoihin: tilanherrat ja luostarit ottivat itselleen talonpoikia eri seuduilta, ja siten syntyneet yhteisöt olivat puhtaasti alueellisia liittoja. Tuskin tuona aikana voitiin kuitenkaan puhua kansallisista yhteyksistä sanan varsinaisessa mielessä: valtio oli hajaantuneena erilli-

* Tämä on puhtaasti porvarillinen käsitys: pienet erillisiksi prstoutuneet perheet ovat tulleet vallitseviksi vasta porvarillisen järjestelmän aikana; esihistoriallisena aikana ei niitä ollut lainkaan olemassa. Porvarille ei ole mikään sen kuvaavampaa kuin nykyisen järjestelmän piirteiden esittäminen kalkkia aikoja ja kaikkia kansoja käsittäviksi.

siksi „maakunniksi”, osaksi jopa ruhtinaskunniksikin, joissa säilyivät selvästi entisen autonomian jäljet, omia erikoisuuksia hallinnossa, joskus omat erikoiset sotajoukotkin (kunkin seudun bojarit lähtivät sotaan omine rykmenteineen), erikoiset tullirajat j.n.e. Vasta Venäjän historian uudelle ajalle (noin XVII vuosisadalta lähtien) luonteenomaisena piirteenä on todella kaikkien näiden alueiden, maakuntien ja ruhtinaskuntien faktillinen sulautuminen yhdeksi kokonaisuudeksi. Tätä yhteensulautumista eivät aiheuttaneet suku-yhteydet, kunnioitettavin hra Mihailovski, eikä edes niiden jatkuminen ja yleistyminen, vaan se johtui vaihdon voimistumisesta eri alueiden välillä, vähitellen kasvavasta tavarankierrosta, pienten paikallisten markkinain keskittymisestä yksiksi yleisvenäläisiksi markkinoiksi. Kun tämän prosessin johtajina ja isäntinä olivat kapitalisti-kauppiaat, niin näiden kansallisten yhteyksien luominen ei ollut mitään muuta kuin porvarillisten yhteyksien luomista. Kummallakin tosiasioihin perustuvalla selityksellään hra Mihailovski lyö itseään korvalle eikä tarjoo meille mitään muuta kuin porvarillisia typeryyksiä — „typeryyksiä” ne ovat siksi, että hän selittää perintöoikeuden suvun jatkamisella ja siihen liittyvällä mielentilalla sekä kansallisuuden johtuvan sukuyhteyksistä; „porvarillisia” ne ovat siksi, että hän ottaa yhden historiallisesti määrätyn (vaihtoon pohjautuvan) yhteiskuntamuodostuman kategoriat ja päällysrakennukset yhtä yleisinä ja ikuisina kategorioina kuin on lasten kasvatusta ja „välittömästi” sukupuoliyhteydet.

Tavattoman kuvaavaa tässä on se, että heti kun subjektiivinen filosofimme yritti siirtyä fraaseista konkreettisten sosiolojen selittämiseen, hän lankesi rapakkoon. Ja nähtävästi hän tuntee olonsa sangen mukavaksi tuossa vähemmän puhtaassa asemassa: istuu omissa oloissaan, keikailee ja räiskyttää kuraa ympärilleen. Kun hän esimerkiksi haluaa kumota sen väittämän, että historia on sarja luokkataistelun tapahtumia, ja julistettuaan viisaan ilme kasvoiltaan, että se on „äärimmäisyyttä”, hän sanoo: „Marxin perustama kansainvälinen työväenyhdistys²⁸, joka järjestettiin luokkataistelua varten, ei ole estänyt Ranskan ja Saksan työläisiä tappamasta ja tuhoamasta toisiaan”, mikä muka todistaakin sen, että materialismi ei ole selvitänyt välejänsä „kansallisen itserakkauden ja kansallisuushivan pahanhengen” kanssa. Tällainen väite osoittaa krii-

tikon taholta sitä, että häneltä jää karkeasti käsittämättä se, että kauppa- ja teollisuusporvariston sangen realliset edut ovat tuon vihan tärkeimpänä perustana ja että kun puhutaan kansallistunteesta itsenäisenä tekijänä, niin se merkitsee vain asian olemuksen hämäämistä. Olemme muuten jo huomanneet, miten syvämielinen käsitys filosofiillamme on kansallisuudesta. Hra Mihailovski ei osaa suhtautua Internationaleen muuten kuin aito bureninilaisella²⁹ ivalla: „Marx on kansainvälisen työväenyhdistyksen johtaja, tosin sellaisen yhdistyksen, joka on hajonnut, mutta saattaa vielä herätä henkiin”. Tietenkin jos kansainvälisen solidaarisuuden *nec plus ultrana* * pidetään „oikeudenmukaisen” vaihdon järjestelmää, kuten sisäisen elämän kronikoitsija on kuvaillut porvarillisen typerästi „Ruskoje Bogatstvossa” № 2, eikä käsitetä sitä, että vaihto, niin oikeudenmukainen kuin epäoikeudenmukainenkin, edellyttää ja sisältää aina porvariston herruuden ja että hävittämättä vaihtoon perustuvaa taloudellista järjestelmää ei voida lopettaa kansainvälisiä yhteentörmäyksiä,— silloin on ymmärrettävää, miksi Internationalesta puhutaan vain irvistellen. Silloin on ymmärrettävää, että hra Mihailovski ei jaksa mitenkään sulattaa sitä yksinkertaista totuutta, ettei ole muuta taistelukeinoa kansallisuusvihaa vastaan kuin sorrettujen luokan järjestäminen ja yhteenliittäminen taisteluun sortajain luokkaa vastaan kussakin eri maassa ja tällaisten kansallisten työväenjärjestöjen yhdistäminen yhdeksi kansainväliseksi työväenarmeijaksi taistelua varten kansainvälistä pääomaa vastaan. Mitä taas tulee siihen, ettei Internationale kyennyt estämään työläisiä tappamasta toisiaan, niin riittää, kun muistutamme hra Mihailovskille Kommuunin tapahtumista, jotka osoittivat, miten järjestynyt proletariaatti todella suhtautui hallitseviin luokkiin, jotka kävivät sotaa.

Eriköisen törkeätä kaikessa tässä hra Mihailovskin polemiikissa ovat juuri hänen menettelytapansa. Jos hän on tyytymätön Internationalen taktiikkaan, jos hän ei hyväksy niitä aatteita, joiden nimessä Euroopan työläiset järjestyvät, niin voisihan hän edes suoraan ja avoimesti arvostella niitä esittäen omat käsityksensä siitä, minkälainen taktiikka olisi tarkoituksenmukaisempaa, mitkä käsityskannat

* — äärimmäinen raja. *Toim.*

oikeampia. Mutta mitään määrättyjä ja selviä vastaväitteitä ei tehdä, vaan hillittömän fraasitulvan joukossa on sinne tänne heiteltäviä järjettömiä herjauksia. Kuinka voitaisiin olla sanomatta sitä loaksi?, varsinkin kun otetaan huomioon, että Internationalen aatteiden ja taktiikan legaalin puolustaminen Venäjällä ei ole sallittua? Samanlaisia ovat hra Mihailovskin menettelytavat silloinkin kun hän polemisoi Venäjän marxilaisia vastaan: vaivautumatta esittämään tunnollisessa ja täsmällisessä sanamuodossa marxilaisten erilaisia väittämiä, suoraan ja selvästi arvostellakseen niitä, hän tarrautuu mieluummin joihinkin kuulemiinsa irrallisiin marxilaisiin perusteluihin ja vääristelee niitä. Päätelkää itse: „Marx oli liian viisas ja liian oppinut voidakseen luulla, että juuri hän on keksinyt ajatuksen yhteiskunnallisten ilmiöiden historiallisesta välttämättömyydestä ja lainmukaisuudesta... Alemmilla asteilla (marxilaisuuden portaikossa) * ei sitä tiedetä (että „historiallisen välttämättömyyden ajatus ei ole mikään Marxin keksimä tai löytämä uutuuus, vaan aikoja sitten selville saatu totuus”) tahi siellä on korkeintaan hämärä käsitys siitä, kuinka paljon järjenvoimaa ja tarmoa on vuosisatojen kuluessa käytetty tämän totuuden selville saamiseksi”.

Ymmärrettävää on, että moiset lausunnot voivat todellakin tehdä vaikutuksen sellaiseen yleisöön, joka kuulee ensi kerran marxilaisuudesta, ja siihen nähden arvostelija voi helposti saavuttaa tarkoituksensa: vääristellä, nälviiä ja „voittaa” (kuten „Russkoje Bogatstvo” työntekijäin kerrotaan sanoneen hra Mihailovskin artikkeleista). Jokainen, joka vähänkään tuntee Marxia, huomaa helposti moisten menettelytapojen koko valheellisuuden ja teennäisyyden. Voidaan olla Marxin kanssa eri mieltä, mutta ei voida kieltää sitä, että hän on esittänyt mitä selvimmin ne katsantokantansa, jotka ovat „uutta” aikaisempiin sosialisteihin verrattuna. Uutta oli se, että entiset sosialistit pitivät katsantokantojensa perustelemiseksi riittävänä sen, että

* Tämän järjettömän sanonnan johdosta on huomautettava, että hra Mihailovski asettaa eri tasolle Marxin (joka on liian viisas ja liian oppinut, jotta kriittikkomme pystyisi suoraan ja avoimesti arvostelemaan jotakin hänen väittämistään), sitten Engelsin („Joka ei ole yhtä suuri luova äly”), sen jälkeen enemmän tai vähemmän itsenäiset henkilöt, kuten Kautskyn,— ja muut marxilaiset. Mutta mitä vakavaa merkitystä voi olla tällä luokittelulla? Jos arvostelija on tyytymätön Marxin kansanomaistuttajiin, niin kuka estää häntä oikeaisemasta heitä Marxin mukaan? Mitään sellaista hän ei tee. Nähtävästi hän yritti viisastella, mutta se kävikin tylsästi.

osoittivat joukkojen sorretun aseman nykyisen järjestelmän oloissa ja osoittivat paremmaksi sellaisen järjestelmän, jossa jokainen saisi kaiken sen, mitä hän on itse tuottanut, osoittivat tällaisen ihannejärjestelmän vastaavan „ihmisluontoa”, järjellis-siveellistä elämäkäsitystä j.n.e. Marx ei katsonut mahdolliseksi tyytyä sellaiseen sosialismiin. Rajoittumatta nykyisen järjestelmän luonnehtimiseen, sen arviointiin ja tuomitsemiseen hän selitti sen tieteellisesti, osoittaen, että nykyisellä järjestelmällä, joka on erilainen eri valtioissa Euroopassa ja Euroopan ulkopuolella, on yhteinen perusta — kapitalistinen yhteiskuntamuodostuma, jonka toiminnan ja kehityksen lait hän objektiivisesti analysoi (hän osoitti riiston *välttämättömyyden* tämän järjestelmän oloissa). Aivan samoin hän ei pitänyt mahdollisena tyytyä siihen väitteeseen, että vain sosialistinen järjestelmä yksin vastaa ihmisluontoa, kuten suuret utopistisocialistit ja heidän pikkuruiset epigoninsa, subjektiiviset sosiologit puhuivat. Samanlaisella kapitalistisen järjestelmän *objektiivisella* analyysillä hän todisti *välttämättömyydeksi* sen, että kapitalistinen järjestelmä muutetaan sosialistiseksi järjestelmäksi. (Meidän on vielä palattava siihen kysymykseen, miten nimenomaan Marx on sen todistanut ja miten hra Mihailovski väitti sitä vastaan.) Tämä on alkulähteenä sille välttämättömyyteen vetoamiselle, jota marxilaisilla voidaan usein tavata. Hra Mihailovskin tekemä väärennys tähän kysymykseen nähden on silminnähtävä: hän jätti huomioimatta teorian koko todellisen sisällön, sen koko ydinajatuksen ja esitti asian siinä valossa, ikään kuin koko teoria sisältyisi yhteen sanaan „välttämättömyys” („monimutkaisissa käytännön asioissa ei saa vedota yksinomaan siihen”) ja ikään kuin tätä teoriaa *todisteltaisiin* sillä, että niin vaatii historiallinen välttämättömyys. Toisin sanoen, puhumatta mitään opin sisällöstä hän takertui yksinomaan nimeen, jota siitä on käytetty, ja nyt hän alkaa taas nälviä tuota „pelkkää latteaa pyöreyttä”, joksi hän itse vaivautui Marxin opin muuttamaan. Me emme tietenkään ryhdy seuraamaan tuota nälvimistä, sillä olemme jo riittävästi tutustuneet siihen. Heittäköön vaan kuperkeikkaa hra Bureninin huvitukseksi ja tyydytykseksi (joka ei ole suotta silitelleyt hra Mihailovskin päätä „Novoje Vremja” lehdessä)³⁰ ja kumarreltuaan ensin Marxin edessä nalkutelkoon häntä

selän takana: „hänen polemiikkinsa utopisteja ja idealisteja vastaan on muka ilmankin yksipuolista”, s.o. ilman, että marxilaiset toistelevat sen perusteluja. Emme voi mitenkään sanoa tuollaisia konsteja muuksi kuin nalkutteluksi, sillä hän ei ole esittänyt kirjaimellisesti *ainoatakaan* tosiasioihin perustuvaa, määriteltyä ja tarkistettavissa olevaa vastaväitettä tätä polemiikkia vastaan, joten — niin mielellämme kuin ryhtyisimmekin keskustelemaan tästä aiheesta pitäen tätä polemiikkia sangen tärkeänä Venäjän sosialististen kysymysten ratkaisemiseksi — me emme tosiaan voi vastata moiseen nalkutteluun ja saatamme vain kohauttaa olkapäitämme:

Varmaankin on vahva rakki-piski,
norsuakin noin kun uskaltavi
kovin haukkua ja härnäellä!

Sen jälkeen seuraava hra Mihailovskin järkeily historiallisesta välttämättömyydestä ei ole vailla mielenkiintoa, sillä siinä tulee ainakin osittain näkyviin „tunnetun sosiologimme” (nimitys, jonka hra Mihailovski on saanut rinnan hra V. V:n kanssa „sivistyneen yleisömmen” liberaalisilta edustajilta) todellinen aatevarasto. Hän puhuu „historiallisen välttämättömyyden ajatuksen ja persoonallisen toiminnan merkityksen välisestä ristiriidasta”: yhteiskunnalliset toimihenkilöt erehtyvät pitäessään itseään toimihenkilöinä, sillä he ovat vain „tekopeliä”, „marionetteja, joita salaperäisiin uumeniinsa kätkeytyneet historiallisen välttämättömyyden immanentitset lait panevat liikkeelle” — sellainen johtopäätös muka seuraa tuosta ajatuksesta, jota sen vuoksi nimitetäänkin „hedelmättömäksi” ja „hajoa-vaksi”. Kaikille lukijoille ei ole kenties selvää, mistä hra Mihailovski on kaivanut esiin kaiken tuon hölynpölyn — marionetit y.m.s. Asia on siten, että tämä on eräs subjektiivisen filosofin mieluisimmista keppihevostista — ajatus determinismin ja siveysopin, historiallisen välttämättömyyden ja yksilön merkityksen välisestä ristiriidasta. Hän on kirjoitellut siitä kasoittain paperia ja puhunut suunnattoman määrän sentimentaalista poroporvarillista pötyä ratkaistakseen tämän ristiriidan siveellisyyden ja yksilön merkityksen hyväksi. Todellisuudessa siinä ei ole mitään ristiriitaa: se on hra Mihailovskin keksintöä, sillä hän pelkää (eikä aiheettomasti), että determinismi kaivaa pois

maaperän häntä niin miellyttävältä poroporvarilliselta moraalilta. Todetessaan ihmisten teot välttämättömyyden sanelemiksi ja hylätessään joutavan lorun tahdon vapaudesta determinismin aate ei lainkaan kiellä enempää ihmisjärkeä ja ihmisen omaatuntoa kuin hänen toimintansa arvioimistakaan. Juuri päinvastoin, vain determinististä näkökantaa noudattamalla vasta voidaankin antaa tarkka ja oikea arvio eikä säilyttää mitä hyvänsä tahdon vapauden kontolle. Historiallisen välttämättömyyden ajatus ei myöskään horjuta vähääkään yksilön merkitystä historiassa: koko historia muodostuu juuri yksilöiden toiminnasta, jotka yksilöt ovat epäilemättä toimihenkilöitä. Yksilön yhteiskunnallista toimintaa arvioitaessa heräävä todellinen kysymys on se, millaisten ehtojen vallitessa on tuolle toiminnalle taattu menestys? mikä takaa sen, ettei tuo toiminta jää erilliseksi teoksi, joka hukkuu päinvastaisten tekojen mereen? Tähän sisältyy sekin kysymys, jonka sosialidemokraatit ja Venäjän muut sosialistit ratkaisevat eri tavalla: millä tavoin sosialistisen järjestelmän toteuttamiseen tähtäävän toiminnan pitää saada mukaansa joukot, jotta saataisiin varmoja tuloksia? Ilmeisesti tämän kysymyksen ratkaisu riippuu suoranaisesti ja välittömästi siitä, miten käsitetään Venäjän yhteiskunnallisten voimien ryhmitys ja luokkien taistelu, josta Venäjän tosiolot muodostuvat, mutta hra Mihailovski on taaskin vain kiertänyt ja kaartanut kysymystä yrittämättäkään asettaa sitä selvästi ja ratkaista sitä tavalla tai toisella. Kysymyksen sosialidemokraattinen ratkaisu, kuten tunnettua, pohjautuu siihen katsomukseen, että Venäjän taloudelliset olot käsitetään porvarilliseksi yhteiskunnaksi, josta voi olla ainoastaan yksi ulospääsy, se, joka johtuu välttämättä itse porvarillisen järjestelmän olemuksesta, nimittäin proletariaatin luokkataistelu porvaristoa vastaan. Vakavan arvostelun pitäisikin siis ilmeisesti kohdistua joko sitä käsityskantaa vastaan, että meidän olomme ovat porvarillisia, tahi sitä käsitystä vastaan, mikä näiden olojen perusolemuksesta ja niiden kehityksen laeista on olemassa, mutta hra Mihailovskilla ei ole aikomustakaan kosketella vakavia kysymyksiä. Hän pitää parempana selviytyä niistä sentapaisilla sisällyksettömillä fraaseilla, että välttämättömyys on liian yleinen mittapuu j.n.e. Mikä aate tahansa voi muuttua liian yleiseksi mittapuuksi, hra Mihailovski, jos Te heitätte siitä pois

koko sisällön kuin kuivatetusta kalasta ja sitten alatte touhuta jällellejäneiden suomusten kanssa! Tämä suomusten ala, joka hämää nykykauden todella vakavat ja päivänpolttavat kysymykset, on hra Mihailovskin lempiala, ja erikoisen kopeana hän korostaa esimerkiksi sitä, että „taloudellinen materialismi hyljeksii tahi valaisee väärin kysymystä sankareista ja joukosta”. Nähkääs, kysymys siitä, minkä luokkien taistelusta ja millä pohjalla Venäjän nykyiset olot todella muodostuvat, on hra Mihailovskille nähtävästi liian yleisluontoinen, ja hän sivuuttaa sen. Sen sijaan kysymys siitä, minkälaiset suhteet ovat sankarin ja joukon välillä riippumatta siitä, muodostuuko tuo joukko työläisistä, talonpojista, tehtailijoista tahi tilanherroista — sellainen kysymys häntä kiinnostaa erikoisesti. Kenties ne ovatkin „mielenkiintoisia” kysymyksiä, mutta materialistien moittiminen siitä, että he suuntaavat kaikki ponnistuksensa sellaisten kysymysten ratkaisemiseen, jotka koskevat suoranaisesti työtätekevän luokan vapauttamista, merkitsee poroporvarillisen tieteen harrastelua, eikä mitään muuta. Materialismia vastaan kohdistamansa „kritiikin” (?) loppupäätelmäksi hra Mihailovski yrittää vielä kerran vääristellä tosiasioita ja vielä kerran petkuttaa. Sanottuaan epäilevänsä sitä, pitääkö se Engelsin mielipide paikkansa, että valantehneet taloustieteilijät ovat vaienneet kokonaan „Pääomasta”³¹ (minkä perusteluksi muuten esitetään sellainen huvittava näkökohta, että Saksassa on paljon yliopistoja!), hra Mihailovski kirjoittaa: „Marx ei suinkaan pitänyt silmällä nimenomaan sitä lukijapiiriä (työläisiä), vaan odotti jotakin myöskin tiedemiehiltä”. Kerrassaan väärin: Marx käsitti mainiosti, miten vähän on odotettavissa puolueeton ja tieteellistä arvostelua porvarillisten tiedemiesten taholta, ja hän lausui käsityksensä siitä täysin selvästi „Pääoman” toisen painoksen jälkilauseessa. Hän sanoo siinä: „Se ymmärtämys, minkä „Pääoma” on lyhyessä ajassa saanut osakseen Saksan työväenluokan laajoissa piireissä, on paras palkka työstäni. Taloudellisissa kysymyksissä porvariston kannalla oleva mies, hra Meyer, lausui eräässä ranskalais-saksalaisen sodan aikana ilmesytyneessä kirjassaan sen aivan oikean ajatuksen, että ne suuret kyvyt teoreettiseen ajatteluun (der grosse theoretische Sinn), joita on pidetty perinnöllisesti saksalaisille kuuluvina, ovat Saksan niin sanotuilta sivistyneiltä luokilta

kokonaan kadonneet, mutta sen sijaan ne elpyvät uudelleen Saksan työväenluokassa”³².

Petkutus koskee taaskin materialismia ja se on tehty aivan edellisen kaavan mukaan. „Teoriaa (materialismin teoriaa) ei ole koskaan tieteellisesti perusteltu eikä tarkistettu”. Sellainen on väite.— Todistelu: „Engelsin, Kautskyn ja joittenkin toisten teoksissa (myöskin Blos’in kunnianarvoisessa teoksessa) olevat muutamat hyvät sivut historian alalta voisivat olla ilman taloudellisen materialismin etikettiäkin, koska (huomatkaa: „koska”!) itse asiassa (sic!) niissä otetaan huomioon yhteiskunnallinen elämä kokonaisuudessaan, vaikka taloudellinen sävel kajahtaakin kuuluvimmin tässä sävelasteikossa”. Johtopäätös...: „tieteen alalla ei taloudellinen materialismi ole osoittautunut päteväksi”.

Tunnettu konsti! Todistaakseen teorian paikkansapitämättömyyden hra Mihailovski ensin vääristelee sitä paneamalla sen kontolle sellaisen tolkuttoman aikomuksen, että se ei muka halunnut ottaa huomioon yhteiskunnallisen elämän kokonaisuutta, vaikka todellisuudessa juuri päinvastoin materialistit (marxilaiset) ovat sosialisteista ensimmäisinä herättäneet kysymyksen, että on analysoitava yhteiskunnallisen elämän kaikki puolet, eikä yksinomaan sen taloudellista puolta*,—sitten hän toteaa, että „itse asiassa” materialistit ovat talouden avulla selittäneet „hyvin” yhteiskunnallisen elämän kokonaisuuden (tosiasia, mikä nähtävästi suomii kirjoittajaa), ja lopuksi hän tekee sen johtopäätöksen, että materialismi „ei ole puolustanut paikkaansa”. Mutta teidän petkuskonstinne

* Se on tullut selvästi esille „Pääomassa” ja sosialidemokraattien taktiikassa entisiin sosialisteihin verrattuna. Marx suorastaan vaati, ettei saa rajoittua vain taloudelliseen puoleen. Hahmotellessaan suunnitellun aikakauslehden ohjelmaa v. 1843 Marx kirjoitti Rugelle: „Sosialistinen periaate kokonaisuutena on taaskin vain yksi puoli... Meidän sen sijaan on kiinnitettävä samanlainen huomio myöskin toiseen puoleen, ihmisen teoreettiseen olemassaoloon, siis kohdistettava arvostelumme uskontoon, tieteeseen y.m. ...Samoin kuin *uskonto* muodostaa ihmiskunnan teoreettisten taisteluiden sisällysluettelon, niin *poliittinen valtiokin* muodostaa ihmiskunnan käytännöllisten taisteluiden sisällysluettelon. Poliittinen valtio ilmaisee näin ollen muotonsa puitteissa sub specie rei publicae (poliittiselta kannalta katsoen) kaikki yhteiskunnalliset taistelut, tarpeet ja intressit. Sen vuoksi itse poliittisen erikoiskysymyksen — esimerkiksi sääty- ja edustusjärjestelmän välisen eron — ottaminen arvostelun kohteeksi ei lainkaan merkitse astumista alas hauteur des principesin tasolta (periaatteiden korkeudesta. *Toim.*), sillä tämä kysymys ilmaisee *poliittisella* kielellä ihmisen herruuden ja yksityisomistuksen herruuden välistä eroa. Siis kritiikko ei ainoastaan voi, vaan hänen täytyykin kosketella näitä poliittisia kysymyksiä (jotka intoilevan sosialistin mielestä eivät ansaitse mitään huomiota)”³³.

sen sijaan, hra Mihailovski, ovat osoittautuneet kerrassaan loistaviksi!

Siinä kaikki, mitä hra Mihailovski esittää materialismin „kumoamiseksi”. Toistan, että siinä ei ole mitään kritiikkiä, vaan ainoastaan tyhjää pöyhkeilevää lorua. Kysyttäköönpä keneltä tahansa, minkälaisia vastaväitteitä hra Mihailovski on esittänyt sitä katsomusta vastaan, että tuotantosuhteet ovat muiden suhteiden perusta? millä hän on kumonnut vääräksi Marxin materialistisen metodin avulla kehittämän käsityksen yhteiskuntamuodostumista ja näiden muodostumien luonnonhistoriallisesta kehitysprosessista? miten hän on todistanut vaikkapa vain mainitsemiensa kirjailijain esittämien materialististen käsitysten virheellisyyden erilaisten historiallisten kysymysten selittämisessä? — niin jokaisen täytyy myöntää, ettei hän ole esittänyt mitään vastaväitteitä, ei ole millään kumonnut eikä osoittanut mitään virheellisyyksiä. Hän on vain kierrellyt ja kaarrellut kysymyksen ympärillä pyrkien fraaseilla hämäämään asian ytimen ja on samalla sepittänyt erilaisia tyhjänpäiväisiä verukkeita.

Vaikeata on odottaa mitään vakavaa tuollaiselta kriitikolta, kun hän jatkaa marxilaisuuden kumoamista „Ruskoje Bogatstvo” 2. numerossa. Ero on vain siinä, että hänen kekseliäisyytensä petkuskonsteissa on jo ehtynyt ja hän alkaa käyttää siinä muiden sepityksiä.

Aluksi hän lörpöttelee joutavia yhteiskunnallisen elämän „monimutkaisuudesta”: vieläpä galvanismikin voitaisiin muka yhdistää taloudelliseen materialismiin, sillä Galvanin kokeet „tekivät vaikutuksen” Hegeliinkin. Miten hämmästyttävää teräväjärkisyyttä! Yhtä hyvällä menestyksellä voitaisiin hra Mihailovskikin yhdistää vaikka Kiinan keisariin! Mitä muuta voitaisiin moisesta päätellä kuin sitä, että on ihmisiä, joille lorujen puhuminen tuottaa nautintoa?!

„Tapahtumain historiallisen kulun olemus on yleensä käsittämätön”, jatkaa hra Mihailovski, „eikä taloudellisen materialismin oppikaan ole sitä käsittänyt, vaikka se nojautuukin nähtävästi kahteen perustaan: tuotanto- ja vaihtomuotojen kaikkimääräävän merkityksen selville saamiseen ja dialektisen prosessin kiistämättömyyteen”.

Materialistit nojautuvat siis dialektisen prosessin „kiistämättömyyteen”! s.o. perustavat sosiologiset teoriansa Hegelin triadeihin. Tässä on edessämme se samainen

marxilaisuutta vastaan tehty kaavamainen syytös hegeliläisestä dialektiikasta, jota Marxin porvarillisten arvostelijain luulisi jo riittävästi vatkanneen. Kykenemättä väittämään mitään oleellista itse oppia vastaan nämä herrat ovat tarrautuneet Marxin esitystapaan ja hyökänneet teorian syntyperän kimppuun luullen siten järkyttävänsä sen olemusta. Eikä hra Mihailovski siekaile turvautuessaan tuollaisiin keinoihin. Aiheeksi hän otti erään luvun Engelsin teoksesta Dühringiä vastaan. Väittäessään Dühringiä vastaan, joka hyökkäili Marxin dialektiikan kimppuun, Engels sanoo, että Marx ei ole milloinkaan aikonutkaan „todistaa” mitään Hegelin triadeilla, että Marx vain tarkasteli ja tutki todellista prosessia ja että hän tunnusti teorian ainoaksi kriteerioksi sen, että teoria on yhtäpitävä todellisuuden kanssa. Jos sitten toisinaan näyttikin käyvän niin, että jonkin yhteiskunnallisen ilmiön kehitys kävi Hegelin esittämän kaavan mukaisesti: teesi — kieltäminen — kieltämisen kieltäminen, niin siinä ei ole mitään ihmeteltävää, sillä luonnossa se ei yleensä ole harvinaista. Ja Engels alkaa esittää esimerkkejä luonnonhistorian alalta (siemenen kehitys) sekä yhteiskunnallisen elämän alalta — esimerkiksi siihen tapaan, että ensin oli alkukantainen kommunismi, sitten yksityisomistus ja sen jälkeen työn kapitalistinen yhteiskunnallistuminen; tahi että ensin oli alkeellinen materialismi, sitten idealismi ja vihdoin tieteellinen materialismi j.n.e. Kaikille on päivänselvää, että Engelsin todistelun painopiste on siinä, että materialistien tehtävänä on antaa oikea ja täsmällinen kuva todellisesta historian prosessista, että dialektiikasta kiinnipitäminen ja sellaisten esimerkkien valitseminen, jotka todistavat triadin oikeaksi, ei ole mitään muuta kuin perua hegeliläisyydestä, josta tieteellinen sosialismi on kasvanut, sen esitystavan perua. Tosiaan, kun kerran on jyrkästi sanottu, että jonkin asian „todistaminen” triadeilla on tolkutonta ja että kukaan ei ole sellaista aikonutkaan, niin mikä merkitys voi olla „dialektisia” prosesseja koskevilla esimerkeillä? Eikö ole selvää, että se on vain viittaus opin alkuperään eikä sen enempää? Hra Mihailovski tuntee sen itsekin sanoessaan, ettei ole tapana syyttää teoriaa sen alkuperästä. Mutta nähdäkseen Engelsin lausunnoissa jotain muutakin kuin teorian alkuperän olisi nähtävästi pitänyt todistaa materialistien ratkaiseen vaikkapa

yhden historiallisen *kysymyksen* triadien avulla eikä vastaavien tosiasiaihin pohjalla. Onko hra Mihailovski yrittänyt todistaa sen? Ei sinne päinkään. Päinvastoin hänen itsensä on ollut pakko myöntää, että „Marx on täyttänyt tyhjän dialektisen kaavan siinä määrin tosiasiasisällöllä, että se voidaan nostaa pois sisällön päältä niinkuin kansi astian päältä muuttamatta sisältöä vähääkään” (tuonnempana tulee vielä puhe siitä poikkeustapauksesta, minkä hra Mihailovski tekee tämän yhteydessä tulevaisuuden suhteen). Jos asia on näin, niin minkä vuoksi sitten hra Mihailovski niin uutterasti puuhailee tuon kannen kanssa, joka ei voi mitään muuttaa? Mitä varten hän selittelee, että materialistit „nojautuvat” dialektisen prosessin kiistämättömyyteen? Minkä vuoksi hän tuota kantta vastaan sotiesaan julistaa sotivansa tieteellisen sosialismin erästä „tukipylvästä” vastaan, vaikka se on suoranainen valhe?

On itsestään selvää, että en ryhdy seuraamaan sitä, miten hra Mihailovski käsittelee triadien esimerkkejä, sillä toistan vieläkin, että sillä ei ole mitään tekemistä sen enempää tieteellisen materialismin kuin venäläisen marxilaisuuden kanssa. Mutta mielenkiintoinen on kysymys: mitä perusteita hra Mihailovskilla sittenkin oli tuolla tavalla vääristellä marxilaisten suhdetta dialektiikkaan? Siihen on ollut kaksi perustetta: ensinnäkin hra Mihailovski on kuullut jotakin, mutta ei ollut sen paremmin selvillä asiasta; toiseksi, hra Mihailovski käytti vielä yhtä petkutuskonstia (tai oikeammin kähvelsi sen Dühringiltä).

Ad 1)*. Marxilaista kirjallisuutta lukiessaan hra Mihailovski on törmännyt alinomaan „dialektiseen metodiin” yhteiskuntatieteessä, „dialektiseen ajatteluun” taaskin yhteiskunnallisten kysymysten piirissä (josta vain onkin puhe) j.n.e. Kaikessa yksinkertaisuudessaan (hyvä olisi, jos se tapahtuisi vain yksinkertaisuudesta) hän käsitti asian siten, että tämä metodi on kaikkien yhteiskunnallisten kysymysten ratkaisemista Hegelin triadin lakien mukaan. Jos hän olisi suhtautunut asiaan hiukankin huomaavaisemmin, niin hän olisi pakostakin tullut vakuuttuneeksi tuollaisen käsityksen järjettömyydestä. Dialektiseksi metodiksi — metafyyssillisen metodin vastakohtana — Marx ja Engels nimittivät juuri tieteellistä metodia sosiologiassa,

* — Ensimmäiseen kohtaan. *Toim.*

joka sisältyy siihen, että yhteiskunta käsitetään eläväksi, alituisesti kehittyväksi elimistöksi (eikä joksikin mekaanisesti yhteen kytketyksi, jossa sen vuoksi ovat mahdollisia kaikenlaiset eri yhteiskunnallisten ainesten mielivaltaiset yhdistelmät), jonka tutkimiseksi on analysoitava objektiivisesti ne tuotantosuhteet, joista kysymyksessä oleva yhteiskuntamuodostuma muodostuu, ja tutkittava sen toiminnan ja kehityksen lait. Dialektisen metodin suhdetta metafysiiliseen metodiin (johon käsitteeseen kuuluu epäilemättä myöskin subjektiivinen metodi sosiologiassa) me yritämme valaista tuonnempana ottamalla esimerkkejä hra Mihailovskin omista lausunnoista. Tässä yhteydessä mainitsemme vain, että jokainen, joka on lukenut joko Engelsin (polemiikissa Dühringiä vastaan. Venäjänkielisenä: „Socialismin kehitys utopiasta tieteeksi”) tai Marxin (erilaiset huomautukset „Pääomassa” ja „Jälkilause” sen toiseen painokseen; „Filosofian kurjuus”) ³⁴ esittämät dialektisen metodin määritelmät ja selitykset, on huomannut, ettei niissä ole puhuttakaan Hegelin triadeista, vaan koko kysymys on siitä, että yhteiskunnallinen kehitys käsitetään taloudellisten yhteiskuntamuodostumien kehityksen luonnonhistorialliseksi prosessiksi. Sen todistamiseksi esitän in extenso * dialektisen metodin selityksen, joka julkaistiin „Vestnik Jevropy” ³⁵ lehden 5. numerossa v. 1872 (kirjoitus: „Poliittisen taloustieteen arvostelun näkökanta K. Marxilla”) ³⁶ ja jota Marx siteeraa „Pääoman” 2. painoksen „Jälkilauseessa”. Marx sanoo siinä, että hänen „Pääomassa” käyttämänsä metodia on ymmärretty huonosti. „Saksalaiset arvostelijat ovat tietysti huutaneet hegeliläisestä sofistikaasta”. Ja selittääkseen tarkemmin metodiaan Marx esittää sitä koskevan esityksen edellämaitusta kirjoituksesta. Marxille on tärkeää — sanotaan siinä — eräs seikka: nimittäin niiden ilmiöiden lain löytäminen, joita hän tutkii, ja hänestä on vielä erikoisen tärkeää näiden ilmiöiden muuttumisen, kehityksen laki, se laki, jonka mukaan ne siirtyvät muodosta toiseen, yhdestä yhteiskuntasuhteiden järjestelmästä toiseen. Sen vuoksi Marxin pyrkimyksenä on yksinomaan tarkan tieteellisen tutkimuksen kautta todistaa kyseellisten yhteiskunnallisten suhteiden järjestyksen välttämättömyys toteamalla mahdollisimman täydellisesti

* — täydellisenä, kokonaisuudessaan. *Toim.*

ne tosiasiat, jotka ovat hänellä lähtö- ja tukikohtinaan. Tätä tarkoitusta varten on täysin riittävää, kun hän todistaessaan nykyisen järjestelmän välttämättömyyden todistaa samalla välttämättömäksi toisenkin järjestelmän, jonka täytyy ehdottomasti kasvaa esiin edellisestä riippumatta lainkaan siitä, uskovatko ihmiset siihen vai eivät, ovatko he siitä tietoisia vai eivät. Marx pitää yhteiskunnallista liikuntaa luonnonhistoriallisena prosessina, jonka kulun määräävät lait, jotka eivät ole ainoastaan riippumattomia ihmisten tahdosta, tietoisuudesta ja aikomuksista, vaan päinvastoin määräävät heidän tahtonsa, tietoisuutensa ja aikomuksensa. (Tämä herrojen subjektivistien tietoon, jotka erottavat yhteiskunnallisen kehityksen luonnonhistoriallisesta kehityksestä juuri sen vuoksi, että ihminen asettaa itselleen tietoisesti „päämääriä”, pitää ohjeinaan määrättyjä ihanteita.) Kun tietoisella aineksella on näin alistettu merkitys sivistyshistoriassa, niin on itsestään selvää, että arvostelu, jonka esineenä on itse tämä sivistys, voi kaikkein vähimmin nojautua mihinkään tietoisuuden muotoon tahi tulokseen. Toisin sanoen, sen lähtökohtana ei voi mitenkään olla aate, vaan ainoastaan ulkoinen, objektiivinen ilmiö. Arvostelun täytyy olla sitä, että kyseellistä tosiasiaa ei verrata ja rinnasteta aatteeseen, vaan toiseen tosiasiaan; arvostelulle on tärkeätä vain se, että kumpikin tosiasia tutkitaan mahdollisimman tarkasti ja että ne toinen toiseensa verrattuina olisivat kehityksen eri momenteja, ja tällöin erikoisen välttämätöntä on se, että yhtä huolellisesti tutkitaan määrättyjen olotilojen koko sarja, niiden johdonmukainen peräkkäisyys ja yhteys eri kehitysasteiden välillä. Marx kieltää juuri sen ajatuksen, että taloudellisen elämän lait olisivat samat sekä menneisyyteen että nykyisyyteen nähden. Päinvastoin kullakin historiallisella aikakaudella on omat lakinsa. Taloudellinen elämä on ilmiö, joka on yhdenmukainen biologian muiden alojen kehityshistorian kanssa. Entiset taloustieteilijät eivät käsittäneet taloudellisten lakien luonnetta, kun he vertasivat niitä fysiikan ja kemian lakeihin. Syvällisempi analyysi osoittaa, että yhteiskunnalliset elimistöt eroavat toisistaan yhtä suuresti kuin eläinten ja kasvien elimistötkin. Asettaessaan päämääräkseen kapitalistisen talousjärjestelmän tutkimisen tältä näkökannalta Marx juuri sillä puukeikin tieteellisen tarkkaan sanamuotoon sen päämäärän, mikä jokaisella

taloudellisen elämän tarkalla tutkimisella tulee olla. Sellaisen tutkimuksen tieteellinen merkitys on niiden erikoisten (historiallisten) lakien selville saamisessa, mitkä säännöstelevät kysymyksessä olevan yhteiskuntaelimistön synnyn, olemassaolon, kehityksen ja kuoleamisen sekä sen korvaamisen toisella, korkeammalla elimistöllä.

Tämä on se dialektisen metodin kuvaus, jonka Marx on onkinut esille „Pääomaa” käsittelevien sanoma- ja aikakauslehtikirjoitusten suunnattomasta paljoudesta ja jonka hän käänsi saksan kielelle, koska metodi on siinä luonnehdittu aivan täsmällisesti, kuten hän itse sanoo. Herää kysymys, onko tässä mainittu sanallakaan triadeista, kolmi-jaksoisuudesta, dialektisen prosessin kiistämättömyydestä y.m. joutavuudesta, jota vastaan hra Mihailovski niin ritarillisesti kamppailee? Ja tämän esityksen jälkeen Marx sanoo suoraan, että hänen metodinsa on Hegelin metodin „suoranainen vastakohta”. Hegelin mukaan aatteen kehitys dialektisten triadilakien mukaan määrää todellisuuden kehityksen. Tietysti vain tässä tapauksessa voidaan puhua triadien merkityksestä ja dialektisen prosessin kiistämättömyydestä. Minun mielestäni asia on päinvastoin, sanoo Marx: „aatteellinen on vain aineellisen heijastusta”. Ja koko kysymys on siis vain „nykyisyyden ja sen välttämättömän kehityksen positiivisesta käsittämisestä”: triadeille ei jää muuta sijaa kuin kannen ja kuoren tehtävä („minä keikailin Hegelin sanontatavoilla” — sanoo Marx samassa jälkilauseessa), joka kiinnostaa vain poroporvareita. Nyt herää kysymys, mitä meidän on sanottava henkilöstä, joka halusi arvostella erästä tieteellisen materialismin „tukipylvästä”, s.o. dialektiikkaa, ja alkoi laverrella kaikkea, mitä vain haluatte, vieläpä sammakoista ja Napoleonistakin, mutta ei sano mitään siitä, mitä on tämä dialektiikka, eikä siitä, onko yhteiskunnan kehitys todellakin luonnonhistoriallinen prosessi? onko materialistinen käsitys yhteiskunta- ja talousmuodostumista erikoisina yhteiskunnallisina elimistöinä oikea? ovatko näiden muodostumien objektiiviset analysoimismenetelmät oikeita? eivätkö yhteiskunnalliset aatteet todellakaan määrää yhteiskunnan kehitystä, vaan sen sijaan yhteiskunnan kehitys määrää ne? j.n.e. Voidaanko sitä tässä tapauksessa pitää vain pelkkänä käsittämättömyytenä?

Ad 2) *. Dialektiikan tällaisen „arvostelun” jälkeen hra Mihailovski väittää Marxin käyttäneen todistelumenetelmänä Hegelin triadin „avulla” todistelemista ja sitten tietysti taistelee voitokkaasti niitä vastaan. „Tulevaisuuteen nähden”, sanoo hän, „yhteiskunnan immanentitset lait on rakennettu yksinomaan dialektisesti”. (Tässä onkin se poikkeustapaus, josta edellä mainittiin.) Marxin käsityksellä pakkoluovuttajain pakkoluovuttamisen kiertämättömyydestä kapitalismin kehityslakien tuloksena on „yksinomaan dialektinen luonne”. Marxin „ihanne” maan ja pääoman yhteisöomistuksesta — „sen kiertämättömyyden ja ehdottomuuden mielessä on yksinomaan hegeliläisen kolmijäsenisen ketjun loppupään varassa”.

Tämä perustelu on otettu kokonaisuudessaan Dühringiltä, joka esitti sen kirjassaan „Kritische Geschichte der Nationalökonomie und des Sozialismus” (3-te Aufl., 1879. S. 486—487)**. Hra Mihailovski ei kuitenkaan mainitse sanallakaan Dühringistä. Muuten, ehkäpä hän onkin ominpäin päässyt niin pitkälle Marxin väärentämisessä?

Engels on antanut mainion vastauksen Dühringille ja koska hän siteeraa myöskin Dühringin arvostelua, niin me rajoitummekin tähän Engelsin vastaukseen³⁷. Lukija näkee, että se sopii täydelleen myöskin hra Mihailovskiin.

„Tämä historiallinen katsaus (pääoman niin sanotun alkuperäisen kasaantumisen genesis Englannissa)”, sanoo Dühring, „on vielä sinänsä jokseenkin hyvä kohta Marxin kirjassa, ja se olisi vieläkin parempi, ellei siinä tieteellisten kätälösuvojen lisäksi nojaututtaisi dialektisiin kätälösuvoihin. Hegeliläinen kieltämisen kieltäminen esittää tässä — parempien ja selvempien perustelujen puutteessa — kätälön osaa, jonka avulla tulevaisuus vapautuu nykyisyyden kohdusta. Yksilöllisen omistuksen hävittäminen, joka esitetyllä tavalla on tapahtunut XVI vuosisadalta lähtien, on ensimmäinen kieltäminen. Sitä seuraa toinen, jota luonnehditaan kieltämisen kieltämiseksi ja samalla „yksilöllisen omistuksen” jälleenpalauttamiseksi, mutta korkeammassa, maan ja työvälineiden yhteisöomistukseen perustuvassa muodossa. Kun hra Marx nimittää tätä uutta „yksilöllistä omistusta” samalla myöskin „yhteisöomistukseksi”, niin juuri

* — Toiseen kohtaan. *Toim.*

** — „Kansallisen taloustieteen ja sosialismin arvosteleva historia” (3. painos, 1879, s. 486—487). *Toim.*

siinä tuleeikin esille hegeliläinen korkeampi yhtenäisyys, jossa ristiriita poistetaan (aufgehoben — erikoinen Hegelin termi), s.o. hegeliläisen sanaleikin mukaan se siinä määrin sivuutetaan kuin säilyykin.

...Pakkoluovuttajien pakkoluovuttaminen on tämän mukaan ikäänkuin historiallisen todellisuuden automaattinen tuote aineellisissa ulkoisissa olosuhteissaan... Tuskinpa yksikään järkevä ihminen tulee vakuuttuneeksi maan ja pääoman yhteisöomistuksen välttämättömyydestä uskomalla hegeliläisiin silmänkääntötemppeihin, sellaisiin kuin kieltämisen kieltämiseen. Marxin käsitysten usvainen rujous ei muuten voi ihmetyttää sitä, joka tietää, mitä voidaan tehdä sellaisesta tieteellisestä aineistosta kuin Hegelin dialektiikasta, tahi paremminkin, millaisia järjettömyyksiä siitä pakostakin syntyy. Niille, jotka eivät tunne näitä temppejuja, sanon suoraan, että ensimmäinen kieltäminen Hegelillä vastaa katkismuksesta otettua syntiinlankeemuskäsitettä ja toinen lunastukseen johtavaa korkeinta yhtenäisyyttä. Tuollaisiin uskonnnon alalta otettuihin rinnastustemppeihin ei tietenkään voida perustaa tosiasiaain logiikkaa... Hra Marx tyytyy sekavaan käsitykseensä yksilöllisestä omistuksesta, joka on samalla yhteisöomistusta, ja jättää adeptiensa itsensä ratkaistavaksi tämän syvämielteen dialektisen arvoituksen”. Näin sanoo hra Dühring.

Siis Marx ei kykene, tekee Engels johtopäätöksen, todistamaan yhteiskunnallisen vallankumouksen välttämättömyyttä, maan ja työllä tuotettujen tuotantovälineiden yhteisöomistuksen käytäntöönottamisen välttämättömyyttä muuten kuin turvautumalla hegeliläiseen kieltämisen kieltämiseen; perustaessaan sosialistisen teorian tuollaisiin uskonnosta lainattuihin rinnastustemppeihin, hän tulee siihen johtopäätökseen, että tulevaisuuden yhteiskunnassa tulee omistus olemaan samanaikaisesti sekä yksilöllistä että yhteisöllistä sellaisena hegeliläisenä korkeimpana yhtenäisyytenä, jossa ristiriita on poistettu *.

* Että tuo määritelmä Dühringin käsityskannoista sopii täydellisesti myöskin hra Mihailovskiin, sitä todistaa vielä seuraava kohta hänen kirjoituksestaan: „K. Marx hra J. Zhukovskin tuomittavana”. Väittäessään hra Zhukovskia vastaan, joka vakuutti, että Marx on yksityisomistuksen puolustaja, hra Mihailovski mainitsee tästä Marxin kaavasta ja selittää sitä seuraavalla tavalla: „Marx on sovitellut kaavaansa kaksi yleisesti tunnettua Hegelin dialektiikan silmänkääntötemppeä: ensinnäkin, kaava on laadittu hegeliläisen triadin lain mukaan; toiseksi, synteesi pohjautuu vastakohtien samaisuuteen: yksilöllisen ja yhteisöomistuksen samaisuuteen. Siis sana „yksilöllinen” tarkoittaa tässä erikoista, pelkästään ehdollista dialektisen prosessin jäsentä eikä siihen voi perustaa

Jättäkäämme kieltämisen kieltäminen toistaiseksi sivuun ja tarkastelkaamme tätä „omistusta, joka on samanaikaisesti sekä yksilöllistä että yhteisöllistä”. Hra Dühring nimittää sitä „usvaksi”, ja ihmeellistä kyllä hän on todellakin siinä suhteessa oikeassa. Mutta onnettomuudeksi ei tuossa „usvassa” kuitenkaan ole Marx, vaan taaskin hra Dühring itse... Oikoessaan Marxia Hegelin mukaan hän väittää Marxin puhuneen jostakin omistuksen korkeimmasta yhtenäisyydestä, josta Marx ei ole sanonut sanaakaan.

Marxilla on sanottu näin: „Se on kieltämisen kieltämistä. Se luo jälleen yksilöllisen omistuksen, mutta kapitalistisen ajan saavutusten pohjalla — vapaiden työntekijäin yhteistoiminnan sekä heille kuuluvan maan ja heidän itsensä tuottamien tuotantovälineiden yhteisöomistuksen pohjalla. Eri yksilöiden omaan työhön perustuvan hajanaisen yksityisomistuksen muuttaminen kapitalistiseksi omistukseksi on tietenkin paljon pitkäaikaisempi, vaivalloisempi ja raskaampi prosessi kuin tosiasiallisesti jo yhteiskunnalliseen tuotantoprosessiin perustuvan kapitalistisen yksityisomistuksen muuttaminen yhteiskunnalliseksi omistukseksi”. Ja siinä kaikki. Pakkoluovuttajain pakkoluovuttamisella luotavaa järjestystä luonnehditaan siis yksilöllisen omistuksen jälleenpalauttamiseksi maan ja työntekijäin itsensä tuottamien tuotantovälineiden yhteisöomistuksen „pohjalla”. Jokaiselle saksan kieltä taitavalle (ja myöskin venäjän kieltä, hra Mihailovski, sillä käänös on aivan tarkka) tämä merkitsee sitä, että yhteisöomistus ulottuu maahan ja muihin tuotantovälineisiin, mutta yksityisomistus muihin tuotteisiin, s.o. kulutustarvikkeisiin. Ja jotta kuusivuotiaat lapsetkin sen ymmärtäisivät, Marx sivulla 56 (venäjänk. painos, s. 30) edellyttää sellaisten „vapaiden ihmisten liittoa, jotka työskentelevät yhteisillä tuotantovälineillä ja käyttävät yksilöllisiä työvoimiaan suunnitelmallisesti yhtenä yhteiskunnallisena työvoimana”, s.o. sosialistisesti järjestettyä yhteisöä, ja sanoo: „Työn kokonaistuote on yhteiskun-

kerrassaan mitään”. Näin puhuu henkilö mitä parhaimmassa tarkoituksessa puolustaessaan „sangvlinikko” Marxia venäläisen yleisön edessä porvarin hra Zhukovskin hyökkäyksiltä. Mutta tuossa hyvässä tarkoituksessa hän selittääkin Marxia siten, että käsityksensä kehitysprosessista tämä perustaakin muka „silmänkääntötemppeihin”! Hra Mihailovski voi johtaa tästä sen itselleen hyödyllisen opetuksen, että olkoon asia mikä tahansa eivät yksistään hyvät aikomukset vielä ole aivan riittäviä.

nallinen tuote. Osa tästä tuotteesta käytetään jälleen tuotantovälineinä. Se jää yhteiskunnalliseksi”. Mutta toisen osan liiton jäsenet käyttävät elämänsä tarpeisiin. „Sen täytyy siis tulla jaetuksi heidän kesken”. Pitäisihän tämän toki olla kyllin selvää jopa hra Dühringillekin.

Omistus, joka on samalla sekä yksityistä että yhteisöllistä — tuo usvainen rujous, tuo Hegelin dialektiikasta johtuva tolkuttomuus, tuo sekasotku, tuo syvämielteen dialektinen arvoitus, jonka Marx jättää adeptiensä ratkaistavaksi, — on taaskin hra Dühringin vapaata sepittelyä ja kuvittelua...

Mikä merkitys sitten, jatkaa Engels, tällä kieltämisen kieltämisellä on Marxin opissa? Sivulla 791 ja sitä seuraavilla (ven. painos, s. 648 ja seur.) hän rinnastelee lopullisia tuloksia niistä niin sanottua pääoman alkuperäistä kasaantumista koskevista taloudellisista ja historiallisista tutkimuksista, jotka hän oli edellisillä 50 (venäjänk. painoksen 35:llä) sivulla esittänyt. Ennen kapitalistista aikaa oli ainakin Englannissa voimassa pientuotanto, joka perustuu työntekijäin omien tuotantovälineiden yksityisomistukseen. Niin sanottu alkuperäinen kasaantuminen oli siellä näiden välittömien tuottajien pakkoluovuttamista, s.o. omaan työhön perustuvan yksityisomistuksen hävittämistä. Tämä hävittäminen kävi mahdolliseksi sen tähden, että tuollainen pientuotanto on mahdollista vain tuotannon ja yhteiskunnan ahtaissa, alkeellisissa puitteissa, ja että määrättyllä kehitysasteella se luo itse oman hävittämisensä aineelliset perusteet. Tuo hävittäminen, yksilöllisten ja hajanaisten tuotantovälineiden muuttaminen yhteiskunnallisesti keskityiksi, muodostaa pääoman alkuhistorian. Niin pian kun työntekijöistä oli tehty proletaareja ja heidän tuotantovälineensä muutettu pääomaksi, niin pian kun kapitalistinen tuotantotapa oli päässyt jaloilleen, sai työn jatkuva yhteiskunnallistuminen sekä maan ja muiden tuotantovälineiden jatkuva muuttuminen (pääomaksi) ja siis myöskin yksityisomistajien jatkuva pakkoluovuttaminen uuden muodon. „Nyt ei enää ole pakkoluovutettavana omaa talouttaan hoitava työntekijä, vaan monia työläisiä riistävä kapitalisti. Tämä pakkoluovuttaminen tapahtuu itse kapitalistisen tuotantotavan sisäisten lakien vaikutuksesta, pääomien keskittymisen seurauksena. Yksi kapitalisti lyö monta muuta kuoliaaksi. Käsi kädessä tämän keskittymisen kanssa eli sen

kanssa, että muutamat kapitalistit pakkoluovuttavat monia kapitalisteja, kehittyä työprosessin yhteistoiminnallinen muoto yhäti laajenevassa mitassa, kehittyä tieteen tarkoituksenmukainen käyttö tekniikan hyväksi, suunnitelmallinen yhteiskunnallinen maankäyttö, työvälineiden muuttuminen sellaisiksi, että niitä voidaan käyttää vain yhteisönä, ja kaikkien tuotantovälineiden hyödyllisempi käyttö, kun niitä käytetään yhteisinä tuotantovälineinä yhteensovitettussa yhteiskunnallisessa työssä. Niiden pääomaylimysten lukumäärän yhä vähetessä, jotka anastavat ja tekevät yksinoikeudekseen kaikki tästä muuttumisesta johtuvat edut, kasvaa kurjuuden, sorron, orjuuden, rappeutumisen ja riiston määrä, mutta samalla kasvaa myöskin yhäti lisääntyvän, itsensä kapitalistisen tuotantoprosessin mekanismin kouluttaman, yhdistämän ja järjestämän työväenluokan suuttumus. Pääoma muuttuu kahleeksi sille tuotantotavalle, joka on yhdessä sen kanssa ja sen suojassa kehittynyt kukoistukseen. Tuotantovälineiden keskittyminen ja työn yhteiskunnallistuminen pääsevät kohtaan, missä ne eivät enää mahdu kapitalistiseen kuoreensa. Se repeää. Kapitalistisen yksityisomistuksen kuolinhetki lyö. Pakkoluovuttajat pakkoluovutetaan”.

Ja nyt kysyn lukijalta, missä ovat ne konstikkaat dialektiset kiekurat ja arabeskit, missä on se käsitysten sekoittuminen toisiinsa, joka tekee kaikki erilaisuudet olemattomiksi, missä ovat ne dialektiset ihmeet uskovaisia varten ja Hegelin logos-opin mittojen mukaiset silmäkääntötemput, joita ilman Marx, Dühringin sanojen mukaan, ei kyennyt viemään esitystään loppuun asti? Marx todistaa historiallisesti ja tekee tässä lyhyen yhteenvedon, että aivan samoin kuin aikoinaan pientuotanto oman kehityksensä kautta itse synnytti hävittämisenä ehdot, niin samoin on kapitalistinen tuotantotapakin nyt synnyttänyt ne aineelliset edellytykset, joihin sen täytyy tuhoutua. Sellaista on historian kehitysprosessi, ja jos se osoittautuu samalla dialektiseksi, niin se ei enää ole Marxin syy, näyttipä se hra Dühringistä miten kohtalokkaalta hyvänsä.

Vasta nyt, päätettyään historiallis-taloustieteellisen todistelunsa, Marx jatkaa: „Kapitalistinen tuotanto- ja omistustapa sekä siis myöskin kapitalistinen yksityisomistus on omaan työhön perustuvan yksityisomistuksen ensimmäinen kieltäminen. Kapitalistinen tuotanto tuottaa luonnonhisto-

riallisen kehityskulun välttämättömyydellä oman kieltämisenä. Se on kieltämisen kieltämistä” j.n.e. (kuten edellä olemme siteeranneet).

Kun siis Marx sanoo tätä kehityskulkua kieltämisen kieltämiseksi, niin hän ei edes ajatellutkaan sillä todistavansa sen historiallista välttämättömyyttä. Päinvastoin: vasta sen jälkeen, kun hän oli todistanut historiallisesti, että tämä prosessi on todella jo osaksi tapahtunut ja osaksi sen täytyy vielä tapahtua, vasta sen jälkeen hän luonnehtii sen sellaiseksi prosessiksi, joka kaiken lisäksi käy määrätyn dialektisen lain mukaan. Ja siinä kaikki. Näinollen se on taaskin hra Dühringin harjoittamaa mitä selvintä väärennystä, kun hän väittää kieltämisen kieltämisen olevan tässä kättilönä, jonka avulla tulevaisuus vapautuu menneisyyden kohdusta, tai Marxin muka vaativan, että jonkun olisi tultava vakuutuneeksi maan ja pääoman yhteisöomistuksen välttämättömyydestä uskomalla kieltämisen kieltämisen lakiin” (s. 125).

Lukija näkee, että koko tämä Engelsin mainio vastaus hra Dühringille sopii täydellisesti myöskin hra Mihailovskiin, joka väittää samalla tavoin, että Marxilla tulevaisuus riippuu yksinomaan hegeliläisen ketjun loppupään varassa ja että varmuus sen välttämättömyydestä voi pohjautua ainoastaan uskoon*.

Dühringin ja hra Mihailovskin välinen ero supistuu kokonaan seuraaviin kahteen pieneen kohtaan: ensinnäkin, vaikka Dühring ei voikaan puhua Marxista muuten kuin vaahto suussa, hän on silti pitänyt välttämättömänä mainita „Historiansa” seuraavassa pykälässä, että Marx jälkilauseessaan torjuu jyrkästi syytöksen hegeliläisyydestä. Hra Mihailovski sen sijaan on vaiennut siitä (edellä esitetystä) Marxin täysin määritellystä ja selvästä selityksestä, mitä hän käsittää dialektisella metodilla.

Toiseksi. Toinen hra Mihailovskin erikoisuus on se, että hän on keskittänyt kaiken huomion teosanojen aikamuotojen käyttämiseen. Minkä tähden Marx tulevaisuudesta

* Tämän johdosta ei liene haitaksi mainita, että koko tämä Engelsin sellitys on samassa luvussa, missä hän käsittelee jyvää. Rousseau'n oppia ja muita dialektisen kehityskulun esimerkkejä. Luulisi jo, että yksistään näiden esimerkkien rinnastaminen Engelsin (ja myöskin Marxin, jolle tämän teoksen käsikirjoitus oli ennakoita luettu) niin selviin ja kategorisiin lausuntoihin siitä, ettei voi olla puhuttakaan minkään *todistamisesta* triadella taikka näiden triadien „ehdollisten jäsenten” soluttamisesta salavihkaa todellisen kehityskulun kuvaukseen,—riittäisi täydellisesti selittämään, miten järjetöntä on syyttää marxilaisuutta hegeliläisestä dialektiikasta.

puhuessaan käyttää nykyajan muotoa? — kysyy filosofimme voitokkaan näköisenä. Siihen te, kunnianarvoisa kriitikko, voitte saada selityksen mistä kieliopin oppikirjasta tahansa: teille sanotaan, että nykyaikaa käytetään tulevan ajan asemesta silloin, kun tämä tuleva käsitetään kiertämättömänä ja aivan varmana. Mutta minkä vuoksi se on niin, minkä vuoksi se on varmaa? — hokee hra Mihailovski hätääntyneenä yrittäen näytellä niin suurta levottomuutta, että se voisi oikeuttaa jopa vääristelyinkin.— Marx on antanut tähänkin nähden aivan täsmällisen vastauksen. Sitä voidaan pitää puutteellisena tahi vääränä, mutta silloin on osoitettava, missä suhteessa nimenomaan ja miksi nimenomaan se on väärä, eikä puhuttava pötyä hegeliläisyydestä.

Oli aika, jolloin hra Mihailovski tiesi itse ja opetti toisillekin tuon vastauksen sisältöä. Hra Zhukovski, kirjoitti hän v. 1877, on voinut aiheellisesti pitää arvoituksellisena Marxin rakennelmaa tulevaisuuteen nähden, mutta hänellä „ei ollut siveellistä oikeutta” sivuuttaa kysymystä työn yhteiskunnallistumisesta, „jolle Marx antaa tavattoman suuren merkityksen”. Niinpä tietenkin! Zhukovskilla ei ollut v. 1877 siveellistä oikeutta sivuuttaa kysymystä, mutta hra Mihailovskilla on sellainen siveellinen oikeus v. 1894! Ehkäpä,— quod licet Jovi, non licet bovi *?!

Tämän yhteydessä en voi olla muistelematta erästä huvittavaa käsitystä tästä yhteiskunnallistumisesta, joka esitettiin aikoinaan aikakauslehdessä „Otsheshtvennyje Zapiski”³⁸. Sen 7. numerossa v:lta 1883 oli julkaistu jonkun hra Sivullisen³⁹ „Kirje toimitukselle”, jonka kirjoittaja samoin kuin hra Mihailovskikin piti Marxin „rakennelmia” tulevaisuuteen nähden arvoituksellisina. „Itse asiassa”, järkeilee tuo herra, „työn yhteiskunnallinen muoto kapitalismin vallitessa on sitä, että muutama sata tahi tuhat työläistä teroittaa, hakkaa, pyörittää, latoo, muuraa, kiskoo ja suorittaa vielä monen monia muita toimituksia samassa huoneistossa. Tämän järjestelmän yhteisluonnetta taas ilmaisee sattuvasti sananlasku: „kukin pitääköön huolta itsestään, mutta jumala kaikista”. Mitä tekemistä tässä on työn yhteiskunnallisella muodolla?”

Kyllä huomaa heti, että mies on käsittänyt, mistä on kysymys! „Työn yhteiskunnallinen muoto” „on” „työskente-

* — mikä on luvallista Jupiterille, se ei ole luvallista härälle. *Toim.*

lyä samassa huoneistossa”!! Ja sen jälkeen, kun tuollaisia villejä ajatuksia on esitetty eräässä parhaassa venäläisessä aikakauslehdessä, meille koetetaan vakuutella, että „Pääoman” teoreettinen osa on yleisesti tieteen tunnustama. Niin, kykenemättä esittämään mitään vähänkään vakavaa väitettä „Pääomaa” vastaan „yleisesti tunnustettu tiede” alkoi pokkuroida sen edessä jatkaen samalla mitä alkeellisimman tietämättömyyden osoittamista ja koululaistaloustieteen vanhojen typeryyksien toistamista. Tähän kysymykseen pitää pysähtyä vähän tarkemmin osoittaaksemme hra Mihailovskille, mikä on kysymyksen ydin, jonka hän ainaisen tapansa mukaan on kokonaan sivuuttanut.

Kapitalistisen tuotannon synnyttämä työn yhteiskunnallistuminen ei ole lainkaan sitä, että ihmiset työskentelevät samassa huoneistossa (se on vain prosessin osanen), vaan sitä, että pääomien keskittymistä seuraa yhteiskunnallisen työn spesialisoituminen, kullakin teollisuuden haaralla toimivien kapitalistien lukumäärän väheneminen ja teollisuuden erikoisalojen lukumäärän lisääntyminen; — sitä, että monet hajallaan olevat tuotantoprosessit sulautuvat yhdeksi yhteiskunnalliseksi tuotantoprosessiksi. Kun esimerkiksi kotiteollisuuskudonnan aikakaudella pientuottajat itse kehäsivät langan ja kutoivat sen kankaaksi, niin silloin oli vähän teollisuuden haaroja (kehruu ja kudonta olivat yhteensulautuneina). Kun kapitalismi yhteiskunnallistaa tuotannon, niin teollisuuden erikoisalojen luku lisääntyy: puuvillan kehruu suoritetaan erikseen ja kutominen erikseen; itse tämä tuotannon erikoistuminen ja keskittyminen synnyttää uusia aloja — koneiden tuotannon, kivihiilen louhinnan j.n.e. Kapitalistien lukumäärä pienenee jokaisella teollisuuden alalla, jotka nyt yhä enemmän erikoistuvat. Tämä merkitsee sitä, että yhteiskunnallinen yhteys tuottajien välillä yhä enemmän lujittuu ja tuottajat sulautuvat yhdeksi kokonaisuudeksi. Erillään olleet pientuottajat suorittivat kukin useampia toimituksia yhdellä kertaa ja olivat sen vuoksi verrattain riippumattomia toinen toisistaan: kun esimerkiksi kotiteollisuuden harjoittaja itse kasvatti pellavan, itse kehräsi ja kutoi sen, niin hän oli melkein riippumaton muista. Juuri sellaisessa pienten, hajallaan toimineiden tavarantuottajain järjestelmässä (ja vain siinä) piti paikansa sananparsit: „kukin pitääköön huolta itsestään, mutta jumala kaikista”, s.o. markkinavaihteluiden aiheuttama

anarkia. Kapitalismin avulla aikaansaadun työn yhteiskunnallistumisen vallitessa on asianlaita kokonaan toisin. Kangastehtailija on riippuvainen kehrutehtailijasta; tämä taas on riippuvainen puuvillaa viljelevästä kapitalisti-plantattorista, konerakennustehtaan omistajasta, hiilikaivoksen omistajasta j.n.e., j.n.e. Tuloksena on se, ettei yksikään kapitalisti tule toimeen ilman toisia kapitalisteja. Selvää on, että sananparsi „kukin pitääköön huolta itsestään” ei enää sovellu lainkaan tällaiseen järjestelmään: tässä jokainen jo työskentelee kaikkia varten ja kaikki jokaista varten (eikä jumalalle jää sijaa enempiä pilvien takaisena mielikuvana kuin maallisena „kultaisena vasikkanakaan”). Järjestelmän luonne muuttuu kokonaan. Kun hajallaan toimineiden pienten tuotantolaitosten järjestelmän vallitessa jossakin niistä työ pysähtyi, niin se vaikutti vain pieneen joukkoon yhteiskunnan jäseniä aiheuttamatta yleistä hämminkiä ja tulematta sen vuoksi yleisen huomion kohteeksi, aiheuttamatta yhteiskunnan puuttumista asiaan. Mutta kun sellainen pysähdys tapahtuu suuressa tuotantolaitoksessa, jollakin hyvin pitkälle erikoistuneella ja sen vuoksi melkein koko yhteiskuntaa varten työskentelevällä teollisuuden alalla ja joka on itse vuorostaan riippuvainen koko yhteiskunnasta (selvyyden vuoksi otan tapauksen, jolloin yhteiskunnallistuminen on kehittynyt korkeimmalleen), niin silloin toiminnan pitää jo pakostakin pysähtyä yhteiskunnan kaikissa muissakin tuotantolaitoksissa, koska ne voivat saada tarvittavia tuotteita vain tästä tuotantolaitoksesta — voivat realisoida kaikki omat tavaransa vain siinä tapauksessa, jos sen tuottamia tavaroita on tarjolla. Kaikki tuotannon alat sulautuvat siis yhdeksi yhteiskunnalliseksi tuotantoprosessiksi, mutta samalla kutakin tuotantoa harjoittavat eri kapitalistit, joiden mielivallasta tuotanto riippuu ja joiden yksityisomaisuudeksi yhteiskunnalliset tuotteet joutuvat. Eikö tosiaankaan ole selvää, että tuotannon muoto joutuu sovittamattomaan ristiriitaan omistamismuodon kanssa? Eikö ole ilmeistä, että viimeksimainittu ei voi olla mukautumatta ensinmainittuun, ettei se voi olla muuttumatta samoin yhteiskunnalliseksi, s.o. sosialistiseksi? Mutta „Otetshestvennyje Zapiski” rikkiviisas poroporvari tyypittää kaiken muka työskentelyksi samassa huoneistossa. Jopa todellakin meni aivan päin mäntyä! (Olen kuvannut vain aineellista prosessia, vain tuotantosuhteiden muuttumista,

koskettelematta prosessin yhteiskunnallista puolta, työläisten yhdistymistä, yhteenliittymistä ja järjestymistä, sillä se on johdannainen, toisarvoinen ilmiö.)

Kun Venäjän „demokraateille” täytyy selittää tällaisia aakkostotuuksia, niin se johtuu siitä, että he ovat niin korviaan myöten vajonneet pikkuporvarillisten aatteiden liejuun, että eivät kykene edes kuvittelemaan mitään muita kuin pikkuporvarillisia oloja.

Palatkaamme kuitenkin hra Mihailovskiin. Mitä vasta-vaatteita hän on esittänyt niitä tosiasioita ja päätelmiä vastaan, joihin Marx perustaa johtopäätöksensä sosialistisen järjestelmän kiertämättömyydestä itse kapitalismin kehityksen lakien tuloksena? Onko hän todistanut, että todellisuudessa — yhteiskunnallisen talouden tavaratuotantojärjestelmän vallitessa — ei tapahdu yhteiskunnallisen työprosessin erikoistumisen, pääomien ja tuotantolaitosten keskittymisen ja koko työprosessin yhteiskunnallistumisen kasvua? Ei, hän ei ole esittänyt ainoatakaan todistetta näiden tosiasioiden kumoamiseksi. Onko hän horjuttanut sitä väittämää, että kapitalistiselle yhteiskunnalle on ominaista anarkia, joka ei sovi yhteen työn yhteiskunnallistumisen kanssa? Hän ei ole maininnut siitä mitään. Onko hän todistanut, että kaikkien kapitalistien työprosessin sulautuminen yhdeksi yhteiskunnalliseksi työprosessiksi voi mukautua yhteen kapitalistisen yksityisomistuksen kanssa? että tuosta ristiriidasta olisi mahdollinen ja käsitettävissä jokin muu kuin Marxin osoittama ulospääsy? Ei, hän ei ole maininnut sanallakaan siitä.

Mihin hänen arvostelunsa sitten nojautuu? Kieroiluun, vääristelyyn ja fraasien tulvaan, jotka ovat vain pelkkää sanahelinää.

Todellakin, mitenkä muuten nimittää sellaisia menettelytapoja, kun arvostelija — puhuttuaan ensin paljon pötyä historian kolmijaksoisesti johdonmukaisista askelista — tekee vakavissaan Marxille tällaisen kysymyksen: „entä mitä sitten tulee?“, s.o. miten historia tulee kulkemaan sen prosessin loppuvaiheen jälkeen, jota hän on kuvannut. Huomatkaa, Marx on kirjallisen ja vallankumouksellisen toimintansa alusta lähtien aivan selvästi sanonut, mitä hän vaatii sosiologian teorialta: että sen on kuvattava tarkasti todellista kehityskulkua — eikä mitään muuta (vertaa esim., mitä „Kommunistisessa manifestissa” on sanottu kommunistien teorian kriteeriosta⁴⁰). „Pääomassaan” hän on mitä

tarkimmin noudattanut tätä vaatimusta: asetettuaan tehtäväkseen kapitalistisen yhteiskuntamuodostuman tieteellisen analysoimisen hän pani pisteen, kun oli todistanut, että meidän nähtemme todella tapahtuvalla tämän järjestelmän kehityksellä on sellainen ja sellainen tendenssi, että sen on kiertämättä tuhouduttava ja muututtava toiseksi, korkeammaksi järjestelmäksi. Mutta kierrettyään kokonaan Marxin opin koko olemuksen hra Mihailovski tekee mitä typerimmän kysymyksensä: „entä mitä sitten tulee?“. Ja lisää syvämielteisesti: „Minun täytyy tunnustaa suoraan, että en oikein selvästi käsitä Engelsin vastausta“. Mutta meidän sen sijaan täytyy tunnustaa avoimesti, että meille, hra Mihailovski, ovat tuollaisen „arvostelun“ henki ja menettelytavat täysin selviä!

Taikka vielä tällainen järkeily: „Marxin kuvaama omaan työhön perustuva yksilöllinen omistus ei keskiajalla ollut sen enempää yhtenäisenä kuin vallitsevanakaan tekijänä edes taloudellisten suhteiden alalla. Rinnan sen kanssa oli olemassa paljon muuta, johon kuitenkin dialektinen metodi Marxin selittämänä (eikä hra Mihailovskin väärentämänä?) ei ehdota palattavaksi... Nämä kaavat eivät ilmeisestikään anna kuvaa historiallisesta todellisuudesta eikä edes sen suhteellisuuksia, vaan ainoastaan tyydyttävät ihmisjärjen taipumusta käsittää jokainen esine mennessä, nykyisessä ja tulevassa olotilassa“. Yksinpä Teidän vääristelytapannekin, hra Mihailovski, ovat aivan tympäisevän yksitoikkoisia! Ensin hän solutti salaa Marxin kaavaan, joka tavoittelee vain kapitalismin todellisen kehityskulun määrittämistä * eikä mitään muuta, muka pyrkimyksen todistaa triadien avulla mitä vaan, sitten hän toteaa, että Marxin kaava ei vastaa tätä itsensä hra Mihailovskin sen kontolle panemaa suunnitelmaa (kolmas vaihe palauttaa vain yhden puolen ensimmäisestä vaiheesta jättäen syrjään kaikki muut puolet) ja mitä julkeimmalla tavalla tekee johtopäätöksen, että „kaava ei ilmeisestikään anna kuvaa historian todellisuudesta“!

* Sen tähden juuri onkin jätetty pois keskiajan taloudellisen järjestelmän muut piirteet, koska ne kuuluivat feodaaliseen yhteiskuntamuodostumaan, kun taas Marx tutki vain kapitalistista yhteiskuntamuodostumaa. Puhtaassa muodossaan kapitalismin kehitysprosessi alkoi todellakin (esimerkiksi Englannissa) hajallaan toimineiden pienten tavarantuottajain ja heidän omaan työhönsä perustuneen yksityisomistuksen järjestelmästä.

Mitä järkeä on käydä vakavaa polemiikkia sellaista henkilöä vastaan, joka ei pysty (käyttääksemme Engelsin sanontaa Dühringistä) edes poikkeustapauksessaakaan siteeraamaan oikein? Miten siinä väität vastaan, kun yleisölle vakuutetaan, että kaava ei „ilmeisestikään” vastaa todellisuutta edes yrittämättäkään osoittaa, missä suhteessa se ei ole paikkansa pitävä?

Sen sijaan, että arvostelisi Marxin katsantokantojen todellista sisältöä, hra Mihailovski leikkii rikkiviisautta menneisyyden, nykyisyyden ja tulevaisuuden käsitteillä. Väittäessään hra Dühringin „ikuisia totuuksia” vastaan Engels sanoo esimerkiksi, että „nykyään meille saarnataan” kolmenlaista siveysoppia: kristillis-feodaalista, porvarillista ja proletaarista, joten menneisyydellä, nykyisyydellä ja tulevaisuudella on omat siveysoppinsa ⁴¹. Hra Mihailovski järkeilee sen johdosta: „luullakseni kaikki historian jaot kolmeen aikakauteen perustuvat juuri menneisyyden, nykyisyyden ja tulevaisuuden käsitteisiin”. Miten syvämielteistä! Kukapa ei tietäisi, että tarkasteltakoonpa mitä yhteiskunnallista ilmiötä hyvänsä kehitysprosessissaan, niin siinä osoittautuu aina olevan menneisyyden jätteitä, nykyisyyden perusteet ja tulevaisuuden ituja? Mutta näinköhän Engels esimerkiksi halusi väittää, että siveysopin historia (hänhän puhui ainoastaan „nykyisyydestä”) rajoittuisi vain mainittuun kolmeen puoleen? ettei feodaalista siveysoppia olisi edeltänyt esimerkiksi orjuuskauden siveysoppi ja tätä taas kommunistisen alkuyhteisön siveysoppi? Sen asemesta, että hra Mihailovski olisi vakavasti arvostellut Engelsin yritystä tutkia ja selittää materialistisesti nykyisiä siveysoppilisten aatteiden suuntia, hän kestitsee meitä mitä tyhjimällä fraasikeikailulla!

Hra Mihailovskin tällaisten „arvostelu”-menetelmien johdosta — hän kun aloitti julistamalla, ettei hän tiedä, missä teoksessa materialistinen historiankäsitys on esitetty — ei ehkä liene haitaksi palauttaa mieleen, että on ollut aika, jolloin hän tiesi erään näistä teoksista ja osasi pitää sitä paremmassa arvossa. Vuonna 1877 hra Mihailovski sanoi „Pääomasta” näin: „Jos „Pääomasta” poistetaan raskas, kömpelö ja tarpeeton hegeliläisen dialektiikan kansi (Mitä kummaa tämä on? Minkä tähden tämä „hegeliläinen dialektiikka” oli v. 1877 „tarpeeton”, mutta v. 1894 kävi niin, että materialismi nojautuu „dialektisen prosessin

kiistämättömyyteen”?), niin tämän teoksen muista ansioista riippumatta me näemme siinä mainiosti käsitellyn aineiston sen yleisen kysymyksen ratkaisemiseksi, joka koskee muotojen suhdetta niiden olemassaolon aineellisiin ehtoihin, ja tämän kysymyksen mainion asettamisen määrättyllä alalla”. — „Muotojen suhde niiden olemassaolon aineellisiin ehtoihin” — sehän juuri onkin se kysymys yhteiskunnallisen elämän eri puolien keskinäisestä suhteesta, ideologisten yhteiskunnallisten suhteiden päällysrakennuksesta aineellisten suhteiden pohjalla, jonka määrättyyn ratkaisemiseen juuri sisältyykin materialismin oppi. Menkäämme edelleen.

„Oikeastaan koko „Pääoma” (alleviivaus minun) on omistettu sen tutkimiselle, miten yhteiskuntamuoto kerran synnyttyään yhä kehittyy kehittymistään ja vahvistaa tyyppillisiä piirteitään alistaen valtaansa ja assimiloiden löydöt, keksinnöt, tuotantomenetelmien parannukset, uudet markkina-alueet ja itsensä tieteenkin pakoittaen ne työskentelemään hyväkseen ja kuinka tämä muoto ei lopulta enää jaksakaan kestää aineellisten ehtojen jatkuvaa muuttumista”.

Kummallinen juttu! Vuonna 1877 „koko Pääoma” oli omistettu määrätyn yhteiskuntamuodon materialistiselle tutkimiselle (mitäpä muuta materialismi voisi olla kuin yhteiskuntamuotojen selittämistä aineellisten ehtojen pohjalla?), mutta vuonna 1894 on käynyt niin, ettei edes tiedetä, mistä teoksesta olisi haettava tämän materialismin esitystä!

Vuonna 1877 „Pääomassa” oli „tutkittu”, miten „määrätty muoto (s.o. kapitalistinen? eikö niin?) ei enää jaksakaan kestää aineellisten ehtojen jatkuvaa muuttumista” (pankaa tämä merkille), mutta vuonna 1894 on osoittautunut, että mitään tutkimusta ei ole olemassakaan, vaan se vakaumus, että kapitalistinen muoto ei voi kestää tuotantovoimien edelleen kehittymistä, onkin „yksinomaan hegeliläisen triadin loppupään varassa”! Vuonna 1877 hra Mihailovski kirjoitti, että „tämän kyseessäolevan yhteiskuntamuodon analysoiminen sen suhteessa olemassaolonsa aineellisiin ehtoihin pysyy *iäti* (alleviivaus minun) tekijänsä loogillisen voiman ja äärettömän oppineisuuden muistomerkkinä”, mutta vuonna 1894 hän julistaa, että materialismin oppia ei ole milloinkaan eikä missään tieteellisesti tarkistettu eikä perusteltu!

Kummallinen juttu! Mitä tämä oikeastaan merkitsee? Mitä on tapahtunut?

On tapahtunut kaksi seikkaa: ensinnäkin 70-luvun *venäläinen*, talonpoikais-socialismi, joka „kiukutteli“ vapaudelle sen porvarillisuuden takia ja taisteli „selkeäotsaisia liberaaleja“ vastaan, jotka pyrkivät kaikin voimin hämäämään Venäjän elämän vastakohtaisuuksia, ja joka haaveili talonpoikaisvallankumouksesta, — on rappeutunut täydellisesti ja synnyttänyt sen äitelän pikkuporvarillisen liberalismin, joka näkee „rohkaisevia vaikutelmia“ talonpoikais-talouden edistyksellisissä virtauksissa unohtaen sen, että niitä seuraa (ja että niiden ehtona on) talonpoikaiston joukottainen pakkoluovuttaminen. Toiseksi, vuonna 1877 hra Mihailovski viehättyi siinä määrin tehtävänsä — „sangviinikko“ Marxin (s.o. vallankumouksellisen sosialistin) puolustamiseen liberaalisia arvostelijoita vastaan, ettei huomannut Marxin metodin soveltumattomuutta hänen omaan metodiinsa. Mutta kun hra Mihailovskille selitettiin tämä sovittamaton ristiriita dialektisen materialismin ja subjektiivisen sosiologian välillä — sitä ovat selittäneet Engelsin kirjoitukset ja teokset sekä venäläiset sosialidemokraatit (Plehanovilla tavataan usein hyvin sattuvia huomautuksia hra Mihailovskia vastaan) — niin sen sijaan, että olisi ryhtynyt tutkimaan uudelleen kysymystä, hän yksinkertaisesti kimpaantui. Marxin tervehtimisen asemesta (kuten hän teki v. 1872 ja v. 1877)⁴² hän nyt haukkuu tätä epäilyttävää laatua olevien ylistelyjen takaa, meluaa ja rähisee Venäjän marxilaisille, jotka eivät halua tyytyä „taloudellisesti heikoimman suojelemiseen“, tavaravarastoihin ja parannuksiin maaseudulla, kotiteollisuudenharjoittajia varten perustettaviin museoihin ja artteleihin j.m.s. hyväätarhoitaviin pikkuporvarillisiin edistysrienteihin, vaan tahtovat pysyä „sangviinikkoina“, yhteiskunnallisen vallankumouksen kannattajina, sekä kouluttaa, johtaa ja järjestää todella vallankumouksellisia yhteiskunta-aineksia.

Tämän jälkeen, poikettuamme hiukan jo kauan sitten menneisiin aikoihin, voidaankin nähtävästi lopettaa hra Mihailovskin Marxin teoriaa vastaan tähdätyn „arvostelun“ käsittely. Koettakaamme tehdä johtopäätökset ja yhteenvedo kriitikon „perusteluista“.

Oppi, jonka hän aikoi kukistaa, nojautuu ensinnäkin materialistiseen historiankäsitykseen ja toiseksi dialektiseen metodiin.

Mitä ensinmainittuun tulee, niin kriitikko julisti ennen muuta, ettei hän tiedä, missä teoksessa materialismi on esitetty. Löytämättä mistään tällaista esitystä hän ryhtyi itse sepittämään, mitä on materialismi. Antaakseen käsityksen tämän materialismin ylenmääräisestä vaatelaisuudesta hän sepitti jutun, että materialistit muka väittävät selittäneensä ihmiskunnan koko menneisyyden, nykyisyyden ja tulevaisuuden, mutta kun sitten marxilaisten omien lausuntojen nojalla tulikin ilmi, että he katsovat selittäneensä vain yhden yhteiskuntamuodostuman, niin silloin kriitikkomme päätteli, että materialistit supistavat materialismin vaikutusala ja siten muka lyövätkin itseään. Antaakseen käsityksen siitä, millä menetelmillä tätä materialismia on kehitelty, hän sepitti jutun, että muka materialistit ovat itse tunnustaneet tietojensa heikkouden sellaista tehtävää varten kuin tieteellisen sosialismin luomiseen, vaikka Marx ja Engels totesivat tietovarojensa puutteellisuuden (vuosina 1845—1846) yleiseen taloushistoriaan nähden, ja vaikka he eivät koskaan julkaisseet tuota teosta, joka osoitti heidän tietovarojensa heikkoutta. Tällaisen alkusoiton jälkeen meille lahjoitettiin sitten kritiikkikin: „Pääoma” kumottiin sillä, että se koskee vain yhtä aikakautta, kun kriitikolle sen sijaan ovat tarpeen kaikki aikakaudet, ja lisäksi sillä, että „Pääoma” ei vahvista taloudellista materialismia, vaan ainoastaan koskettelee sitä — jotka todistelut ilmeisesti nähtiin siksi painaviksi ja vakaviksi, että oli myönnettävä, ettei materialismia ole koskaan tieteellisesti perusteltu. Sitten esitettiin materialismia vastaan vielä sellainen tosiasia, että tähän oppiin nähden aivan sivullinen henkilö, joka on tutkinut esihistoriallisia aikoja kokonaan toisessa maassa, on tullut samoin materialistisiin johtopäätöksiin. Osoittaakseen edelleen, että suvun jatkaminen on ihan väärin vedetty materialismin yhteyteen ja että se on pelkkää sanoilla metkuilemistä, kriitikko ryhtyi todistamaan, että taloudelliset suhteet ovat sukupuoli- ja perhesuhteiden päällysrakennus. Ne huomautukset, joilla vakava kriitikkomme tämän yhteydessä opetti materialisteja, ovat rikastuttaneet meitä sillä syvällisellä totuudella, että perintö on mahdollonta ilman suvun jatkamista, että tämän suvun jatkamisen tuotteisiin „liittyy” monimutkainen mielentila ja että lapset kasvatetaan isien hengessä. Sivumennen saimme tietää senkin, että kansalliset yhteydet

ovat sukyhteyksien jatkoa ja yleistymistä. Jatkaessaan materialismia koskevia teoreettisia tutkimuksiaan kriitikko havaitsi, että marxilaisten monet todistelut sisältyvät siihen, että joukkojen sortaminen ja riistäminen on „välttämätöntä” porvarillisen järjestelmän vallitessa ja että tämän järjestelmän täytyy „välttämättä” muuttua sosialistiseksi — ja hän riensi viipymättä julistamaan, että välttämättömyys on liian yleinen mittapuu (jollei sanota, mitä nimenomaan ihmiset pitävät välttämättömänä) ja että sen vuoksi marxilaiset ovat mystiikkoja ja metafysiikkoja. Kriitikko sanoi myöskin, että Marxin polemiikki idealisteja vastaan on „yksipuolista”, mutta hän ei sanonut sanaakaan siitä, mikä on näiden idealistien katsomusten suhde subjektiiviseen metodiin ja miten Marxin dialektinen materialismi niihin suhtautuu.

Mitä tulee marxilaisuuden toiseen tukipylvääseen — dialektiseen metodiin — niin rohkean kriitikon yksi ainoa sysäys riitti kaatamaan sen nurin. Ja sysäys oli hyvin tarkka: kriitikko touhusi ja ahersi uskomattomin ponnistuksin kumotakseen sen, että triadeilla voidaan muka jotakin todistaa, vaieten siitä, ettei dialektinen metodi merkitse lainkaan triadeja, vaan että se on nimenomaan idealismin ja subjektivismien menetelmien kieltämistä sosiologiassa. Toinen sysäys oli suunnattu nimenomaan Marxia vastaan: uljaan hra Dühringin avulla kriitikko väitti Marxin puhuneen uskomatonta pötyä ja muka triadien avulla todistaneen kapitalismin tuhoutumisen välttämättömyyden, ja taisteli sitten voitokkaasti tätä pötyä vastaan.

Siinä „meidän tunnetun sosiologimme” loistavien „voittojen” epeopia! Eikö olekin „opettavaista” (Burenin) tutkiskella näitä voittoja?

Tässä yhteydessä ei voida olla kajoamatta vielä erääseen seikkaan, jolla ei ole suoranaista yhteyttä Marxin opin arvosteluun, mutta joka on äärettömän kuvaava kriitikon ihanteiden ja sen seikan valaisemiselle, miten hän ymmärtää todellisuutta. Se on hänen suhteensa Lännen työväenliikkeeseen.

Edellä esitettiin hra Mihailovskin lausunto siitä, että materialismi ei ole puolustanut paikkaansa „tieteessä” (ehkäpä saksalaisten „kansan ystävien” tieteessä?), mutta tämä materialismi, päivittelee hra Mihailovski, „leviää todellakin sangen nopeasti työväenluokan keskuuteen”.

Miten hra Mihailovski selittää tämän seikan? „Mitä tulee siihen menestykseen, mikä taloudellisella materialismilla on niinsanoakseni laajuussuuntaan”, sanoo hän, „sen leviämässä kriittisesti tarkistamattomassa muodossa, riin tämän menestyksen painopiste ei ole tieteessä, vaan jokapäiväisen elämän käytännössä, jonka määräävät näköalat tulevaisuuden suuntaan”. Mikä muu ajatus voisi olla tällä kömpelöllä fraasilla käytännöstä, jonka „määräävät” näköalat tulevaisuuden suuntaan, kuin se, että materialismi ei leviä sen vuoksi, että se on selittänyt oikein todellisia oloja, vaan sen vuoksi, että se on kääntynyt tästä todellisuudesta tulevaisuuden näköalojen suuntaan? Ja edelleen sanotaan: „Nämä näköalat eivät vaadi Saksan työväenluokalta, joka niitä omaksuu, eikä niiltä, jotka ottavat lämpimästi osaa työväenluokan kohtaloihin, sen enempää tietoja kuin kriittistä ajatteluakaan. Ne vaativat vain uskoa”. Toisin sanoen, materialismin ja tieteellisen sosialismin leviäminen laajalle johtuu siitä, että tämä oppi lupaa työläisille paremman tulevaisuuden! Alkeellisinkin tutustuminen sosialismin ja Lännen työväenliikkeen historiaan riittää osoittamaan sen, että tällainen selitys on pelkkää pötyä ja valhetta. Jokainen tietää, että tieteellinen sosialismi ei ole oikeastaan milloinkaan kuvaillut mitään tulevaisuuden näköaloja: se on rajoittunut analysoimaan nykyisen porvarillisen järjestelmän ja tutkinut kapitalistisen yhteiskunta-organisaation kehityssuunnan — ja siinä kaikki. „Me emme sano maailmalle”, kirjoitti Marx jo vuonna 1843, ja hän noudatti tarkasti tätä ohjelmaa, „me emme sano maailmalle: „lakkaa taistelemasta — koko taistelusi on turhaa”, me annamme sille oikean taistelutunnuksen. Me vain osoitamme maailmalle, minkä puolesta se oikeastaan taistelee, ja tietoisuus on sellaista, mikä maailman on hankittava itselleen, tahtoopä se sitä tahi ei”⁴³. Jokainen tietää, että esimerkiksi „Pääoma” — tuo tieteellistä sosialismia esittävä tärkein ja pääteos — rajoittuu tulevaisuuden suhteen mitä yleisimpiin viittauksiin tutkien vain niitä aineksia, joita on jo olemassa ja joista kasvaa esiin tulevaisuuden järjestelmä. Jokainen tietää, että tulevaisuuden näköalojen suhteen antoivat verrattomasti paljon enemmän aikaisemmat sosialistit, jotka kuvailivat tulevaisuuden yhteiskuntaa kaikissa yksityiskohdissaan haluten viehättää ihmiskuntaa mukaansa

kuvailemalla sellaista järjestelmää, jossa ihmiset tulevat toimeen ilman taistelua ja jossa ihmisten yhteiskunnalliset suhteet eivät perustu riistoon, vaan ihmisluontoa vastaavaan todelliseen edistykseen. Mutta vaikka näitä aatteita esittäneitä mitä lahjakkaimpia ihmisiä ja vallankumouksellisia sosialisteja oli kokonainen falangi, niin heidän teoriansa jäivät kuitenkin syrjään elämästä ja heidän ohjelmansa jäivät syrjään poliittisista kansanliikkeistä siihen saakka, kunnes koneellinen suurteollisuus toi elämän pyörteeseen työläis-proletariaatin joukot ja kunnes sen taistelulle löydettiin oikea tunnus. Tämän tunnuksen löysi Marx, joka „ei ollut utopisti, vaan tunnontarkka, paikoitellen jopa kuivahko tiedemies”, kuten hra Mihailovski sanoi Marxista jo kauan sitten edesmenneinä aikoina, vuonna 1872, löysi sen ei lainkaan joidenkin näköalojen avulla, vaan analysoimalla tieteellisesti nykyaikaisen porvarillisen järjestelmän, selittämällä riiston *välttämättömyyden* tämän järjestelmän vallitessa ja tutkimalla tämän järjestelmän kehityksen lait. Hra Mihailovski voi tietenkin vakuuttaa „Russkoje Bogatstvo” lukijoille, että tämän analyysin käsittäminen ei vaadi sen enempää tietoja kuin ajatuksen askarteluakaan, mutta me olemme jo nähneet, miten hän itse on ollut siinä määrin (ja hänen taloustieteilijä-kumppaninsa ⁴⁴ vieläkin enemmän) käsittämättä tässä analyysissä todettuja aakkos-totuuksia, että tuollainen lausunto voi tietenkin herättää vain hymyilyä. Kiistämättömäksi tosiasiaksi jää työväenliikkeen laajeneminen ja kehittyminen nimenomaan siellä ja sikäli, missä ja mikäli kehitty kapitalistinen koneellinen suurteollisuus; — sosialistisen oppirakennelman menestys nimenomaan siinä tapauksessa, kun se hylkää järkeilyt ihmisluontoa vastaavista yhteiskunnallisista ehdoista ja ryhtyy materialistisesti analysoimaan nykyajan yhteiskunnallisia suhteita ja selvittämään nykyisen riistojärjestelmän välttämättömyyttä.

Yritettyään sivuuttaa ne todelliset syyt, mitkä ovat saaneet aikaan materialismin menestyksen työväen keskuudessa, luonnehtimalla kerrassaan totuudenvastaisesti tämän opin suhdetta „tulevaisuuden näköaloihin” hra Mihailovski ryhtyy sitten mitä alhaisimmalla, poroporvarillisimmalla tavalla tekemään pilkkaa Länsi-Euroopan työväenliikkeen aatteista ja taktiikasta. Hän ei kyennyt, kuten olemme nähneet, esittämään tarkasti sanoen ainoatakaan perustel-

tua väitettä Marxin todisteluja vastaan kapitalistisen järjestelmän kiertämättömästä muuttumisesta sosialistiseksi järjestelmäksi työn yhteiskunnallistumisen tuloksena, mutta siitä huolimatta hän mitä julkeimmalla tavalla virnistelee, että „proletaarien armeija” muka valmistelee kapitalistien pakkoluovuttamista, „minkä jälkeen lakkaa kaikkalainen luokkataistelu ja koittaa aika, jolloin on maassa rauha ja ihmisillä hyvä tahto”. Hän, hra Mihailovski, tietää paljon yksinkertaisemmat ja varmemmat tiet sosialismin toteuttamiseen kuin on tuo tie: tarvitaan vain, että „kansan ystävät” osoittaisivat „toivotun taloudellisen evolution” „selvät ja kiertämättömät” tiet yksityiskohtaisemmin, niin silloin nämä kansan ystävät varmaankin „kutsutaan” „ratkaisemaan käytännöllisiä taloudellisia probleemeja” (kts. hra Juzhakovin kirjoitusta: „Venäjän taloudellisen kehityksen kysymyksiä”, „Russkoje Bogatstvo” № 11), mutta toistaiseksi... toistaiseksi työläisten on odotettava ja rakennettava toiveensa kansan ystäviin eikä aloitettava „perusteettomalla itsevarmuudella” itsenäistä taistelua riistäjiä vastaan. Tahtoen lyödä kerta kaikkiaan kuoliaaksi tämän „perusteettoman itsevarmuuden” kriitikomme tuo mahtipontisesti julki suuttumustaan „tuohon tieteeseen, joka mahtuu miltei taskusanakirjaan”. Miten hirvittävää tosiaankin: tiede — ja sosialidemokraattiset kirjaset, jotka ovat rovon arvoisia ja mahtuvat taskuun!! Eikö olekin selvää, missä määrin perusteettoman itsevarmoja ovat ne ihmiset, jotka antavat arvoa tieteele vain sikäli, mikäli se opettaa riistettyjä itsenäiseen taisteluun vapautuksensa puolesta, opettaa karttamaan kaikenlaisia „kansan ystäviä”, jotka hämäävät luokkavastakohtia ja tahtovat ottaa koko asian omiin käsiinsä, — ihmiset, jotka sen vuoksi esittävät tätä tiedettä helppohintaisissa kirjassissa, jotka saattavat niin hämilleen poroporvareita. Toista olisi, jos työläiset uskoisivat kohtalonsa „kansan ystävien” käsiin, nämä näyttäisivät heille oikean, moniniteisen, yliopistollisen ja poroporvarillisen tieteen, tutustuttaisivat heidät seikkaperäisesti ihmisluontoa vastaavaan yhteiskuntaorganisaatioon, kunhan vain... työläiset suostuisivat odottamaan eivätkä aloittaisi itse taistelua sellaisella perusteettomalla itsevarmuudella!

Ennenkuin siirrymme hra Mihailovskin „arvostelun” toiseen osaan, mikä ei ole suunnattu enää Marxin teoriaa vastaan yleensä, vaan eritoten Venäjän sosialidemokraatteja vastaan, meidän on hiukan poikettava aiheestamme. Asia on siten, että hra Mihailovski — aivan samoin kuin hän Marxia arvostellessaan ei yrittänytäkään esittää oikein hänen teoriaansa, vaan suorastaan väärensi sitä — aivan samoin hän vääristelee vallan jumalattomasti Venäjän sosialidemokraattien aatteita. On palautettava totuus oikeuksiinsa. Se on mukavinta tehdä rinnastamalla Venäjän entisten sosialistien aatteita sosialidemokraattien aatteisiin. Ensimmäinnettujen esittämiseksi otan lainauksia „Russkaja Myslissä” № 6 v. 1892 julkaistusta hra Mihailovskin kirjoituksesta, jossa hän niinikään puhui marxilaisuudesta (ja puhui — sanottakoon se hänen harmikseen — säädyllyllä tavalla koskettelematta kysymyksiä, joita sensuurin alaisessa lehdistössä voidaan käsitellä vain Bureninin tapaan, ja sekoittamatta marxilaisia kaikenlaiseen lokaan) ja sen vastapainoksi — tahi ellei vastapainoksi, niin ainakin rinnakkaisesti — esitti omat katsantokantansa. Minä en tietenkään halua vähääkään loukata hra Mihailovskia, s.o. lukea häntä sosialistiksi, enkä halua loukata myöskään Venäjän sosialisteja vertaamalla heihin hra Mihailovskia: ajattelen ainoastaan, että *todistelutapa* on molemmilla itse asiassa sama, kun taas ero on vakaumusten lujouden, suoruuden ja johdonmukaisuuden asteessa.

Esittäessään „Otetshestvennyje Zapiski” lehden aatteita hra Mihailovski kirjoitti: „Siveellis-poliittisten ihanteiden joukko me olemme ottaneet maan kuuluminen maanviljelijälle ja tuotantovälineiden kuulumisen tuottajalle”. Lähtökohta, kuten näette, on mitä hyvätarkoittaviin, täynnä mitä parhaimpia toivomuksia... „Meillä vielä voimassa-olevia keskiaikaisia työmuotoja* on horjutettu kovasti, mutta me emme ole nähneet olevan mitään järkisyytä lopettaa niitä kokonaan minkäänlaisten oppien, liberaalisten tahi epäliberaalisten, mieliksi”.

Kummallista järkeilyä! Sillä mitkä tahansa „työmuodot” voivat tulla horjutetuiksi vasta sen seurauksena, että ne

* „Keskiaikaisilla työmuodoilla”, selittää tekijä toisessa kohdassa, „on käsiteltävä muutakin kuin vain maan yhteisöomistusta, kotiteollisuutta ja artteli-järjestöä. Kaikki nämä ovat epäilemättä keskiaikaisia muotoja, mutta niihin kuuluvaksi on luettava myöskin maan tahi tuotantovälineiden työntekijälle kuulumisen kaikki muodot”.

vaihdetaan jonkinlaisiin toisiin muotoihin; mutta me emme kuitenkaan löydä tältä kirjoittajalta (emmekä löytäisi keltään hänen aateveljeltäänkään) yritystäkään analysoida näitä uusia muotoja ja selittää niitä eikä ottaa selville syitä, minkä vuoksi nämä uudet muodot syrjäyttävät vanhoja. Vieläkin kummallisempi on lausunnon toinen osa: „me emme ole nähneet olevan mitään järkisyytä lopettaa näitä muotoja oppien mieliksi”. Minkälaisia keinoja „meillä” (s.o. sosialisteilla — kts. edellämainittua varausta) sitten on „lopettaaksemme” työmuotoja, s.o. järjestääksemme määrättyt tuotantosuhteet uudentyyppiseksi yhteiskunnan jäsenten välillä? Eikö tosiaankin ole tolkutonta ajatella näiden suhteiden uusimista oppirakennelman mukaan? Kuulkaamme edelleen: „meidän tehtävänäme ei ole ehdottomasti „omaperäisen” sivistyksen kehittäminen omasta kansallisesta keskuudestamme, mutta ei myöskään se, että me omaksuisimme länsimaisen sivistyksen sellaisenaan kaikkine sitä raatelevine ristiriitoineen: on otettava hyvää kaikkialta, mistä sitä vain voidaan ottaa, ja onko se omaa vai vierasta, se ei ole enää periaatteen, vaan käytännöllisen mukavuuden kysymys. Tämä on nähtävästi niin yksinkertaista, selvää ja käsitettävää, ettei siitä kannata edes puhua”. Tosiaan, miten yksinkertaista se onkin! Hyvää on „otettava” kaikkialta ja asia on kunnossa! Keskiaikaisista muodoista „otettakoon” tuotantovälineiden kuuluminen työntekijälle ja uusista (s.o. kapitalistisista) muodoista „otettakoon” vapaus, tasa-arvoisuus, valistus ja kulttuuri. Eikä siinä ole mitään puhumista! Koko subjektiivinen metodi sosiologiassa on tuossa aivan kuin kämmenellä: sosiologia alkaa utopiasta — maan kuulumisen työntekijälle — ja näyttää millä ehdoilla toivomus voidaan toteuttaa: on „otettava” hyvää sieltä ja täältä. Tämä filosofi pitää aivan metafyyssillisesti yhteiskunnallisia suhteita joidenkin määrättyjen laitosten yksinkertaisina mekaanisina aggregaatteina, yksien taikka toisien ilmiöiden pelkkänä mekaanisena yhteenpunoutumana. Hän tempaa yhden sellaisen ilmiön — maan kuulumisen maanviljelijälle keskiaikaisissa muodoissa — ja luulee, että se voidaan siirtää minkälaisiin muihin muotoihin tahansa samalla tavalla kuin tiilikivi voidaan ottaa irti yhdestä rakennuksesta ja muurata toiseen. Mutta sehän ei ole yhteiskunnallisten suhteiden tutkimista, vaan tutkittavana olevan aineiston runtelemista:

sillä todellisuushan ei tunne tuollaista maan kuulumista maanviljelijälle erillisenä ja itsenäisesti olevana, kuten te olette sen ottaneet: se oli ainoastaan yksi rengas silloisissa tuotantosuhteissa, jotka olivat sellaiset, että maa oli jaettu suurmaanomistajain, tilanherrojen kesken, ja tilanherrat jakoivat talonpojille tuota maata voidakseen riistää heitä, siis maa oli ikäänkuin työstä maksettavaa luontaispalkkaa: maa antoi talonpojalle välttämättömät elintarvikkeet, jotta hän kykeni tuottamaan lisätuotteita tilanherralle; se oli tulolähteenä, jotta talonpojat saattoivat suorittaa verovelvollisuutensa tilanherran hyväksi. Minkä tähden kirjoittaja ei tutkinut noiden tuotantosuhteiden järjestelmää, vaan rajoittui tempaamaan irti yhden ilmiön esittäen sen siten aivan väärässä valossa? Sen tähden, ettei hän osaa käsitellä yhteiskunnallisia kysymyksiä: hän (toistan, että käytän hra Mihailovskin järkeilyjä vain esimerkkinä arvostellakseni Venäjän sosialismia *kokonaisuudessaan*) ei edes asetakaan päämääräkseen silloisten „työmuotojen” *selittämistä*, niiden esittämistä vissinä tuotantosuhteiden järjestelmänä, vissinä yhteiskuntamuodostumana. Hänelle on vierasta, Marxin sanontaa käyttäksemme, dialektinen metodi, joka velvoittaa tarkastelemaan yhteiskuntaa elävänä organismina toiminnassaan ja kehityksessään.

Yrittämättäkään käsitellä kysymystä niistä syistä, joiden takia uudet työmuodot syrjäyttävät vanhoja, hän toistaa täydellisesti tuon saman virheen järkeillessään noista uusista muodoista. Hänestä on riittävää kun todetaan, että nämä muodot „horjuttavat” maan kuulumista maanviljelijälle, s.o. yleensä sanoen ilmenevät tuottajan irroittamisena tuotantovälineistä, ja kun tämä tuomitaan sellaisena, mikä ei vastaa ihannetta. Ja taaskin hänen järkeilynsä on ihan tolkutonta: hän tempaa erilleen yhden ilmiön (maattomaksi joutumisen) eikä yritäkään käsittää sitä jo toisenlaisen tuotantosuhteiden järjestelmän jäsenenä, sellaisen järjestelmän, joka pohjautuu *tavaratalouteen*, mikä synnyttää välttämättä kilpailua tavarantuottajain välillä, epätasa-arvoisuutta, toisten häviötä taloudellisesti ja toisten rikastumista. Hän pani merkille vain yhden ilmiön — joukkojen köyhtymisen, ja työnsi taka-alalle toisen ilmiön — vähemmistön rikastumisen, ja teki siten itselleen mahdottomaksi käsittää kumpaakaan.

Ja tällaisia menettelytapoja hän nimittää vielä „vastausten etsimiseksi elämän kysymyksiin niiden aineellis-elimellisessä muodossa” („Russkoje Bogatstvo” № 1 vuodelta 1894), silloin kun hän, osaamatta ja tahtomatta selittää todellisuutta ja katsoa sitä suoraan kasvoihin, on juuri päinvastoin häpeällisesti paennut näistä elämän kysymyksistä, elämästä jossa omistavat taistelevat omistamattomia vastaan, viattomien utopioiden maailmaan; tätä hän nimittää „vastausten etsimiseksi elämän kysymyksiin siinä idealisessa muodossa, missä päivänpolttava ja mutkallinen realinen todellisuus ne asettaa” („Russkoje Bogatstvo” № 1), silloin kun hän ei itse asiassa ole tehnyt yritystäkään tämän realisen todellisuuden analysoimiseksi ja selittämiseksi.

Sen asemesta hän on tarjonnut meille utopian, joka on sepitetty järjettömästi irralleen temmatuista eri yhteiskuntamuodostumien erillisistä aineksista — keskiaikaisesta hän on ottanut sitä ja sitä, „uudesta” sitä ja sitä j.n.e. Tähän pohjautuva teoria ei tietenkään ole voinut olla jäämättä syrjään todellisesta yhteiskunnallisesta kehityksestä siitä yksinkertaisesta syystä, että utopistimme eivät joutuneet elämään ja toimimaan sellaisissa yhteiskunnallisissa suhteissa, jotka on rakennettu sieltä ja täältä haalituista aineksista, vaan niissä, mitkä määräävät talonpojan suhteet kulakkiin (yrittäjä-isäntään), kotiteollisuudenharjoittajan suhteet ylösostajaan, työläisen suhteet tehtailijaan, ja joita he eivät ole lainkaan käsittäneet. Heidän yrityksensä ja ponnistelunsa noiden käsittämättä jääneiden suhteiden muuttamiseksi oman ihanteensa mukaisiksi eivät voineet olla epäonnistumatta.

Sellainen on aivan yleispiirteisään esitetynä kuvaus siitä, missä tilassa oli kysymys sosialismista Venäjällä silloin, kun „syntyivät venäläiset marxilaiset”.

He aloittivat juuri entisten sosialistien subjektiivisten tutkimusmenetelmien arvostelusta; tyytymättä riiston toteamiseen ja sen tuomitsemiseen he tahtoivat selittää sen. Nähdessään, että koko Venäjän historia maareformin jälkeen on ollut joukkojen joutumista taloudelliseen häviöön ja vähemmistön rikastumista, nähdessään pikkutuottajain suunnatonta pakkoluovuttamista samalla kun tekniikka edistyy kaikkialla, ja pantuaan merkille, että nämä vastakkaiset virtaukset syntyvät ja voimistuvat siellä

ja sikäli, missä ja mikäli kehittyä ja lujittua tavaratalous,— he eivät voineet olla tulematta siihen johtopäätökseen, että he ovat tekemisissä yhteiskuntatalouden porvarillisen (kapitalistisen) organisation kanssa, joka synnyttää *välttämättä* joukkojen pakkoluovutusta ja sortoa. Tämä vakaumus onkin suoranaisesti määrännyt heidän käytännöllisen ohjelmansa: sen tarkoituksena oli yhtyminen tähän proletariaatin taisteluun porvaristoa vastaan, omistamattomien luokkien taisteluun omistavia vastaan, taisteluun, joka muodostaa Venäjän talouselämän todellisuuden tärkeimmän sisällön etäisimmästä syrjäkylästä alkaen aina uuden-aikaisimpaan ja kehittyneimpään tehtaaseen asti. Miten yhtyä? — siihenkin antoi taas itse todellisuus vastauksen. Kapitalismi on kehittänyt teollisuuden pääalat koneellisen suurteollisuuden asteelle; yhteiskunnallistettuaan siten tuotannon se on luonut aineelliset ehdot uusia oloja varten ja samalla se on luonut uuden yhteiskunnallisen voiman: tehdastyöläisten luokan, kaupunkiproletariaatin. Ollen samanlaisen porvarillisen riiston alainen, jollaista on taloudelliselta olemukseltaan koko työtätekevän väestön riisto Venäjällä, tämä luokka on kuitenkin vapautumiseensa nähden erikoisen edullisessa asemassa: se ei ole enää mitenkään sidottu siihen vanhaan yhteiskuntaan, joka rakentuu kokonaan riiston pohjalle; itse tämän luokan työehdot ja elämän olosuhteet järjestävät sitä, pakoittavat sen ajattelemaan ja tekevät mahdolliseksi sen astumisen poliittisen taistelun areenalle. Luonnollista on, että sosialidemokraatit ovat kiinnittäneet kaiken huomionsa ja kaiken toivonsa tähän luokkaan ja ottaneet ohjelmakseen sen luokkatietoisuuden kehittämisen, suunnanneet kaiken toimintansa voidakseen auttaa sitä nousemaan suoranaiseen poliittiseen taisteluun nykyistä järjestelmää vastaan ja saadakseen tähän taisteluun mukaan koko Venäjän proletariaatin.

Tarkastelkaamme nyt, miten hra Mihailovski sotii sosialidemokraatteja vastaan. Millaisia vastaväitteitä hän esittää heidän teoreettisia katsomuksiaan vastaan? heidän poliittista sosialistista toimintaansa vastaan?

Kriitikko esittää marxilaisten teoreettiset katsomukset seuraavalla tavalla:

„Totuus”, muka marxilaisten sanojen mukaan, „on se, että historiallisen välttämättömyyden immanenttien lakien mukaan Venäjä kehittää täyteen mittaansa oman kapitalistisen tuotantonsa kaikkine sisäisine ristiriitoinen, jolloin suuret pääomat nielevät pieniä, ja sillä aikaa maasta irrotettu talonpoika muuttuu proletaariksi, liittyy yhteen, „yhteiskunnallistuu”, ja valmis on, aivan kuin hattu valmiina pantavaksi onnellistetun ihmiskunnan päähän”.

Huomatkaa — marxilaiset eivät siis eroa lainkaan „kansan ystävästä” tosiolojen ymmärtämisessä, vaan ainoastaan siinä, minkälaiseksi he käsittävät tulevaisuuden: he eivät siis muka harrasta lainkaan nykyisyyttä, vaan ainoastaan „tulevaisuuden näköaloja”. Että hra Mihailovskin ajatus on juuri tämä, siitä ei voi olla epäilystäkään: marxilaiset — sanoo hän — „ovat ihan varmoja siitä, ettei heidän tulevaisuutta koskevissa ennakkonäkemyksissään ole mitään utopistista, vaan kaikki on mitattu ja punnittu täsmällisen tieteen määräysten mukaan”, ja vihdoin vieläkin selvemmin: marxilaiset „uskovat abstraktisen historiankaavan muuttumattomuuteen ja tunnustavat sellaista oppia”.

Sanalla sanoen, meillä on tässä edessämme se marxilaisia vastaan kohdistettu mitä säädyttömän ja halpamaisin syytös, jolla ovat ammoisista ajoista ratsastaneet kaikki ne, jotka eivät kykene sanomaan mitään oleellista heidän katsomuksiaan vastaan. „Marxilaiset tunnustavat abstraktisen historiankaavan muuttumattomuuden oppia”!!

Sehän on silkkää valhetta ja kokonaan keksittyä!

Yksikään marxilainen ei ole missään eikä milloinkaan todistellut sillä tavoin, että Venäjällä „täytyy olla” kapitalismi, „koska” se on Lännessäkin j.n.e. Kukaan marxilainen ei ole koskaan pitänyt Marxin teoriaa minään yleensä pakollisena filosofis-historiallisena kaavana, minään sen enempänä kuin määrätyn taloudellisen yhteiskuntamuodostuman selityksenä. Vain subjektiivinen filosofi hra Mihailovski on osannut olla niin käsittämättä Marxia, että on huomannut hänellä yleisfilosofisen teorian, minkä johdosta hän sai Marxilta aivan tarkan selityksen, että hän on erehtynyt osoitteessa. Kukaan marxilainen ei ole koskaan perustanut sosialidemokraattisia katsomuksiaan mihinkään muuhun kuin siihen, että ne vastaavat todellisuutta ja kyseessäolevien, s.o. Venäjän yhteiskunta- ja

taloussuhteiden historiaa, eikä ole voinutkaan perustaa, sillä itse „marxilaisuuden” perustaja Marx on täysin selvästi ja tarkasti esittänyt tämän teorialle asetettavan vaatimuksen ja asettanut sen koko opin kulmakiveksi.

Hra Mihailovski voi tietenkin kumota näitä lausuntoja niin paljon kuin haluaa väittämällä, että hän on „omin korvin” kuullut nimenomaan abstraktisen historiankaavan tunnustamista. Mutta mitä se meitä sosialidemokraatteja tai ketä tahansa liikuttaa, että hra Mihailovski on joutunut kuulemaan puhekumppaneiltaan kaikenlaista järjetöntä lorua? Eiköhän se todista vain sitä, että hän osaa sangen onnistuneesti valita puhekumppaninsa, ja siinä kaikki? On tietenkin hyvin mahdollista, että nuo rikkiviisaan filosofin rikkiviisaat puhekumppanit ovat nimittäneet itseään marxilaisiksi, sosialidemokraateiksi j.n.e., mutta kukapa ei tietäisi sitä, että nykyään (kuten jo aikoja sitten on huomattu) kaikenlaiset veijarit keikailevat mielellään „punaisissa” vaatteissa? * Ja jos hra Mihailovskin tarkkänäköisyys on sellaista, ettei hän kykene erottamaan tuollaisia „valepukuisia” marxilaisia, tai jos hän on ymmärtänyt Marxia niin syvällisesti, ettei ole huomannut tätä Marxin mitä pontevimmin korostamaa koko hänen oppinsa kriteeriota (sen määrittelemistä, „mitä meidän nähtemme tapahtuu”), niin se todistaa taaskin vain sitä, että hra Mihailovskilta puuttuu järkevyyttä, ja siinä kaikki.

Joka tapauksessa, kun hän kerran ryhtyi lehdistössä polemiikkiin „socialidemokraatteja” vastaan, niin hänen olisi pitänyt pitää silmällä sosialistien sitä ryhmää, joka on jo kauan aikaa kantanut tätä nimeä ja kantaa sitä yksin; niin ettei saa muita sekoittaa siihen, ja jolla on omat edustajansa kirjallisuudessa — Plehanov ja hänen kerhonsa ⁴⁵. Ja jos hän olisi näin menetellyt — ja näin olisi ilmeisesti pitänyt menetellä jokaisen vähänkin säädylisen ihmisen — ja olisi vilkaissut vaikkapa ensimmäiseen sosialidemokratiseen teokseen, Plehanovin kirjaan „Meidän erimielisyytemme”, niin hän olisi nähnyt siinä heti ensi sivuilla kirjoittajan sanovan kategorisesti kerhon kaikkien jäsenten nimessä:

* Kaikki tämä on kirjoitettu siinä olettamuksessa, että hra Mihailovski on tosaankin kuullut abstraktisten historiankaavojen tunnustuksia eikä ole syöttänyt mitään valheita. Pidän kuitenkin ehdottoman välttämättömänä tämän johdosta huomauttaa: en voi mennä takuuseen, miten sen laita oikein on.

„Me emme missään tapauksessa tahdo suojata ohjelmaamme suuren nimen arvovallalla” (s.o. Marxin arvovallalla). Ymmärrätkö te venäjän kieltä, hra Mihailovski? Käsitätkö te, mikä ero on abstraktisten kaavojen tunnus-tamisella ja kaiken Marxin arvovallan kieltämisellä, kun lausutaan mielipiteitä Venäjän asioista?

Ymmärrätkö te, että te menettelitte epärehellisesti esittäessänne marxilaisena ensimmäisen mielipiteen, jonka satuitte kuulemaan keskustelukumppaneiltanne, ja jättäessänne huomiotta sosialidemokratian erään huomatuimman jäsenen lausunnon, jonka hän on esittänyt painetussa sanassa koko ryhmän nimessä?

Ja edelleen lausunnossa sanotaan vielä täsmällisemmin:

„Toistan”, sanoo Plehanov, „että johdonmukaisimpienkin marxilaisten välillä voi olla erimielisyyttä Venäjän nykyisten tosiolojen arvioinnissa”; meidän oppimme on „ensimmäinen koe tämän tieteellisen teorian soveltamiseksi sangen mutkallisten ja sekavien yhteiskunnallisten suhteiden analysoimiseen”.

Lienee vaikeata sanoa enää selvemmin: eittämättä marxilaiset ottavat Marxin teoriasta vain arvokkaat tutkimusmenetelmät, joita ilman ei voida saada selville yhteiskunnallisia suhteita, ja siis näiden suhteiden arvioimisen kriteeriona he eivät suinkaan pidä abstraktisia kaavoja y.m.s. pötyä, vaan sitä, että tämä arvio on oikea ja vastaa todellisuutta.

Tai ehkäpä te luulette, että kirjoittaja näin sanoessaan todellisuudessa käsitti asiat toisin? Mutta se ei ole totta. Hänen käsittelemänsä kysymys oli se, „täytyykö Venäjän kulkea kapitalistisen kehitysvaiheen kautta?”. Tätä kysymystä ei siis oltu asetettu ollenkaan marxilaisesti, vaan erilaisten kotimaisten filosofien subjektiivisten metodien mukaan, filosofien, jotka pitävät tämän täytymisen kriteeriona joko päällystön politiikkaa tahi „yhteiskuntapiiriin” toimintaa tahi yhteiskuntaihannetta, joka „vastaa ihmisluontoa”, ja muuta sen tapaista höllynpölyä. Nyt herää kysymys: miten tähän kysymykseen olisi pitänyt vastata sellaisen henkilön, jonka uskontunnustuksena ovat abstraktiset kaavat? Hän olisi nähtävästi alkanut puhua dialektisen prosessin kiistämättömyydestä, Marxin teorian yleisfilosofisesta merkityksestä, siitä, että jokaisen maan on ehdottomasti kuljettava... vaiheen kautta j.n.e., j.n.e.

Entä miten Plehanov vastasi?

Siten kuin marxilainen vain saattoikin vastata:

Kysymyksen täytymisestä hän jätti kokonaan syrjään joutavana kysymyksenä, joka voi kiinnostaa vain subjektiivisteja, ja puhui koko ajan ainoastaan todellisista yhteiskunnallis-taloudellisista suhteista, niiden todellisesta kehityksestä. Siksi hän ei antanutkaan suoraa vastausta tuollaiseen väärin asetettuun kysymykseen, vaan sen sijaan vastasi näin: „Venäjä on astunut kapitalistiselle tielle”.

Mutta hra Mihailovski järkeilee asiantuntijan ilmeellä abstraktisten historiallisten kaavojen tunnustamisesta, välttämättömyyden immanenttisista laeista y.m.s. uskomattomista joutavuuksista! Ja nimittää sitä „polemiikiksi sosialidemokraatteja vastaan”!!

En kerta kaikkiaan käsitä — jos tämä on polemisoija, niin ketä sitten tämän jälkeen voidaan sanoa tyhjäksi suunnittajaksi?!

Ei voida olla panematta merkille hra Mihailovskin edellälainatun lausunnon johdosta vielä sitä, että hän selittää sosialidemokraattien katsomuksia siten, että muka „Venäjä kehittää oman kapitalistisen tuotantonsa”. Tämän filosofin mielestä Venäjällä ei nähtävästi ole „omaa” kapitalistista tuotantoa. Kirjoittaja yhtyy nähtävästi siihen mielipiteeseen, että Venäjän kapitalismi rajoittuu 1,5 miljoonaan työläiseen — tuonnempana me kohtaamme vielä tämän „kansan ystäviemme” lapsellisen ajatuksen, jotka laskevat ties minne kuuluvaksi kaiken muun vapaan työn riiston. „Venäjä kehittää täyteen mittaansa oman kapitalistisen tuotantonsa kaikkine sisäisine ristiriitoinen, ja sillä aikaa maasta irroitettu talonpoika muuttuu proletaariksi”. Mitä pitemmälle mennään, sitä kummempia kuuluu! Eikö Venäjällä siis olekaan „sisäisiä ristiriitoja”?, s.o. suoraan sanoen eikö olekaan pienen kapitalistiryhmän harjoittama kansanjoukkojen riistoa? Eikö ole väestön valtavan enemmistön köyhtymistä ja pienen henkilöryhmän rikastumista? Vastako maamiestä odottaa se, että hänet irroitetaan maasta? Entä mitä sitten on koko Venäjän historia maa-reformin jälkeen, ellei joukkomitassa tapahtunutta talonpoikaiston pakkoluovuttamista, jonka vertaista voima-peräisyydessä ei ole missään nähty? Täytyy olla paljon rohkeutta voidakseen julistaa kaikkien kuullen tuollaista. Ja hra Mihailovskilla on rohkeutta: „Marx käsitteli jo

valmista proletariaattia ja valmista kapitalismia, mutta meidän täytyy ne vasta luoda”. Venäjän täytyy vasta luoda proletariaatti?! Venäjällä, jossa yksistään vain voidaan löytää niin toivotonta joukkojen kurjuutta ja niin julkeaa työtätekevien riistoa, että sitä on (ja aivan oikein) verrattu Englantiin sen köyhälistön aseman kannalta, Venäjällä, jossa miljoonat ihmiset näkevät nälkää alituisesti, samalla kun esimerkiksi viljan vienti yhä kasvaa — Venäjällä ei ole proletariaattia!

Mielestäni noista klassillisista sanoista olisi hra Mihailovskille pystytettävä muistopatsas jo eläessään! *

Muuten me tulemme tuonnempana vielä näkemään, että „kansan ystävien” tavanomaista ja johdonmukaisinta taktiikkaa on sulkea farisealaisesti silmänsä näkemästä Venäjän työtätekevien sietämättömän raskasta tilaa ja kuvata sitä vain „horjutetuksi”, sellaiseksi, että „sivistyneiden piirien” ja hallituksen ponnistukset ovat riittäviä ohjaamaan kaiken oikealle tielle. Nämä ritarit luulevat, että kun he sulkevat silmänsä näkemästä sitä tosiasiaa, että työtätekevien joukkojen tila ei ole huono sen vuoksi, että se on „horjahtanut”, vaan siksi, että nämä joukot ovat pienen riistäjäryhmän mitä häikäilemättömimmän riiston alaisia, että kun he kamelikurjen tavoin pistävät päänsä piiloon ollakseen näkemättä riistäjiä, niin nuo riistäjät katoavat pois. Kun sitten sosialidemokraatit sanovat heille sen olevan häpeällistä pelkuruutta, ettei uskalleta katsoa todellisuutta suoraan silmiin, kun sosialidemokraatit ottavat lähtökohdakseen tuon tosiasian, että on olemassa riistoa, ja sanovat, että ainoa mahdollinen selitys sille on Venäjän yhteiskunnan porvarillisessa organisaatiossa, joka jakaa koko kansan kahtia, proletariaatiksi ja porvaristoksi, ja Venäjän valtion luokkaluonteessa, valtion, joka ei ole mitään muuta kuin tuon porvariston herruuden elin, ja että sentähden *ainoana ulospääsynä* on proletariaatin luokkataistelu porvaristoa vastaan, — silloin nämä „kansan ystä-

* Muuten, ehkäpä hra Mihailovski yrittäisi tässäkin päästä pujahtamaan pätkähästä: minä, nähkääs, en ole ollenkaan tahtonut sanoa, että Venäjällä ei yleensä olisi proletariaattia, vaan tahdoin ainoastaan sanoa, että Venäjällä ei ole kapitalistista proletariaattia? — Niinkö? Mutta miksi sitten ette sanonut niin? *Koko kysymyshän* onkin Juuri siitä: onko Venäjän proletariaatti sellaista, joka on ominaista yhteiskunnallisen talouden porvarilliselle organisaatiolle vai onko se jotakin muuta? Kuka siihen on syyssä, että te ette kokonaisuudessa kahdessa kirjoituksessa mainitse *sanallakaan* tästä ainoastaan vakavasta ja tärkeästä kysymyksestä, vaan pidätte parempana jaaritella kaikenlaista pötyä ja vielä menette siinä vallan mahdottomiin?

vät” alkavat ulvoa, että sosialidemokraatit aikovat riistää kansalta maan!! aikovat murskata kansanomaisen talousorganisaatiomme!

Nyt me tulemme tämän lievemmin sanoen säädyttömän „polemiikin” kaikkein inhoitavimpaan kohtaan, nimittäin siihen, miten hra Mihailovski „arvostelee” (?) sosialidemokraattien poliittista toimintaa. Jokainen käsittää, että sosialistien ja agitaattorien toimintaa työläisten keskuudessa ei voida avoimesti käsitellä julkisessa lehdistössämme ja että „tahdikas vaikeneminen” on ainoa, mitä säädyllinen sensuurinalainen lehdistö voi siinä suhteessa tehdä. Hra Mihailovski unohti tämän sangen alkeellisen säännön eikä häikäilyt käyttänyt hyväkseen yksinoikeuttaan kääntyä lukevan yleisön puoleen syyttääkseen lokaa sosialistien päälle.

Löytyy kuitenkin ilman julkista sanomalehdistöäkin keinoja taistella tuollaista julkeata kriitikkoa vastaan!

„Mikäli minä käsitän”, sanoo hra Mihailovski tekeytyen naiiviksi, „venäläiset marxilaiset voidaan jakaa kolmeen ryhmään: sivustakatsoja-marxilaisiin (jotka seuraavat liikettä ottamatta siihen osaa), passiivisiin marxilaisiin (jotka vain „helpottavat synnytystuskia”. Heitä „ei kiinnosta se väki, mikä vielä on kiinni maassa, vaan he kohdistavat huomionsa ja toivonsa siihen väkeen, joka on jo irroitettu tuotantovälineistä”) ja aktiivisiin marxilaisiin (jotka suoraan vaativat maaseudun edelleen hävittämistä)”.

Mitä tuo on?! Eihän hra kriitikko voi olla tietämättä sitä, että venäläiset marxilaiset ovat sosialisteja, joilla on lähtökohtana sellainen käsitys tosioloista, että se on kapitalistinen yhteiskunta ja että siitä on vain yksi ulospääsy — proletariaatin luokkataistelu porvaristoa vastaan? Millä tavalla ja mitä varten hän sekoittaa heidät johonkin käsittämättömään typeryyteen? Mikä oikeus (tietenkin siveellinen) hänellä on ulottaa marxilaisten nimi sellaisiin ihmisiin, jotka eivät nähtävästi hyväksy marxilaisuuden alkeellisimpiakaan ja perusväittämiä ja jotka eivät ole milloinkaan eivätkä missään esiintyneet erikoisena ryhmänä, eivät milloinkaan eivätkä missään ole esittäneet mitään omaa erikoista ohjelmaansa?

Hra Mihailovski on varannut itselleen koko joukon takaportteja voidakseen puolustaa tuollaisia kelvottomia menettelytapoja.

„Ehkäpä”, laskettelee hän sukkeluuksia omahyväisen salonkinarrin kevytmielisyydellä, „nämä eivät olekaan oikeita marxilaisia, mutta he pitävät itseään marxilaisina ja julistautuvat niiksi”. Missä ja milloin ovat julistaneet? Pietarin liberaalien ja radikaalien salongeissako? Yksityiskirjeissäkö? Olkoon niin. Keskustelkaakin sitten heidän kanssaan salongeissanne ja kirjeenvaihdossanne! Mutta tähän esiinnytte lehdistössä ja julkisesti henkilöitä vastaan, jotka eivät ole milloinkaan eikä missään esiintyneet julkisesti (marxilaisuuden lipun alla). Ja te rohkenette vielä julistaa samalla polemisoiwanne „socialidemokraatteja” vastaan, vaikka tiedätte, että tätä nimeä käyttää vain vallankumouksellisten sosialistien *yksi* ryhmä eikä siihen saa sekoittaa ketään muita! *

Hra Mihailovski kieroilee ja rimpuilee kuin pahanteosta tavattu lukiolainen: Enhän minä tässä mitään — yrittää hän todistella lukijalle — minähän „kuulin omin korvin ja näin omin silmin”. Sepä mainiota! Me uskomme mielellämme, että teidän silmienne edessä on vain typeriä ihmisiä ja lurjuksia, mutta mitä tekemistä siinä on meillä socialidemokraateilla? Kukapa ei tietäisi, että „nykyaikana, jolloin” ei ainoastaan sosialistinen, vaan jopa kaikkalainen vähänkin itsenäinen ja rehellinen yhteiskunnallinen toiminta joutuu poliittisen vainon alaiseksi, jokaista jonkin määrätyn suunnan — narodnaja-voljalaisuuden, marxilaisuuden tahi sanokaamme vaikkapa perustuslaillisuuden — lipun alla todella toimivaa henkilöä kohti tulee useita kymmeniä fraasisankareita, jotka verhoavat näillä nimillä liberaalista pelkuruuttaan ja lisäksi tulee vielä ehkä useita suoranaisia lurjuksiakin, jotka puuhailevat omien pyyteitensä hyväksi? Eikö ole selvää, että vain mitä alhaisin raukkamaisuus voisi moittia jotakin noista suuntauksista

* Pysähdyn edes yhteen *tosiperäiseen* viittaukseen, jonka hra Mihailovskilla tapaamme. Jokaisen, joka on lukenut hänen kirjoituksensa, on myönnettävä, että hän pitää hra Skvortsoviakin („Nälän taloudelliset syyt” nimisen kirjan tekijää) „marxilaisena”. Mutta tämä hra ei itse sano itseään marxilaiseksi, ja alkeellisenkin tutustuminen socialidemokraattien teoksiin riittää osoittamaan, että heidän mielestään hän on mitä tavallisin porvari eikä mitään muuta. Mikä marxilainen hän on, kun hän ei käsitä sitä, että se yhteiskunnallinen ympäristö, johon hän suunnittelee edistystä tarkoittavia tuulentupiaan, on porvarillinen ympäristö ja sen vuoksi kaikki „kulttuuri-parannukset”, joita on todella huomattavissa jopa talonpoikaistaloudessakin, merkitsevät porvarillista edistystä, joka parantaa vähemmistön tilaa ja proletariisoi joukkoja! Mikä marxilainen hän on, kun hän ei käsitä sitä, että valtio, jonka puoleen hän kääntyy tuulentupaehdotelmineen, on luokkavaltio, joka pystyy vain kannattamaan porvaristoa ja polkemaan proletariaattia!

siitä, että jokin roskajoukko tahraa (lisäksi vielä salassa eikä julkisesti) sen lippua? Hra Mihailovskin koko esitys on kauttaaltaan pelkkää vääristelyä, väärentämistä ja petosta. Edellä olemme nähneet, että ne „totuudet”, joita sosialidemokraatit pitävät lähtökohtinaan, hän on esittänyt ihan väärin ja tulkinnut ne niin, ettei kukaan marxilainen ole niitä missään eikä milloinkaan niin esittänyt eikä ole voinutkaan esittää. Ja jos hän olisi esittänyt sosialidemokraattien todellisen käsityksen Venäjän oloista, niin hän ei olisi voinut olla huomaamatta, että näihin katsomuksiin voidaan „sovittautua” *vain yhdellä tavalla* — edistämällä proletariaatin luokkatietoisuuden kehitystä, järjestämällä ja yhteenliittämällä proletariaattia poliittiseen taisteluun nykyistä järjestelmää vastaan. Muuten, hänellä oli vielä jäljellä eräs temppu. Aiheettomasti loukatun ilmeellä hän nostaa farisealaisesti katseensa taivaaseen ja sanoo makeilevästi: „Olen sangen iloinen kuullessani tätä, mutta minä en ymmärrä, mitä vastaan te oikein protestoitte” (juuri näin hän sanoo „Russkoje Bogatstvossa” № 2). „Lukekaa huolellisemmin lausuntoni passiivisista marxilaisista, niin te huomaatte minun sanoneen: siveelliseltä kannalta ei sitä vastaan ole mitään sanomista”.

Tämä ei tietenkään ole mitään muuta kuin entisten surkeiden verukkeiden märehkimistä.

Sanokaahan, olkaa hyvä, miten nimitettäisiin sellaisen henkilön menettelyä, joka julistaisi arvostelevansa sosialivallankumouksellista narodnikkilaisuutta (eikä muunlaista vielä ollutkaan — otan sen vaiheen) ja alkaisi esittää esimerkiksi tällaisia juttuja:

„Narodnikit, mikäli minä käsitän, jakaantuvat kolmeen lajiin: johdonmukaiset narodnikit, jotka hyväksyvät täydellisesti talonpojan aatokset ja tarkalleen hänen toivomuksiansa mukaisesti hyväksyvät yleiseksi ruoskimisen, vaiemojen pieksämisen ja yleensä toteuttavat sitä piiska- ja patukkahallituksen mitä inhoittavinta politiikkaa, jota onkin sanottu kansanpolitiikaksi; sitten on, nähkääs, pelkuri-narodnikkeja, joita eivät kiinnosta talonpojan mielipiteet ja jotka vain yrittävät tuoda Venäjälle sille vierasta vallankumouksellista liikettä yhtymien y.m. avulla, jota vastaan muuten siveelliseltä näkökannalta katsoen ei ole mitään sanomista, ellei tuo tie olisi niin liukas, että se saattaa helposti tehdä pelkuri-narodnikista johdonmukaisen tahi

rohkean narodnikin; ja lopuksi on rohkeita narodnikkeja, jotka noudattavat täydellisesti yrittäjä-talonsännän kansanhanteita ja sen vuoksi tarrautuvat lujasti kiinni maahan saadakseen kulakkitalouden kauttaaltaan rehoittamaan”. Kaikki kunnan ihmiset sanoisivat tällaista tietenkin halpamaiseksi ja inhoittavaksi pilkkanteoksi. Ja jos kaiken lisäksi narodnikit eivät voisi samassa lehdistössä ojentaa tuolaisten juttujen levittäjää; ja jos lisäksi vielä noiden narodnikkien aatteita olisi tähän saakka esitetty ainoastaan illegaalisesti eivätkä monet ole sen vuoksi saaneet niistä täyttä käsitystä, vaan ovat voineet helposti ottaa täydestä kaiken, sanottiinpa heille narodnikeista mitä hyvänsä, niin silloin kaikki olisivat sitä mieltä, että tuollainen henkilö on...

Muuten, ehkäpä hra Mihailovski ei ole vielä itsekään kokonaan unohtanut sitä sanaa, mitä tässä pitäisi käyttää.

Mutta riittäköön! Hra Mihailovskilla on vielä paljonkin samantapaisia hämäriä viittailuja, mutta en tunne toista työtä, mikä olisi niin väsyttävää, niin epäkiitollista ja tympäisevää kuin tuon siivottomuuden pöyhiminen, sinne tänne ripoiteltujen viittailujen keräileminen yhteen, niiden rinnastaminen ja edes yhdenkään vakavan vastaväitteen etsiskely niistä.

Riittäköön!

Huhtikuu 1894.

JULKAISIJOILTA 46

Artikkelin tekstissä lukija löytää alaviitteitä, joissa viitataan eräiden kysymysten käsittelyyn tuonnempana, vaikka itse asiassa ei tätä käsitellä ole.

Syynä tähän on se, että esittämämme artikkeli on vain ensimmäinen osa vastauksesta „Russkoje Bogatstvon” kirjoituksiin marxilaisuudesta. Erittäin suuri ajan puute häiritsi tämän artikkelin ajallaan ilmestymistä, mutta nyt on mielestämme mahdotonta enää vitkastella: me olemme jo niinkin myöhästyneet 2 kuukautta. Siksi päätimmekin, odottamatta koko artikkelin loppuun painamista, julkaista nyt vain hra Mihailovskin tekemän „arvostelun” käsittelyn.

Valmisteilla olevissa 2:ssa ja 3:nnessa vihkossa lukija löytää tämän käsittelyn ohella myös „Russkoje Bogatstvon” muiden pääjehujen, herrojen Juzhakovin ja S. Krivenkon yhteiskunnallis-taloudellisten katsomusten käsittelyn sen yhteydessä kun annetaan yleiskuvaus Venäjän taloudellisista oloista ja siitä johtuvista „sosialidemokraattien aatteista ja taktiikasta”.

TÄMÄN PAINOKSEN JOHDOSTA 47

Tämä painos on täsmälleen samanlainen kuin ensimmäinenkin. Kun emme ole lainkaan osallistuneet tekstin laadintaan, emme katsoneet itsellämme olevan oikeutta millään tavalla muuttaa sitä ja rajoituimme yksinomaan julkaisemistyön suoritukseen. Sinä syynä, joka sai meidät käymään käsiksi tähän työhön, oli se vakaumus, että tämä teos elävöittää jonkin verran sosialidemokraattista propagandaamme.

Olettaen, että sosialidemokraattisista vakaumuksista pitää välttämättömänä seurauksena olla alttius palvelemaan tätä propagandaa, me käännymme kaikkien niiden puoleen, jotka ovat samaa mieltä tämän kirjaseen tekijän kanssa, kehoittaen heitä edistämään kaikin keinoin sekä tämän teoksen että yleensä kaikkien marxilaista propagandaa harjoittavien julkaisujen levittämistä mahdollisimman laajalle (erikoisesti tietenkin julkaisemalla niitä uudelleen). Nykyhetki on erittäin otollinen tällaiselle edistämistyölle. „Russkoje Bogatstvo” toiminta on käynyt meitä kohtaan yhä röyhkeämmäksi. Yrittäessään ehkäistä sosialidemokraattisten aatteiden leviämistä yhteiskuntapiireissä tuo aikakauslehti on mennyt niin pitkälle, että se on alkanut suoranaisesti syyttää meitä välinpitämättömyydestä proletariaatin etuja kohtaan ja pyrkimyksestä kurjistaa joukkojen asemaa. Rohkenemme toivoa, että aikakauslehden moiset otteet vain vahingoittavat sitä itseään ja valmistelevat voittoamme. Kuitenkaan ei pidä unohtaa sitä, että panettelijoiden käytettävissä ovat kaikki aineelliset välineet parjaustensa mitä laajinta propagandaa varten. Heidän käytössään on muutamia tuhansia kappaleita aikakaus-

lehteä, heitä palvelevat lukusalit ja kirjastot. Sen tähden meidän on ponnistettava kaikki voimamme voidaksemme todistaa vihollisillemme, etteivät etuoikeutetun aseman suomat edutkaan voi aina turvata menestystä insinuatioille. Lausumme olevamme aivan varmoja siitä, että näitä voimia ja pyrkimyksiä löytyy.

Heinäkuu 1894.

III VIHKO

Выпускъ III.

ЧТО ТАКОЕ „ДРУЗЬЯ НАРОДА“
и
КАКЪ ОНИ ВОЮЮТЪ ПРОТИВЪ
СОЦІАЛ - ДЕМОКРАТОВЪ.

Сентябрь 1894.

Издание
провинциальной группы
соціал-демократовъ.

Leninin kirjan „Mitä ovat „kansan ystävä” ja miten he taistelevat sosialidemokraatteja vastaan?” hektografipainoksen III vihkon kansilehti.— Vuosi 1894.

Pienennetty

Tutustukaamme lopuksi vielä erääseen „kansan ystävään”, hra Krivenkoon, joka on myöskin lähtenyt avoimeen sotaan sosialidemokraatteja vastaan.

Muuten, me emme lähde käsittelemään hänen artikkelejaan („Kulttuuriyksilöistä” — №:ssa 12, vuosi 1893, ja „Matkakirjeitä” №:ssa 1, vuosi 1894) niinkuin me teimme herrojen Mihailovskin ja Juzhakovin suhteen. Heidän artikkeliansa täydellinen käsitteleminen oli siellä tarpeen, jotta saatoimme tehdä itsellemme selväksi ensimmäisessä tapauksessa — heidän materialismia ja yleensä marxilaisuutta vastaan esittämiensä vastaväitteiden sisällön; toisessa tapauksessa — heidän poliittis-taloustieteelliset teoriansa. Saadaksemme täydellisen käsityksen „kansan ystävästä”, meidän on nyt tutustuttava heidän taktiikkaansa, heidän käytännöllisiin ehdotuksiinsa, heidän poliittiseen ohjelmaansa. Tätä ohjelmaansa he eivät ole missään esittäneet suoraan, niin johdonmukaisesti ja täydellisesti kuin teoreettiset katsomuksensa. Sen vuoksi minun on otettava tämä ohjelma aikakauslehden eri kirjoituksista, aikakauslehden, jonka avustajat ovat keskenään riittävän solidaarisia, jotta tässä ei jouduta ristiriitaisuuksiin. Hra Krivenkon edellämainittuja artikkeleja tulen pitämään etusijalla muihin verrattuna vain sen vuoksi, että ne tarjoavat enemmän aineistoa sekä myöskin sen vuoksi, että niiden kirjoittaja on tämän aikakauslehden yhtä tyyppillinen käytännönmies, poliitikko kuin hra Mihailovski on sen sosiologi ja hra Juzhakov sen taloustieteilijä.

Kuitenkin, ennen kuin siirrymme tarkastelemaan heidän ohjelmaansa, on ehdottoman välttämätöntä viivähtää vielä

eräissä teoreettisessa kysymyksessä. Edellä me näimme, kuinka hra Juzhakov kuittasi asian mitään sanomattomilla fraaseilla kansantaloutta tukevasta kansan maanvuokrauksesta j.n.e. verhoten niillä sitä, ettei hän käsitä maanviljelijöittemme ekonomiikkaa. Elinkeinoammatteja hän ei koskettellut, vaan rajoittui tietoihin suuren tehdasteollisuuden kasvusta. Nyt hra Krivenko kertaa aivan samanlaisia fraaseja kotiteollisuuselinkeinoista. Hän asettaa „meidän kansanteollisuutemme”, s.o. kotiteollisuuden, suoraan kapitalistisen teollisuuden vastakohtaksi (№ 12, s. 180—181). „Kansantuotanto (sic!) — hän sanoo — syntyy useimmissa tapauksissa luonnollisesti”, mutta kapitalistinen teollisuus „luodaan hyvin usein keinotekoisesti”. Toisessa kohdassa hän asettaa „pienen kansanteollisuuden” „suuren, kapitalistisen teollisuuden” vastakohtaksi. Jos te kysytte, mikä on ensinmainitun erikoisuus, niin saatte tietää vain sen, että se on „pienää” * ja että työvälit on yhdistetty tuottajaan (lainaan tämän viimeksimainitun määritelmän hra Mihailovskin edellämmainitusta artikkelista). Mutta sehän ei vielä likimainkaan määrittele sen taloudellista organisaatiota ja sitäpaitsi — se on kokonaan väärä. Hra Krivenko esimerkiksi sanoo, että „kansan pientuotanto on aina tähän päivään asti antanut vielä paljon suuremman kokonaisu-tuotannon määrän ja siinä työskentelee vieläkin enemmän työkäsiä kuin kapitalistisessa suurteollisuudessa”. Kirjoittaja tarkoittaa nähtävästi tietoja kotiteollisuuden harjoittajain lukumäärästä, joka nousee 4 miljoonaan ja toisten laskelmien mukaan 7 miljoonaan. Mutta kukapa ei tietäisi sitä, että meidän kotiteollisuuselinkeinojemme vallitsevana muotona on suurtuotannon kotityöjärjestelmä? että kotiteollisuuden harjoittajain suurella osalla ei ole tuotannossa mitenkään itsenäistä asemaa, vaan he ovat täysin riippuvaisessa ja alistetussa asemassa, että he eivät valmista tuotteita omista tarveaineistaan, vaan kauppiaille kuuluvista tarveaineista ja kauppias maksaa kotiteollisuuden harjoittajalle vain työpalkan? Tämän muodon vallitsevasta asemastahan on esitetty tietoja jopa legaalisessakin kirjallisuudessa. Viittaan esimerkiksi tunnetun tilastotieteilijän

* Lisäksi saadaan tietää vain seuraavaa: „siitä voi kehittyä todellinen (sic!) kansanteollisuus”. — sanoo hra Krivenko. „Kansan ystävien” tavallinen tapa on tosiolojen tarkan ja suoran luonnehtimisen asemesta puhua tyhjämpäväisiä ja sisällyksettömiä fraaseja.

S. Harizomenovin mainioon teokseen aikakauslehdessä „Juriditsheski Vestnik”⁴⁸ (№№ 11 ja 12, vuosi 1883). Tehdessään yhteenvedon niistä tiedoista, joita kirjallisuudessaamme löytyy meidän kotiteollisuuselinkeinoistamme keskuslääneissä, joissa ne ovat eniten kehittyneitä, S. Harizomenov tuli johtopäätökseen suurtuotannon kotityöjärjestelmän, s.o. teollisuuden epäilemättä kapitalistisen muodon, ehdottomasti vallitsevasta asemasta. „Määrittellessämme itsenäisen pienteollisuuden taloudellista osuutta”, hän sanoo, „me tulemme seuraavanlaisiin johtopäätöksiin: kotiteollisuuden vuosittaisesta liikevaihdosta Moskovan läänissä suurteollisuuden kotityöjärjestelmä antaa 86,5% ja itsenäisen pienteollisuuden osuus on vain 13,5%. Vladimirin läänin Aleksandrovin ja Pokrovskin kihlakunnissa tulee kotiteollisuuden vuosittaisesta liikevaihdosta suurtuotannon kotityöjärjestelmän ja manufaktuuriin osalle 96% ja itsenäisen pienteollisuuden osalle vain 4%”.

Mikäli tiedetään, ei kukaan ole yrittänyt kumota näitä tietoja, eikä niitä voidakaan kumota. Kuinka voidaan sivuuttaa nämä tosiasiat ja vaieta niistä, nimittää sellaista teollisuutta kapitalistiselle teollisuudelle vastakkaiseksi „kansan” teollisuudeksi ja pohtia sellaista mahdollisuutta, että siitä voi kehittyä oikea teollisuus?

Tälle tosiasioiden suoranaiselle sivuuttamiselle voi olla vain yksi selitys: „kansan ystävien”, samoin kuin kaikkien venäläisten liberaalien, yleinen tendenssi hämätä luokkien välinen antagonismi ja työtätekevien riisto Venäjällä kuvailemalla kaikkea sitä vain yksinkertaisiksi „epäkohdiksi”. Vaikka asia saattaa muuten olla niinkin, että syy on lisäksi siinä tietojen syvällisyydessä tältä alalta, jota esimerkiksi hra Krivenko osoittaa nimittäessään „Pavlovon veitsituotantoa” — „luonteeltaan puolittain käsityötuotannoksi”. On suorastaan ilmiömäistä, miten pitkälle asioiden vääristelemisen „kansan ystäville” oikein menee! Kuinka tässä voidaan puhua käsityöluonteesta, kun pavlovolaiset veitsisepät työskentelevät markkinoita varten eivätkä tilauksesta? Eiköhän hra Krivenko katso käsityöhön kuuluvaksi sellaista järjestystä, jolloin kauppias tilaa kotiteollisuuden harjoittajalta valmisteita lähettääkseen ne sitten Nizhni-Novgorodin markkinoille? Se on jo liian hullunkurista, mutta niin se nähtävästi on. Tosiasiassa on veitsituotannossa vähiten (Pavlovon muihin tuotantoaloihin

verrattuna) säilynyt pieni kotiteollisuusmuoto ja tuottajain (näennäinen) itsenäisyys: „pöytäveitsien ja käsityöveitsien tuotanto”*, sanoo N. F. Annenski, „lähenee jo huomattavassa määrin tehdas-, tai oikeammin sanoen manufaktuuri-tuotantoa”⁴⁹. Nizhni-Novgorodin läänin 396 pöytäveitsiä valmistavasta kotiteollisuuden harjoittajasta työskentelee torimyyntiä varten vain 62 (16%), isännälle** — 273 (69%) ja 61 (15%) on palkkatyöläisiä. Siis vain 1/6 koti-teollisuuden harjoittajista on sellaisia, jotka eivät ole orjuutettuja suoraan liikerittäjän alaisiksi. Mitä tulee veitsituotannon toiseen luokkaan — linkkuveitsien (kynäveitsien) tuotantoon,— niin saman kirjoittajan sanojen mukaan se „on väliasemassa pöytäveitsen ja lukon välillä: tällä alalla suurin osa mestareista työskentelee jo isännälle, mutta heidän rinnallaan on vielä verrattain paljon itsenäisiä koti-teollisuuden harjoittajia, jotka ovat tekemisissä markkinoi-den kanssa”.

Kaikkiaan tämän lajin veitsien tuotannossa Nizhni-Novgorodin läänissä työskentelee 2.552 kotiteollisuuden harjoittajaa, joista torimyyntiä varten työskentelee 48% (1.236), isännälle — 42% (1.058) ja palkkatyöläisiä on 10% (258). Siis tässäkin ovat itsenäiset (?) kotiteollisuuden harjoittajat vähemmistönä. Ja toria varten työskentelevätkin ovat itsenäisiä tietenkin vain näennäisesti, mutta todellisuudessa he ovat yhtä suuressa määrin ylösostajain *pääoman* orjuuttamia. Jos otamme tiedot Nizhni-Novgorodin läänin koko Gorbatovin kihlakunnasta, jossa elinkeinon-ammattaja harjoittaa 21.983 työntekijää, s.o. 84,5% *kaikista työntekijöistä****, niin saamme seuraavanlaiset tiedot (tarkat tiedot elinkeinojen talousmuodosta on olemassa vain 10.808 työläisestä — seuraavilla elinkeinoaloilla: metalli-, nahka-, valjas- ja huopa-alalla sekä hampunkehruussa): 35,6% kotiteollisuuden harjoittajista työskentelee torimyyntiä varten; 46,7% isännälle ja 17,7% on palkkatyöläisiä. Täten *me näemme tässäkin suurtuotannon kotityö-*

* Se on kaikkia muita aloja suurempi antaen tuotteita 900 tuhannen ruplan arvosta pavlovolaiisten valmistajien yleisen summan ollessa 2.750 tuhatta ruplaa.

** S.o. kauppiaille, joka antaa käsityöläisille raaka-aineen ja maksaa heille työstä tavallisen työpalkan.

*** Mitaten Venäjän kapitalismla tehdastyöläisten lukumäärällä (sic!) omaperäiset venäläiset taloustieteilijät panevat nämä työntekijät ja määrättömästi samankaltaista väestöä sekailematta samaan kasaan maataloutta harjoittavan väestön kanssa, joka ei kärsi kapitalismin sorrosta, vaan „kansanjärjestelmään” kohdistuvasta keinotekoisesta painostuksesta (???!).

järjestelmän olevan vallitsevana, siis vallitsevina ovat sellaiset suhteet, jolloin työ on pääoman orjuuttamaa.

Kun „kansan ystävät” niin helposti sivuuttavat nämä tällaiset tosiasiat, niin se johtuu vielä siitäkin, että käsityksissään kapitalismista he eivät ole päässeet niitä tavallisia vulgaarisia käsityksiä pitemmälle, että kapitalisti on rikas ja valistunut liikeyrittäjä, joka harjoittaa koneellista suurtuotantoa — eivätkä halua tietää tämän käsitteen tieteellistä sisältöä. Edellisessä luvussa me näimme, kuinka hra Juzhakov alkoi kapitalismin suoraan koneellisuudesta sivuuttaen yksinkertaisen yhteistyön ja manufaktuurin. Se on yleisesti levinnyt virhe, joka johtaa muun muassa siihen, että jätetään huomioimatta meidän kotiteollisuuselinkeinojemme kapitalistinen organisatio.

Ymmärrettävää on, että suurtuotannon kotityöjärjestelmä on teollisuuden kapitalistinen muoto: meillä on siinä sen kaikki tunnusmerkit — tavaratuotanto jo korkeassa kehitystasossa, tuotantovälineiden keskittyminen yksityisten henkilöiden käsiin, työläisjoukkojen pakkoluovutus, joilla ei ole omia tuotantovälineitä ja jotka tekevät sen vuoksi työtä toisille, eivät työskentele itseään, vaan kapitalistia varten. Elinkeinojen organisation kannalta se on ilmeisesti selvää kapitalismia; sen erikoisuus suureen koneellisuuteen verraten on teknillinen kehittymättömyys (mikä johtuu pääasiallisesti säädyttömän alhaisesta työpalkasta) ja se, että työläisillä säilyy mitättömän pieni maatalous. Erikoisesti tämä viimeksimainittu seikka saattaa „kansan ystävät” hämmennyksiin, koska he ovat tottuneet, kuten aito metafysiikoille kuuluukin, päättelemään pelkkien välittömien ristiriitojen mukaan: „on, on — ei, ei, ja mikä on siitä yli, se on pahasta”.

Maattomat työläiset merkitsevät kapitalismia; kun he omistavat maata, niin ei ole kapitalismia; ja he rajoittuvat tähän rauhoittavaan filosofiaan huomaamatta talouden koko yhteiskunnallista organisatiota ja unohtaen sen yleisesti tunnetun tosiasian, että maan omistaminen ei tee vähääkään paremmaksi näiden maanomistajain eläimellistä kurjuutta, joita toiset samanlaiset maanomistajat — „talonpojat” mitä julkeimmin yöstävät.

He eivät nähtävästi tiedäkään sitä, että kapitalismi ei ole missään kyennyt — ollessaan verrattain alhaisilla kehitystasilla — irrottamaan työläistä maasta täydellisesti. Länsi-

Euroopan suhteen Marx sai selville sen lain, että vain koneellinen suurteollisuus lopullisesti pakkoluovuttaa työläisen. Sen vuoksi on ymmärrettävää, että tavanomaiset puheet siitä, ettei meillä ole kapitalismia, puheet, joita perustellaan sillä, että „kansan omistaa maata”, — ovat kaikkea järkeä vaille, sillä yksinkertaisen yhteistyön ja manufaktuurin muodossa esiintyvään kapitalismiin ei ole missään eikä milloinkaan liittynyt työntekijäin täydellinen erottaminen maasta, mutta se ei silti ole tietenkään lakannut vähäisimmässäkään määrin olemasta kapitalismia.

Mitä taas tulee koneelliseen suurteollisuuteen Venäjällä — ja teollisuutemme suurimmat ja tärkeimmät alat saavat nopeasti tämän muodon — niin meilläkin, kaikesta omaperäisyydestämme huolimatta, sillä on samanlainen ominaisuus kuin koko muussakin kapitalistisessa Länessä, se ei enää millään ehdolla suostu säilyttämään työläisen siteitä maahan. Tämän tosiasian Dementjev⁵⁰ muuten todisti tarkoilla tilastotiedoilla, joista hän (Marxista täysin riippumatta) teki sen johtopäätöksen, että mekaaninen tuotanto on kiinteässä yhteydessä työntekijäin täydelliseen erottamiseen maasta. Tämä tutkimustyö osoitti vieläkin kerran, että Venäjä on kapitalistinen maa, että työntekijäin yhteys maahan on meillä niin heikko ja näennäinen, omistajan (rahanomistajan, ylösostajan, talonpoikapohatan, manufaktuuristin y.m.) mahti on jo niin luja, että vielä yksi tekniikan askel — ja „talonpoika” (?? joka on jo kauan elänyt myymällä työvoimaansa) muuttuu selväksi työläiseksi *. Se, etteivät „kansan ystävät” käsitä meidän kotiteollisuuselinkeinojemme taloudellista organisatiota, ei kuitenkaan rajoitu likimainkaan tähän. Heidän käsityksensä niistäkin elinkeinoammateista, joissa ei ole „isännälle” työskentelyä, on yhtä pinnallinen kuin heidän käsityksensä maanviljelijästäkin (minkä olemme jo edellä nähneet). Se on muuten aivan luonnollistakin, kun poliittisen taloustieteen kysymyksiä alkavat pohtia ja puntaroida herrat, jotka nähtävästi tietävätkin vain sen, että maailmassa on olemassa tuotantovälineet, jotka „voivat” olla yhdistettyinä työtätekevään — ja se on oikein hyvä; mutta „voivat” myös

* Suurtuotannon kotityöjärjestelmä ei ole ainoastaan kapitalistista järjestelmää, vaan vieläpä kaikkein pahinta lajia kapitalistista järjestelmää, jossa mitä voimakkaimpaan työtätekivien riistoon liittyvät pienimmät mahdollisuudet työläisille käydä talstelua vapautuksensa puolesta.

olla erossakin hänestä — ja se on oikein paha. Sillä ei pitkälle päästä.

Puhuessaan elinkeinoammateista, jotka muuttuvat kapitalistisiksi ja niistä, jotka eivät muutu kapitalistisiksi (joissa „pientuotanto voi olla vapaasti olemassa“) hra Krivenko viittaa muun muassa siihen, että eräillä tuotantoaloilla ovat „tuotantoon tarvittavat peruskulungit“ hyvin vähäisiä ja että sen vuoksi niissä on mahdollista pienuotanto. Esimerkkinä hän esittää tiilituotannon, johon tarvittavien kulunkien määrä saattaa muka olla jopa 15 kertaa pienempi kuin tehtaiden vuotuinen liikevaihto.

Koska tämä on kirjoittajan miltei ainoa viittaus tosiasioihin (se on, toistan sen, subjektiivisen sosiologian luonteenomaisin piirre, että se pelkää suoraan ja täsmällisesti luonnehtia ja analysoida tosiloja liidellen mieluummin... pikkuporvariston „ihanteiden“ piirissä), niin me otammekin sen osoittaaksemme, kuinka vääriä ovat „kansan ystävien“ käsitykset tosiloista.

Tiilen tuotannon harjoittamisesta (tiilen valmistuksesta valkeasta savesta) meillä on kuvaus Moskovan zemstvon taloustilastoissa („Kokoelma“, VII osa, I nide, 2. osasto j.n.e.). Tuotannon harjoittaminen on keskittynyt pääasiallisesti Bogorodskin kihlakunnan kolmeen kuntaan, joissa on 233 tiiliruukkia ja niissä 1.402 työläistä (567 perhetyöläistä * = 41% ja 835 palkkatyöläistä = 59%) ja joiden vuotuinen tuotanto on 357.000 ruplaa. Tämä elinkeinoala on syntynyt jo kauan sitten, mutta erikoisesti se on kehittynyt viimeisten 15 vuoden aikana sen ansiosta, että sinne on rakennettu rautatie, joka helpotti suuresti tuotteiden realisoitua. Ennen rautatien rakentamista oli etutilalla tuotanto perhekunnittain, mikä nykyään luovuttaa paikkansa palkkatyön riistämiseksi. Tämäkään elinkeinoala ei ole vapaa pienten tuotannonharjoittajain riippuvaisuudesta suurista tuotteiden markkinoimisesta: „rahavarojen puutteen“ takia ensinmainitut myyvät jälkimmäisille tiilet paikan päällä (toisinaan „raakana“ eli polttamattomina) hirveän alhaisista hinnoista.

Meillä on kuitenkin mahdollisuus tutustua tämän elinkeinoalan organisaatioon ilman tuota riippuvaisuuttakin, sillä kuvaukseen on liitetty tiedot kotiteollisuuden harjoitta-

* „Perhetyöläisillä“, erotukseksi palkkatyöläisistä, tarkoitetaan isännän perheen työskenteleviä jäseniä.

jain talouksittain toimitetusta tilastokyselystä, jossa on osoitettu työläisten luku ja vuosituotannon summa joka laitoksesta erikseen.

Tarkastaaksemme voidaanko tähän elinkeinoalaan soveltaa sitä lakia, että tavaratalous on kapitalistista taloutta, s.o. että se määrättyllä kehitysasteella muuttuu kiertämättömästi siksi, meidän on verrattava tiiliruukkeja niiden suuruuden mukaan: kysymys on nimenomaan pienten ja suurten ruukkien keskinäisistä suhteista niiden osuudessa tuotantoon ja palkkatyön riistoon. Ottaen perustaksi työläisten luvun me jaamme kotiteollisuuden harjoittajain laitokset kolmeen ryhmään: I) ruukit, joissa on 1—5 työläistä (yhteensä perhe- ja palkkatyöläisiä); II) joissa on 6—10 työläistä ja III) ne, joissa on enemmän kuin 10 työläistä.

Tarkastellessamme ruukin suuruutta, työläiskuntaa ja tuotannon määrää jokaisessa ryhmässä me saamme seuraavanlaiset tiedot:

Kotiteollisuuden harjoittajain ryhmät työläisten lukumäärän mukaan	Työläisiä keskimäärin yhtä ruukkia kohti	Prosentteissa		Yhden työläisen vuosituotanto	Jakaantuminen prosentteissa			Absoluutitset luvut		
		Ruukke a, joissa on palkkatyöläisiä	Palkkatyöläisiä		Ruukkeja	Työläisiä	Tuotantosummat	Ruukkien luku*	Työläisten luku	Tuotantosummat (rpl.)
I. on 1—5 työlä.	2,8	25	19	251	72	34	34	167,43	476/92	119.500
II. „ 6—10 „	7,3	90	58	249	18	23	22	43/39	317/186	79.000
III. „ yli 10 „	26,4	100	91	260	10	43	44	23,23	609/557	158.500
<i>Yhteensä</i>	6	45	59	254	100	100	100	233/105	1.402/835	357.000

Tarkastelkaa tätä taulukkoa, niin te näette elinkeinoalan porvarillisen eli, mikä on sama, kapitalistisen organisation: sitä mukaa, kun ruukit tulevat suuremmiksi, kohoaa työn tuottavaisuus** (keskiryhmä on siitä poikkeuksena), voi-

* Nimittäjä merkitsee, paljonko on ruukkeja, joissa on palkkatyöläisiä, ja palkkatyöläisten määrää.— Samoin seuraavassakin taulukossa.

** Yksi työläinen tuottaa vuodessa I ryhmässä 251 ruplan; II — 249 ruplan ja III — 260 ruplan arvosta.

mistuu palkkatyön riisto*, lisääntyy tuotannon keskittyminen**.

Kolmas ryhmä, joka perustaa taloutensa miltei täydellisesti palkkatyöhön, pitää käsissään 10% ruukkien määrästä ja 44% tuotannon kokonaissummasta.

Tämä tuotantovälineiden keskittyminen vähemmistön käsiin, mikä liittyy enemmistön (palkkatyöläisten) pakkoluovutukseen, selittääkin meille sekä pientuottajain riippuvaisuuden ylösostajista (suurtuotannon harjoittajat ovatkin ylösostajia) että työn sortamisen tällä elinkeinoalalla. Me näemme siis, että työtätekevien pakkoluovutuksen ja riiston syy on itse tuotantosuhteissa.

Venäläiset sosialisti-narodnikit, kuten tunnettua, olivat päinvastaisella kannalla, katsoen että työn sortamisen syy kotiteollisuuselinkeinojen alalla ei ole tuotantosuhteissa (jotka julistettiin rakentuvaksi sellaiselle perustalle, mikä sulkee pois riiston), vaan niiden ulkopuolella — politiikassa, nimenomaan agraari- ja veropolitiikassa j.n.e. Herää kysymys, millä perusteella tämä käsitys on säilynyt ja säilyy, joka on saanut nykyään melkein ennakkoluulon lujuuden? Eiköhän se ole säilynyt siksi, että tuotantosuhteista kotiteollisuusammattien aloilla on ollut vallalla *toisenlainen* käsitys? Ei lainkaan. Se on säilynyt vain sen vuoksi, että ei ole tehty minkäänlaista yritystäkään *tarkasti ja täsmällisesti luonnehtia taloudellisen organisation nykyisiä, todella olevia muotoja*; se on säilynyt vain siksi, että tuotantosuhteita ei eroteta erikseen eikä suoriteta niiden itsenäistä analyysiä. Sanalla sanoen se säilyy vain sen perustalla, ettei ymmärretä yhteiskuntatieteen ainoata tieteellistä metodia, nimittäin materialistista metodia. Nyt on ymmärrettävää myöskin meidän entisten sosialistiemme ajatuksen kulku. Kotiteollisuuselinkeinoihin nähden he katsoivat riiston syyn kuuluvan niihin ilmiöihin, jotka ovat tuotantosuhteiden *ulkopuolella*; suurkapitalismin, tehdaskapitalismin suhteen he eivät voineet olla näkemättä, että *siellä* riiston syy on nimenomaan tuotantosuhteissa. Syntyi sovittamaton ristiriita, epäsuhte, osoittautui käsittämättömäksi, mistä tämä suurkapitalismi oli saattanut kasvaa, — kun kotiteollisuuselinkeinojen tuotantosuhteissa (joita ei

* Palkkatyötä käyttävien ruukkien prosentti on I ryhmässä — 25%; II — 90% ja III — 100%; palkkatyöläisten prosentti on — 19% — 58% — 91%.

** I ryhmässä on 72%:lla ruukeista 34% tuotannosta; II ryhmässä 18%:lla 22%; III ryhmässä 10%:lla on 44%.

tarkasteltukaan!) ei ole mitään kapitalistista. Johtopäätös on luonnollinen: ymmärtämättä kotiteollisuuden ja kapitalistisen teollisuuden välistä yhteyttä edellinen asetetaan „kansanteollisuutena” jälkimmäistä — „keinotekoista teollisuutta” vastaan. Ilmaantuu sellainen ajatus, että kapitalismi on ristiriidassa meidän „kansanjärjestelmämme” kanssa,— ajatus, joka on niin laajalle levinnyt ja jonka hra Nikolai —on on vielä vasta hiljattain tarjoillut venäläiselle yleisölle uusittuna ja parannettuna painoksena. Tuollainen ajatus säilyy vain rutiinin perustalla, kaikesta sen ilmiömäisestä epäloogillisuudesta huolimatta: tehdaskapitalismista muodostetaan käsitys sen mukaan, mitä se todella on, mutta kotiteollisuudesta sen mukaan, mikä se „voisi olla”, edellisestä tuotantosuhteiden analyysin pohjalla, toisesta — edes yrittämättäkään tarkastella erikseen tuotantosuhteita ja siirtämällä asian suoraan politiikan alalle. Kun vain ryhdymme analysoimaan näitä tuotantosuhteita, niin me näemme, että „kansanjärjestelmä” edustaa noita samoja kapitalistisia tuotantosuhteita, vaikkakin kehittymättömässä, itumuodossaan,— että jos hylätään naiivi ennakkoluulo, jonka mukaan kaikkia kotiteollisuuden harjoittajia pidetään tasa-arvoisina keskenään, ja tuodaan tarkasti ilmi heidän välillään oleva erilaisuus, niin ero tehdään „kapitalistin” ja „koteollisuuden harjoittajan” välillä osoittautuu useinkin pienemmäksi kuin on ero kahden „koteollisuuden harjoittajan” välillä,— että *kapitalismi ei ole ristiriidassa „kansanjärjestelmän” kanssa, vaan on sen suoranaista, lähintä ja välitöntä jatkoa ja kehitystä.*

Muuten, tässä otettu esimerkki voitaneehkö katsoa sopimattomaksi? voidaan ehkö sanoa, että tässä tapauksessa palkkatyöläisten prosentti on yleensä liian suuri? * Mutta asia on niin, että tässä eivät ole lainkaan tärkeitä absoluuttiset luvut, vaan *suhteet*, joita ne kuvastavat, suhteet, jotka ovat olemukseltaan porvarillisia eivätkä lakkaa olemasta sellaisia ilmetköönpä niiden porvarillisuus sitten voimakkaasti tai heikosti.

Jos halutaan, niin otan toisen esimerkin — tarkoituksellisesti sellaisen, jossa porvarillisuus on heikkoa — otan (hra Isajevin kirjasta, jossa käsitellään Moskovan

* Moskovan läänin elinkeinoammattien suhteen tämä tuskin pitää paikkaansa, mutta muun Venäjän vähemmän kehittyneisiin elinkeinoammatteihin nähden se on ehkä paikallaan.

läänin elinkeinoammattaja) savenvalajain ammatin, joka on hra professorin sanojen mukaan „puhtaasti kotielinkeino”. Tämä elinkeinoala voi tietenkin olla esimerkkinä pienistä talonpoikaisista ammattiteista: sen tekniikka on mitä yksinkertaisinta, laitteet mitä vähäisimpiä, tuotanto antaa yleisiä ja välttämättömiä taloustarvikkeita. Kotiteollisuuden harjoittajain talouksittain toimitetun tilastokyselyn perusteella, joka sisältää samat tiedot kuin edellisessäkin tapauksessa, meillä on mahdollisuus perehtyä tämänkin elinkeinoalan taloudelliseen organisaatioon, joka elinkeinoala on jo täysin tyypillistä Venäjän pienten, „kansan” elinkeinoammattien koko valtavalle määrälle. Jaamme kotiteollisuuden harjoittajat ryhmiin: I) joilla on 1—3 työläistä (yhteensä perhe- ja palkkatyöläisiä); II) joilla on 4—5 työläistä; III) joilla on enemmän kuin 5 työläistä, — ja teemme samat laskelmat:

Kotiteollisuuden harjoittajain ryhmät työläisten lukumäärän mukaan	Työläisiä keskimäärin yhtä laitosta kohti	Prosentteissa		Yhden työläisen vuosituotanto	Jakaantumisen prosentteissa			Absoluuttiset luvut		
		Laitoksia, joissa on palkkatyöläisiä	Palkkatyöläisiä		Laitoksia	Työläisiä	Tuotantosummat	Laitosten luku	Työläisten luku	Tuotantosummat (rpl).
I. on 1—3 työl.	2,4	39	19	468	60	38	36	72:28	174:33	81.500
II. „ 4—5 „	4,3	48	20	498	27	32	32	33:16	144:29	71.800
III. „ yli 5 „	8,4	100	65	533	13	30	32	16:16	134:87	71.500
<i>Yhteensä</i>	3,7	49	33	497	100	100	100	121:60	452:149	224.800

Ilmeistä on, että *suhteet* tälläkin elinkeinoalalla — ja samanlaisia esimerkkejä voitaisiin esittää kuinka paljon hyvänsä — osoittautuvat olevan porvarillisia suh-

teita: me näemme siinä saman jakaantumisen tavara-talouden pohjalla ja nimenomaan erityisesti kapitalisti-sen jakaantumisen, joka johtaa palkkatyön riistoon, millä on jo pääosuus ylimmässä ryhmässä, johon on keskittynyt $\frac{1}{8}$ kaikista laitoksista ja 30% työläisistä mutta melkein $\frac{1}{3}$ koko tuotannosta työn tuottavaisuuden ollessa siinä keskin-kertaista huomattavasti korkeamman. Yksistään nämä tuotantosuhteet jo selittävät meille ylösostajain ilmaantu-misen ja heidän voimansa. Me näemme, kuinka vähemmistölle, joka omistaa suurimmat ja tuottavimmat laitokset ja saa „puhdasta” tuloa vieraasta työstä (savenvalajien ylim-mässä ryhmässä on yhtä laitosta kohti 5,5 palkkatyö-läistä),— karttuu „säästöjä” samaan aikaan kun enemmistö köyhtyy eivätkä pikkuisännätkään (palkkatyöläisistä puhu-mattakaan) pysty pitämään toimeentuloaan tasoissa. Ymmärrettävää ja kiertämätöntä on, että viimeksimainitut joutuvat ensiksimmäinittujen orjuuttamiksi, se on kiertämä-töntä juuri näiden tuotantosuhteiden kapitalistisen luonteen vuoksi. Nämä suhteet ovat siinä, että tavaratalouden järjes-tämisen yhteiskunnallisen työn tuote joutuu yksityisten henki-löiden käsiin ja on heidän käsissään työtätekevien sortami-sen ja orjuuttamisen aseena, henkilökohtaisen rikastumisen keinona joukkojen riistämisen perustalla. Eikä pidä luulla, että tuo riisto, tuo sorto esiintyisi siitä syystä heikommin, että tämä tällainen tuotantosuhteiden luonne olisi vielä heikosti kehittyntä, että tuottajain häviöön joutumi-sen rinnalla tapahtuva *pääoman* kasaantuminen olisi mitättömän vähäistä. Asia on juuri päinvastoin. Se johtaa vain riiston karkeampiin, maaorjuudellisiin muotoihin, johtaa siihen, että pääoma, joka ei vielä pysty suoranaisesti alistamaan työläistä alaisekseen yksinkertaisesti ostamalla hänen työvoimansa sen hinnan mukaan, kietoo työtätekevän lukuisilla puristuskeinoilla koronkiskurin verkkoon, sitoo hänet itseensä kulakkimenetelmillä ja kaiken sen tuloksena ryöstää häneltä ei ainoastaan lisäarvon, vaan myöskin hyvin suuria osia työpalkasta, ja lisäksi se näännyttää työtäteke-vän paikalleen estämällä häneltä mahdollisuuden vaihtaa „isäntää”, pitää häntä pilkkanaan pakoittamalla työläisen pitämään hyväntekeväisyytenä sitä, että isäntä „antaa” (sic!) hänelle työtä.— Ymmärrettävää on, ettei yksikään työläinen suostuisi vaihtamaan asemaansa siihen asemaan, mikä venäläisellä „itsenäisellä” kotiteollisuuden harjoitta-

jalla on „todellisessa” „kansan” teollisuudessa. Ymmärrettävää myöskin on, että kaikki ne toimenpiteet, joihin venäläiset radikaalit ovat mieltyneet, joko eivät koske lainkaan työtätekevän riistämistä ja hänen orjuuttamista pääoman alaiseksi, koska ne jäävät yksinäisiksi kokeiluiksi (arttelit), tahi ne huonontavat työtätekevien asemaa (maaosuuksien luovutuskielto) taikka vihdoin, vain puhdistavat, kehittävät ja lujittavat vallitsevia kapitalistisia suhteita (tekniikan parantuminen, lainat j.n.e.).

„Kansan ystävät” eivät muuten jaksa koskaan käsittää sitä, että talonpoikaisessa elinkeinoammattissa, joka on yleensä mitättömän pientä, jossa laitokset ovat kooltaan mitättömän pieniä ja työn tuottavaisuus äärimmäisen alhaista, tekniikka alkukantaista ja palkkatyöläisten luku vähäinen,— olisi *kapitalismia*. He eivät mitenkään pysty käsittämään sitä, että *pääoma* on määrätynlainen suhde ihmisten välillä, suhde, joka pysyy samana verrattavien kategorioiden sekä voimakkaamman että heikomman kehitystasteen oloissa. Porvarilliset taloustieteilijät eivät ole voineet milloinkaan käsittää sitä: he ovat aina vastustaneet pääoman määrittelemistä sillä tavalla. Muistui mieleeni, miten eräs heistä puhuessaan Ziberin kirjasta (Marxin teoriasta) esitti „Russkaja Mysl” lehdessä tämän määritelmän (pääoma on suhde), pani sen jälkeen huudahdusmerkkejä ja oli kuohuksissaan.

Tämä, että porvarillisen järjestelmän kategorioita pidetään ikuisina ja luonnollisina— on porvarillisten filosofien kaikkein luonteenomaisin piirre; siksi he ottavat pääomaakin varten sellaisia määritelmiä kuin esimerkiksi kasaantunut työ, joka käytetään tuotannon jatkamiseen,— s.o. määrittelevät sen ihmisyyhteiskunnalle ikuisiksi kategoriaksi hämäten siten sen erikoisen, historiallisesti määrätyn talousmuodostuman, jolloin tuo tavaratalouden järjestämä „kasaantunut työ” joutuu sen haltuun, joka ei ole työtä tehnyt, ja palvelee vieraan työn riistämistä. Siksi heillä syntyykin tuotantosuhteiden määrätyn järjestelmän analysoimisen ja tutkimisen asemesta joukko kaikenlaisiin järjestelmiin sovellettavia mauttomuuksia, jotka vuorottelevat sentimentaalisen, vetisen poroporvarillisen moraalin kanssa.

Ja nyt näettekin, miksi „kansan ystävät” nimittävät tätä teollisuutta „kansan” teollisuudeksi, miksi he asettavat sen kapitalistisen teollisuuden vastakohtaksi? Vain siksi, että

nuo herrat — pikkuporvariston ideologit eivät kykene edes kuvittelemaankaan sitä, että nämä pientuottajat elävät ja hoitavat talouttaan tavaratuotannon järjestelmän oloissa (jonka vuoksi nimitänkin heitä pikkuporvareiksi) ja että noiden pientuottajain suhteet markkinoihin jakavat heitä ehdottomasti ja kiertämättömästi porvaristoksi ja proletariaatiksi. Yrittäisittepä tutkia meidän „kansan” elinkeinonjemme todellista organisatiota sen sijaan, että jaarittelette siitä, mitä niistä „voi” tulla,— niin me katsoisimme, *löytäisittekö te Venäjältä sellaisen vähänkään kehittyneen kotiteollisuuden alan, joka ei olisi järjestetty kapitalistisesti.*

Mutta jos te ette myönnä sitä, että tätä käsitystä varten välttämättömiä ja riittäviä tunnusmerkkejä ovat tuotantovälineiden monopolisoituminen vähemmistön käsiin, enemmistön erottaminen tuotantovälineistä ja palkkatyön riistäminen (yleisemmin puhuen se, että yksityiset henkilöt omistavat itselleen tavaratuotannon järjestämän yhteiskunnallisen työn tulokset,— juuri siinä on kapitalismin olemus),— niin siinä tapauksessa vaivautukaa antamaan „oma” määritelmänsä kapitalismista ja selittämään sen historian „omalla” tavallane.

Todellisuudessa meidän „kansan” kotiteollisuuselinkeinojemme organisatio antaa kapitalismin kehityksen yleiseen historiaan erinomaista havaintoaineistoa. Se osoittaa havainnollisesti sen syntymisen, sen kehityksen ituasteellaan esimerkiksi yksinkertaisen yhteistyön muodossa (ylin ryhmä savenvaluammatissa), osoittaa edelleen, kuinka yksityisten henkilöiden käsiin — tavaratalouden ansiosta — kerääntyneet „säästöt” muuttuvat *pääomaksi* monopolisoitujen ensin myynnin („ylösostajat” ja kauppiat) sillä perustalla, että vain noiden „säästöjen” omistajilla on tukku-kauppaa varten välttämättömät rahavarat, jotka antavat mahdollisuuden odottaa, kunnes tavarat realisoidaan kaukaisilla markkinoilla; kuinka tämä kauppapääoma edelleen orjuuttaa alaisekseen tuottajain joukon ja järjestää kapitalistisen manufaktuurin, suurtuotannon kapitalistisen kotiteollisuusjärjestelmän; kuinka vihdoin markkinoiden laajentuminen ja kilpailun voimistuminen johtaa tekniikan kohoamiseen, kuinka tämä kauppapääoma muuttuu teollisuuspääomaksi ja järjestää koneellisen suurtuotannon. Ja kun tämä pääoma, voimistuttuaan ja orjuutettuaan alaisekseen miljoonia työtätekeviä, kokonaisia seutuja,— alkaa jo

suoraan ja kursailematta painostaa hallitusta muuttaen sen lakeijakseen,— silloin meidän terävä-älyiset „kansan ystävämmä” alkavat voivotella „kapitalismin juurruttamisesta”, sen „keinotekoisesta luomisesta”!

Todellakin, ajoissapa hokasivat!

Näin muodoin fraaseillaan kansan, todellisesta, oikeasta j.n.e. teollisuudesta hra Krivenko halusi yksinkertaisesti vain hämätä sen tosiasian, että meidän kotiteollisuuselinkeinomme ovat tuota samaa, kehityksensä eri asteilla olevaa kapitalismia. Sen kaltaisiin menetelmiin me tutustuimme jo riittävän hyvin hra Juzhakovin yhteydessä, joka talonpoikaisreformin tutkimisen asemesta esitti fraaseja mainehikkaan manifestin perustarkoituksesta j.n.e., vuokrauksen tutkimisen asemesta — nimitti sitä kansanvuokraukseksi, sen asemesta, että olisi tutkinut, miten kapitalismin sisäiset markkinat muodostuvat — filosofoi kapitalismin kiertämättömästä tuhosta markkinoiden puuttumisen vuoksi j.n.e.

Osoittaakseni, kuinka suuresti herrat „kansan ystävät” vääristelevät tosiasioita, viivähdän vielä eräässä esimerkissä *. Meidän subjektiiviset filosofimme tarjoavat meille niin harvoin tarkkoja viittauksia tosiasioihin, että olisi epäoikeudenmukaista sivuuttaa erästä niistä, heidän kaikkein täsmällisimmistä viittauksistaan,— nimittäin hra Krivenkon vetoamista (№ 1, vuosi 1894) Voronezhin läänin talonpoikaisbudjetteihin. Tässä me voimme, heidän itsensä valitsemien tietojen perusteella, havainnollisesti vakuuttautua siitä, kenen käsitys tosioista on oikeampi, venäläisten radikaalien ja „kansan ystävien” vaiko venäläisten sosiaalidemokraattien.

Voronezhin zemstvon tilastotyöntekijä hra Shtsherbina on kuvaukseensa talonpoikaistaloudesta Ostrogozhskin kihlakunnassa liittänyt 24 tyypillisten talonpoikaistalouksien budjettia ja käsittelee niitä tekstissä **.

* Vaikka tämä esimerkki koskeekin talonpoikaiston jakaantumista, josta on jo paljon puhuttu, niin katson välttämättömäksi tarkastella heidän omia tietojaan voidakseni osoittaa havainnollisesti, kuinka röyhkeätä valhetta on se, että sosiaalidemokraatteja eivät muka kiinnoista tosioit, vaan „lulevaisuuden ennakkonäemykset”, ja kuinka veijarimaisesti „kansan ystävät” menettelevät, kun he meitä vastaan polemisoidessaan sivuuttavat katsomustemme olemuksen ja kuittaavat asian tyhjänpäiväisillä fraaseilla.

** „Voronezhin läänin tilastotietojen kokoelma”, II osa, II nide. Talonpoikaistalous Ostrogozhskin kihlakunnassa. Voronezh. 1887.— Itse budjetit ovat liitteissä, s. 42—49. Niitä käsitellään XVIII luvussa: „Talonpoikaistalouksien kokoonpano ja budjetit”.

Hra Krivenko ottaa tuon käsittelyn teokseensa näkemättä, tai oikeammin haluamatta nähdä sitä, että siinä käytetyt menetelmät ovat kerrassaan kelpaamattomia sitä varten, jotta voitaisiin saada käsitys meidän maanviljelijätalonpoikiemme ekonomiikasta. Asia on niin, että nuo 24 budjettia kuvaavat aivan erilaisia talouksia — sekä varakkaita, keskivarakkaita että köyhiä, johon seikkaan hra Krivenko itsekin viittaa (s. 159), mutta samalla hän kuitenkin hra Shtsherbinan tapaan operoi yksinkertaisesti *keskimääräis-*luvulla, jotka sisältävät mitä erilaisimpia taloustyyppisiä ja siten peittävät kokonaan niiden jakaantumisen. Mutta meidän pientuottajamme jakaantuminen on niin yleinen ja niin huomattava tosiasia (johon sosialidemokraatit ovat jo kauan sitten kiinnittäneet venäläisten sosialistien huomiota. Kts. Plehanovin teoksia), että se kuvastuu aivan selvästi jopa niinkin vähäisissä numerotiedoissa, jotka hra Krivenko on valinnut. Sen sijaan, että puhuessaan talonpoikain *taloudesta* jakaisi heidät ryhmiin talouksiensa suuruuden mukaan ja sen mukaan, mitä tyyppiä ne ovat taloudenhoidon kannalta, hän, samoin kuin hra Shtsherbinakin, jakaa heidät entisten valtiontalonpoikien ja entisten tilanherrain talonpoikien juridisiin ryhmiin kiinnittäen koko huomion edellisten suhteellisesti suurempaan varallisuuteen jälkimmäisiin verraten eikä huomaa sitä, että eroavaisuudet talonpoikain välillä noiden ryhmien sisällä ovat paljon suuremmat kuin eroavaisuudet ryhmittäin *. Todistaakseni sen jaan nuo 24 budjettia kolmeen ryhmään: a) erotan erikseen 6 varakasta talonpoikaa, sitten b) 11 keskivarakasta (№№ 7—10, 16—22 Shtsherbinalla) ja c) 7 köyhää (budjeetit №№ 11—15, 23—24 Shtsherbinan taulukossa). Hra Krivenko sanoo, esimerkiksi, että menot entisten valtiontalonpoikain yhtä taloutta kohti ovat 541,3 rpl., mutta entisillä tilanherrain talonpojilla ne ovat 417,7 rpl. Tällöin hän jättää huomioonottamatta sen, että eri talonpojilla nämä menot eivät ole likimainkaan samanlaisia: entisten valtiontalonpoikain joukossa on esimerkiksi talonpoika, jonka

* Epäilemätöntä on, että sellaisella talonpojalla, joka elää kokonaan omasta maanviljelystaloudestaan ja pitää batrakkia, talous eroaa tyyppiltään sellaisen talonpojan taloudesta, joka elää batrakkina ja saa 3/5 tuloistaan palkkatyöstä maataloudessa. Ja näiden 24 isännän joukossa on molempia. Päätelkää itse, minkälaista „tiedettä” siitä syntyy, jos laskemme batrakit yhteen batrakkieja pitävien isäntien kanssa ja ryhdyimme käyttämään yleisiä keskimääräislukujal

menot ovat 84,7 rpl. ja toinen, jonka menot ovat *kymmenen kertaa suuremmat* — 887,4 rpl. (vaikka jätettäisiin pois luvusta saksalainen siirtolainen, jonka menot ovat 1.456,2 rpl.). Mitä merkitystä voi olla tällaisten tekijöiden yhteenlaskusta saadulla keskimääräisluvulla? Jos otamme esittämäni ryhmäjaon, niin saamme tulokseksi, että varakkaalla ovat menot yhtä taloutta kohti keskimäärin 855,86 rpl., keskivarakkaalla — 471,61 rpl. ja köyhällä — 223,78 rpl.*

Erilaisuus osoittautuu suhteellisesti olevan noin 4 : 2 : 1.

Menkäämme edelleen. Seuraten Shtsherbinaa hra Krivenko esittää henkilökohtaisiin tarpeisiin käytettävien menojen suuruuden talonpoikaiston erilaisissa juridisissa ryhmissä seuraavasti: esimerkiksi entisillä valtionealontopojilla ovat menot kasvisravintoon 13,4 rpl. henkeä kohti vuodessa, mutta entisillä tilanherrojen talonpojilla — 12,2 rpl. Mutta taloudellisten ryhmien mukaan numerot antavat tulokseksi: a) 17,7; b) 14,5 ja c) 13,1. Menot liha- ja maitoravintoon yhtä henkeä kohti ovat entisillä tilanherrain talonpojilla — 5,2 rpl.; entisillä valtionealontopojilla — 7,7 rpl. Ryhmittäin: 11,7 — 5,8 — 3,6. Ilmeistä on, että laskelmat juridisten ryhmien mukaan vain peittävät tavattoman suuria eroavaisuuksia eikä mitään muuta. Sen vuoksi on ilmeistä, että se ei kelpaa mihinkään. Entisillä valtionealontopojilla ovat tulot 53,7% suuremmat kuin entisillä tilanherrain talonpojilla, — sanoo hra Krivenko: yleensä keskimäärin 539 rpl. (24 budjetista), ja ryhmittäin — yli 600 rpl. ja noin 400 rpl. Mutta varallisuusryhmissä ovat tulot tällaiset: a) 1.053,2 rpl.; b) 473,8 rpl.; c) 202,4 rpl., — s.o. vaihtelut eivät ole 3:sta 2:teen, vaan 10:stä 2:teen.

„Talonpoikaistalouden kokonaisarvo on entisillä valtionealontopojilla — 1.060 rpl., mutta entisillä tilanherrain talonpojilla 635 rpl.“, sanoo hra Krivenko. Mutta ryhmittäin **: a) 1.737,91 rpl.; b) 786,42 rpl. ja c) 363,38 rpl. — vaihtelut eivät taaskaan ole 3:sta 2:teen, vaan 10:stä 2:teen. Jakamalla „talonpoikaiston“ juridisiin ryhmiin kirjoittaja teki itselleen mahdottomaksi muodostaa oikeaa käsitystä tämän „talonpoikaiston“ ekonomiikasta.

* Perheitten keskinkertainen suuruus vaihtelee paljon vähemmän: a) 7,83, b) 8,36, c) 5,28 henkeä yhtä perhettä kohti.

** Erikaisen suuri ero on inventaarion omistamisessa: inventaarion keskinkertainen arvo taloutta kohti on 54,83 rpl. Mutta varakkailla se on kaksi kertaa suurempi — 111,80 rpl., köyhillä kolme kertaa pienempi — 16,04 rpl. Keski-varakkailla — 48,44 ruplaa.

Jos tarkastelemme erityyppisten talonpoikain taloutta varallisuuden mukaan, niin näemme, että varakkailta perheillä ovat tulot keskimäärin 1.053,2 rpl. ja menot 855,86 rpl., siis puhdas tulo on niillä 197,34 rpl. Keski-varakkaalla perheellä ovat tulot — 473,8 rpl., menot — 471,61 rpl. — siis puhdas tulo 2,19 rpl. taloutta kohti (ottamatta vielä huomioon velkoja ja verorästejä) — ilmeistä on, että nämä taloudet saavat hädin tuskin tulonsa vastaamaan menoja: 5:llä taloudella 11:stä ovat menot tuloja suuremmat. Talouksien alin, köyhien ryhmä harjoittaa taloutta suorastaan tappiolla: tulojen ollessa 202,4 rpl. ovat menot 223,78 rpl., siis vajaus 21,38 rpl.* Ilmeistä on, että jos me yhdistämme nämä taloudet ja otamme yleisen keskimääräisluvun (puhdas tulo 44,11 rpl.), niin me väaristelemme kokonaan todellisuuden. Me sivuutamme silloin sen tosiasian (kuten hra Krivenkokin sen sivuutti), että kaikki puhdasta tuloa saavat kuusi varakasta talonpoikaa pitävät batrakkeja (8 henkeä) — tosiasian, joka selittää meille heidän maanviljelystaloutensa luonteen (muuttuu farmaritaloudeksi), taloutensa, joka antaa heille puhdasta tuloa ja vapauttaa heidät miltei kokonaan välttämättömyydestä turvautua „sivuammatteihin”. Nämä isännät (kaikki yhteensä) kattavat ammasteista saaduilla tuloilla vain 6,5% budjetistaan (412 rpl. 6.319,5 ruplasta), ja sitäpaitsi nuo ammatit — hra Shtsherbinan erään maininnan mukaan — ovat sellaisia kuin „rahdinkuljetus” ja vieläpä „lampaiden osto”, siis sellaisia, jotka eivät todista riippuvaisuutta, vaan päinvastoin edellyttävät toisten riistämistä (nimenomaan jälkimmäisessä tapauksessa: kerääntyneet „säästöt” muuttuvat kaupapääomaksi). Näillä isännillä on 4 tuotantolaitosta, jotka antavat heille 320 rpl. (5%) tuloja **.

Keskitalonpojilla talous on toista tyyppiä: he, kuten näimme, saavat hädin tuskin tulonsa vastaamaan menoja. Maanviljelys ei turvaa heidän tarpeitaan ja 19% heidän tuloistaan antavat niin sanotut sivuammatit. Minkälaituisia nämä ammatit ovat, sen me näemme hra Shtsherbinan kirjoituksesta. Ne on osoitettu 7 isännällä: vain kahdella

* Mielenkiintoista on panna merkille, että batrakeilla — kahdella 7:stä köyhästä isännästä — on budjetti vajaukseton: 99 rpl. tuloja ja 93,45 rpl. menoja perhettä kohti. Yksi batrakki saa ruoan, vaatteet ja jalkineet isännältä.

** Kts. Liite I (tämän teoksen s. 289 Toim.).

heistä on itsenäinen elinkeinotyö (räätälinammatti ja hiilenpoltto), toisilla 5:llä — työvoimansa myynti („kävi heinäkorjuussa alangolla”, „käy työssä viinapolttimossa”, „työskentelee päiväläisenä elonkorjuussa”, „käy lammaspaimenessa”, „työskenteli paikallisella maatilalla”). He ovat jo puoliksi talonpoikia, puoliksi työläisiä. Sivuansiotyöt irrottavat heidät taloudesta ja siten murtavat sen lopullisesti.

Mitä tulee köyhiin talonpoikiin, niin heillä maanviljelys tuottaa jo suoranaista tappiota; „ammattien” merkitys budjetissa kasvaa yhä suuremmaksi (ne antavat 24 % tuloista), ja nämä ammatit ovat melkein kokonaisuudessaan (yhtä isäntää lukuunottamatta) työvoiman myyntiä. Kahdella heistä ovat „ammatit” (batrakin työ) vallitsevina antaen $\frac{2}{3}$ tuloista.

Tästä käy selväksi, että me olemme tekemisissä täydellisesti jakaantuvien pientuottajain kanssa, joista ylimmät ryhmät siirtyvät porvaristoon, alimmat — proletariaattiin. Ymmärrettävää on, että jos me otamme yleiset keskimääräisluvut, niin me emme näe mitään tätä emmekä saa minkäänlaista käsitystä maaseudun ekonomiikasta.

Vain noiden fiktiivisten keskimääräislukujen käyttäminen teki kirjoittajalle mahdolliseksi tuollaisen menetelmän. Määritelläkseen näiden tyyppillisten talouksien paikan kihlakunnan talonpoikaistalouksien yleistyyppissä hra Shtsherbina ottaa talonpoikaiston ryhmittelyn maaosuuden mukaan, ja osoittautuu, että otetut 24 taloutta (yleisen keskitason mukaan) ovat toimeentulonsa puolesta noin $\frac{1}{3}$ kihlakunnan keskinkertaista taloutta korkeammalla. Tätä laskelmaa ei voida pitää tyydyttävänä jo senkään vuoksi, että noiden 24 talouden kesken on hyvin suuria eroavaisuuksia, eikä myöskään siksi, että talouksien ryhmittäminen maaosuuden mukaan verhoaa talonpoikaiston jakaantumista: kirjoittajan väittäessä, että „osuusmaa on talonpojan varallisuuden tärkein perusta”, on kokonaan väärä. Jokainen tietää, että maan „tasapuolinen” jakaantuminen kyläyhteisön sisällä ei estä vähääkään sen hevosettomia jäseniä hylkäämästä maataan, antamasta sitä vuokralle, menemästä sivuansiotöihin ja muuttumasta proletariiksi, eikä monien hevosten omistajia vuokraamasta itselleen paljon maata ja harjoittamasta suurta ja tuottoisaa taloutta. Jos otamme esimerkiksi nuo käsitellyt

24 budjettia, niin me näemme, että yksi rikas talonpoika, jolla on 6 desjatiinaa osuusmaata, saa tuloja yhteensä 758,5 rpl., keskitalonpoika, jolla on 7,1 desjatiinan maaosuus, saa tuloja 391,5 rpl. ja köyhä talonpoika, jolla on 6,9 desjatiinan maaosuus, saa 109,5 rpl. Yleensä me näimme, että tulojen suhde eri ryhmissä on 4 : 2 : 1, kun taas osuusmaan suhde on seuraavanlainen: 22,1 : 9,2 : 8,5 = 2,6 : 1,08 : 1. Tämä on aivan ymmärrettävää, sillä me näemme, esimerkiksi, että varakkaat talonpojat, joilla on 22,1 desjatiinaa osuusmaata taloutta kohti, vuokraavat vielä itselleen kukin 8,8 desjatiinaa, kun taas keski-varakkaat, joilla on pienempi maaosuus (9,2 desj.), vuokraavat vähemmän — 7,7 desjatiinaa, ja köyhät talonpojat, joilla on vieläkin pienempi maaosuus (8,5 desj.), vuokraavat vain 2,8 desjatiinaa*. Sen vuoksi, kun hra Krivenko sanoo: „Hra Shtsherbinan esittämät tiedot eivät valitettavasti voi olla tarkkana mittapuuna yleisestä asiaintilasta läänissä eikä edes kihlakunnassakaan”, — niin siihen voidaan vain sanoa, että ne eivät kelpaa mittapuuksi siinä tapauksessa, jos ryhdytään käyttämään väärää menetelmää laskemalla yleisiä keskimääräislukuja (ja juuri tuohon menetelmään ei hra Krivenkon olisikaan pitänyt turvautua), mutta yleensä hra Shtsherbinan esittämät tiedot ovat niin laajoja ja arvokkaita, että ne antavat mahdollisuuden tehdä oikeita johtopäätöksiä — ja kun hra Krivenko ei niitä tehnyt, niin turhaa siitä on syyttää hra Shtsherbinää.

Viimeksimainittu antaa esimerkiksi sivulla 197 talonpoikain ryhmityksen työjuhtien lukumäärän eikä osuusmaan mukaan, siis taloudellisen eikä juridisen tunnusmerkin mukaan tehdyn ryhmityksen, — ja tämä ryhmitys antaa täyden perusteen sanoa, että esimerkiksi otettujen 24 tyyppillisen talouden eri ryhmien väliset suhteet ovat aivan samanlaatuisia koko kihlakunnan eri talousryhmien välisten suhteiden kanssa.

Tuo ryhmitys on seuraavanlainen **:

* En tietenkään tahdo sanoa, että tiedot 24 taloudesta *yksin* voisivat kumota väittämän osuusmaan perustavasta merkityksestä. Mutta edellä on esitetty monta kihlakuntia koskevia tietoja, jotka kumoavat sen täydellisesti⁵¹.

** 24 tyyppillisen talouden vertaaminen eri talousryhmien koko kihlakunnassa on toimitettu niitä samoja menetelmiä käyttäen, joita hra Shtsherbina käytti verratessaan 24 talouden keskimääräistä taloutta maaosuuden mukaan jaettuihin ryhmiin.

Voronezhin läänin Ostrogozhskin kihlakunta

Talonsäntien ryhmät työjuhtien lukumäärän mukaan	Lukumäärä		Yhtä taloutta kohti on				Talouksien prosentti					
	Talonsäntiä	%:a heistä	Suurta nautakarjaa		Yhteinen perhe (henkeä)		Batrakkeja pitiäviä	Kauppa- ja teollisuuslaitoksia omistavia	Talottomia	Ilman työntekijää	Maata viijelemtömiä	Ilman inventaarioita
			Osuus- maata	Vuokra- maata	maata (desj.)	maata						
I. Työjuhtia omistamattomia	8 728	26,0	0,7	6,2	0,2	4,6	0,6	4,0	9,5	16,6	41,6	98,5
II. Yhden työjuhtan omistajat	10 510	31,3	3,0	9,4	1,3	5,7	1,4	5,4	1,4	4,9	2,9	2,5
III. 2-3 työjuhtaa omistavat	11 191	33,3	6,8	13,8	3,6	7,7	8,3	12,3	0,4	1,3	0,4	—
IV. 4 ja useampia työjuhtia omistavat	3 152	9,4	14,3	21,3	12,3	11,2	25,3	34,2	0,1	0,4	0,3	—
Yhteensä	33 581	100,0	4,4	11,2	2,5	6,7	5,7	10,0	3,0	6,3	11,9	23,4
24:stä tyypillisestä taloudesta*	batrakit		0,5	7,2	0	4,5						
	köyhät		2,8	8,7	3,9	5,6						
	keskivarakkaat		8,1	9,2	7,7	8,3						
	varakkaat		13,5	22,1	8,8	7,8						
Yhteensä			7,2	12,2	6,6	7,3						

Ei voi olla epäilystäkään siitä, etteivätkö nämä 24 tyyppillistä taloutta olisi yleensä ja keskiarvoltaan korkeammalla talonpoikaistalouden yleistyyppeä koko kihlakunnassa. Mutta jos otamme noiden fiktiivisten keskimääräislukujen asemesta taloudelliset ryhmät, niin saamme mahdollisuuden tehdä vertailuja.

* Tässä on köyhistä otettu erilleen kaksi batrakkia (budjetit №№ 14 ja 15 Shtserbinalla), joten köyhiä jää vain 5.

** Tämän taulukon johdosta ei voida olla myöskään huomauttamatta, että siinäkin me näemme samoin vuokratun maan määrän lisääntyvän varakkuuden kasvun mukaisesti osuusmaan määrän lisääntymisestä huolimatta. Täten tulee vielä erään kihlakunnan numerotiedoilla vahvistetuksi se, että ajatus osuusmaan perustavasta merkityksestä on väärä. Me näemme, että osuusmaan osuus tämän ryhmän koko maanhallinnassa päinvastoin alenee sitä mukaa kuin ryhmän varakkuus lisääntyy. Laskemalla yhteen osuusmaa ja vuokralleotettu maa ja laskemalla sitten osuusmaan %:n tästä summasta me saamme seuraavanlaiset luvut ryhmittäin: I) 98,80%; II) 85,00%; III) 79,30%; IV) 63,30%. Ja tuollainen limiö on aivan ymmärrettävä. Me tiedämme, että vapautusreformin jälkeen maa on Venäjällä tullut tavaraksi. Kenellä on rahaa, hän voi aina ostaa maata: myöskin maaosuus on ostettava. Ymmärrettävää on, että varakkaat talonpojat keskittävät maata omiin käsiinsä ja että tämä keskittyminen ilmenee voimakkaimmin maan vuokraamisena sen takia, kun keskiaikaiset rajoitukset vaikeuttavat osuusmaan siirtymistä käsistä toisiin. „Kansan ystävät”, jotka ovat näiden rajoitusten kannalla, eivät ymmärrä sitä, että tuo järjettömän taantumuksellisen toimenpiteiden vain huonontaa talonpoikaisköyhällistön asemaa: häviölle joutuneiden ja inventaari-

Me näemme, että batrakit ovat tyypillisissä talouksissa jonkinverran alempana niitä isäntiä, joilla ei ole työjuhtaa, mutta ovat hyvin lähellä heitä. Köyhät isännät ovat hyvin lähellä yhden työjuhdan omistajia (joskin karjaa on 0,2 vähemmän: — köyhillä 2,8, yhden hevosen omistajilla 3,— niin sen sijaan maata, sekä osuusmaata että vuokralle otettua maata, on jonkinverran enemmän — 12,6 desjatiinaa 10,7 vastaan). Keskivarakkaat isännät ovat hyvin vähän ylempänä niitä isäntiä, joilla on 2—3 työjuhtaa (heillä on karjaa vähän enemmän; maata hieman vähemmän), ja varakkaat talonpojat ovat lähellä niitä, jotka omistavat 4 työjuhtaa ja enemmän, ollen hiukan *alempana* heitä. Meillä on siis perusteet tehdä se johtopäätös, että kihlakunnassa on vähintään 0,1 isäntiä, jotka harjoittavat säännöllistä, tuottoisaa maanviljelystaloutta eivätkä ole sivuansioiden tarpeessa. (Tämä tulo — se on tärkeätä huomata — ilmenee rahassa ja edellyttää siis maanviljelyksen kaupallista luonnetta.) He harjoittavat taloutta huomattavalta osaltaan palkkatyöläisten avulla: vähintään $\frac{1}{4}$ talouksista pitää vakituksia batrakkeja, ja paljonko ne vielä ottavat tilapäisiä päivätyöläisiä, se on tietämätöntä. Edelleen, kihlakunnassa yli puolet isännistä on köyhiä (0,6 saakka: hevosetomat ja yhden hevosen omistajat, 26% + 31,3% = 57,3%), jotka harjoittavat taloutta suoras-

riota vailla olevien talonpoikain on joka tapauksessa annettava maansa toisiln käsiin, ja tämän antamisen (tai myymisen) kieltämisen johtaa joko siihen, että se annetaan salaa ja siis luovuttajalle huonommilla ehdoilla, tahi siihen, että köyhällistö tulee luovuttamaan maansa ilmaiseksi „yhteisölle”, s.o. samoilte kulakelille.

En voi olla esittämättä tässä Gurvitshin ehdottoman oikeaa päätelmää tuosta surullisenkuuluisasta „luovutuskiellosta”.

„Saadaksemme selvän tästä seikasta meidän on tarkasteltava, kuka on talonpojan maan ostaja. Me näimme, että kauppiaat ostivat vain pienemmän osan neljännesmaan palstoista. Yleensä puhuen aatellisten myymiä pikkupalstoja ostavat yksinomaan talonpojat. Siis tämä kysymys koskee yksistään vain talonpoikain suhteita eikä koske enempää aatelliston kuin kapitalistiluokankaan etuja. On hyvin mahdollista, että sellaisissa tapauksissa Venäjän hallitus katsoo hyväksi heittää narodnikeille antipalan. Tämä itämaisen patriarkaalisen huollon (oriental paternalism) yhdistäminen (mésalliance) jonkinlaiseen rujoon valtio-sosialistiseen prohibitionismiin voi tuskin olla herättämättä oppositiota juuri niiden puolelta, jolle halutaan osoittaa hyväntekeväisyyttä. Kun maaseudun jakaantuminen tapahtuu ilmeisesti sisäiltä eikä ulkoakäsin, — niin talonpoikain maiden luovutuskielto tulee yksinkertaisesti merkittömään samaan kuin köyhällistön pakkoluovutus ilman korvausta kyläyhteisön rikkaiden jäsenten hyväksi.

Me huomaamme, että siirtolaisten prosentti neljännestalonpoikain²² joukossa, joilla oli oikeus luovuttaa maansa, oli paljon suurempi kuin entisten valtion-talonpoikain joukossa, joilla oli kyläyhteisöllinen maanomistus: nimittäin Ranenburgin kihlakunnassa (Rjazanin läänissä) oli siirtolaisten prosentti edellisten joukossa 17%, jälkimmäisten joukossa 9%. Dankovon kihlakunnassa edellisten joukossa 12%, jälkimmäisten joukossa 5%. Mistä tämä ero johtuu? Eräs konkreettinen esimerkki selittää sen:

taan tappiokseen, siis häviöön joutuvia talouksia, jotka ovat vakituisen ja herkeämättömän pakkoluovutuksen kohteena. Heidän on pakko myydä työvoimaansa, ja noin 1/4 talonpojista elää jo paljon enemmän palkkatyöllä kuin maanviljelyksellä. Muut talonpojat ovat keskivarakkaita, jotka harjoittavat jotenkuten maataloutta alituisin vajauksin ja sivuansoiden varassa ja joilla ei siis ole vähäisintäkään taloudellista varmuutta.

Pysähdyin tahallani näin yksityiskohtaisesti käsittelemään näitä tietoja osoittaakseni, kuinka vääristellyssä muodossa hra Krivenko on tosioloja esittänyt. Sen enempää ajattelemtta hän ottaa yleiset keskimääräisluvut ja operoi niillä: on selvää, että tuloksena ei ole vain fiktio, vaan suoranainen väärennys. Me näimme, esimerkiksi, että yksi varakas talonpoika (tyypillisistä budjeteista) kattaa puhtaalla tulollaan (+ 197,34) yhdeksän köyhän talouden vajaukset ($- 21,38 \times 9 = - 192,42$), joten rikkaat talonpojat, joita on 10% kihlakunnassa, kattavat köyhälistön, jota on 57%, vajaukset ja antavat vielä vussin ylijäämänkin. Ja hra Krivenko, saaden 24 talouden keskimääräisbudjeteista 44,14 rpl. ylijäämän — ja ilman velkoja ja verorästejä 15,97 rpl.— puhuu sen vuoksi yksinkertaisesti keskinkertaisten ja näitä alempana olevien isäntien „lamaannuksesta“. Mutta tosiasiaassa lamaantumisesta voidaan puhua vain ehkä keskitalonpoikaiston suhteen *, mutta köyhälistö-

„Vuonna 1881 pleni kyläyhteisö, jossa oli 5 talonisäntää, entisiä Grigorovin maaorjia, siirtyi pois Dankovon kihlakunnan Bigıldinon kylästä. Maansa, 30 desjatiinaa, kyläyhteisö myi rikkaalle talonpojalle 1.500 ruplasta. Kotona ei siirtolaisilla ollut toimeentulon mahdollisuuksia ja suurin osa heistä oli vuosityöläisinä“ („Tilastotietojen kokoelma“, II osa, s. 115, 247). Hra Grigorjevin tietojen mukaan („Rjazanin läänin talonpoikain siirtolaisuus“) talonpojan keskin kertaisen 6 desjatiinaa käsittävän maapalstan hinta on 300 ruplaa — riittävä summa jotta talonpoikaisperhe voi panna pystyyn maanviljelystalon den elä-Siperiassa. Kokonaan häviölle joutuneella talonpojalla olisi siis mahdollisuus, myytyään yhteisömaapalstansa, tulla maanviljelijäksi uudella seudulla. Harras kunnioitus esi-isien pyhitettyjä tapoja kohtaan elämästä vastaa vastaisi sellaisen kiusauksen edessä, ellei olisi armollisimman virkavallan vastaanpaneava puuttumista asiaan.

Minua syytetään tietysti pessimismistä, niinkuin minua hiljattain syytettiin mielipiteistäni talonpoikain siirtolaisuuteen nähden („Pohjojan Sanomat“, 1892, № 5, Bogdanovskin kirjoitus). Tavallisesti päätellään suunnilleen tähän tapaan: olettakaamme, että asia on esitetty tarkoin elämästä vastaavasti, sellaisena kuin se todellisuudessa on, mutta (siirtolaisuuden) vahingollisten seurausten ilmaantumisen syyssä ovat talonpoikaiston epänormaaliset olot, kun taas normaalisten olojen vallitessa vastaväitteillä (siirtolaisuutta vastaan) „ei olisi perustaa“. Onnettomuudeksi kuitenkin nuo todella „epänormaaliset“ olot kehittyvät itsestään ja „normaalisten“ ehtojen luominen ei ole niitten vallassa, jotka toivovat hyvää talonpoikaistolle“ (Mainintu teos, s. 137)*.

* Tuskin sekään lienee oikein sanottu, sillä lamaannus edellyttää lufuuden tilapäistä ja satunnaista menettämistä, mutta keskitalonpoikaisto, kuten näimme, on aina epävarmassa asemassa, taloudellisen häviön partaalla.

joukon suhteen me näemme jo suoranaista *pakkoluovutusta*, minkä ohella on käynnissä tuotantovälineiden keskittyminen vähemmistön käsiin, joka omistaa verrattain suuria ja vankalla pohjalla olevia talouksia.

Tämän viimeksimainitun seikan sivuuttaminen on estänyt kirjoittajaa panemasta vielä merkille näiden budjettien seuraavaa, hyvin mielenkiintoista piirrettä: ne osoittavat samalla, että *talonpoikaiston jakaantuminen luo sisäiset markkinat*. Toisaalta, korkeimmasta ryhmästä alimpaan kohoaa ansiotöistä saatavien tulojen merkitys (6,5%—18,8%—23,6% varakkaiden, keskivarakkaiden ja köyhien koko budjetista) — s.o. pääasiallisesti työvoiman myynnistä saatavien tulojen merkitys. Toisaalta, alemmista ryhmistä korkeimpiin kasvaa maanviljelyksen tavaraluonne (enemmänkin: *porvarillinen* luonne, kuten olemme nähneet), poismyytävän viljan prosentti kohoaa: tulot maanviljelyksestä kaikilla isännillä ovat ryhmittäin: a) $\frac{3.851,7}{1.774,4}$, b) $\frac{3.163,8}{899,9}$, c) $\frac{689,9}{175,25}$. Nimittäjä osoittaa tulojen rahaosan*, joka on korkeimmasta ryhmästä alimpaan: 45,9%—28,3%—25,4%.

Tässä me taaskin näemme havainnollisesti, kuinka tuotantovälineet, joista pakkoluovutetut talonpojat erote-taan, muuttuvat *pääomaksi*.

Ymmärrettävää on, että tuolla tavalla käytetystä — tai oikeammin sanoen runnellusta — aineistosta hra Krivenko ei voinut tehdä oikeita johtopäätöksiä. Kuvattuaan noiden seutujen talonpoikaistalouden rahallista luonnetta erään novgorodilaisen talonpojan sanojen mukaan, joka oli matkustanut hänen kanssaan samassa rautatievaunussa, hänen on pakko tehdä se oikea johtopäätös, että juuri nuo olosuhteet, tavaratalouden olosuhteet „muovailevat” „erikoisia ominaisuuksia”, synnyttävät yhden ja saman huolen: „saada halvemmalla vuokratuksi (heinäniittyä)”.

* Maanviljelyksestä saatavien rahatulujen laskemiseksi (Shtsherbina ei sitä tee) täytyi turvautua verrattain monimutkaisiin laskelmiin. Täytyi vähentää viljatulojen yleisimmästä ne tulot, jotka saadaan oljista ja ruumenista, joista kirjoittaja sanoo, että ne menevät karjan rehuksi. Kirjoittaja itse jättää ne pois XVIII luvussa, mutta vain kihlakunnan kokonaissummista eikä näiden 24 talouden numerotiedoista. Hänen yleisimmästään minä laskin jyvistä saadun tulon (verratuna viljasta saatuun kokonaistuloon, s.o. jyvistä sekä oljista ja ruumenista yhteensä saatuun tuloon) ja sen mukaisesti erotin pois tässä tapauksessa oljet ja ruumenet. Tämä prosentti on rukiissa 78,98%, vehnässä 72,67%, kaurassa ja ohrassa 73,32%, hirssissä ja tattarissa 77,78%. Myytäväksi menevän viljan määrä laskettiin sitten vähentämällä viljasta se osa, joka käytetään omassa taloudessa.

„myydä kalliimmasta” (s. 156)*. Nämä suhteet ovat „kouluna”, „joka herättää (oikein!) ja kehittää kaupankäyntilähjoja”. „Tulee esiin kykyjä, joiden keskuudesta nousevat Kolupajevit, Derunovit ja muunnimiset nylkyrit **, mutta hyvänahkaiset ja yksinkertaiset jäävät jälkeen, painuvat alas, joutuvat häviölle ja muuttuvat batrakeiksi” (s. 156).

Tilastotiedot läänistä, joka on aivan toisenlaisissa oloissa — maanviljelysläänistä (Voronezhin läänistä) — johtavat samoihin johtopäätöksiin. Luulisi asian olevan verrattain selvän: tavaratalouden järjestelmä hahmottuu selvästi yleensä koko maan ja myöskin „yhteisö”-„talonpoikaiston” ekonomiikan perustaustana, samoin hahmottuu se *tosiasia*, että tämä tavaratalous ja juuri se jakaa „kansan” ja „talonpoikaiston” proletariaatiksi (kärsivät taloudellisen häviön, muuttuvat batrakeiksi) ja porvaristoksi (nylkyreiksi), t.s. se muuttuu kapitalistiseksi taloudeksi. Mutta „kansan ystävä” eivät rohkene koskaan katsoa *tosioloja* suoraan silmiin eikä nimittää asioita niiden omilla nimillään (se on liian „ankaraa”)! Ja hra Krivenko järkeilee näin:

„Eräät pitävät tuollaista järjestystä täysin luonnollisena (olisi pitänyt lisätä: täysin luonnollisena seuraamuksena tuotantosuhteiden kapitalistisesta luonteesta. Silloin olisi sanottu tarkasti „eräiden” mielipide, ja silloin ei noista mielipiteistä voitaisi enää selviytyä tyhjillä fraaseilla, vaan asia pitäisi käsitellä sisältönsä kannalta. Kun kirjoittaja ei asettanut taistelua „eräitä” vastaan erikoiseksi tehtäväkseen, niin hänen oli itsensäkin tunnustettava, että rahatalous on juuri se „koulu”, josta tulee „lahjakkaita” nylkyreitä ja „hyvänahkaisia” batrakkeja) ja näkevät siinä kapitalismin vastustamattoman kutsumuksen. (No tietysti! Olla sitä mieltä, että taistelua pitää käydä juuri „koulua” vastaan ja siinä isännöiviä „nylkyreitä” sekä heidän hallinnollisia ja sivistyneitä lakeijoitaan vastaan — se merkitsee kapitalismin pitämistä vastustamattomana. Mutta kun kapitalistinen „koulu” nylkyreineen jätetään täysin koskemattomaksi ja halutaan puolinaisten liberaalisten toimenpiteiden avulla poistaa sen kapitalistiset tuotteet —

* „Täytyy palkata työntekijä halvemmalla ja käyttää häntä niin, että tulee hyötyä” — sanoo hra Krivenko aivan oikein samassa yhteydessä.

** Herra Juzhakov! Kuinka niin: toverinne sanoo, että „kyvyistä” tulee „nylkyreitä”, mutta Te vakuutitte, että sellaisiksi ihmiset muuttuvat vain siksi, että heillä on „epäkriittillinen järki”? Tuo ei enää ole kaunista, herrat, että kaverukset pieksävät toisiaan samassa aikakauslehdessä!

niin se merkitsee, että ollaan oikeita „kansan ystäviä”!). Me käsitämme sen jonkinverran toisin. Kapitalismilla on siinä epäilemättä huomattava osuus, johon me edellä viittasimme (se on juuri tuo edelläesitetty viittaus nylkyrieni ja batrakkien kouluun), mutta ei voida kuitenkaan sanoa, että sen osuus olisi niinkään kaikkikäsitävä ja ratkaiseva, ettei kansantaloudessa tapahtuvissa muutoksissa olisi muita tekijöitä eikä tulevaisuudessa mitään muuta ulospääsyä” (s. 160).

Siinä sen näette! Nykyisen järjestelmän tarkan ja suoran luonnehtimisen asemesta, sen asemesta, että antaisi selvän vastauksen kysymykseen, miksi „talonpoikaisto” jakaantuu nylkyreihin ja batrakkieihin,—hra Krivenko kuittaa asian mitään sanomattomilla fraaseilla. „Ei voida sanoa, että kapitalismin osuus olisi ratkaiseva”.—Siinähän se kysymys juuri onkin, voidaanko niin sanoa vai eikö voida.

Mielipiteenne puolustamiseksi Teidän olisi pitänyt osoittaa, mitkä muut syyt „ratkaisevat” asian, mikä muu „ulospääsy” voi olla paitsi sitä, minkä sosialidemokraatit osoittavat — paitsi proletariaatin luokkataistelua nylkyreitä vastaan*. Minkäänlaisia ohjeita ei kuitenkaan anneta. Muuten, ehkäpä kirjoittaja pitää ohjeen antamisena juuri seuraavaa? Niin huvittavaa kuin se olisikin, niin „kansan ystävilta” voidaan odottaa kaikkea.

„Lamatilaan joutuvat, kuten näimme, ennen kaikkea heikot taloudet, joilla on vähän maata” — nimittäin alle 5 desjatiinan maaosuus. „Valtiontalonpoikien tyypillisille talouksille, joilla on 15,7 desj. maaosuus, on ominaista lujuus... Tosin tällaisen tulon (80 rpl. puhdasta tuloa) saamiseksi he ottavat vielä vuokralle 5 desjatiinaa kukin, mutta se osoittaa vain, mitä he tarvitsevat”.

Mitä tämä „oikaisu” osoittaa, joka liittyy kapitalismiin paljonpuhutun „maanpuutteen”? Sitä, että ne, joilla on vähän, menettävät senkin, mutta varakkaat (15,7 desj. kullakin) hankkivat vieläkin enemmän**. Mutta sehän on vain sen toteaman esittämistä toisilla sanoilla, että toiset

* Kun toistaiseksi vain kaupunkien tehdastyöläiset osoittautuvat kykeneviksi ottamaan vastaan ajatuksen proletariaatin luokkataistelusta porvaristoa vastaan, eivätkä maaseudun „hyvänahkaiset ja yksinkertaiset” batrakit, siis ne, jotka ovat menettäneet nuo herttaiset ominaisuudet, mitkä liittyvät niin kiinteästi „ikuisiin perustuksiin” ja „yhteisöhenkeen”.—niin se vain todistaa oikeaksi sosialidemokraattien teorian Venäjän kapitalismin edistyksestä, vallankumouksellisesta työstä.

** Minä en edes puhukaan siitä, miten järjellen on se käsitys, että samanlaisen maaosuuden omistavat talonpojat ovat muka tasavertaisia keskenään eivätkä jakaannu samoin „nylkyreihin” ja „batrakkieihin”.

joutuvat taloudelliseen häviöön ja toiset rikastuvat!! Olisi jo aika heittää syrjään nuo sisällyksettömät fraasit maanpuutteesta, jotka eivät mitään selitä (sillä osuusmaata ei anneta talonpojille ilmaiseksi, vaan se myydään heille), vaan ainoastaan kuvaavat prosessia ja kuvaavat sitäpaitsi epätarkasti, sillä ei saa puhua yksistään maasta, vaan tuotantovälineistä yleensä, eikä siitä, että talonpojilla on niitä „vähän”, vaan siitä, että talonpojat *erotetaan* niistä, että kasvava kapitalismi *pakkoluovuttaa* heidät. „Me emme lainkaan halua sanoa”, päättää hra Krivenko filosofiansa, „että maatalouden on kaikissa olosuhteissa jäätävä ja että se voi jäädä „luontaistaloudeksi” ja jalostavasta teollisuudesta erottautuneeksi (taaskin fraaseja! sillä eikö juuri Teidän ollut vasta äsken pakko tunnustaa, että jo nyt on olemassa rahatalouden koulu, joka talous edellyttää vaihtoa ja siis maanviljelyksen erottuneisuutta jalostavasta teollisuudesta? Miksi tarvittiin taas tuota velliä mahdollisesta ja täytymyksestä?), vaan sanomme vain sen, että ei ole järkipäätä luoda keinotekoisesti erottautunutta teollisuutta (mielenkiintoista olisi tietää, onko kimryläisten ja pavlovolaisten teollisuus „erottautunutta”? ja kuka, milloin ja miten on sen „keinotekoisesti luonut?”), että työntekijän erottaminen maasta ja tuotantovälineistä ei tapahdu ainoastaan kapitalismin vaikutuksesta, vaan myöskin muiden sitä edeltävien ja sitä auttavien tekijöiden vaikutuksesta”.

Tuossa on nähtävästi pidetty taaskin silmällä sitä syvämielteisyyttä, että kun työntekijä erotetaan maasta, joka siirtyy nylkyrille, niin se tapahtuu siksi, että edellisellä on maata „vähän”, mutta jälkimmäisellä „paljon”.

Ja tuollainen filosofia syyttää sosialidemokraatteja „ahdasmielisyydestä”, kun he pitävät ratkaisevana syynä kapitalismia!.. Pysähdyin vielä kerran näin yksityiskohtaisesti talonpoikain ja kotiteollisuuden harjoittajain jakaantumiseen juuri siksi, että täytyi selittää havainnollisesti, kuinka sosialidemokraatit käsittävät asian ja kuinka he sen selittävät. Oli osoitettava, että juuri ne tosiasiat, jotka subjektiivinen sosiologi käsittää siten, että talonpojat „köyhtyivät”, mutta „yrittäjät” ja „nylkyrit” „kahmivat voiton omaksi hyödykseen”, — käsitetään materialistin näkökannalta tavarantuottajain porvarilliseksi jakaantumiseksi, jakaantumiseksi, jonka itse tavaratalous pakostakin

aiheuttaa. Oli osoitettava, minkälaisille tosiasioille perustuu se väittäminen (joka on esitetty edellä, I osassa *), että taistelu omistajien ja omistamattomien välillä on Venäjällä käynnissä kaikkialla, ei ainoastaan tehtaissa, vaan kaikkein syrjäisimmässäkin kyläpahaissessa ja että kaikkialla tämä taistelu on taistelua porvariston ja proletariaatin välillä, jotka syntyvät tavaratalouden perustalla. Meidän talonpoikaimme ja kotiteollisuuden harjoittajaimme jakaantuminen ja epätalonpoikaistuminen, mikä voidaan tarkalleen kuvata sellaisella erinomaisella aineistolla kuin zemstvo-tilastoilla,— antaa *tosiasioihin perustuvaan* todistuksen siitä, että nimenomaan sosialidemokraattinen käsitys Venäjän tosioista on oikea, jonka mukaan talonpoika ja kotiteollisuuden harjoittaja ovat *pientuottajia* tämän sanan „kategorisessa” mielessä, s.o. *pikkuporvareita*. Tätä väitettä voidaan sanoa **TYÖVÄENSOSIALISMIN** teorian tärkeimmäksi pykäläksi vanhaan talonpoikaissosialismiin nähden, joka ei käsittänyt sitä tavaratalouden tilannetta, jossa tämä pientuottaja elää, eikä myöskään pientuottajain kapitalistista jakaantumista tällä pohjalla. Ja tämän vuoksi sen, joka haluaisi vakavasti arvostella sosialidemokratismia, olisi pitänyt keskittää todistelunsa juuri siihen ja todistaa, että poliittisen taloustieteen kannalta Venäjä ei edusta tavaratalouden järjestelmää, että talonpoikaiston jakaantuminen ei tapahdu sillä perustalla ja että väestöjoukkojen pakkoluovuttaminen ja työtätekevien riisto voidaan selittää jostain muusta kuin meidän yhteiskunnallisen taloutemme (siinä luvussa talonpoikaisten talouden) porvarillisesta, kapitalistisesta organisatiosta johtuvaksi.

Yrittäkääpä, herrat!

Sitten on olemassa vielä eräs syy, minkä vuoksi annoin etusijan sosialidemokraattisen teorian kuvaamisessa nimenomaan talonpoikaista ja kotiteollisuustaloutta koskeville tiedoille. Se olisi ollut materialistisesta metodista poikkeamista, jos minä „kansan ystävien” katsomuksia arvostellessani olisin rajoittunut vertailemaan heidän aatteitaan marxilaisiin aatteisiin. Täytyy lisäksi selittää „narodnikkilaisia” aatteita, osoittaa niiden **AINEELLINEN** perusta meidän nykyisissä yhteiskunnallis-taloudellisissa suhteis-

* Kts. tämä teos, s. 177. *Toim.*

samme. Kuvaukset ja esimerkit meidän talonpoikaimme ja kotiteollisuuden harjoittajiemme ekonomiikasta osoittavat, mikä tämä „talonpoika” on, jonka ideologina „kansan ystävä” tahtovat olla. Ne todistavat maaseutumme ekonomiikan porvarillisuuden ja vahvistavat siten oikeaksi sen, että „kansan ystävä” katsotaan pikkuporvariston ideologioihin kuuluviksi. Enemmänkin: ne osoittavat, että meidän radikaalimme aatteiden ja ohjelmien ja pikkuporvariston etujen välillä on olemassa mitä kiintein yhteys. Tuo yhteys, joka heidän ohjelmansa yksityiskohtaisen käsittelyn jälkeen käy vieläkin selvemmäksi, juuri selittääkin meille niiden radikaalisten aatteiden niin laajan levinneisyyden meidän „yhteiskuntapiireissämme”; se selittää mainiosti myöskin „kansan ystävien” poliittisen lakeijamaisuuden ja heidän valmeutensa suostua kompromisseihin.

Ja lopuksi oli vielä eräs syy pysähtyä niin yksityiskohtaisesti tarkastelemaan meidän yhteiskunnallisen elämämme juuri niiden puolien ekonomiikkaa, joissa kapitalismi on heikoimmin kehittyntä ja joista narodnikit ovat tavallisesti ammentaneet aineistoa teorioitaan varten. Tämän ekonomiikan tutkimisen ja kuvaamisen perustalla oli helpointa vastata oleellisesti erääseen niistä laajimmalle levinneistä vastaväitteistä sosialidemokraatteja vastaan, joita yleisömmme keskuudessa on liikkeellä. Lähtien siitä tavallisesta ajatuksesta, että kapitalismi on risti-riidassa „kansanjärjestelmän” kanssa ja nähden, että sosialidemokraatit pitävät suurkapitalismia edistyksekkäänä ilmiönä, että he tahtovat nojautua juuri siihen taistellakseen nykyistä ryöstökomentoa vastaan,— meidän radikaalimme muutta mutkitta syyttävät sosialidemokraatteja siitä, että he eivät välitä talonpoikaisväestön suurten joukkojen eduista, että he haluavat „keittää jokaisen talonpojan tehtaan kattilassa” j.n.e.

Kaikki nuo järkeilyt perustuvat juuri siihen hämmästyttävän epäloogilliseen ja eriskummalliseen menetelmään, että kapitalismista päätellään sen mukaan, mitä se todella on, mutta maaseudusta — sen mukaan, mikä se „voisi olla”. Ymmärrettävää on, että siihen ei voida enää paremmin vastata kuin näyttämällä heille *todellinen* maaseutu, sen *todellinen* ekonomiikka.

Jokaisen, joka luo tuohon ekonomiikkaan ennakkoluulottoman, tieteellisen silmäyksen, on tunnustettava, että

maalais-Venäjä on pienten ja pirstottujen markkinoiden (tai keskusmarkkinoiden pienten haaraosastojen) systeemi, jotka pikkumarkkinat määräilevät erillisten pienten seutujen yhteiskunnallis-taloudellista elämää. Ja jokaisella tällaisella seudulla me näemme kaikki ne ilmiöt, jotka ovat ominaisia yhteiskunnallis-taloudelliselle organisaatiolle yleensä, jonka säännöstelijänä ovat markkinat: me näemme ennen muinoin tasa-arvoisten patriarkaalisten välittömien tuottajain jakaantumisen pohatoiksi ja köyhälistöksi, me näemme *pääoman*, erikoisesti kauppapääoman, syntymisen, joka kutoo verkkojaan työtätekevän ylle ja imee hänestä kaikki elämännesteet. Kun te vertailette meidän radikaalimme esittämiä kuvauksia talonpoikaiston ekonomiikasta tarkkoihin alkuperäisiin tietoihin maaseudun talouselämästä, niin teitä hämmästyttää se seikka, ettei arvosteltavana olevassa katsomusten systeemissä ole tilaa sille pikku-kaupustelijain joukolle, jota kuhisemalla kuhisee kaikilla tuollaisilla markkinoilla, kaikille niille shibaille, ivasheille ja mitäpä nimiä heille paikalliset talonpojat lienevätkään antaneet, koko sille pikku riistäjien joukolle, joka isännöi markkinoilla ja sortaa armottomasti työtätekevää. Heidät jätetään tavallisesti syrjään — „hehän eivät ole enää talonpoikia, vaan kaupustelijoita”.— Niin, olette aivan oikeassa: he „eivät ole enää talonpoikia”. Mutta yrittäkääpä erottaa erikoiseksi ryhmäksi kaikki nuo „kaupustelijat”, s.o. poliittisen taloustieteen täsmällisellä kielellä puhuen ne, jotka harjoittavat kaupallista taloutta ja jotka vaikkapa osittain omistavat itselleen vierasta työtä, yrittäkääpä ilmaista täsmällisillä tiedoilla tämän ryhmän taloudellinen voima ja sen osuus seudun koko taloudessa; yrittäkää sitten erottaa niille vastakkaiseksi ryhmäksi kaikki ne, jotka myöskään „eivät ole enää talonpoikia”, koska he vievät markkinoille työvoimansa, koska he eivät työskentele itseään varten, vaan muille,— yrittäkää täyttää nämä puolueettoman ja vakavan tutkimuksen alkeelliset vaatimukset, niin te näette niin selvän kuvan porvarillisesta jakaantumisesta, että koko „kansanjärjestelmän” tarusta jää jällelle vain muisto. Tuo maaseudun pikku riistäjien joukko on hirveä voima, hirveä erikoisesti sen vuoksi, että he kuristavat työtätekeviä erikseen, yksitellen, että he kahlehtivat heidät itseensä ja riistävät kaiken pelastumisen toivon, hirveä siksi, että tuo riisto maaseudun sivistymättömissä oloissa, jotka kuvatta-

valle järjestelmälle ominainen työn alhainen tuottavaisuus ja kanssakäymisen puuttuminen synnyttävät, ei ole ainoastaan työn ryöväämistä, vaan myöskin raakalaismaista ilki-valtaa henkilöllisyyttä kohtaan, jota maaseudulla tavataan joka askeleella. Jos te ryhdytte vertaamaan tätä *todellista* maaseutua meidän kapitalismiimme, niin silloin te käsitätte, miksi sosialidemokraatit pitävät kapitalismissä työtä edistyksellisenä, kun se yhdistää nuo pienet ja pirstotut markkinat yhtenäisiksi yleisvenäläisiksi markkinoiksi, kun se pienten ja hyväätarkoittavien nylkyrien lukemattoman paljouden tilalle luo ryhmän suuria „isänmaan tukipylväitä”, kun se yhteiskunnallistaa työn ja kohottaa sen tuottavaisuutta, kun se murtaa tuon työtätekevien alistamisen paikallisten verenimijäin alaisiksi ja luo alistuksen *suurpääomalle*. Siihen verrattuna tämä alistaminen on edistyksellistä — kaikesta hirvittävästä työn sortamisesta, sukupuuttoon kuolemisen, raakalaistumisesta, naisten ja lasten elimistön ruuhjomisesta j.n.e. huolimatta,— sillä se **HERÄTTÄÄ TYÖLÄISEN AJATTELUA**, muuttaa epämääräisen ja epäselvän tyytymättömyyden tietoiseksi vastalauseeksi, muuttaa hajanaiset, vähäiset ja mielettömät kapinamallakat järjestyneeksi luokkataisteluksi koko työtätekevän väestön vapauttamisen puolesta, taisteluksi, joka ammentaa voimansa itse tämän suurkapitalismin olemassaolon ehdoista ja voi sen tähden luottaa ehdottomasti **VARMAAN MENESTYKSEEN**.

Syytökseen talonpoikaisjoukkojen huomioimatta jättämisestä sosialidemokraatit voivat täydellä oikeudella vastata seuraavilla Karl Marxin sanoilla:

„Arvostelu ei repinyt kahleilta niitä koristaneita kuviteltuja kukkasia sitä varten, että ihmiskunta kantaisi edelleen noita kahleita niiden sellaisissa muodoissa, joissa ei ole mitään fantasiaa eikä mitään iloa, vaan sitä varten, että ihmiskunta karistaisi pois kahleensa ja ojentaisi kätensä elävää kukkasta kohti”⁵⁴.

Venäjän sosialidemokraatit repivät meidän maaseudullamme sitä koristavat kuvitellut kukkaset, taistelevat idealisointia ja fantasiaa vastaan, tekevät sitä hajoittavaa työtä, jonka takia „kansan ystävä” heitä niin raivokkaasti vihaavat,— ei sitä varten, että talonpoikaisjoukko jäisi nykyisen

sorron, sukupuuttoon kuoleamisen ja orjuuden tilaan, vaan sitä varten, että proletariaatti käsittäisi, minkälaisia ovat ne kahleet, jotka kaikkialla kahlehtivat työtätekevää, käsittäisi, kuinka noita kahleita taotaan, ja pystyisi nousemaan niitä vastaan karistaakseen ne pois ja ojentaakseen kätensä todellista kukkasta kohti.

Kun he tuovat tämän aatteen työtätekevien luokan niille edustajille, jotka yksin asemansa puolesta vain kykenevätkin omaksumaan luokkatietoisuuden ja aloittamaan luokkataistelun, niin heitä syytetään siitä, että he haluavat keittää talonpojan kattilassa.

Ja kuka syyttää? —

Henkilöt, jotka itse rakentavat toiveensa työtätekevien vapauttamisesta „hallitukseen” ja „yhteiskuntapiireihin”, s.o. sen samaisen porvariston elimiin, joka juuri onkin kahlehtinut työtätekevät kaikkialla!

Ja tuollaiset nilviäiset pöyhistelevät vielä puhumaan sosialidemokraattien ihanteettomuudesta!

Siirtykäämme tarkastelemaan „kansan ystävien” poliittista ohjelmaa. Heidän teoreettisten katsomustensa käsittelyssä me olemme nähtävästi viipyneet jo aivan liian kauan. Millaisilla toimenpiteillä he tahtovat „sammuttaa tulipalon”? Missä he näkevät ulospääsyn, jonka sosialidemokraatit muka osoittavat väärin?

„Talonpoikaispankin uudelleenjärjestäminen”, sanoo hra Juzhakov kirjoituksessa „Maanviljelysministeriö” („Russkoje Bogatstvo” № 10), „siirtoasutushallinnon perustaminen, valtionmaiden vuokrauksen säännöstely kansantalouden etuja silmälläpitäen, ...vuokrakysymyksen käsittely ja säännöstely,— sellainen on ohjelma kansantalouden elvyttämiseksi ja sen suojaamiseksi nousevan rahavallan taloudelliselta väkivallalta (sic!)”. Ja kirjoituksessa „Taloudellisen kehityksen kysymyksiä” tätä „kansantalouden elvyttämisen” ohjelmaa täydennetään seuraavilla „ensimmäisillä, mutta välttämättömillä askelilla”: — „kaikkien niiden esteiden poistaminen, jotka nykyisin kahlehtivat kyläyhteisöä; sen vapauttaminen holhouksesta, siirtyminen yhteiskyntöihin (maanviljelyselinkeinon yhteiskunnallistaminen) ja maasta saatujen raaka-aineitten yhteisöllisen jalostamisen kehittäminen”. Ja herrat Krivenko ja Karyshev

lisäävät: „halpa luotto, talouden arttelimuoto, taattu menekki, mahdollisuus tulla toimeen ilman yrittäjähyötyä (siitä myöhemmin erikseen), halvempien voimakoneiden keksiminen ja muiden teknillisten parannusten tekeminen”, sekä vihdoin — „museoita, varastoja, välityskonttoreita”.

Tarkastelkaa lähemmin tätä ohjelmaa, niin te huomaatte, että nuo herrat asettuvat täydellisesti ja kokonaisuudessaan nykyisen yhteiskunnan maaperälle (s.o. kapitalistisen järjestelmän maaperälle, mitä he eivät itse tajua) ja tahtovat selviytyä asiasta tämän yhteiskunnan parsimisella ja paikkaamisella ymmärtämättä sitä, että kaikki heidän uudistuksensa — halpa luotto, tekniikan parannukset, pankit j.n.e. — ovat vain omiaan voimistamaan ja kehittämään porvaristoa.

Nik. — on on tietenkä aivan oikeassa väittäessään — ja se on eräs hänen arvokkaimpia väittämiään, jota vastaan „kansan ystävät” eivät voineet olla protestoimatta, — että asiaa ei voida auttaa minkäänlaisilla reformeilla nykyisen järjestelmän perustalla, että ei luotto, ei siirtoasutus, ei vero-uudistukset eikä kaiken maan siirtyminen talonpoikain haltuun saa aikaan mitään oleellista muutosta, vaan päinvastoin — ne tulevat lujittamaan ja kehittämään kapitalistista taloutta, jota liiallinen „holhous”, maaorjuudellisten maksujen jätteet, talonpoikain kiinnittäminen maahan j.n.e. nyt jarruttavat. Taloustieteilijät, jotka haluavat luottotoimen voimaperäistä kehittämistä, — sanoo hän, — kuten ruhtinas Vasilshikov (joka on aatteiltaan epäilemättä „kansan ystävä”), tahtovat samaa kuin „liberaalisetkin”, s.o. porvarilliset taloustieteilijät, „pyrkivät kehittämään ja lujittamaan kapitalistisia suhteita”. He eivät ymmärrä tuotantosuhdettemme antagonistisuutta („talonpoikaistossa” samoin kuin muissakin säädyissä) ja sen sijaan, että pyrkisivät johtamaan tämän antagonismin avoimelle tielle, sen sijaan, että liittyisivät suoraan niihin, jotka ovat tämän antagonismin vuoksi orjuutettuja, ja koettaisivat auttaa heitä nousemaan taisteluun, — he haaveilevat taistelun lopettamisesta sellaisilla toimenpiteillä, jotka on tarkoitettu kaikkia varten, jotka tarkoittavat sovintoa ja yhdistämistä. On ymmärrettävää, mikä tulos voi kaikista näistä toimenpiteistä olla: riittää, kun palautamme mieliin edelläesitetyt esimerkit talonpoikaiston jakaantumisesta, tullaksemme vakuuttuneeksi siitä,

että kaikkia noita luottoa*, parannuksia, pankkeja y.m. „edistysilmiöitä” voi käyttää hyödykseen vain se, jolle hyvin järjestetty ja vankka talous tuottaa vissejä „säästöjä”, s.o. mitättömän pienen vähemmistön, pikkuporvariston edustaja. Ja järjestittepä te talonpoikaispankin ja muita sellaisia laitoksia uudelleen miten tahansa, niin sillä te ette kajoa vähääkään sitä tärkeintä ja perustosiasiaa, että väestöjoukot on pakkoluovutettu ja että niiden pakkoluovutus jatkuu, että väestöjoukoilla ei ole varoja edes itsensä ravitsemiseen, puhumattakaan oikein hoidetun talouden järjestämisestä.

Samaa on sanottava myöskin „artteleista”, „yhteiskynöistä”. Hra Juzhakov nimittää viimeksimainittuja „maanviljelyselinkeinon yhteiskunnallistamiseksi”. Se on tietenkin vain naurettavaa, sillä yhteiskunnallistamista varten on organisoitava tuotanto laajemmassa kuin vain yhden kyläpahasen puitteissa, sillä sitä varten on välttämättä pakkoluovutettava ne „nylkyrit”, jotka ovat monopolisoineet tuotantovälineet ja pitävät isännyyttä Venäjän yhteiskunnan nykyisessä taloudessa. Mutta sitä varten tarvitaan taistelua, taistelua ja yhä taistelua, eikä tyhjänpäiväistä poroporvarillista moraalia.

Ja sen vuoksi sellaiset toimenpiteet muuttuvat heidän käsissään nöyriksi liberaalisiksi puolinaistoimenpiteiksi, joita filantrooppisten porvariarmopalojen varassa syntyy ja jotka aiheuttavat paljon enemmän vahinkoa vieroittamalla riistettyjä taistelusta, kuin hyötyä siitä yksityisten henkilöitten aseman mahdollisesta paranemisesta, mikä kapitalistien suhteiden yleisellä perustalla ei voi olla olematta mitätöntä ja kestämatöntä. Miten säädyttömän pitkälle Venäjän elämän antagonismin hämääminen näillä herroilla menee — mikä tapahtuu tietysti mitä parhaimmalla tarkoituksella lopettaa todellinen taistelu, s.o. juuri sellaisilla tarkoituksilla, joilla helvetti on kivetty, — sitä osoittaa hra Krievkon seuraava päätelmä:

„intelligenssi johtaa tehtailijoiden tuotantolaitoksia ja se voi johtaa kansan teollisuutta”.

* Tuo ajatus tukea luoton avulla „kansan taloutta”, s.o. pientuottajien taloutta kapitalistien suhteiden vallitessa (ja näiden suhteiden olemassaoloa, kuten olemme nähneet, eivät „kansan ystävät” voi enää kieltää), — tuo mieletön ajatus, joka osoittaa teoreettisen poliittisen taloustieteen aakkostotuukien ymmärtämättömyyttä, osoittaa täysin havainnollisesti noiden herrojen teorian typeryyden, jotka yrittävät istua kahdella tuolilla.

Koko heidän filosofiansa supistuu vaikeroimiseen siitä, että on olemassa taistelu ja riisto, mutta „voitaisiin” olla ilman niitäkin, jos... jos ei olisi riistäjiä. Todellakin, mitä kirjoittaja tahtoi sanoa ajatuksettomalla lauseellaan? Ei suinkaan voida kieltää sitä, että Venäjän yliopistot ja muut oppilaitokset tuottavat joka vuosi sellaista „intelligenssiä” (??), joka etsii vain elättäjäänsä? Ei suinkaan voida kieltää sitä, että tämän „intelligenssin” ylläpitoon tarvittavia varoja on Venäjällä nykyisin vain porvarillisella vähemmistöllä? Ei suinkaan porvarillinen intelligenssi Venäjällä katoa siitä, kun „kansan ystävä” sanovat, että se „voisi” olla palvelematta porvaristoa? Niin, „voisi”, jos se ei olisi porvarillista. Se „voisi” olla olematta porvarillista, „jos” Venäjällä ei olisi porvaristoa ja kapitalismia! Ja ihmiset saattavat koko ikänsä hokea tuota yhtä ja samaa „jospa” ja „kunpa”! Nuo herrat eivät muuten kieltäydy ainoastaan antamasta kapitalismille ratkaisevaa merkitystä, he eivät halua yleensäkään nähdä kapitalismissa mitään pahaa. Jos poistetaan eräät „puutteellisuudet”,—niin he järjestävät elämänsä sen vallitessa ehkä sangen mukavasti. Suvainnette kuulla hra Krivenkon seuraavan lausunnon:

„Kapitalistinen tuotanto ja elinkeinojen kapitalistisoituminen eivät lainkaan ole sellaisia portteja, joiden kautta jalostusteollisuus voi vain joutua pois kansan käsistä. Voi se tietysti joutua poisikin, mutta voi myös tulla kansan elämään ja lähemmäksi maataloutta ja raaka-aineteollisuutta. Sitä varten ovat mahdollisia useammat yhdistelmät ja sitä voivat auttaa sekä muut että myöskin nämä samaiset portit” (s. 161). Hra Krivenkolla on eräitä sangen hyviä ominaisuuksia hra Mihailovskiin verrattuna. Esimerkiksi avomieliisyys ja suorasukaisuus. Siinä missä hra Mihailovski kirjoittaisi sivukaupalla sileitä ja nokkelia lauseita kiertäen ja kaartuen aiheen ympärillä kuitenkin kajoamatta itse aiheeseen, siinä asiallinen ja käytännöllinen hra Krivenko iskee olan takaa ja latelee kursailematta lukijan eteen kaikki katsantokantojensa typeryydet täydellisesti. Kuulkaahan: „kapitalismi voi tulla kansan elämään”. Toisin sanoen kapitalismi on mahdollinen ilman, että työtätekevät erotetaan tuotantovälineistä! Todellakin suuremoina; nyt me ainakin käsitämme aivan selvästi, mitä „kansan ystävä” tahtovat. He tahtovat tavarataloutta ilman kapitalismia,— kapitalismia ilman pakkoluovuttamista ja ilman riis-

toa, jossa olisi vain pikkuporvaristo, joka elää kituuttaisi rauhallisesti inhimillisten tilanherrain ja liberaalisten hallintoviranomaisten turvissa. Ja Venäjää onnellistamaan hankkiutuvan departementtivirkamiehen vakavalla naamalla he ryhtyvät sommittelemaan sellaista järjestelmää, jonka vallitessa sudet olisivat kylläisiä ja lampaat säilyisivät eheinä. Saadaksemme käsityksen noiden sommitelmien luonteesta meidän on tutustuttava saman kirjoittajan artikkeliin №:ssa 12 („Kulttuuriyksilöistä”): „Teollisuuden arttelimuoto ja valtiollinen muoto,— päättelee hra Krivenko, kuvitellen nähtävästi, että hänet on jo „kutsuttu” „ratkaisemaan käytännöllisiä taloudellisia probleemeja”,— ei merkitse lainkaan kaikkea, mitä tässä tapauksessa voidaan kuvitella. Mahdollinen on esimerkiksi seuraava sommitelma”. Ja edelleen kerrotaan, kuinka „Russkoje Bogatstvo” toimitukseen saapui teknikko, joka esitti suunnitelman Donin Alueen teknillisestä käyttämisestä osakeyhtiön muodossa, jonka osakkeet olisivat pieniä (korkeintaan 100 ruplaa). Suunnitelman laatijaa kehoitettiin muuttamaan luonnostaan likipitään sellaiseksi, „että osakkeet eivät kuuluisi yksityisille henkilöille, vaan kyläyhteisöille, ja niin, että se osa niiden väestöstä, joka ryhtyy työskentelemään tuotantolaitoksissa, saisi tavallisen työpalkan, mutta kyläyhteisöt takaisivat sille yhteyden maahan”.

Todellakin, miten suurta hallinnollista nerokkuutta! Kuinka liikuttavan yksinkertaisesti ja helposti kapitalismi saatetaan kansan elämään ja poistetaan sen vahingolliset ominaisuudet! Tarvitsee vain järjestää niin, että pohatat ostavat kyläyhteisön kautta osakkeita * ja saavat tuloja laitoksesta, jossa työskentelisi „osa väestöä”, jolle on turvattu yhteys maahan— sellainen „yhteys”, joka ei suo mahdollisuutta elää tästä maasta (kukapa muuten menisi

* Puhun osakkeiden ostamisesta pohattojen käsiin,— vaikka kirjoittaja tekee varauksen osakkeiden kuulumisesta kyläyhteisöille.— siksi, että hän puhuu kuitenkin osakkeiden ostamisesta rahalla, jota on vain rikkailla. Siksi hoidettakoon asiaa kyläyhteisön välityksellä tai ei,— joka tapauksessa maksaa voivat vain pohatat, aivan samoin kuin se, että kyläyhteisö ostaa tai vuokraa maan, ei ensinkään poista sitä, että rikkaat monopolisoivat tämän maan käsiinsä. Edelleen, tulojen (voitto-osinkojen) täytyy joutua sille, joka on maksanut,— muutenhan osake ei ole osake. Ja minä ymmärrän kirjoittajan ehdotuksen siinä mielessä, että määrätty osa voitosta käytetään „turvaamaan työläisten yhteyden maahan”.— Ellei kirjoittaja tarkoita tätä (vaikka se kiertämättä johtuu siitä, mitä hän sanoo), vaan sitä, että pohatat maksaisivat osakkeista saamatta voitto-osinkoa,— silloin hänen suunnitelmansa tarkoittaa yksinkertaisesti sitä, että omistavat jakaisivat omaisuutensa omistamattomien kanssa. Se muistuttaa juttua karpäsmyrkystä, jonka käyttöohje vaatii, että karpänen on pyydystettävä kiinni ja pantava astiaan,— jolloin karpänen kuolee heti.

tekemään työtä „tavallisesta työpalkasta”?), mutta joka on riittävä sitomaan ihmisen paikoilleen, orjuuttamaan hänet juuri paikallisen kapitalistisen tuotantolaitoksen alaiseksi ja riistämään häneltä mahdollisuuden vaihtaa isäntää, Puhun täydellä syyllä isännästä, kapitalistista, sillä sitä, joka maksaa työläiselle *työpalkan*, ei voida muuksi nimittää.

Lukija jo ehkä moittii minua siitä, että näin laajasti käsittelen tuollaista pötyä, joka ei näköjään ansaitsisi minäkäänlaista huomiota. Mutta malttakaahan. Vaikka se onkin pötyä, niin se on sellaista pötyä, jonka tutkiminen on hyödyllistä ja jota on tutkittava, sillä se kuvastaa Venäjän todellisia yhteiskunnallis-taloudellisia suhteita ja kuuluu sen vuoksi meillä mitä laajimmin levinneisiin yhteiskunnallisiin aatteisiin, jotka sosialidemokraattien täytyy vielä kauan ottaa lukuun. Asia on niin, että siirtyminen maa-orjuudellisesta, feodaalisesta tuotantotavasta kapitalistiseen tuotantotapaan Venäjällä on aikaansaanut ja osittain saa vielä nytkin aikaan sellaisen aseman työtätekeville, jolloin talonpojan, joka ei pysty saamaan maasta itselleen toimeentuloa eikä *suorittamaan siitä tilanherran hyväksi verovelvollisuuksia (joita hän vielä nytkin suorittaa)*, on ollut pakko turvautua „sivuansioihin”, joilla oli alkuaan, vanhaan hyvään aikaan, joko itsenäisen elinkeinoammatin muoto (esim. ajurinammatti), tai epäitsenäisen mutta verrattain hyväpalkkaisen ammatin muoto, koska elinkeinot olivat kovin heikosti kehittyneet. Tämä tila turvasi talonpoikaistolle nykyiseen verraten jonkinlaisen hyvinvoinnin, maa-orjaväen hyvinvoinnin, joka elää kituutti tyynesti sadantuhannen jalosukuisen poliisimestarin ja Venäjän maata itselleen haalivien yhäti lisääntyvien porvarien suojassa.

Ja „kansan ystävät” ihannoivat tätä järjestelmää, heittäen yksinkertaisesti syrjään sen varjopuolet, haaveilevat siitä — „haaveilevat”, sillä todellisuudessa ei sitä ole enää pitkiin aikoihin ollut, kapitalismi on jo aikoja sitten murskannut sen, kapitalismi, joka on saanut aikaan maataviljelevän talonpoikaiston joukottaisen pakkoluovutuksen ja muuttanut entiset „ansiotyöt” runsaasti tarjolla olevien työ-„käsien” mitä hillittömimmäksi riistoksi.

Pikkuporvarillisuuden ritarimme tahtovat nimenomaan, että säilyisi talonpojan „yhteys” maahan, mutta eivät tahdo maaorjuutta, joka yksin turvasi tämän yhteyden ja jonka

vain tavaratalous ja kapitalismi murskasivat tehden tämän yhteyden mahdottomaksi. He tahtovat sivuansioita, jotka eivät irroittaisi talonpoikaa maasta, jotka — tehtäessä työtä markkinoita varten — eivät synnyttäisi kilpailua, eivät loisi *pääomaa*, eivätkä saattaisi väestöjoukkoja sen orjuuteen. Uskollisina subjektiiviselle metodille sosiologiassa he tahtovat „ottaa” hyvää sekä sieltä että täältä,— mutta todellisuudessa tuollainen lapsellinen halu johtaa tietysti vain taantumukselliseen haaveiluun, joka ei ota huomioon todellisuutta, vaan johtaa siihen, ettei kyetä ymmärtämään eikä käyttämään hyväksi uusien olojen todella edistyksellisiä, vallankumouksellisia puolia ja johtaa suosimaan sellaisia toimenpiteitä, jotka ikuistaisivat vanhan ja hyvän puolittain maaorjuudellisen ja puolivapaan työn järjestelmän, jolle olivat ominaisia kaikki riiston ja sorron kauhut ja joka ei antanut mitään ulospääsyn mahdollisuutta.

Todistaakseni oikeaksi tämän selityksen, jossa „kansan ystävät” asetetaan taantumuksellisten joukkoon, viittaan kahteen esimerkkiin.

Moskovan zemstvolitastosta voimme lukea kuvauksen jonkun rva K:n taloudesta (Podolskin kihlakunnassa), joka (talous eikä kuvaus) ihastutti Moskovan tilastomiehiä ja hra V. V:tä, ellei muistini petä (muistaakseni hän kirjoitti siitä jossain aikakauslehdessä).

Tämä paljon puheenaihetta antanut rva K:n talous on hra V. Orlovin mielestä „tosiasia, joka todistaa vakuuttavasti käytännössä” hänen mieliväitteensä, että muka „missä talonpoikainen maanviljelys on hyvässä kunnossa, siellä myöskin yksityisten maanomistajien taloutta hoidetaan paremmin”. Tämän rouvan maatilaa kuvailevasta hra Orlovin kertomuksesta näkyy, että rouva hoitaa talouttaan käyttämällä paikallisten talonpoikain työtä, jotka muokkaavat hänen maansa maksuksi talvisin lainaksi saaduista jauhoista j.n.e., ja maanomistajatar suhtautuu talonpoikiin sangen hyvin, pitäen huolta heistä, auttaa heitä niin, että nykyään nämä ovat kunnan vauraimpia talonpoikia, joilla leipää „riittää melkein uutiseen asti (ennen ei riittänyt edes talviseen Nikolain päivään asti)”.

Herää kysymys, sulkeeko „tällainen asiointi pois talonpojan ja maanomistajan välisen etujen vastakohtaisuuden”, kuten herrat N. Kablukov (V osa, s. 175) ja V. Orlov arvelivat (II osa, s. 55—59 y.m.)? ⁵⁵ Ilmeistä on, että ei sulje,

sillä rva K. elää talonpoikainsa työllä. Siis riistoa ei ole lainkaan poistettu. Rva K:lle se on anteeksiannettavaa, että hän ei näe riistoa niiden hyvien suhteitten takaa, jotka hänellä on riistettäviin, mutta sitä ei voida mitenkään antaa anteeksi talous- ja tilastotieteilijälle, joka, ihastuneena tähän tapaukseen, on täysin verrattavissa niihin Menschenfreundeihin * Lännessä, jotka ovat ihastuksissaan kapitalistin hyvistä suhteista työläiseen ja kertovat haltioituneina sellaisista tapauksista, jolloin tehtailija pitää huolta työläisistä, järjestää heille kulutustavarain kauppoja, asuntoja j.n.e. Kun tuollaisten „tosiasiain” olemassaolon (ja siis „mahdollisuuden”) perusteella tehdään se johtopäätös, ettei etuvastakohtaisuuksia olekaan, niin se merkitsee sitä, ettei puiden takaa nähdä metsää. Tämä ensiksikin.

Ja toiseksi, me näemme hra Orlovin kertomuksesta, että rva K:n talonpojat, „saaden erinomaisia satoja (tilanherratar antoi heille hyvää siementä) ovat hankkineet itselleen karjaa” ja hoitavat „vaurasta” taloutta. Kuvitelkaapa, että näistä „vauraista isännistä” tulisi ei „melkein”, vaan täysin vauraita: että heillä riittäisi leipää ei vain „melkein” uuteen asti eikä ainoastaan „enemmistöllä”, vaan kaikilla ja että sitä olisi täysin riittävästi. Kuvitelkaamme, että nämä talonpojat olisivat saaneet maata riittävästi, että heillä olisi myöskin „laidunmaat ja karjatiet”, joita heillä ei nyt ole (aikamoista vaurautta!) ja jotka he vuokraavat rva K:lta työntekoa vastaan. Luuleeko hra Orlov todellakin, että silloin — s.o. jos talonpoikaistalous olisi todella vaurasta — nämä talonpojat suostuisivat „suorittamaan kaikki työt rva K:n maatilalla huolellisesti, aikanaan ja nopeasti”, kuten he nyt tekevät? Tai ehkä kiintyneisyys hyvään rouvaan, joka niin äidillisesti imee mehun vauraista talonpojista, on voimakkaampi kannustin kuin talonpoikain nykyisen aseman toivottomuus, sillä eiväthän he voi tulla toimeen ilman laidunta ja karjatietä?

Ilmeistä on, että sellaisia ovat olemukseltaan „kansan ystävien” aatteet: todellisina pikkuporvariston ideologioina he eivät tahdo riiston hävittämistä, vaan sen lieventämistä, eivät tahdo taistelua, vaan sovittelua. Heidän laajat ihanteensa, joiden kannalta he niin innokkaasti hutkivat ahdasmielisiä sosialidemokraatteja, eivät mene sitä „vaurasta” talonpoi-

* — „ihmisystävät”, filantroopit. *Toim.*

kaistoa pitemmälle, joka täyttää „velvollisuutensa” tilanherröjen ja kapitalistien edessä, kunhan tilanherrat ja kapitalistit vain suhtautuisivat heihin oikeudenmukaisesti.

Toinen esimerkki. Verrattain tunnetussa kirjoituksessaan „Kansan maanhallinnan normit Venäjällä” („Russkaja Mysl” № 9, 1885) hra Juzhakov esitti käsityksiään siitä, millaisen tulee suuruudeltaan olla „kansan” maanhallinnan, s.o. liberaalimmalle sanontatavan mukaan sellaisen maanhallinnan, joka sulkee pois kapitalismin ja riiston. Nyt — sen jälkeen, kun hra Krivenko on erinomaisesti selittänyt asian, — me tiedämme, että hänkin katsoi asiaa „kapitalismin kansanelämään viemisen” kannalta. „Kansan” maanhallinnan minimiksi hän otti sellaiset maaosuudet, jotka turvaisivat „viljatarpeen ja maksut”*, kaiken muun voi muka hankkia „ansiotöillä”... Toisin sanoen hän suorastaan tyytyi sellaiseen järjestelmään, että talonpoika, säilyttäen yhteyden maahan, joutui kaksinkertaisen riiston alaiseksi, osaksi tilanherran taholta — „maaosuuden” kautta ja osaksi kapitalistin taholta — „ansiotöiden” kautta. Tämä pienentuottajain tila, jotka ovat kaksinkertaisen riiston alaisia ja samalla painetut sellaisiin elämänehtoihin, jotka synnyttävät välttämättä heissä arkuutta ja masentuneisuutta riistämällä heiltä kaiken uskon ei ainoastaan voittoon, vaan myöskin sorrettujen luokan taisteluun, tuo puolittain keskiaikainen asema on „kansan ystävien” näköpiirin ja ihanteiden nec plus ultra. Ja kun nyt kapitalismi, joka on Venäjän historian koko reforminjälkeisenä aikana kehittynyt tavattomalla nopeudella, alkoi kiskoa juurineen pois tätä vanhan Venäjän perustaa, — patriarkaalista, puolittain maaorjatalonpoikaistoa, — kiskoa sitä pois keskiaikaisista, puolifeodaalisista oloista ja ryhtyi asettamaan sitä uusimpiin, puhtaasti kapitalistisiin oloihin pakoittaen sen jättämään vanhat asuinpaikkansa ja kuljeskelemaan pitkin Venäjää työnhaussa, hävittämällä pois paikallisen „työnantajan” alaiseksi orjuutuksen sekä osoittamalla, missä on riiston perusta yleensä, luokkariiston eikä määrätyn verenimijän

* Osoittaakseni, mikä suhde on tämän menon ja talonpojan budjetin muun osan välillä, viittaan samoihin 24 budjettiin Ostrogzhskin kihlakunnasta. Perheen keskimääräiset menot ovat 495 ruplaa 39 kopeekkaa (luonnossa ja rahassa). Niistä menee 109 ruplaa 10 kopeekkaa karjanhoitoon, 135 ruplaa 80 kopeekkaa kasviselintarvikkeisiin ja veroihin, ja jäännös — 250 ruplaa 49 kopeekkaa muihin menoihin, kuten muihin elintarvikkeisiin, vaatetukseen, inventaariin, vuokraan y.m.s. Karjanhoitomien hra Juzhakov laskee heinämaiden ja apumaan käytön tilille.

harjoittaman riiston perusta,— kun kapitalismi alkoi vetää järelläolevaa, sorrettua ja elukan asemaan painettua talonpoikaisväestöä joukottain yhä mutkallisemmaksi käyvän yhteiskunnallis-poliittisen elämän pyörteisiin,— niin silloin ritarimme nostivat huudon ja voitotuksen tukipylväitten luhistumisesta ja murtumisesta. Ja he jatkavat nytkin huu-toaan ja voitotustaan tuosta vanhasta hyvästä ajasta, vaikka nyt jo pitää kai olla aivan sokea voidakseen olla näkemättä tämän uuden elämänjärjestyksen vallankumouksellista puolta, voidakseen olla näkemättä, kuinka kapitalismi luo uuden yhteiskunnallisen voiman, joka ei ole mitenkään sidottu vanhaan riistojärjestelmään ja joka on saanut mahdollisuuden taistella sitä vastaan.

„Kansan ystävillä” ei kuitenkaan huomata jälkeäkään halusta saada mitään perusteellista muutosta nykyiseen järjestelmään. He ovat täysin tyytyväisiä nykyisellä perustalla suoritettaviin liberaalisiin toimenpiteisiin, ja hra Krivenko osoittaa sellaisten toimenpiteiden keksimisen alalla oikeita kotimaisen pompadourin hallinnollisia kykyjä.

„Yleensä tämä kysymys”, järkeilee hän „kansanteollisuutemme” „yksityiskohtaisen tutkimisen ja perusteellisen uudistamisen” välttämättömyydestä, „vaatii erikoista käsitelyä ja tuotantojen jaoittelua sellaisiin tuotantoryhmiin, jotka soveltuvat kansan elämään (sic!!), ja sellaisiin, joiden soveltaminen kohtaa joitakin vakavia vaikeuksia”.

Näytteen eräästä tuollaisesta ryhmiin jakamisesta antaa meille samainen hra Krivenko, joka jakaa elinkeinot sellaisiin, jotka eivät muutu kapitalistisiksi, sellaisiin, joissa kapitalistiseksi muuttuminen on jo tapahtunut, ja sellaisiin, jotka voivat „kiistellä suurteollisuuden kanssa olemassaolosta”.

„Ensimmäisessä tapauksessa”, päättelee tämä hallintomies, „voi pientuotanto olla vapaasti olemassa” — ja olla vapaa markkinoista, joiden heilahtelut jakavat pientuottajia porvaristoksi ja proletariaatiksi? olla vapaa paikallisten markkinain laajenemisesta ja niiden keskittymisestä suurmarkkinoiksi? olla vapaa tekniikan edistyksestä? Vai voiko tämä tekniikan edistys tavaratalouden vallitessa ehkä olla jotain muuta kuin kapitalistista? — Viimeksimainitussa tapauksessa kirjoittaja vaatii „tuotannon järjestämistä niinikään suurmuodossa”: „On selvää”, sanoo hän, „että

siinä tarvitaan jo tuotannon järjestämistä niinkään suurmuodossa, tarvitaan kiinteää ja liikkuvaa pääomaa, koneita j.n.e. tai näiden ehtojen korvaamista jollakin muulla: halvalla luotolla, liikojen välikäsien poistamisella, talouden arttelimuodolla ja mahdollisuudella tulla toimeen ilman yrittäjävoittoa, turvatulla menekillä, halvempien voimakoneiden keksimisellä ja muilla teknillisillä parannuksilla taikka vihdoin alentamalla jonkinverran työpalkkaa, jos se korvautuu muilla eduilla”.

Peräti luonteenomaista järkeilyä „kansan ystävien” luonnehtimiseksi, joilla sanoissa on laajat ihanteet, mutta käytännössä kaavamaista liberalismia. Kuten huomaatte, filosofimme aloittaa ei enemmästä eikä vähemmästä kuin mahdollisuudesta tulla toimeen ilman yrittäjävoittoa ja suurtalouden järjestämisestä. Mainiota: se on juuri sitä, **MITA** sosialidemokraatitkin tahtovat. Mutta miten „kansan ystävät” tahtovat sen saavuttaa? Näet suurtuotannon järjestämiseksi ilman liikkeenharjoittajia on välttämätöntä ensiksikin yhteiskunnallisen talouden tavara-tuotantojärjestelmän hävittäminen ja sen korvaaminen yhteisöllisellä, kommunistisella organisatiolla, jolloin tuotannon säännöstelijänä eivät olisi markkinat, kuten nyt, vaan itse tuottajat, itse työläisten yhteiskunta, ja jolloin tuotantovälineet eivät kuuluisi yksityisille henkilöille, vaan koko yhteiskunnalle. Tällainen yksityisen *omistamismuodon* korvaaminen yhteisöomistuksella vaatii ilmeisesti *ennakolta tapahtuvaa tuotantomuodon* uudestijärjestämistä, vaatii piehtuottajain hajanaisten, pienten, erillisten tuotantoprosessien yhdistämistä *yhdeksi yhteiskunnalliseksi tuotantoprosessiksi*, sanalla sanoen se vaatii juuri niitä aineellisia edellytyksiä, jotka kapitalismi luokin. Mutta „kansan ystäväthän” eivät aio lainkaan nojautua kapitalismiin. Miten he sitten aikovat menetellä? Se on tietämätöntä. He eivät edes mainitsekaan tavaratalouden hävittämisestä: nähtävästi heidän laajat ihanteensa eivät voi mitenkään päästä ulos tämän yhteiskunnallisen tuotantojärjestelmän puitteista. Edelleen: yrittäjävoiton lakkauttamiseksihan täytyy pakko-luovuttaa liikkeenharjoittajat, joiden saama „hyöty” juontuu juuri siitä, että he ovat monopolisoineet tuotantovälineet. Näiden isänmaamme tukipylyväitten pakkoluovuttamiseksi-han tarvitaan vallankumouksellinen kansanliike porvarilista järjestelmää vastaan, liike, johon pystyy vain

työläisproletariaatti, jota ei mikään sido tähän järjestelmään. Mutta „kansan ystävillä” ei ole ajatustakaan mistään taistelusta, eivätkä he voi aavistaakaan minkäänlaisten muiden yhteiskunnallisten tekijöiden mahdollisuutta ja välttämättömyyttä kuin itsensä näiden liikkeenharjoittajien hallinnollisia elimiä. On selvää, ettei heillä ole vähäisintäkään aikomusta esiintyä vakavasti „yrittäjävoittoa” vastaan: hra Krivenko tuli yksinkertaisesti lörpötelleeksi. Ja hän rientää heti korjaamaan virheensä: voidaanhan sellainen asia kuin „mahdollisuus tulla toimeen ilman yrittäjävoittoa” „korvata” „jollakin muulla”, nimittäin luotolla, menekin järjestelyllä, tekniikan parannuksilla. Kaikki järjestyi siis aivan onnellisesti: sellaisen herroja liikkeenharjoittajia loukkaavan seikan kuin heidän pyhän „hyötyomis”-oikeutensa lakkauttamisen tilalle ilmestyi sellaisia kainoja liberaalisia toimenpiteitä, jotka antavat kapitalismin käsiin vain parempia taisteluaseita, jotka vain vahvistavat, lujittavat ja kehittävät pientä „kansan”-porvaristoamme. Ja ettei jäisi mitään epäilystä siitä, että vain tämän pikkuporvariston etuja „kansan ystävät” puolustavatkin, hra Krivenko antaa vielä seuraavan erinomaisen selityksen. Osoittautuu, että yrittäjävoiton hävittämisen voi „korvata”... „työpalkan alentamisella”!!! Ensi silmäyksellä saattaa näyttää siltä, että tässä on yksinkertaisesti puhuttu tyhmyyksiä. Mutta asia ei ole niin. Se on pikkuporvariston aatteiden johdonmukaista soveltamista. Kirjoittaja havaitsee sellaisen tosiasian kuin suurpääoman taistelun pienpääomaa vastaan ja todellisena „kansan ystävänä” hän asettuu tietysti puolustamaan pientä... *pääomaa*. Hän on tämän ohella kuullut, että pienkapitalistien voimakkaimpia taistelukeinoja on palkkojen alentaminen,—tosiasia, joka on aivan oikein pantu merkille ja todettu monilla tuotantaloilla Venäjälläkin, työpäivän pidentämisen ohella. Ja niinpä hän, haluten hinnalla millä tahansa pelastaa pienet... *kapitalistit*, ehdottaa „jonkin verran alennettavaksi työpalkkaa, jos se korvautuu muilla eduilla”! Herrat liikkeenharjoittajat, joiden „hyödystä” oltiin alussa puhuvinaan kummallisia asioita, voivat olla aivan rauhassa. Arvelen, että he asettaisivat mielellään vaikkapa raha-asiaain ministeriäkin tämän nerokkaan hallintomiehen, joka suunnittelee liikkeenharjoittajia vastaan — työpalkan alentamista.

Voidaan esittää vieläkin esimerkki siitä, kuinka „Russkoje Bogatstvon” humanis-liberaalisista hallintomiehistä pilkistää esiin puhdasverinen porvari heti kun asia vaan koskee joitain käytännöllisiä kysymyksiä. „Kotimaisen elämän kronikassa” „Russkoje Bogatstvon” №:ssa 12 on puhe monopolista.

„Monopoli ja syndikaatti — sellaisia ovat kehittyneen teollisuuden ihanteet”, sanoo kirjoittaja. Ja hän ihmettelee edelleen, että näitä laitoksia ilmestyy meillekin, vaikkei meillä ole „pääomien voimakasta kilpailua”. „Ei sokeri- eikä naftateollisuus ole meillä vielä lainkaan erikoisemmin kehittyneet. Sekä sokerin että paloöljyn käyttö on meillä vielä melkein kapaloasteella, jos otetaan huomioon se näiden tuotteiden mitätön määrä, mikä meillä tulee yhtä kuluttajaa kohti muihin maihin verrattuna. Näyttäisi siltä, että näillä teollisuusaloilla on vielä sangen suuret kehitysmahdollisuudet ja että ne voivat niellä vielä suuret määrät pääomia”.

Kuvaavaa on, että juuri tässä — käytännöllisessä kysymyksessä — kirjoittaja on unohtanut „Russkoje Bogatstvon” lempiajatuksen sisämarkkinain supistumisesta. Hänen on pakko tunnustaa, että näillä markkinoilla on vielä edessään valtava kehitys, eikä supistuminen. Tähän tulokseen hän tulee vertaamalla olojamme Länteen, missä kulutus on suurempi. Miksi? — Siksi, että kulttuuritaso on korkeampi. — Mutta mikä sitten on tuon kulttuurin aineellinen perusta, ellei kapitalistisen tekniikan kehitys, tavaratalouden ja vaihdon kasvu, jotka saattavat ihmiset useimmin tekemisiin toistensa kanssa ja hävittävät eri seutujen keski-aikaisen eristyneisyyden? Eikö esimerkiksi Ranskassa ennen suurta vallankumousta kulttuuritaso ollut yhtä alhainen kuin meillä, kun Ranskan puolittain keskiaikaisen talonpoikaiston jakaantuminen maalaisporvaristoksi ja proletariaatiksi ei ollut vielä tapahtunut? Ja jos kirjoittaja olisi huolellisemmin tarkastellut elämää Venäjällä, hän ei olisi voinut olla huomaamatta esimerkiksi sitä tosiasiaa, että sellaisilla seuduilla, missä kapitalismi on kehittynyt, ovat talonpoikaisväestön tarpeet huomattavasti suuremmat kuin puhtaasti maanviljelysseuduilla. Tämän panevat yksimielisesti merkille kaikki kotiteollisuuselinkeinojemme tutkijat kaikissa niissä tapauksissa, jolloin nämä elinkeinot

saavuttavat sellaisen kehitystason, että painavat ammatti-työn leiman väestön koko elämään*.

„Kansan ystävät” eivät kiinnitä mitään huomiota sentapaisiin „pikkuseikkoihin”, sillä heidän mielestään asian selittää tässä „yksinkertaisesti” kulttuurisuus tai yleensä monimutkaistunut elämä eivätkä he edes syvenny ajattelemaan kysymystä tämän kulttuuritason ja tämän monimutkaistumisen aineellisista perustoista.—Mutta jos he kiinnittäisivät huomiotaan vaikkapa maaseutumme ekonomiikkaan, niin heidän täytyisi tunnustaa, että juuri talonpoikaiston jakaantuminen porvaristoksi ja proletariaatiksi luo sisämarkkinat.

Nähtävästi he arvelevat, että markkinain kasvu ei merkitse lainkaan vielä porvariston kasvua. „Monopoli on meillä”, järkeilee edelläsiteerattu kotimaisen elämän kronikoitsija edelleen, „missä tuotanto on yleensä heikosti kehittynyt, missä ei ole yritteliäisyyttä eikä aloitteellisuutta, uutena jarruna *maan voimien* kehitykselle”. Puhuessaan tupakkamonopolista kirjoittaja laskee, että „se ottaa *kansan* liikevaihdosta 154 miljoonaa ruplaa”. Tässä jätetään jo suoranaisesti huomioonottamatta se, että meidän talousjärjestelmämme perustanahan on tavaratalous, jonka johtajana meillä, kuten kaikkialla muuallakin, on porvaristo. Ja sen sijaan, että puhuisi siitä, miten monopoli ahdistaa porvaristoa, kirjoittaja puhuu „maasta”, sen sijaan, että puhuisi tavaraliikevaihdosta, porvarillisesta liikevaihdosta, hän puhuu „kansan” liikevaihdosta**. Porvari ei kykene koskaan tajuamaan eroa näiden käsitteiden välillä, niin valtava kuin tuo ero onkin. Osoittaakseni, kuinka ilmeinen tämä ero todella on, viittaan aikakauslehteen „Otetshestvennyje Zapiski”, jolla on arvovaltaa „kansan ystävien” silmissä. Kirjoituksessa „Plutokratia ja sen perusteet” lehden 2. numerossa v. 1872 sanotaan:

„Marlowen luonnekuvauksen mukaan plutokratian oleellisimpänä tunnusmerkkinä on sen kiintymys liberaaliseen valtiomuotoon tai ainakin hankkimisvapauden periaattee-

* Esimerkin vuoksi viittaan vaikkapa Pavlovon kotteollisuuden harjoittajiin ympäristökylien talonpoikiin verrattuna. Kts. Grigorjevin ja Annenskin teoksia 56.—Otan tahallani taaskin esimerkiksi sellaisen kylän, jossa on muka erityinen „kansanjärjestelmä”.

** Sanontatapa, joka on sitäkin suuremmalla syyllä katsottava kirjoittajan viaksi, kun „Russkoje Bogatstvo” käyttää mielellään sanaa „kansan” porvarillisen vastakohtana.

seen. Jos otamme tämän tunnusmerkin ja vertailemme, miten olivat asiat noin 8—10 vuotta sitten, niin me näemme, että liberalismiin alalla olemme edistyneet tavattomasti... Ottakaa mikä sanoma- tai aikakauslehti tahansa,—niin kaikki ne näyttävät suuremmassa tai pienemmässä määrässä edustavan demokraattista periaatetta, kaikki taistelevat kansan etujen puolesta. Mutta demokraattisten katsomusten ohella ja vieläpä niiden suojassakin (*huomatkaa se*) tämän tästä viedään tahtoen tai tahtomatta eteenpäin plutokraattisia pyrkimyksiä”.

Esimerkkinä kirjoittaja esittää Pietarin ja Moskovan kauppiassäädyn adressin, jonka nämä lähettivät rahasiain ministerille tämän Venäjän porvariston kunnianarvoisimman säädyn kiittollisuuden osoitukseksi siitä, että „hän on perustanut Venäjän finanssiaseman yksityisen liiketoiminnan mahdollisimman laajan kehittämisen pohjalle, mikä on ainoata hedelmällistä toimintaa”. Ja artikkelin kirjoittaja tekee johtopäätöksen: „Plutokraattisia aineksia ja pyrkimyksiä meidän yhteiskunnassamme epäilemättä on ja riittävän paljon”.

Näettekö — jo ammoisina aikoina, jolloin suuren vapautusreformin vaikutukset olivat vielä voimakkaina ja vereksinä mielessä (jonka reformin piti hra Juzhakovin keksinnön mukaan avata rauhalliset ja oikeat tiet „kansan” tuotannon kehitykselle, mutta itse asiassa se tekikin tietä vain plutokratian kehitykselle), eivät teidän edeltäjänne itsekään voineet olla tunnustamatta yksityisyritteliäisyyden plutokraattista, s.o. porvarillista luonnetta Venäjällä.

Miksi Te olette unohtaneet sen? Miksi Te, puhuessanne „kansan” liikevaihdosta ja „maan voimien” kehityksestä „yritteliäisyyden ja aloitteellisuuden” kehityksen ansiosta, ette mainitse tämän kehityksen antagonistisuudesta? tämän yritteliäisyyden ja aloitteellisuuden riistoluonteesta? Monopoleja y.m.s. laitoksia vastaan voidaan ja pitää tietysti esiintyä, koska ne epäilemättä huonontavat työtätekevien asemaa,—mutta ei saa unohtaa sitä, että kaikkien noiden keskiaikaisten kahleiden lisäksi työtätekeviä kahlehtivat vielä paljon voimakkaammat, uusimmat, porvarilliset kahleet. Monopoliin lakkauttaminen on epäilemättä hyödyksi koko „kansalle”, sillä kun porvarillinen talous on tullut maan ekonomiikan pohjaksi, niin nämä keskiaikaisen järjestelmän jätteet vain lisäävät kapitalistiseen kurjuuteen

vieläkin katkerampia — keskiaikaisia kurjuuksia. Epäilemättömästi on, että ne on ehdottomasti hävitettävä — ja mitä pikemmin ja perusteellisemmin, sitä parempi, jotta puhdistamalla porvarillinen yhteiskunta sen perimistä puolittain maaorjuudellisista kahleista voitaisiin vapauttaa siteistä työväenluokan kädet, helpottaa sen taistelua porvaristoa vastaan.

Juuri niin täytyykin sanoa kun asioita nimitetään oikeilla nimillään,— että monopolien ja kaikkien muiden keskiaikaisten rajoitusten lakkauttaminen (ja niitä on Venäjällä legio) on työväenluokalle ehdottoman välttämätöntä jotta se voisi helpommin taistella porvarillista järjestelmää vastaan. Siinä kaikki. Vain porvarit voivat sen takia, että koko „kansan“ edut käyvät yhteen keskiaikaisia maaorjuudellisia laitoksia vastaan, unohtaa porvariston ja proletariaatin välisen syvän ja sovittamattoman antagonismin tämän „kansan“ sisällä.

Muuten, olisi tolkutonta luulla, että tällä voitaisiin nolata „kansan ystäviä“, kun he siitäkin, mitä maaseutu tarvitsee, puhuivat esimerkiksi tällaista:

„Kun joitakin vuosia sitten“, kertoo hra Krivenko, „eräät sanomalehdet tarkastelivat, mitä ammattialoja ja minkä alan intelligenttejä maaseutu tarvitsee, niin luettelosta tuli sangen pitkä ja monipuolinen käsittäen se melkein kaikki elämänalat: lääkäreiden ja naislääkäreiden jälkeen tarvittiin välskäreitä, sitten asianajajia, asianajajain jälkeen opettajia, kirjastojen ja kirjakauppojen järjestäjiä, agronoomeja, metsänhoitajia ja yleensä kaikkia maatalouden ammattihmisiä, mitä erilaisimpien erikoisalojen teknikoita (tämä ala on sangen laaja ja vielä melkein koskematon), luottolaitosten, tavaravarastojen järjestäjiä ja hoitajia j.n.e.“

Pysähtykäämme tarkastelemaan vaikkapa niitä „intelligentejä“ (??), joiden toiminta koskee välittömästi taloudellista alaa, noita metsänhoitajia, agronoomeja, teknikkoja j.n.e. Todellakin, kuinka tarpeellisia nämä ihmiset ovatkaan maaseudulle! Mutta MINKÄLAISELLE maaseudulle? — tietysti maanomistajien maaseudulle, sellaisten vauraiden isäntämiesten maaseudulle, joilla on „säätöjä“ ja jotka voivat maksaa palveluksista kaikille näille ammattilaisille, joita hra Krivenko suvaitsee nimittää „intelligenteiksi“. Tämä maaseutu on todellakin jo kauan kaivannut sekä teknikkoja, luottoa että tavaravarastoja — sitä todistaa

koko taloudellinen kirjallisuus. Mutta on olemassa toinenkin, paljon suurempi maaseutu, jota „kansan ystävien” ei olisi haitaksi muistaa useammin,—häviölle joutuneen, puille paljaille saatetun ja viimeistä ropoa myöten rosvoitun talonpoikaiston maaseutu, jolla talonpoikaistolla ei ole „säästöjä” „intelligenttien” työn maksamiseen eikä edes leipää niin paljon, ettei kuolisi nälkään. Ja tätä maaseutua te tahdotte auttaa *tavaravarastoilla!* Mitä he, nämä yhden hevosen omistavat ja hevoseettomat talonpoikamme, noihin tavaravarastoihin toisivat? Vaatteensako? — hehän panttasivat ne jo v. 1891 maalais- ja kaupunkilaiskulakeille, jotka järjestivät silloin teidän humanis-liberaalisen reseptinne mukaan oikeita „tavaravarastoja” koteihinsa, kapakkoihinsa ja kauppoihinsa. Jällellä ovat vielä ehkä vain työ-„kädet”. Mutta tätä tavaraa varten eivät edes venäläiset virkamiehetkään ole vielä tähän mennessä keksineet „tavaravarastoja”...

Vaikea on kuvitella havainnollisempaa todistusta näiden „demokraattien” äärimmäisestä äitelyydestä kuin on tuo „talonpoikaistossa” tapahtuvien teknillisten edistysaskeleitten ihaileminen ja silmien sulkeminen näkemästä tuon samaisen „talonpoikaiston” joukkomittaista pakkoluovutusta. Esimerkiksi „Russkoje Bogatstvo” 2. numerossa („Hahmotelmia”, XII §) hra Karyshev kertoo liberaalisen kretiinin ihastuksella „uudistusten ja parannuksien” tapauksista talonpoikaistaloudessa — „parannettujen siemenlajien leviämisestä talonpoikaistaloudessa” — amerikkalaisen kauran, Vaasan rukiin, Clydesdalen kauran j.n.e. leviämisestä. „Toisin paikoin talonpojat erottavat siementä varten erityisiä vähäisiä maapalstoja, joihin huolellisen maanmuokkauksen jälkeen käsin istutetaan valikoituja jyviä”. „Useita ja varsin monenlaisia uudistuksia” havaitaan „parannettujen työvälineitten ja koneitten alalla” * — multa-aurat, kevyet aurat, puimakoneet, viskuukoneet, lajittelukoneet. Tode-taan „lannoitusainelajien käyneen monipuolisemmiksi” — fosfaatit, luujauhulannoitteet, kyyhkyslanta y.m. „Kirjeenvaihtajat pitävät välttämättömänä järjestää kyltiin paikallisia zemstvojen varastoja fosfaattien myyntiä varten”,—

* Palautan lukijan muistiin, miten nämä uusiaikaiset työvälineet jakautuvat Novouzenskin kihlakunnassa: talonpoikien (köyhien) 37¹⁰/₁₀₀ lla, 10 tuhannella taloudella 28 tuhannesta, on 7 työvälinettä 5724:stä, s.o. ¹/₈ %! Rikkaat talonpojat, joita on vain ¹/₄ talouksista, ovat monopolisoineet ¹/₄ kaikista työvälineistä itselleen.

ja hra Karyshev, siteeraten hra V. V:n teosta „Edistyksellisiä virtauksia talonpoikaistaloudessa” (johon hra Krivenkokin vetoaa), joutuu kaikkien näiden liikuttavien edistysaskeleitten johdosta suorastaan päätöksen valtaan:

„Rohkaisevan ja samalla murheellisen vaikutuksen tekevät nämä tiedoitukset, joita olemme voineet vain lyhyesti selostaa... Rohkaisevan — siksi, että tämä köyhtynyt, velkaantunut ja suureksi osaksi hevosettomaksi joutunut väki ei istu kädet ristissä, ei vaivu epätoivoon, ei muuta työalaa, vaan pysyy maanviljelykselle uskollisena, ymmärtäen, että maassa, kun sitä oikein hoidetaan, on sen tulevaisuus; sen voima, sen rikkaus. (Niinpä tietenkin! On itsestään ymmärrettävää, että juuri tämä köyhtynyt ja hevosettomaksi joutunut talonpoika ostaakin fosfaatteja, lajittelukoneita, puimakoneita, Clydesdalen kauran siementä! O, sancta simplicitas! * Mutta tähän ei kirjoita mikään tyttökoululainen, vaan professori, poliittisen taloustieteen tohtori! Ei, kuinka haluatte, mutta tätä ei voida selittää pelkällä pyhällä yksinkertaisuudella.) Hän etsii kuumeisesti tuota oikeaa hoitotapaa, etsii uusia muokkauskeinoja ja -menetelmiä, siementä, työvälineitä, lannoitusaineita, kaikkea, mikä auttaisi hedelmöittämään häntä ruokkivaa maaemoa, joka ennemmin tai myöhemmin korvaa hänelle kaiken tämän satakertaisesti **... Murheellisen vaikutuksen nämä julkaisut ja tiedoitukset tekevät siksi (kenties luulette, että „kansan ystävä” edes tässä mainitsee siitä talonpoikaiston joukkoluontoisesta pakkoluovutuksesta, jonka seuralaisena on ja josta aiheutuu maan keskittyminen vauraiden talonpoikien käsiin, maan muuttuminen *pääomaksi*, *parannetun* taloudenhoidon perustaksi,— siitä pakkoluovutuksesta, joka juuri heittääkin markkinoille „vapaita” ja „halpoja” „käsiä”, jotka luovat kotimaisen „yritteliäisyyden” menestyksiä kaikkien näiden puimakoneiden, lajittelu- ja viskuu-

* — Voi, pyhä yksinkertaisuus! *Toim.*

** Siinä te olette aivan oikeassa, arvoisa hra professori, että parannettu talous palkitsee *satakertaisesti* tämän „kansan”, joka ei „vaivu epätoivoon” ja „pysyy uskollisena maaemolle”. Mutta ettekö te huomaa, ol ylevä poliittisen taloustieteen tohtori, että hankkiakseen kalkkia näitä fosfaatteja y.m. „talonpojan” pitää kohota nälkäisten kerjäläisten joukosta siten, että hänellä olisi *vapaita* rahavaroja, mutta rahahan on *yhteiskunnallisen* työn tulos, joka joutuu yksityisten henkilöiden käsiin: — että „palkkion” omistaminen itselleen tästä parannetusta taloudesta on *vieraan* työn omistamista itselleen; — että vain kaikkein viheliäisimmät porvariston kätyrit voivat katsoa tämän runsaan palkkion johjuvan *isännän* henkilökohtaisesta uutteruudesta, joka „ei istu kädet ristissä”, vaan „hedelmöittää ruokkijaansa maaemoa”?

koneiden alalla? — ei sinne päinkään) siksi, että... juuri meitä itseämme on herätettävä. Miten me autamme talonpoikaa tässä hänen pyrkimyksessään kohottaa talouttaan? Meitä varten on olemassa tiede, kirjallisuus, museot, varastot, välityskonttorit. (Ihan totta, herrat, juuri näin onkin asetettu rinnakkain: „tiede” ja „välityskonttorit”... „Kansan ystäviä” ei pidä tutkia silloin, kun he taistelevat sosialidemokraatteja vastaan, sillä sellaista tapausta varten he pukeutuvat univormuun, joka on ommeltu „isien ihanteiden” riekaleista, vaan silloin, kun he ovat arkipuvussansa, kun he pohtivat yksityiskohtaisesti jokapäiväisen elämän kysymyksiä. Ja silloin te voitte tarkastella näitä pikkuporvariston ideologeja heidän kaikissa väreissään ja tuoksuissaan.) Onko talonpoikaa varten olemassa jotain sellaista? On tietysti alkioita, mutta jostain syystä ne kehittyvät vaivalloisesti. Talonpoika tahtoo esimerkkejä,— missä ovat meidän koepeltomme ja mallitaloutemme? Talonpoika etsii painettua sanaa,— missä on meidän helppotajuinen agronoominen kirjallisuutemme?.. Talonpoika etsii lannoitusaineita, työvälineitä, siemeniä,— missä meillä on zemstvojen varastot kaikkea tätä varten, missä tukkuhankinta, helpot osto- ja levitysmahdollisuudet?.. Missä olette te, toimihenkilöt, yksityiset ja zemstvojen toimihenkilöt? Menkää ja toimikaa, aika on jo ammuin koittanut, ja

Kiitoksen sydämellisen
sanoo teille Venäjän kansa!”

N. Karyshev („Russkoje Bogatstvo”, № 2, s. 19).

Siinä ovat nuo pienten „kansan”-porvarien ystävät kaikessa itsetyytyväisyydessään pikkuporvarillisiin edistysriientoihinsa!

Näyttäisi siltä, että ilman maaseutumme ekonomiikan analyysiäkin riittäisi kun tarkkailee tätä uuden taloushistoriamme silmiinpistävää tosiasiaa — noita kaikkien toteamia edistysaskeleita talonpoikaistaloudessa samalla kun on käynnissä „talonpoikaiston” jättiläismäinen pakkoluovutus,— tullakseen vakuuttuneeksi sellaisen käsityksen tulkittomuudesta, jonka mukaan „talonpoikaisto” on jotain sisäisesti solidaarista ja yhdenlaatuinen kokonaisuus, vakuuttuakseen kaikkien noiden edistysaskeleiden porvarillisuudesta! Mutta „kansan ystävät” pysyvät kuuroina kaikelle tälle. Menettyään Venäjän vanhan sosiali-vallan-

kumouksellisen narodnikkilaisuuden hyvät puolet he ovat tarrautuneet lujasti kiinni yhteen sen suurista virheistä — siihen, ettei ymmärretä talonpoikaiston sisäistä luokka-antagonismia.

„70-luvun narodnikilla”, sanoo Gurvitsh sangen sattuvasti, „ei ollut minkäänlaista käsitystä luokka-antagonismista itse talonpoikaiston keskuudessa, hän rajoitti tämän antagonismin yksinomaan suhteisiin „riistäjän” — kulakin eli kansannylkijän — ja hänen uhrinsa, hengeltään kommunistisen talonpojan välillä *. Gleb Uspenski yksin skeptillisyydessään vastaili ivallisella hymyllä yleiseen harhaluuloon. Tuntien erinomaisesti talonpoikaiston ja suurella taiteellisella lahjakkuudella varustettuna, jolla hän tunkeutui aivan ilmiön ytimeen, hän ei voinut olla näkemättä sitä, että individualismi oli tullut taloudellisten suhteitten perustaksi ei ainoastaan koronkiskurin ja velallisen välillä, vaan myös talonpoikain välillä yleensä”. Kts. hänen kirjoitustaan „Samanlaistaminen”, „Russkaja Mysl”, 1882, № 1” (mainittu teos, s. 106).

Mutta joskin tuollaiseen harhakuvitelmaan vaipuminen oli sallittua ja jopa luonnollistakin 60- ja 70-luvuilla, — jolloin oli vielä niin vähän verrattain tarkkoja tietoja maaseudun ekonomikasta, jolloin maaseudun luokkajakaantuminen ei ilmennyt vielä niin selvänä, — niin nythän täytyy tahallaan ummistaa silmänsä voidakseen olla näkemättä tuota jakaantumista. On varsin kuvaavaa, että juuri viime aikoina, jolloin talonpoikaiston köyhtyminen on nähtävästi saavuttanut huippukohtansa, kaikkialla kuullaan puhuttavan edistyksellisistä virtauksista talonpoikaistaloudessa. Hra V. V. (myöskin mitä ilmeisin „kansan ystävä”) on kirjoittanut tästä aiheesta kokonaisen kirjan. Ettekä te voi moittia häntä asiavirheistä. Päinvastoin, tosiasiaa — talonpoikaiston teknillisen, viljelysteknillisen edistyksen tosiasiaa — ei voida asettaa epäilyksen alaiseksi, mutta yhtä epäilemätön tosiasia on myöskin talonpoikaiston joukko- luontoinen pakkoluovutus. Ja niinpä „kansan ystävä” kohdistavatkin kaiken huomionsa siihen, kuinka „talonpoika” etsii kuumeisesti uusia maanmuokkausmenetelmiä, jotka auttaisivat häntä hedelmöittämään ruokkijaansa maa-

* „Kyläyhteisön sisällä on syntynyt antagonistisia yhteiskuntaluokkia” — sanoo Gurvitsh toisessa kohdassa (s. 104). Siteeraan Gurvitshia vain täydennykseksi edellä esitettyihin asietietoihin.

emoa,—eivätkä huomaa mitalin toista puolta, samaisen „talonpojan” kuumeista erottamista maasta. He piilottavat kamelikurjen tavoin päänsä voidakseen olla katsomatta todellisuutta suoraan silmiin, etteivät he joutuisi näkemään olevansa läsnä nimenomaan siinä prosessissa, missä maa, josta talonpoikaisto irroitetaan, muuttuu pääomaksi, olevansa läsnä sisämarkkinain muodostumisprosessissa*. Koettakaapa kumota se tosiasia, että meidän kyläyhteisö-talonpoikaistossamme *ovat käynnissä* nämä kaksi aivan vastakkaista prosessia, koettakaapa *selittää* niitä muuten kuin yhteiskuntamme porvarillisuudesta johtuviksi! — Mitä vielä! Hallelujan veisaaminen ja humanisen hyväntahtoisten korulauseiden lateleminen,— siinä on koko heidän „tieteensä”, koko heidän poliittisen „toimintansa” a ja o.

Ja tämän nykyisen järjestelmän nöyrän liberaalisen parsimisen he nostavat jopa kokonaiseksi filosofiaksi. „Vähäinen elävä teko”, järkeilee hra Krivenko syvämietteisesti, „on paljon parempi kuin suuri toimettomuus”.— Sekä uutta että nerokasta. Ja sitäpaitsi, hän jatkaa, „vähäinen teko ei merkitse lainkaan vähäistä päämäärää”. Esimerkkinä sellaisesta „toiminnan laajentamisesta”, jolloin teko muuttuu vähäisestä „oikeaksi ja hyväksi”,— esitetään erään rouvan toiminta koulujen järjestämiseksi,— edelleen asianajajatoiminta talonpoikaiston keskuudessa, mikä syrjäyttää juonittelijat,— asianajajain aikeet matkustaa piirikunta-oikeuksien kiertävien istuntojen mukana maaseudulle puolustamaan syytettyjä,— ja vihdoin meille jo ennestään tunnettu kotiteollisuusvarastojen järjestäminen: toiminnan laajentamisen (suuren päämäärän mittoihin asti) tulee tässä tapahtua järjestämällä varastoja „vilkasliikkeisimpiin paikkoihin zemstvojen yhdistetyillä voimilla”.

Kaikki nämä ovat tietysti sangen yleviä, humanisia ja liberaalisia tekoja — „liberaalisia” siksi, että ne puhdistavat porvarillista talousjärjestelmää kaikista sitä kahlehtivista keskiaikaisista esteistä ja helpottavat siten työläisten taistelua itse tätä järjestelmää vastaan, jota tuollaiset toimenpiteet eivät tietenkään lainkaan koske, vaan päinvastoin ne lujittavat sitä — ja kaikkea tätä me olemme jo aikoja sitten

* „Uusien maanmuokkausmenetelmien” etsintä käykin „kuumeiseksi” juuri siksi, että vauraan talonpojan täytyy hoitaa suurempaa taloutta, jossa ei enää tulla toimeen vanhoilla menetelmillä,— juuri siksi, että kilpailu pakottaa etsimään uusia menetelmiä, koska maanviljelys saa yhä enemmän tavaraluonteen, porvarillisen luonteen.

lukeneet kaikista Venäjän liberaalisista julkaisuista. Tätä vastaan ei olisi kannattanut esiintyäkään elleivät „Ruskoje Bogatstvon” herrat olisi siihen pakoittaneet, herrat, jotka ovat ryhtyneet esittämään noita „nöyriä liberalismiin alkeita” sosialidemokraatteja VASTAAN ja esimerkkinä heille, moittien heitä samalla „isien ihanteista” luopumisesta. Ja silloin emme voi olla sanomatta, että on vähintään huvittavaa, kun esiinnyttäen sosialidemokraatteja vastaan ehdottamalla ja korostamalla sellaista maltillista ja sääntillistä liberaalista (s.o. porvaristoa palvelevaa) toimintaa. Ja isien ja heidän ihanteidensa johdosta taas on huomautettava, että niin virheellisiä, niin utopistisia kuin venäläisten narodnikkien vanhat teoriat olivatkin, niin joka tapauksessa he suhtautuivat EHDOTTOMAN kielteisesti moisiin „nöyriin liberalismiin alkeisiin”. Lainaan tämän viimeksimainitun sanontatavan hra N. K. Mihailovskin kirjoituksesta „K. Marxin kirjan venäjänkielisen painoksen johdosta” („Otetshestvennyje Zapiski”, 1872, № 4), joka on kirjoitettu sangen elävästi, reippaasti ja virkeästi (verrattuna hänen nykyisiin sepustuksiinsa) ja jossa esiinnyttäen jyrkästi sellaista vaatimusta vastaan, ettei nuoria liberaalejamme saisi loukata.

Mutta siitä on pitkä aika, niin pitkä, että „kansan ystävä” ovat ehtineet kaiken tuon unohtaa perinpohjin ja ovat taktiikallaan havainnollisesti osoittaneet, että jos ei harjoiteta poliittisten laitosten materialistista arvostelua, jos ei ymmärretä nykyajan valtion luokkaluonnetta,—niin poliittisesta radikalismista poliittiseen opportunistiin on vain yksi askel.

Tässä eräitä näytteitä tuosta opportunistista:

„Valtion omaisuuden ministeriön muuttamisella maanviljelysministeriöksi”, julistaa hra Juzhakov, „voi olla syvälinen vaikutus taloudellisen kehityksemme kulkuun, mutta se voi myöskin osoittautua vain vähäiseksi virkamiesten sijoittelumuutokseksi” („Ruskoje Bogatstvo” № 10).

Kaikki riippuu siis siitä, keitä „kutsutaan”—kansan ystäviäkö vaiko tilanherrain ja kapitalistien etujen ajajia. Itse etuihin voidaan olla kajoamattakin.

„Taloudellisesti heikoimman turvaaminen taloudellisesti voimakasta vastaan on valtion sekaantumisen ensimmäinen luonnollinen tehtävä”, jatkaa samainen hra Juzhakov samassa kirjoituksessa, ja häntä säestää samoin lause-

parsin kotimaisen elämän kronikoitsija „Russkoje Bogatstvon” 2. numerossa. Ja ettei jäisi mitään epäilystä siitä, että hän ymmärtää tuon filantrooppisen järjettömyyden* samalla tavalla kuin hänen arvoisat kumppaninsakin, länsieurooppalaiset liberaaliset ja radikaaliset pikkuporvariston ideologit, hän lisää heti edelläsanotun jälkeen:

„Gladstonen maalais⁵⁷, Bismarckin työväen vakuutus⁵⁸, tehdastarkastus, talonpoikaispankkimme perustamisajatus, siirtoasutuksen järjestäminen, toimenpiteet kulakistoa vastaan, kaikki ne ovat yrityksiä soveltaa juuri tätä valtion sekaantumisperiaatetta tarkoituksella puolustaa taloudellisesti heikompaa”.

Tämä on jo sen takia hyvä, että se on avomielistä. Kirjoittaja sanoo tässä suoraaan, että hän tahtoo aivan samoin kuin herrat Gladstonet ja Bismarckit olla nykyisten yhteiskunnallisten suhteitten kannalla — tahtoo samoin paikata ja parsia nykyistä yhteiskuntaa (porvarillista yhteiskuntaa — jota seikkaa hän ei ymmärrä, kuten sitä eivät ymmärrä Gladstonien ja Bismarckien länsieurooppalaiset kannattajatkaan) eikä taistella sitä vastaan. Täydessä sopuoinnussa tämän heidän teoreettisen peruskäsityksensä kanssa on sekin seikka, että he pitävät reformin välineenä elintä, joka on kasvanut tämän nykyisen yhteiskunnan pohjalla ja suojelee siinä herruutta pitävien luokkien etuja, — s.o. valtiota. He pitävät sitä suorastaan kaikkivoipana ja kaikkien luokkien yläpuolella olevana odottaen siltä ei ainoastaan työtätekevien „tukemista”, vaan myöskin oikean ja kunnollisen järjestyksen luomista (kuten hra Krivenkolta kuulimme). Ymmärrettävää muuten on, että heiltä, jotka ovat mitä puhainta pikkuporvariston ideologeja, ei voida odottaakaan mitään muuta. Sehän on eräs pikkuporvariston luonteenomaisia ja peruspiirteitä, mikä muun muassa tekeekin sen taantumukselliseksi luokaksi, — että pientuottaja, jonka itse tuotannon ehdot ovat erottaneet ja eristäneet ja joka on sidottu määrättyyn paikkaan ja määrättyyn riistäjään, ei kykene ymmärtämään sen riiston ja sen sorron luokkaluonetta, joista hän kärsii toisinaan yhtä paljon kuin proletaarikin, ei kykene ymmärtämään sitä, että porvarillisessa

* Järjettömyyden siksi, että „taloudellisesti voimakkaan” voima onkin muun muassa juuri siinä, että hänen käsissään on poliittinen valta. Ilman sitä se ei voisi pitää taloudellista herruuttaan.

yhteiskunnassa ei valtiokaan voi olla olematta luokka-
valtio*.

Mutta miksi sitten, kunnioitettavimmat herrat „kansan ystävä”, meidän hallituksemme on tähän asti — ja erikoisen tarmokkaasti tuon vapautusreformin ajoista saakka — „kannattanut, suojellut ja luonut” vain porvaristoa ja kapitalismia? Miksi tämän absoluuttisen, muka luokkien yläpuolella olevan hallituksen moinen paha toiminta on sattunut yhteen juuri sen historiallisen ajanjakson kanssa, jolloin maan sisäiselle elämälle on luonteenomaista tavaratilouden, kaupan ja teollisuuden kehitys? Minkä vuoksi te arvelette, että nämä viimeksimainitut muutokset sisäisessä elämässä ovat seuraamuksia, mutta hallituksen politiikka edelläkäypää, vaikka edelliset muutokset tapahtuivat niin syvällä, ettei hallitus niitä edes huomannut ja asetti niille äärettömästi kaikenlaisia esteitä, vaikka sama „absoluuttinen” hallitus, sisäisen elämän toisenlaisissa oloissa, „kannatti”, „suojele” ja „loi” toista luokkaa?

Näillä tällaisilla kysymyksillä eivät „kansan ystävä” koskaan aivojaan askarruta! Sehän on kaikki materialismia ja dialektiikkaa, „hegeliläisyyttä”, „mystiikkaa ja metafysiikkaa”. He luulevat yksinkertaisesti, että jos tältä hallitukselta pyytää hyvin ja kiltisti, niin se voi järjestää kaiken hyvin päin. Ja kilttiydestä „Ruskoje Bogatstvolle” täytyy antaa tunnustus: todellakin, jopa Venäjän liberaalisessa lehdistössäkkin se erottuu sillä, ettei se osaa esiintyä edes vähääkään itsenäisesti. Päätelkää itse:

„Suolaveron lakkauttamista, henkiveron lakkauttamista ja lunastusmaksujen pienentämistä” hra Juzhakov sanoo „vakavaksi helpotukseksi kansantaloudelle”. Niinpä tietysti! — Mutta eikö suolaveron lakkauttamisen mukana säädetty tukuttain uusia välillisiä veroja ja korotettu entisiä? eikö henkiveron lakkauttamista seurannut entisiltä valtioneuvostojilta perittävien maksujen korotus siinä muo-

* Siksi „kansan ystävätkin” ovat pahimpia taantumuksellisia, kun he sanovat, että valtion luonnollinen tehtävä on — suojella taloudellisesti heikkoa (niin asian pitäisi olla heidän typerän mummomoraalinsa mukaan) vaikka koko Venäjän historia ja sisäpolitiikka todistavat, että valtiomme tehtävänä on — suojella ainoastaan maaorjuustilanherroja ja suurporvaristoa sekä tukahduttaa mitä petomaisimmalla tavalla „taloudellisesti heikkojen” kaikki yritykset puolustaa itseään. Ja tämä on tietysti sen luonnollinen tehtävä, koska yksinvaltiut ja byrokraatia ovat kauttaaltaan maaorjuudellis-porvarillisen hengen läpituokemat ja koska taloudellisella alalla porvaristo hallitsee ja vallitsee rajattomasti pitäen työläistä „vettä tyynempänä, ruohoa matalampana”.

dossa, että heidät pantiin lunastamaan itsensä vapaiksi? eikö nytkin vielä, paljonpuhutun lunastusmaksujen alentamisen jälkeen (jolla valtio ei antanut talonpojille takaisin edes sitä voittoa, jonka se oli saanut lunastusoperatiolla) — ole jäänyt epäsuhte maksujen ja maan tuottoisuuden välillä, s.o. suoranainen maaorjuudellisten verotusten jäte? — Ei mitään! Tässähän on tärkeätä vain „ensimmäinen askel”, „periaate” ja sitten... sittenhän voidaan taas pyytää vielä lisää!

Kaikki nämä ovat kuitenkin vasta kukkasia. Mutta tässä on jo marjoja:

„80-luvun vuodet helpottivat kansan taakkaa (noilla juuri mainituilla keinoilla) ja pelastivat siten kansan lopulliselta taloudelliseen häviöön joutumiselta”.

Siinäkin on lakeijamaisessa hävyttömyydessään klassillinen lause, jonka voi rinnastaa ehkä vain edelläesitettyyn hra Mihailovskin väitteeseen, että meidän on vielä luotava proletariaatti. Tämän yhteydessä ei voida olla palauttamatta mieleen Shtshedinin erittäin osuvaa kuvausta venäläisen liberaalin kehityshistoriasta⁵⁹. Tämä liberaali aloittaa siitä, että pyytää päällystöltä uudistuksia „mikäli mahdollista”; jatkaa sitten mankumalla „no edes jotakin” ja päättyy ikuiseen ja järkkymättömään kantaan: „halpamaisuuteen mukautuen”. Niin, kuinkapa todellakin „kansan ystävistä” voitaisiin olla sanomatta, että he ovat asettuneet tälle ikuiselle ja järkkymättömälle kannalle, kun he kansan miljoonajoukkojen nälänhädän ollessa vielä tuoreessa muistissa, mihin nälkään hallitus ensin suhtautui kauppiasmaisen itarasti ja sitten kauppiasmaisen arasti, sanovat painetussa sanassa, että hallitus pelasti kansan lopulliselta taloudelliseen häviöön joutumiselta! Menee vielä joku vuosi, joiden kuluessa talonpoikaiston pakkoluovutus käy vieläkin nopeammin, hallitus täydentää maanviljelysministeriön perustamista lakkauttamalla muutamia välittömiä veroja ja säätämällä useita uusia välillisiä veroja; sitten joutuu 40 miljoonaa henkilöä kansasta kärsimään nälkää,— ja nämä herrat tulevat kirjoittamaan aivan samaan tapaan: näettekös nyt, nälkää näkee 40 eikä 50 miljoonaa; näin on siksi, että hallitus on helpottanut kansan taakkaa ja pelastanut kansan lopulliselta taloudelliseen häviöön joutumiselta, näin on siksi, että hallitus kuunteli „kansan ystävien” neuvoja ja perusti maanviljelysministeriön!

Toinen esimerkki:

Puhuessaan siitä, että Venäjä on „onneksi” (sic!) takapajuinen maa, „jossa on säilynyt aineksia sen taloudellisen järjestelmän perustamiseksi solidaarisuusperiaatteen pohjalte”*, — kotimaisen elämän kronikoitsija sanoo „Russkoje Bogatstvo” 2. numerossa, että sentähden Venäjä voi esiintyä „kansainvälisissä suhteissa taloudellisen solidaarisuuden toteuttajana”, ja että tätä mahdollisuutta Venäjälle lisää vielä sen kiistämätön „poliittinen mahti”!!

Tämä Euroopan santarmi, kaiken taantumuksen ainainen ja varmin tuki, joka on saattanut Venäjän kansan sellaiseen häpeään, että itsekin poljettuna kotonansa, se on ollut aseena kansojen polkemiseksi Lännessä,— ja tämä santarmi määrätään taloudellisen solidaarisuuden toteuttajaksi!

Se menee jo yli kaiken! Herrat „kansan ystävä” vievät voiton kaikista liberaaleista. He eivät vain pyydä hallitukselta, eivät ainoastaan ylistä sitä, he suorastaan rukoilevat tältä hallitukselta, rukoilevat maahan saakka kumartaen, rukoilevat niin hartaasti, että sivullistakin aivan kauhistuttaa kun kuulet, kuinka heidän alamaisimman uskolliset otsansa kolisevat.

Muistatteko saksalaista määritelmää filisteristä?

Was ist der Philister?
Ein hohler Darm,
Voll Furcht und Hoffnung,
Dass Gott erbarm **.

Meidän oloihimme tämä määritelmä ei ihan tarkalleen sovi. Jumala... jumalahan on meillä kokonaan toisella sijalla. Sitä vastoin päällystö — se on eri juttu. Mutta jos me tähän määritelmään panemme „jumala” sanan tilalle sanan „päällystö”, niin saamme mitä täsmällisimmän kuvan Venäjän humanis-liberaalisten „kansan ystävien” aatteellisesta asevarastosta, siveellisestä tasosta ja kansalaismiehuullisuudesta.

Tällaiseen mitä typerimpään käsitykseen hallituksesta „kansan ystävä” yhdistävät samanlaisen suhtautumisen

* Kenen välillä? tilanherran ja talonpojanko? vauraan talonpojan ja ryysyläisenkö? tehtailijan ja työläisenkö välillä? Tämän klassillisen „solidaarisuusperiaatteen” ymmärtämiseksi on muistettava, että solidaarisuus liikkeenharjoittajan ja työntekijän välillä saavutetaan „alentamalla työpalkkaa”.

** — Mikä on filisteri? Tyhjä suoli, joka on täynnänsä kauhua ja luottamusta jumalan armellaisuuteen (Goethe). *Toim.*

niin sanottuun „intelligenssiin”. Hra Krivenko kirjoittaa: „Kirjallisuuden”... tulee „arvioida ilmiötä niiden yhteiskunnallisen sisällön perusteella ja rohkaista jokaista aktiivista pyrkimystä hyvään. Se on jankuttanut ja jankuttaa yhä opettajien, lääkärien, teknikkojen vähydestä, siitä, että kansa sairastaa ja köyhtyy (teknikkoja on vähän!), ei osaa lukea j.n.e., ja kun ilmestyy henkilöitä, jotka ovat kyllästyneet istumaan vihreiden pöytien takana, osallistumaan näytelmäseurojen iltamiin ja syömään aatellisjohtajain kunniaksi tarjottuja kalakukkoja, ilmestyy henkilöitä, jotka käyvät työhön harvinaisella uhrautuvaisuudella (ajatelkaahan: ovat luopuneet vihreistä pöydistä, näytelmistä ja piirakoista!), niin lukuisista esteistä huolimatta kirjallisuuden on tervehdittävä heitä”.

Kaksi sivua myöhemmin hän kokemuksesta viisastuneen vanhan palvelijan asiallisella vakavuudella toruu ihmisiä, jotka „horjuivat ratkaistessaan kysymystä, mennäkö uuden asetuksen perusteella zemstvopäälliköiksi, kaupungin esimiehiksi ja zemstvohallintojen puheenjohtajiksi ja jäseniksi vai eikö mennä. Yhteiskunnassa, jossa kansalaistarpeiden ja -velvollisuuksien tietoisuus on kehittynyttä” (kuulkaahan, herrat: tämä vetää jo todella vertoja Baranovien ja Kositshien tapaisten kuuluisien venäläisten pompadourien puheille!), „eivät moiset epäilyt eikä sellainen suhtautuminen asiaan olisi ajateltavissa, sillä jokaisen uudistuksen, jos siinä vain on elinvoimaisia puolia, se assimiloisi omalla tavallaan, s.o. käyttäisi ja kehittäisi sen niitä puolia, jotka ovat tarkoituksenmukaisia, mutta tarpeettomat puolet jättäisi kuolleeksi kirjaimeksi; ja ellei uudistuksessa olisi mitään elinvoimaista, niin se jäisi kokonaan vieraaksi ainekseksi”.

Piru ties, mitä tämä oikein on! Jotain halpahintaista opportunismia ja esiintyy noin itseensä ihastuneena! Kirjallisuuden tehtävänä on koota salonkijuoruja pahoista marxilaisista, kumarrella hallitukselle kiittäen sitä kansan pelastamisesta lopulliselta taloudelliseen häviöön joutumiselta, tervehtiä henkilöitä, jotka ovat kyllästyneet istumaan vihreiden pöytien takana, opettaa „yleisöä”, ettei pidä vieroksua sellaisiakaan virkoja kuin zemstvopäällikön virkaa...? Mitä minä oikein luen? „Nedeljaako”⁶⁰ vaiko „Novoje Vremjaa”? — Ei, tähän on „Ruskoje Bogatstvo”, Venäjän etummaisten demokraattien julkaisu...

Ja tuollaiset herrat jaarittelevat „isien ihanteista”, vaativat tunnustamaan, että he, juuri he säilyttävät niiden aikojen perinteitä, jolloin Ranskasta tulvi koko Eurooppaan sosialismin aatteita — ja jolloin näiden aatteiden omaksuminen antoi Venäjällä Herzenin ja Tshernyshevskin teoriat ja opin. Se on jo vallan säädytöntä, joka olisi syvästi suututtavaa ja loukkaavaa, ellei „Russkoje Bogatstvo” olisi niin peräti huvittava, elleivät moiset väitteet tuollaisen julkaisun palstoilla herättäisi vain homeerista naurua. Niin, te tahtaatte nämä ihanteet! Todellakin, mitä olivat nuo ihanteet ensimmäisillä venäläisillä sosialisteilla, sen aikakauden sosialisteilla, jonka Kautsky on niin sattuvasti luonnehtinut sanoilla:

— „jolloin jokainen sosialisti oli runoilija ja jokainen runoilija oli sosialisti”.

— *Usko Venäjän elämän erikoiseen järjestykseen, kyläyhteisöjärjestelmään; tästä johtuva usko talonpoikaisen sosialistisen vallankumouksen mahdollisuuteen* — juuri se elähdytti heitä, nosti kymmeniä ja satoja ihmisiä sankarilliseen taisteluun hallitusta vastaan. Ettekä te voi moittia sosialidemokraatteja siitä, etteivät he osaisi antaa arvoa näiden aikansa parhaiden ihmisten suurille historiallisille ansioille, etteivät he osaisi syvästi kunnioittaa heidän muistoaan. Mutta minä kysyn teiltä: missä on nyt tuo usko? — Sitä ei ole, se on kadonnut niin tyyten, että kun hra V. V. viime vuonna yritti ryhtyä puhumaan, että kyläyhteisö kasvattaa kansaa solidaariseen toimintaan, että se on altruististen tunteitten ahjo j.n.e., niin yksinpä hra Mihailovskiakin alkoi nolottaa ja hän ryhtyi häpeillen nuhtelemaan hra V. V:tä, „ettei sellaista *tutkimusta* ole olemassa, joka todistaisi kyläyhteisömme yhteyden altruismiin”. Eikä sellaista tutkimusta todellakaan ole. Mutta kuitenkin — oli aika, jolloin ihmiset ilman mitään tutkimuksiakin uskoivat ja uskoivat rajattomasti.

· Kuinka? miksi? millä perusteilla?..

— „jokainen sosialisti oli runoilija ja jokainen runoilija oli sosialisti”.

Ja sitten, lisää samainen hra Mihailovski, kaikki tunnolliset tutkijat ovat yksimielisiä siitä, että maaseutu jakaantuu työntäen esiin toisaalta joukottain proletariaattia, toisaalta kourallisen „kulakkeja”, jotka pitävät anturansa alla muuta väestöä. Ja hän on taaskin oikeassa: maaseutu jakaantuu

todellakin kahtia. Enemmänkin, maaseutu on jo kauan sitten jakaantunut kokonaan. Yhdessä sen kanssa on jakaantunut myöskin Venäjän vanha talonpoikaissosialismi, luovuttaen paikkansa toisaalta työläissosialismille; toisaalta rappeutuen äiteläksi pikkuporvarilliseksi radikalismiksi. Muuksi kuin rappeutumiseksi ei tätä muuttumista voida nimittää. Talonpoikaiselämän erikoista järjestystä ja meidän kehityksemme täysin omaperäisiä teitä koskevasta opista on kasvanut jonkinlainen vetelä eklektisismi, joka ei voi enää kieltää sitä, että tavaratalous on tullut taloudellisen kehityksen perustaksi, että se on kasvanut kapitalismiksi, ja joka ei vaan halua nähdä kaikkien tuotantosuhteitten porvarillista luonnetta, ei halua nähdä luokkataistelun välttämättömyyttä tämän järjestelmän vallitessa. Poliittisesta ohjelmasta, joka oli tarkoitettu *nostamaan talonpoikaisto* sosialistiseen vallankumoukseen *nykyisen yhteiskunnan perustuksia vastaan*,* on kasvanut ohjelma, jonka tarkoituksena on parsia ja „parannella” talonpoikaiston asemaa säilyttämällä *nykyisen yhteiskunnan perusteet*.

Oikeastaan kaikki edelläsanottu voisi antaa jo käsityksen siitä, millaista „arvostelua” noilta „Ruskoje Bogatstvon” herroilta voidaan odottaa, kun he ryhtyvät „nujertamaan” sosialidemokraatteja. Siinä ei ole yritystäkään esittää suoraan ja tunnollisesti sosialidemokraattien käsitystä Venäjän oloista (sensuurin kannalta se olisi täysin mahdollista, jos nojauduttaisiin erityisesti taloudelliseen puoleen ja käytettäisiin sellaisia yleisiä, osittain vertauskuvallisia sanontoja, joita käyttäen he ovat koko „polemiikkinsa” käyneetkin) ja väittää sitä vastaan asian olemuksen kannalta, väittää siitä tehtävien käytännöllisten johtopäätösten oikeellisuutta vastaan. Sen sijaan he katsovat paremmaksi kuitata asian kerrassaan sisällyksettömillä fraaseilla abstraktisista kaavoista ja niihin uskomisesta, vakaumuksesta, että jokaisen maan on kuljettava vissin vaiheen kautta... y.m.s. pötyä, johon olemme jo tutustuneet riittävästi hra Mihailovskilla. Tällöin ilmenee suoranaisia vääristelyjä. Hra Krivenko, esimerkiksi, väittää, että Marx „tunnusti meillä olevan mahdollisuuden sitä halutessamme

* Siihen oleellisesti sisältyivät kaikki meidän vanhat vallankumoukselliset ohjelmamme,—alkaen vaikkapa bakuninlaisista ja buntareista, jatkuen sitten narodnikkeihin ja päättyen narodnaja-voljalaisiin, joilla nimikään oli melko tärkeällä sijalla se vakaumus, että talonpoikaisto lähettää tulevaan Zemski soboriin valtavan enemmistön sosialisteja.

(?! Siis *Marxin* mukaan yhteiskunnallis-taloudellisten suhteitten kehitys riippuu ihmisten tahdosta ja tietoisuudesta?? Mitä tuo oikein on — ääretöntä typeryyttä vaiko verratonta julkeutta?!)) ja sen mukaisesti toimimalla välttää kapitalismin nurinkuruisuudet ja kulkea toista, tarkoituksenmukaisempaa tietä (sic!!!)”.

Ritarimme sai mahdollisuuden puhua moista pötyä vain tekemällä suoranaisen väärennyksen. Siteeraten tunnetusta „K. Marxin kirjeestä” („Juriditsheski Vestnik”, 1888, № 10) sen kohdan, jossa Marx puhuu syvästä kunnioituksestaan Tshernyshevskiä kohtaan, joka piti Venäjää varten mahdollisena, „ettei sen tarvitse kokea kapitalistisen järjestelmän kärsimyksiä”, hra Krivenko panee loppu-lainausmerkin, s.o. katkaisee Marxin sanojen tarkan esityksen (joka päättyy sanoihin: „hän (Tshernyshevski) puhuu viimeksimainitun ratkaisun mielessä”) ja lisää: „Ja minä, sanoo Marx, olen samaa mieltä hänen kanssaan” (kursivointi hra Krivenkon) (№ 12, s. 186).

Mutta todellisuudessa Marxin kirjeessä sanotaan näin: „Ja minun kunnioitettavalla arvostelijallani oli vähintään yhtä paljon perustetta tehdä kunnioituksestani tätä „suurta venäläistä tiedemiestä ja kriitikkoa” kohtaan se johtopäätös, että minä yhdyn hänen mielipiteisiinsä tässä kysymyksessä, kuin päinvastoin, tehdä minun polemiikkihyökkäyksestäni venäläistä „kaunokirjailijaa” ja panslavistia⁶¹ vastaan se johtopäätös, että minä hylkään ne” („Juriditsheski Vestnik”, 1888, № 10, s. 271).

Marx siis sanoo, että hra Mihailovskilla ei ollut oikeutta pitää häntä Venäjän erikoisen kehitystien aatteen vastustajana, koska hän suhtautuu kunnioituksella niihinkin, jotka kannattavat tätä aatetta,— mutta hra Krivenko vääristellen tulkitsee tämän niin, että Marx muka „tunnusti” tämän erikoisen kehityksen. Suoranaista vääristelyä. Siteerattu Marxin lausunto osoittaa aivan selvästi, että hän vältti vastaamasta oleellisesti: „hra Mihailovski olisi voinut ottaa perustaksi jomman kumman kahdesta vastakkaisesta huomautuksesta, s.o. hänellä ei ollut perustetta rakentaa kummankaan huomautuksen pohjalle johtopäätöksiään siitä, mikä on minun käsityskantani Venäjän asioista yleensä”. Ja etteivät nämä huomautukset antaisi aihetta vääriin tulkintoihin, Marx antoi samassa „kirjeessä” suoran vastauksen kysymykseen, miten hänen teoriansa voitaisiin

soveltaa Venäjään. Tämä vastaus osoittaa erikoisen havainnollisesti, että Marx ei ryhdy vastaamaan oleellisesti, ei ryhdy käsittelemään venäläistä tietoaineistoa, joka yksin vain voikin ratkaista kysymyksen: „Jos Venäjä”, vastasi hän, „pyrkii Länsi-Euroopan kansakuntien malliin muuttumaan kapitalistiseksi kansakunnaksi,— ja tässä suhteessa se on viime vuosien aikana tehnyt itselleen paljon vahinkoa,— niin se ei saavuta sitä, ellei se ensin muuta suurta osaa talonpojistansa proletaareiksi”.

Tämä on nähtävästi jo aivan selvää: kysymys oli juuri siitä, pyrkiikö Venäjä kapitalistiseksi kansakunnaksi, onko sen talonpoikaiston taloudellinen hävittäminen — kapitalistisen järjestelmän ja kapitalistisen proletariaatin luomisprosessi; ja Marx sanoo, että „jos” se pyrkii siihen, niin sitä varten täytyy välttämättä suuri osa talonpojista muuttaa proletaareiksi. Toisin sanoen, Marxin teoria on määrättyjen maiden talousjärjestelmän kehityksen tutkimista ja selittämistä, ja sen „soveltaminen” Venäjän oloihin voi olla vain siinä, että **KÄYTTÄEN MATERIALISTISEN** metodin ja **TEOREETTISEN** poliittisen taloustieteen kehittäjiä menetelmiä **TUTKITAAN** venäläisiä tuotantosuhteita ja niiden kehitystä*.

Uuden metodologisen ja taloustieteellisen teorian luominen merkitsi yhteiskuntatieteen sellaista valtavaa edistystä, sosialismin sellaista jättiläisaskelta eteenpäin, että venäläisille sosialisteille tuli teoreettiseksi pääkysymykseksi melkein heti „Pääoman” ilmestymisen jälkeen kysymys „kapitalismin kohtaloista Venäjällä”; tämän kysymyksen ympärille keskittyivät kiivaimmat väittelyt, siitä riippuvina ratkaistiin tärkeimmät ohjelma-asettamukset. Ja merkillepantavaa on, että kun (noin 10 vuotta sitten) ilmestyi erityinen sosialistiryhmä, joka ratkaisi kysymyksen Venäjän kapitalistisesta kehityksestä myönteisesti ja perusti tämän ratkaisunsa aineistoon Venäjän taloudellisista tosioista,— niin se ei kohdannut suoranaista ja varmaa arvostelua asian oleelliselta kannalta, arvostelua, joka hyväksyen samat yleiset metodologiset ja teoreettiset perusajatukset olisi toisella tavalla selittänyt vastaavan aineiston.

* Toistan, että tämän johtopäätöksen on täytynyt olla selvän jokaiselle, joka on lukenut „Kommunistisen Manifestin”, „Filosofian kurjuuden” ja „Pääoman”, ja vain hra Mihailovskia varten tarvittiin erityistä selitystä.

„Kansan ystävät”, jotka ovat ryhtyneet suoranaiseen sotaretkeen marxilaisia vastaan, eivät myöskään argumentoi käsittelemällä tosiasia-aineistoa. He kuittaavat asian fraaseilla, kuten ensimmäisestä kirjoituksesta näimme. Tällöin ei hra Mihailovski jätä käyttämättä tilaisuutta osoittaakseen terävä-älyisyytään sen johdosta, ettei marxilaisten keskuudessa ole yksimielisyyttä, etteivät he ole päässeet sopimukseen keskenään. Ja „meidän tunnettu” N. K. Mihailovskimme naureskelee perin iloisena oman sukkeluutensa johdosta puhuessaan „oikeista” ja „ei-oikeista” marxilaisista. Se on totta, että marxilaisten keskuudessa ei ole täyttä yksimielisyyttä. Mutta ensinnäkin, hra Mihailovski esittää tämän tosiasian väärin, ja toiseksi, se ei todista Venäjän sosialidemokratian heikkoutta, vaan nimenomaan sen voimaa ja elinkykyisyyttä. Asia on niin, että viime ajoille on luonteenomaista erityisesti se, että sosialistit tulevat sosialidemokraattisiin katsomuksiin eri teitä, ja siksi he — ollen ehdottomasti yhtä mieltä siitä tärkeimmästä perusajatuksista, että Venäjä on porvarillinen yhteiskunta, joka on kasvanut maaorjuusjärjestelmästä, että sen poliittisena muotona on luokkavaltio ja että ainoa tie työtätekevään riiston hävittämiseen on proletariaatin luokkataistelu,— he ovat monissa osakysymyksissä eri mieltä, samoin todistelutavoissa sekä Venäjän elämän eri ilmiöitten yksityiskohtaisissa selityksissä. Siksi voin etukäteen ilahduttaa hra Mihailovskia sellaisella ilmoituksella, että esimerkiksi niissäkin kysymyksissä, joita näissä pikaisissa huomautuksissa on kosketeltu — talonpoikaisreformista, talonpoikaisen maanviljelyksen ja kotiteollisuuden ekonomiikasta, vuokrasta j.n.e.— on tässä esitetyn, kaikille sosialidemokraateille yhteisen perusajatuksen puitteissa olemassa erilaisia mielipiteitä. Niiden henkilöitten yksimielisyys, jotka rauhoittuvat sellaisten „ylevien totuuksien” yksimieliseen tunnustamiseen, että talonpoikaisreformi *olisi voinut* avata Venäjälle oikean kehityksen rauhalliset tiet,— että valtio *voisi* kutsua virkoihin „kansan ystäviä” *eikä* kapitalismin etujen edustajia,— että kyläyhteisö *voisi* yhteiskunnallistaa maanviljelyksen yhdessä jalostusteollisuuden kanssa, jonka kotiteollisuuden harjoittaja *voisi* kohottaa suurtuotannoksi,— että *kansan* maanvuokraus tukisi *kansan* taloutta,— tämä sydämellinen ja liikuttava yksimielisyys muuttui erimielisyydeksi sellaisten

henkilöitten välillä, jotka etsivät selitystä Venäjän *todelliseen, olevalle* taloudelliselle organisatiolle määrättyjen tuotantosuhteitten järjestelmänä, selitystä sen *todelliselle* taloudelliselle kehitykselle, sen poliittiselle ja kaikille muille päällysrakennuksille.

Ja kun tällainen työ, johtaen eri näkökannoilta sen yleisen perusajatuksen tunnustamiseen, joka ehdottomasti määrää myöskin solidaarisen poliittisen toiminnan ja siksi oikeuttaa ja velvoittaa kaikkia niitä, jotka ovat sen hyväksyneet, pitämään itseään „**SOSIALIDEMOKRAATTEINA**” ja niin nimittämään itseään,— jättää vielä laajan alan erimielisyyksille monissa osakysymyksissä, jotka voidaan ratkaista eri tavoin, niin se todistaa tietysti vain Venäjän sosialidemokratian voimaa ja elinkykyisyyttä*.

Ja lisäksi tämän työn edellytykset ovat niin huonoja, että mitään huonompaa on enää vaikea kuvitella; ei ole eikä voi olla sellaista elintä, joka yhdistäisi eri työt; henkilökohtainen kanssakäyminen meidän nykyisissä poliisioloissamme on äärimmäisen vaikeata. Ymmärrettävää on, että sosialidemokraatit eivät voi kunnollisesti sopia ja päästä yksimielisyyteen yksityiskohdista, että he puhuvat ristiin...

Kuinka naurettavaa se tosiaankin on, eikä totta?

Hra Krivenkon „polemiikissa” sosialidemokraatteja vastaan saattaa synnyttää kummastelua se seikka, että hän puhuu joistakin „uusmarxilaisista”. Joku lukija voi luulla, että sosialidemokraattien keskuudessa on tapahtunut jonkinlainen jakaantuminen, että vanhoista sosialidemokraateista ovat eronneet „uusmarxilaiset”.— Ei sinne päinkään. Ei kukaan ole missään eikä koskaan esiintynyt julkisesti marxilaisuuden nimessä arvostellen venäläisten sosialidemokraattien teoriaa ja ohjelmaa, puolustaen jotain muunlaista marxilaisuutta. Asia on niin, että herrat Krivenko ja Mihailovski ovat kuunnelleet hartaasti kaikenlaisia salonkijuoruja marxilaisista, katselleet hartaasti erilaisia

* Siitä yksinkertaisesta syystä, että tähän asti ei näitä kysymyksiä *ole ratkaistu mitenkään*. Eihän tosiaankaan vuokratkysymyksen ratkaisuksi voida sanoa välttettä, että „kansan maanvuokraus tukee kansan taloutta”, tai että järjestelmää, jolloin tilanherrain maat muokataan talonpoikaiston inventaartilolla, kuvaillaan tähän tapaan: „talonpoika osoittautui tilanherraa voimakkaammaksi”, joka „uhrasi riippumattomuutensa itsenäisen talonpojan hyväksi”; „talonpoika on temmannut tilanherrain käsistä suurtuotannon”; „kansa pääsee voittajaksi taistelussa maanviljelyskulttuurin muodosta”. Se on „meidän tunnetun” hra V. V:n liberaalista löpöttelyä kirjassa „Kapitalismin kohtalot”.

liberaaleja, jotka yrittävät verhota liberaalista tyhjyyttä marxilaisuudella, ja sellaisilla aseilla he sitten ryhtyivät heille ominaisella teräväjärkisyydellä ja tahdikkaudella „arvostelemaan” marxilaisia. Eipä ihme, että tuo „arvostelu” on kauttaaltaan pelkkiä eriskummallisuuksia ja likaisia hyökkäilyjä.

„Ollakseen johdonmukainen”, järkeilee hra Krivenko, „on siihen vastattava myöntävästi” (kysymykseen: „eikö olisi ponnisteltava kapitalistisen teollisuuden kehittämissiksi”) „eikä ole kainosteltava talonpoikain maiden ostamista eikä kauppojen ja kapakkain avaamista”, on „oltava iloisia monilukuisten kapakoitsijain menestyksestä duumassa ja autettava vieläkin lukuisampia talonpoikain viljan ylösostajia”.

Tämä on tosiaankin kerrassaan huvittavaa. Koettakaapa sanoa tällaiselle „kansan ystävälle”, että työtätekevien riisto kaikkialla Venäjällä on olemukseltaan kapitalistista, että maaseudun vauraat talonpojat ja ylösostajat on katsottava kapitalismin edustajiksi sellaisten ja sellaisten poliittis-taloudellisten tunnusmerkkien mukaan, jotka todistavat talonpoikaiston jakaantumisen olevan luonteeltaan porvarillista,—niin hän nostaa huudon, nimittää sitä tavattomaksi kerettiläisyydeksi, alkaa kirkua länsieurooppalaisten formuloiden ja abstraktisten kaavojen sokeasta lainaamisesta (kiertäen samalla mitä huolellisimmin „kerettiläisen” todistelun tosiasiallisen sisällön). Kun taas on tarpeen maalata niitä „kauhuja”, joita ilkeät marxilaiset tuovat tullessaan,—niin silloin voi jättää sivuun korkean tieteen ja puhtaat ihanteet, silloin voi tunnustaakin, että talonpoikain viljan ja talonpoikain maiden ostelijat ovat todella kapitalismin edustajia, eivätkä vain vieraan omaisuuden „kahnijoita”.

Yrittäkääpä todistaa tälle „kansan ystävälle”, että Venäjän porvaristo ei ainoastaan pidä jo nyt kaikkialla käsissään kansan työtä seurauksena tuotantovälineitten keskittymisestä yksistään sen käsiin, vaan se myöskin painostaa hallitusta aiheuttaen, pakoittaen ja määräten sen poliitikalle porvarillisen luonteen,—niin hän aivan raivostuu, alkaa huutaa hallituksemme kaikkivoipaisuudesta, siitä, että tämä hallitus vain kohtalokkaan väärinkäsityksen ja onnetoman sattuman takia „kutsuu” yhä virkoihin kapitalismin etujen edustajia eikä „kansan ystäviä”, että se

juurruttaa keinotekoisesti kapitalismia... Mutta heidän itsensä on pakko salaviihkaa tunnustaa kapakoitsijat juuri kapitalismin edustajiksi duumassa, s.o. tuon samaisen, muka luokkien yläpuolella olevan hallituksen erääksi ainekseksi. Mutta kuitenkin, hyvät herrat, ovatko tosiaankin kapitalismin edut meillä Venäjällä edustettuina vain yksistään „duumassa” ja vain yksistään „kapakoitsijain” kautta?

Mitä tulee likaisiin hyökkäilyihin, niin hra Mihailovskin taholta me jo näimme niitä enemmän kuin tarpeeksi ja tapaamme niitä myöskin hra Krivenkolla, joka esimerkiksi halutessaan tuhota vihaamansa sosialidemokratismien ker-
too, kuinka „eräät menevät tehtaisiin (silloin kun muuten tarjotaan hyviä teknikko- ja konttoristipaikkoja) perustellen tätä menettelyään yksinomaan kapitalistisen prosessin jouduttamisen ajatuksella”. Tietenkään ei moisiin, jo aivan siivottomiin juttuihin tarvitse edes vastata. Tähän voidaankin panna piste.

Jatkakaa, hyvät herrat, samassa hengessä, jatkakaa rohkeasti! Keisarillinen hallitus — se sama, joka on jo ryhtynyt toimenpiteisiin (vaikkakin puutteellisiin) pelastaakseen kansan joutumasta lopulliseen häviöön, kuten teiltä juuri kuulumme, — pelastaakseen teidät joutumasta paljastetuiksi typeryydestä ja moukkamaisuudesta se ryhtyy toimenpiteisiin, jotka ovat jo kokonaan vapaita kaikista puutteellisuuksista. „Kulttuuriset yhteiskuntapiirit” tulevat entiseen tapaan mielellään, kalakukon ja vihreän pöydän väliajoilla, puhumaan pienemmästä veljestä sekä kyhäilemään humaanisia luonnoksia hänen asemansa „parantamiseksi”; sen edustajat saavat mielihyväkseen teiltä kuulla, että ollessaan zemstvopäällikköinä tai joinakin muina talonpoikain taskujen tarkastelijoina he osoittavat korkeata kansalaistarpeiden ja -velvollisuuksien tuntoa. Jatkakaa! Teille ei ole taattu ainoastaan rauhallisuus, vaan myöskin hyväksyminen ja kiitokset... herrojen Bureninien suusta.

Lopuksi lienee nähtävästi paikallaan vastata kysymykseen, joka luultavasti on tullut jo useamman kuin yhden lukijan mieleen. Kannattiko näin kauan keskustella moisten herrojen kanssa? kannattiko vastata oleellisesti tuohon

liberaaliseen ja sensuurin suojelemaan lokavirtaan, mitä he ovat suvainneet nimittää polemiikiksi?

Minusta tuntuu, että kannatti, ei tietenkään heidän takiansa eikä „sivistyneen” yleisön takia, vaan sen hyödyllisen opetuksen vuoksi, minkä venäläiset sosialistit voivat ja mikä heidän tulee tuosta sotarekistä itselleen ottaa. Tuo sotaretki antaa mitä selvimmän ja vakuuttavimman todistuksen siitä, että Venäjän yhteiskunnallisen kehityksen se aika, jolloin demokratismi ja sosialismi sulautuivat yhdeksi erottamattomaksi, jakamattomaksi kokonaisuudeksi (kuten oli esimerkiksi Tshernyshevskin aikana) on mennyt palauttamattomasti iäisyyteen. Nyt ei ole enää kerrassaan mitään pohjaa sille aatteelle,— mikä aina näihin asti on vielä säilynyt siellä täällä Venäjän sosialistien keskuudessa vaikuttaen tavattoman vahingollisesti sekä heidän teorioihinsa että heidän käytännölliseen toimintaansa,— ettei demokraattien ja sosialistien aatteiden välillä Venäjällä muka ole olemassa syvää, laadullista eroa.

Juuri päinvastoin: näiden aatteiden välillä on kokonainen kuilu, ja venäläisten sosialistien olisi jo aikoja sitten pitänyt se ymmärtää, ymmärtää demokraattien aatteista tehtävän **TÄYDELLISEN** ja **LOPULLISEN ERON KIERTÄMÄTTÖMYYSEN** ja **EHDOTON VÄLTÄMÄTTÖMYYSEN**.

Katsokaamme tosiaankin, mikä tämä venäläinen demokraatti oli niinä aikoina, jotka mainitun aatteen synnyttivät, ja mikä hänestä on tullut. „Kansan ystävä” tarjoavat meille riittävästi aineistoa tällaista rinnastelua varten.

Varsin kiintoisa on tässä suhteessa hra Krivenkon hyökkäys hra Struvea vastaan, joka esiintyi eräässä saksalaisessa julkaisussa hra Nik. — onin utopismia vastaan (hänen kirjoituksensa „Kysymykseen Venäjän kapitalistisesta kehityksestä”, Zur Beurtheilung der kapitalistischen Entwicklung Russlands — ilmestyi „Sozialpolitisches Centralblatt”issa”⁶², III, № 1, lokakuun 2 pnä 1893). Hra Krivenko hyökkää hra Struven kimppuun siitä, että tämä laskee muka „kansalliseen sosialismiin” kuuluviksi (joka hänen sanojensa mukaan on „puhtaasti utopistista laatua”) niiden aatteet, jotka „kannattavat kyläyhteisöä ja maaosuutta”. Tuo kauhea syytös muka sosialismista saa kunnianarvoisimman kirjoittajan aivan raivostumaan:

„Eikö sitten”, huudahtaa hän, „ole ketään muita ollutkaan (kuin Herzen, Tshernyshevski ja narodnikit), jotka

kannattivat kyläyhteisöä ja maaosuutta. Entä ne, jotka laativat asetuksen talonpojista ja asettivat reformin pohjaksi kyläyhteisön ja talonpoikain taloudellisen itsenäisyyden, entä historiamme ja nykyisten olojen tutkijat, jotka puhuvat näiden perusteitten puolesta, entä melkein koko vakava ja säädyllinen lehdistömme, joka niinkään kannattaa näitä perusteita,— ovatko kaikki nämä sitten „kansalliseksi sosialismiksi” nimitetyn erehdyksen uhreja?

Rauhoittukaa, kunnianarvoisin herra „kansan ystävä”! Te pelästyitte siinä määrin tuota kauheata syytöstä sosialismista, että ette edes vaivautuneet lukemaan tarkkaavaisesti läpi hra Struven „pikku kirjoitusta”. Ja tosiaankin, mikä huutava vääryys olisikaan syyttää „kyläyhteisön ja maaosuuden” kannattajia sosialismista! Hyvänen aika, mitä sosialistista siinä on? Sosialismiksihan nimitetään vastalauseita ja taistelua työtätekevien riistoa vastaan, taistelua, jonka suuntana on tuon riiston täydellinen hävittäminen,— mutta „maaosuuden kannalla oleminen” merkitsee sen kannattamista, että talonpojat lunastavat kaiken sen maan, mikä oli heidän hallussaan. Vaikkapa ei oltaisikaan lunastuksen kannalla, vaan kannatettaisiin kaikkien niiden maiden maksutonta jättämistä talonpojille, jotka heillä oli ennen reformia hallussaan,— niin silloinkaan ei siinä ole vielä mitään sosialistista, sillä juuri tuo talonpoikain omistusoikeus maahan (joka oli muodostunut feodaalisen aikakauden kuluessa) oli kaikkialla Lännessä kuten meillä Venäjälläkin* — porvarillisen yhteiskunnan perustana. „Kannattaa kyläyhteisöä”, s.o. vastustaa poliisimaista sekaantumista tavallisiin maanjakomenetelmiin,— mitä sosialistista siinä on, kun jokainen tietää, että työtätekevien riisto viihtyy ja syntyy vallan hyvin tämän kyläyhteisön sisällä? Sehän on „socialismi” sanan venyttämistä mahdolltomiin: nähtävästi pitää hra Pobedonostevkin⁶³ laskea sosialisteihin kuuluvaksi!

Hra Struve ei tee lainkaan niin kauheata vääryyttä. Hän puhuu *narodnikkien* „kansallisen sosialismin utopistisuudesta”, ja keitä hän pitää narodnikkeina, näkyy siitä, että hän nimittää Plehanovin kirjasta „Erimielisyytemme” väittelyksi narodnikkeja vastaan. Plehanov väitteli epäilemättä sosialistien kanssa, sellaisten henkilöitten kanssa,

* Todisteena siitä on talonpoikaiston jakaantuminen.

joilla ei ollut mitään tekemistä Venäjän „vakavan ja säädyllisen” lehdistön kanssa. Ja siksi hra Krivenkolla ei ollut mitään oikeutta ottaa omalle tililleen sitä, mikä koskee narodnikkeja. Jos hän taas välttämättä halusi tietää hra Struven mielipiteen siitä suunnasta, jota hän itse kannattaa, niin ihmettelen, miksi hän ei kiinnittänyt huomiota seuraavaan kohtaan hra Struven kirjoituksessa *eikä kääntänyt sitä „Russkoje Bogatstvoa” varten:*

„Sitä mukaa kun kapitalistinen kehitys edistyy”, sanoo kirjoittaja, „täytyy edelläkuvatun (narodnikkilaisen) maailmankatsomuksen menettää maaperänsä. Se joko taantuu (wird herabsinken) varsin laimeaksi reformisuunnaksi, joka on valmis kompromisseihin ja etsii kompromisseja * ja johon suuntaan on jo aikoja sitten ilmennyt lupaavia ituja, taikka se tunnustaa todella tapahtuvan kehityksen kiertämättömäksi ja tekee ne teoreettiset ja käytännölliset johtopäätökset, jotka siitä välttämättä johtuvat,— toisin sanoen lakkaa olemasta utopistinen”.

Ellei hra Krivenko huomaa, missä meillä on sellaisen suunnan ituja, joka kykeneekin vain kompromisseihin, niin minä neuvoisin häntä vilkaisemaan „Russkoje Bogatstvoa”, tämän aikakauslehden teoreettisia katsomuksia, jotka ovat viheliäinen yritys liimailla narodnikkilaisen opin palasia yhteen Venäjän kapitalistisen kehityksen tunnustamisen kanssa, vilkaisemaan sen poliittiseen ohjelmaan, jonka tarkoituksena on parantaa ja nostaa jaloilleen pientuottajan talous vallitsevan kapitalistisen järjestelmän pohjalla **.

* Ziemlich blasse kompromissfähige und kompromissüchtige Reformrichtung — minkä voisi kai kääntää ehkä näinkin: kulttuurisoivaa opportunistimia.

** Yleensä hra Krivenkon yritys taistella hra Struvea vastaan tekee säällitvän vaikutuksen. Se on jonkinlaista lapsen voimattomuutta vähänkään oleellisiin vastaväitteisiin ja samanlaista lapsellista ärtymystä. Hra Struve sanoo esimerkiksi, että hra Nik. — on on „utopisti”. Tällöin hän aivan selvästi osoittaa, minkä takia hän tätä niin nimittää: 1) koska tämä ei ota huomioon „Venäjän todellista kehitystä”; 2) koska tämä vetoaa „yhteiskuntapiireihin” ja „valtioon” ymmärtämättä valliomme luokkaluonnetta. Mitä hra Krivenko voi sanoa sitä vastaan? Kieltäkö hän sen, että kehityksemme on todella kapitalistista? sanooko hän sen olevan jotakin muuta? — että valtiomme ei ole luokkavaltio? Ei, hän pitää edullisempänä kokonaan kiertää nämä kysymykset ja sotia naurettavan kiukkuisesti joitakin hänen itsensä tekaisemia „kaavoja” vastaan. Vielä esimerkki. Hra Struve moitti hra Nik. —onia luokkataistelun ymmärtämättömyyden lisäksi myöskin hänen teoriasaan tavattavista suurista virheistä, jotka kuuluvat „puhtaasti taloudellisten tosiasiajn” alaan. Muun muassa hän osoittaa, että puhuessaan ei-maanviljelysväestömmä vähäisyydestä hra Nik. —on „ei huomaa sitä, että Venäjän kapitalistinen kehitys tulee juuri tasoittamaan tämän 80%:n (Venäjän maalaisväestö) ja 44%:n (maalaisväestö Amerikassa) välisen erotuksen: siinä, voimme sanoa, on sen historiallinen kutsumus”. Hra Krivenko ensinnäkin väaris-

Tämä on yleensä yksi meidän viimeaikaisen yhteiskunnallisen elämämme luonteenomaisimpia ja merkittävimpiä ilmiöitä — narodnikkilaisuuden rappeutuminen pikkuporvarilliseksi opportunistiksi.

Todellakin, jos tarkastelemme „Russkoje Bogatstvo” ohjelman sisältöä,— kaikkia noita siirtoasutuksen ja vuokrauksen säännöstelyjä, kaikkia noita halpoja lainoja, museoita, varastoja, tekniikan parannuksia, artteleita ja yhteiskyntöjä,— niin näemme, että se on todellakin sangen laajalti levinnyttä koko „vakavassa ja säädyllisessä lehdistössä”, s.o. koko liberaalisessa lehdistössä, mikä ei kuulu maaorjuutta kannattaviin sanomalehtiin tai reptileihin⁶⁴. Ajatus kaikkien näiden toimenpiteitten välttämättömyydestä, hyödyllisyydestä, pakoittavuudesta ja „vahingottomuudesta” on juurtunut syvälle koko intelligenssiin ja saanut sangen laajan levinneisyyden: te tapaatte sitä sekä maaseudun lehtisissä ja sanomalehdissä että kaikissa zemstvotutkimuksissa, -kokoelmissa, kuvauksissa j.n.e., j.n.e. Jos tätä pidettäisiin narodnikkilaisuutena, niin menestys olisi epäilemättä valtava ja kiistämätön.

Mutta sehän ei ole lainkaan narodnikkilaisuutta (tämän sanan vanhassa, totunnaisessa merkityksessä), ja tuo menestys ja tuo suunnattoman laaja levinneisyys on saavutettu narodnikkilaisuuden mataloittamisen hinnalla, muuttamalla yhteiskunnallis-vallankumouksellinen narodnikkilaisuus, joka oli jyrkästi oppositiossa liberalismiamme vastaan, kulttuurisoivaksi opportunistiksi, mikä sulautuu yhteen tämän liberalismin kanssa ja ilmaisee vain pikkuporvariston etuja.

Tullakseen vakuuttuneeksi viimeksimainitusta ei tarvitse muuta kuin tarkastella vain edelläesitettyjä kuvauksia talonpoikain ja kotiteollisuuden harjoittajien jakaantumisesta,— ja nämä kuvaukset eivät kuvaa lainkaan joltain harvinaisia tai uusia tosiasioita, vaan niissä yksinkertaisesti yritetään esittää poliittis-taloudellisesti se „nylkyrien” ja „batrikien” „koulu”, jonka olemassaoloa meidän maaseudullamme eivät vastustajtkaan kiellä. On ymmärrettävää, että

teele tämän kohdan puhumalla „meidän” (?) kutsumuksestamme saattaa talonpojat maatomiksi, vaikka puhe on yksinkertaisesti kapitalismin tendenssistä supistaa maalaisväestöä, ja toiseksi, puhumatta sanaakaan itse asiasta (onko mahdollista sellainen kapitalismi, joka ei aiheuttaisi maalaisväestön vähenemistä?) hän ryhtyy löpöttelemään pötyä „päähänpääntäjäistä” y.m.s. Kts. Liite II (tämän osan s. 296. Toim.).

„narodnikkilaiset” toimenpiteet ovat omiaan vain vahvistamaan pikkuporvaristoa; taikka niiden (arttelien ja yhteiskyntöjen) täytyy olla mitättömiä tynkätöimenpiteitä ja jäädä sääliittäviksi kokeiluiksi, joita liberaalinen porvaristo niin hellien viljelee kaikkialla Euroopassa siitä yksinkertaisesta syystä, että ne eivät kajoa ensinkään itse „koulua”. Samasta syystä tällaisia edistysaskeleita vastaan ei voi olla mitään sanomista edes herroilla Jermoloveilla ja Witteillä⁶⁵. Juuri päinvastoin. Tehkää hyvin, herrat! He antavat teille vielä rahaakin „kokeiluun” — saadaksean vain „intelligenssin” vieroitetuksi pois vallankumouksellisesta toiminnasta (antagonismin korostaminen, sen selittäminen proletariaatille, yritykset johtaa tämä antagonismi suoranaisen poliittisen taistelun tielle) sentapaiseen antagonismin paikkailemiseen, sovintoon ja yhdistymiseen. Tehkää hyvin!

Tarkastelkaamme hiukan sitä prosessia, joka on johtanut narodnikkilaisuuden sellaiseen rappeutumiseen. Syntyesään ja alkuperäisessä muodossaan tämä teoria oli varsin sopusuhtainen — pitäen lähtökohtana käsitystä erikoisesta kansan elämänjärjestyksestä se uskoi „kyläyhteisö”-talonpojan kommunistisiin vaistoihin ja piti sen vuoksi talonpoikaista suoranaisena taistelijana sosialismin puolesta, — mutta toisaalta se ei ollut teoreettisesti muokattu, sitä ei oltu perusteltu Venäjän elämän tosiasioilla, ja toisaalta sillä ei ollut kokemusta sellaisen poliittisen ohjelman soveltamisessa, mikä olisi perustunut noihin talonpojan oletettuihin ominaisuuksiin.

Teorian kehitys lähtikin kulkemaan näitä kahta suuntaa, teoreettista ja käytännöllistä. Teoreettinen työ suuntautui etupäässä sen maanhallinnan muodon tutkimiseen, jossa tahdottiin nähdä kommunismin edellytyksiä; ja tämä työ antoi mitä monipuolisimman ja rikkaimman tosiasia-aineiston. Mutta tämä aineisto, joka koski etupäässä maanhallinnan muotoja, peitti tutkijoilta tykkänään maaseudun *ekonomiikan*. Näin kävi sitäkin luonnollisemmin, kun tutkijoilla ei ollut ensinnäkään vankkaa teoriaa yhteiskuntatieteen metodista, teoriaa, joka selittää välttämättömäksi tuotantosuhteiden korostamisen ja erikoisen tutkimisen; ja toiseksi, koottu tosiasia-aineisto antoi suoranaisia ja välittömiä viittauksia talonpoikaiston lähimpiin tarpeisiin, lähimpiin vitsauksiin, jotka vaikuttavat talonpoikaistalouteen ahdistavasti. Ja tutkijain koko huomio keskittyikin näiden talonpoi-

kain vitsausten, maanpuutteen, korkeiden maksujen, oikeudettomuuden, turvattomuuden ja poljetun aseman tutkimiseen. Kaikki tämä kuvattiin, tutkittiin ja selitettiin niin runsaalla aineistolla ja niin tarkasti pienimpiä yksityiskohtia myöten, että ellei valtiomme olisi luokkavaltio, ellei sen politiikkaa ohjattaisi hallitsevien luokkien etujen, vaan „kansan tarpeiden” puolueettoman harkinnan mukaan,— niin sen pitäisi tietenkin olla tuhansin kerroin vakuutettu näiden vitsauksien poistamisen välttämättömyydestä. Naiivit tutkijat, jotka uskoivat mahdollisuuteen saada yhteiskuntapiirit ja valtio „vakuutetuksi”, aivan hukkuivat kokoomiensa tosiasiaihin yksityiskohtiin eivätkä huomanneet erästä seikkaa — maaseudun taloudellista ja poliittista rakennetta, eivät huomanneet tämän talouden yleistä taustaa, talouden, jota nämä välittömät ja lähimmät vitsaukset todella ahdistavat. Tuloksena oli luonnollisesti se, että sen talouden etujen puolustaminen, jota maanpuute j.n.e. ahdistivat, osoittautui sen luokan etujen puolustamiseksi, jonka käsissä tämä talous oli ja joka yksin vain saattoikin pysyä pystyssä ja kehittyä näiden olevien yhteiskunnallistaloudellisten suhteitten vallitessa kyläyhteisön *sisällä*, tämän talousjärjestelmän vallitessa maassa.

Teoreettinen työ, jonka tarkoituksena oli sen laitoksen tutkiminen, jonka pitäisi olla perustana ja tukena riiston hävittämiseksi, johti sellaisen ohjelman laatimiseen, joka ilmaisee pikkuporvariston etuja, s.o. juuri sen luokan etuja, johon tämä riistojärjestelmä juuri nojautuukin!

Samaan aikaan käytännöllinen vallankumoustoiminta kehittyi niinikään aivan odottamattomaan suuntaan. Usko talonpojan kommunistisiin vaistoihin vaati sosialisteja luonnollisesti panemaan politiikan syrjään ja „menemään kansaan”. Tätä ohjelmaa toteuttamaan ryhtyi joukko mitä tarmokkaimpia ja lahjakkaita työntekijöitä, jotka joutuivat käytännössä vakuuttumaan siitä, miten naiiveja ovat käsitykset talonpojan kommunistisista vaistoista. Nyt tehtiin se johtopäätös, ettei kysymys ole talonpojasta, vaan hallituksesta,— ja kaikki toiminta suunnattiin taisteluun hallitusta vastaan, taisteluun, jota kävivät jo vain yksistään intelligentit ja heihin toisinaan yhtyneet *työläiset*. Aluksi tätä taistelua käytiin sosialismin nimessä nojautuen siihen teoriaan, että kansa on valmis sosialismiin ja että pelkällä vallan valtaamisella voidaan suorittaa ei ainoastaan poliitti-

nen, vaan myöskin yhteiskunnallinen vallankumous. Viime aikoina tämä teoria on nähtävästi menettämässä jo kaiken luottonsa ja narodnajavoljalaisten taistelu hallitusta vastaan muuttuu radikaalien taisteluksi poliittisen vapauden puolesta.

Toiseltakin puolelta toiminta johti siis sellaisiin tuloksiin, jotka olivat aivan vastakkaiset sen lähtökohdalle; toisaaltakin syntyi ohjelma, joka ilmaisi vain radikaalisen porvarillisen demokratian etuja. Oikeastaan tämä prosessi ei ole vielä päättynyt, mutta se on nähtävästi käynyt jo täysin selväksi. Narodnikkilaisuuden tällainen kehitys oli aivan luonnollinen ja kiertämätön, sillä opin perustana oli aivan tarumainen käsitys talonpoikaistalouden erikoisesta (kylä-yhteisöllisestä) järjestelmästä: kun taru joutui kosketuksiin todellisuuden kanssa, niin se hajosi ja talonpoikaissosialismista tuli pikkuporvarillisen talonpoikaiston radikaalidemokraattinen edustajisto.

Otan esimerkkejä demokraatin kehityksestä:

„On pidettävä huolta siitä”, järkeilee hra Krivenko, „ettei yleisihmisestä muututa yleisvenäläiseksi vetelykseksi, joka on tulvillaan vain hyvien tunteiden sekavaa kuohuntaa, mutta ei kykene todelliseen uhrautuvaisuuteen eikä myöskään saamaan aikaan mitään kestäväää elämässä”. Moraali on erinomainen; katsokaamme, mihin sitä sovelletaan. „Tässä viimeksimainitussa suhteessa”, jatkaa hra Krivenko, „tiedän seuraavan surullisen tapauksen”: Etelä-Venäjäällä eli nuorisoa, jota „elähdyttivät mitä parhaimmat aikomukset ja rakkaus pienempää veljeä kohtaan; talonpojalle osoitettiin kaikkea huomaavaisuutta ja kunnioitusta; hänet istutettiin miltei parhaalle paikalle, syötiin hänen kanssaan samalla lusikalla, häntä kestitettiin hillolla ja leivoksilla; he maksoivat hänelle kaikesta paremmin kuin toiset, antoivat rahaa — sekä lainaksi että „juomarahoina” ja muuten vain — kertoivat hänelle eurooppalaisesta järjestyksestä ja työväenyhdistyksistä j.n.e. Samalla seudulla eli myös muuan nuori saksalainen — Schmidt, taloudenhoitaja, tai oikeammin vain puutarhuri, jolla ei ollut mitään humaani-taarisia aatteita, oikea ahtaan muodollinen saksalainen sielu (sic??!)” j.n.e. Ja elettyään sitten 3—4 vuotta tällä paikkakunnalla, he matkustivat pois. Kului vielä noin 20 vuotta, ja kun kirjoittaja kävi paikkakunnalla, niin hän näki, että „hra Schmidt” (joka hyödyllisen toimintansa takia oli muuttunut

puutarhuri Schmidistä hra Schmidiksi) oli opettanut talonpojille viininviljelystä, joka nykyisin antaa heille „jonkin verran tuloja”, noin 75—100 ruplaa taloutta kohti vuodessa, minkä vuoksi hänestä oli säilynyt „hyvä muisto”, mutta „herroista, joilla oli vain hyviä tunteita talonpoikaa kohtaan, mutta jotka eivät tehneet mitään oleellista (1) hänen hyväkseen, ei ollut jäänyt muistoakaan”.

Jos teemme laskelman, niin osoittautuu, että kuvatut tapahtumat koskevat vuosia 1869—1870, s.o. suunnilleen juuri sitä aikaa, jolloin Venäjän sosialisti-narodnikit yrittivät siirtää Venäjälle „eurooppalaisen järjestyksen” kaikkein parhaimman ja suurimman erikoisuuden — Internationalen⁶⁶.

Selvää on, että hra Krivenkon kertomuksesta syntyy liian räikeä vaikutelma ja siksi hän rientää selittämään:

„Tällä en tietenkään tahdo sanoa”, selittää hän, „että Schmidt olisi näitä herroja parempi, sanon vain, miksi hän kaikkine muine vikoineen jätti kuitenkin pysyvemmän jäljen tälle seudulle ja väestöön. (En halua sanoa, että hän oli parempi, vaan sanon, että hän jätti pysyvemmän jäljen,—mitä hölynpölyä se on?!) En halua myöskään sanoa, että hän olisi tehnyt jotakin tärkeätä, vaan päinvastoin, esitän sen, mitä hän teki, näytteenä sellaisesta sangen vähäisestä ja sivumennen suoritetusta teosta, mikä ei maksanut hänelle mitään, mutta osoittautui epäilemättä elintärkeäksi teoksi”.

Kuten huomaatte, selitys on sangen kaksimielinen, mutta asian ydin ei ole sen kaksimielisyydessä, vaan siinä, että kirjoittaja, asettaen toisen toiminnan tuloksettomuuden vastakohdaksi toisen menestyksellisyydelle, ei ilmeisesti edes aavista, että näiden kahdenlaatuisten toimintojen suunnalla on perusteellinen ero. Siinä onkin asian ydin, joka tekee tämän kertomuksen niin kuvaavaksi nykyaikaisen demokraatin fysionomian määrittelylle.

Sillä tämä nuorisohan, kertoessaan talonpojalle „eurooppalaisesta järjestyksestä ja työväenyhdistyksistä” tahtoi nähtävästi nostattaa tämän talonpojan uudestijärjestämään yhteiskunnallisen elämän muotoja (johtopäätökseni tässä tapauksessa saattaa olla erheellinenkin, mutta jokainen luullakseni myöntää, että se on luonnollinen, koska se johtuu kiertämättömästi edelläesitetystä hra Krivenkon kertomuksesta), tahtoi nostattaa hänet yhteiskunnalliseen vallankumoukseen nykyistä yhteiskuntaa vastaan, joka syn-

nyttää niin säädytöntä työtätekevien riistoa ja sortoa — samalla kun yleisesti riemuitaan kaikenlaisten liberaalisten edistysaskeleiden johdosta. Mutta „hra Schmidt” kunnan isäntänä tahtoi vain auttaa toisia isäntiä järjestämään talousasioitaan — eikä mitään muuta. Kuinka voidaan verrata ja rinnastaa näitä kahta toimintaa, jotka käyvät aivan vastakkaisiin suuntiin? Sehän olisi aivan samaa kuin jos joku ryhtyisi vertaamaan sellaisen henkilön toiminnan epäonnistumista, joka pyrkii hajoittamaan määrätyn rakennuksen, sen henkilön menestykselliseen toimintaan, joka tahtoi sitä lujittaa! Voidakseen tehdä vertauksen, jossa on jotain järkeä, olisi pitänyt tarkastella, miksi tämän kansan keskuuteen menneen nuorison yritys nostattaa talonpojat vallankumoukseen oli niin epäonnistunut, — eiköhän vain sen takia, että se lähti siitä virheellisestä käsityksestä, että muka juuri „talonpoikaisto” on työtätekevän ja riistetyn väestön edustaja, vaikka todellisuudessa talonpoikaisto ei ole erityinen luokka (— harhakuva, joka voidaan selittää ehkä vain maaorjuuden kukistumiskauden heijastusvaikutukseksi, jona kautena talonpoikaisto todellakin esiintyi *luokkana*, mutta vain maaorjuusyhteiskunnan luokkana), sillä sen itsensä sisällä muodostuvat porvariston ja proletariaatin luokka, — sanalla sanoen olisi pitänyt eritellä vanhat sosialistiset teoriat ja sosialidemokraattien antama arvostelu niistä. Mutta sen sijaan hra Krivenko tekee kaikkensa todistaakseen, että „hra Schmidin” teko — „oli epäilemättä elintärkeä teko”. Suokaa anteeksi, kunnioitettava hra „kansan ystävä”, miksi jyskytätte avointa ovea? kuka sitä on epäillyt? Järjestää viinitarha ja saada siitä 75—100 ruplaa tuloja — mikäpä todellakin voisi olla sen tärkeämpää? *

Ja kirjoittaja ryhtyy selittämään, että jos yksi isäntä järjestää itselleen viinitarhan, niin se on erillistä toimintaa, mutta jos muutamat isännät sen järjestävät, niin se on yleistettyä ja laajalle levinnyttä toimintaa, joka tekee pienen asian todelliseksi, oikeaksi, *kuten esimerkiksi A. N. Engelhardt*⁶⁷ ei käyttänyt fosfaatteja ainoastaan omassa taloudestaan, vaan sai toisetkin käyttämään niitä.

* Olisittepa yrittäneet mennä ehdottamaan tuota „elintärkeää” asiaa *sille* nuorisolle, joka kertoi talonpojalle eurooppalaisista yhdistyksistä! Miten se olisikaan ottanut teidät vastaan, minkä oivallisen vastauksen se olisi teille antanut! Te olisitte alkaneet pelätä sen aatteita yhtä silmittömästi kuin te nyt pelkäätte *materialismia* ja *dialektiikkaa*!

Kuinka suurenmoinen onkaan tämä demokraatti, eikä totta!

Otamme vielä esimerkin talonpoikaisreformin arvioinnin alalta. Miten siihen suhtautui Tshernyshevski, tuon edellämäinitun aikakauden demokraatti, jolloin demokratismi ja sosialismi olivat erottamattomasti sidotut toisiinsa? Kun hänellä ei ollut mahdollisuutta tuoda avoimesti julki mielihpidettään, niin hän vaikeri ja vihjailemalla luonnehti valmisteilla ollutta reformia seuraavasti:

„Olettakaamme, että minua kiinnostivat toimenpiteet niiden ruokatavarain säilyttämiseksi, joiden varastosta teille valmistetaan päivällinen. Itsestään selvää on, että jos tekisin sen kiintymyksestä teihin, niin minun intoni perustuisi olettamukseen, että ruokatavarat kuuluvat teille ja että niistä valmistettava päivällinen on teille terveellinen ja hyödyllinen. Mutta kuvitelkaapa tunteitani, kun saankin tietää, etteivät nuo ruokatavarat kuulu lainkaan teille ja että jokaisesta päivällisestä, mikä niistä valmistetaan, teiltä kiskotaan maksu, joka on paljon korkeampi kuin itse päivällisen arvo (tämä on kirjoitettu ennen reformia. Mutta herrat Juzhakovit vakuuttavat nyt, että sen johtavana periaatteena on talonpoikain turvaaminen!!) ja jota te ette yleensäkkään voi maksaa joutumatta äärimmäiseen ahdinkoon. Minkälaisia ajatuksia tuleekaan mieleeni näiden näin kummallisten havaintojen johdosta?.. Kuinka typerä olinkaan, kun puuhasin asiaa, jonka hyödyllisyyttä varten ei oltu turvattu edellytyksiä! Kuka muu kuin houkkio voi puuhata omaisuuden säilyttämiseksi määrättyissä käsissä ottamatta ensin selvää siitä, että omaisuus joutuu todella näihin käsiin ja joutuu edullisilla ehdoilla?.. Mieluummin sitten tuhoutukoon koko tuo ruokavarasto, joka tuo pelkkää vahinkoa rakastamalleni ihmiselle! Mieluummin menköön myttyyn koko tuo asia, joka tuo teille vain taloudellista hävitystä!”

Alleviivaan ne kohdat, jotka selväpiirteisimmin osoittavat Tshernyshevskin syvällistä ja erinomaista aikansa tosiolojen ymmärtämistä, sen ymmärtämistä, mitä ovat talonpojille sälytetyt maksut, Venäjän yhteiskuntaluokkien antagonistisuuden ymmärtämistä. Tärkeätä on niinkään panna merkille, että hän osasi selittää näitä puhtaasti vallankumouksellisia aatteita sensuurinalaisessa lehdistössä.

Illegaalisissa tuotteissaan hän kirjoitti samaa, mutta suoraan ja vihjailematta. „Prologin prologissa” Volgin (jotka suulla Tshernyshevski esittää ajatuksiaan) sanoo:

*„Annettakoon talonpoikain vapautusasia tilanherrain puolueen käsiin. Ei sillä ole suurta eroa”**, ja keskustelukumppaninsa huomautukseen, että päinvastoin sillähän on ääretön ero, koska tilanherrain puolue vastustaa maan antamista talonpojille, hän vastaa päättävästi:

„Ei, se ei ole ääretön, vaan mitätön. Se olisi ääretön, jos talonpojat saisivat maan lunastusmaksutta. Riistää henkilöltä jokin esine tai jättää se hänelle,— siinä on ero, mutta jos häneltä otetaan se taikka maksu siitä, niin sehän on aivan samaa. Tilanherrain puolueen suunnitelma eroaa edistysmielisten suunnitelmasta ainoastaan siinä, että se on yksinkertaisempi, lyhyempi. Siksi se on jopa parempikin. Vähemmän on mutkia matkassa ja luultavasti myöskin vähemmän rasituksia talonpojille. Kenellä talonpojista on rahaa, hän ostaa itselleen maata. Kenellä ei ole rahaa, häntä ei pidä velvoittaakaan ostamaan maata. Se vain saattaa heidät taloudelliseen häviöön! Lunastus on samaista ostamista”.

Tarvittiin todellakin Tshernyshevskin nerokkuus voidakseen jo silloin, itse talonpoikaisreformin toteuttamisen kaudella (jolloin sitä ei oltu vielä Lännessäkään riittävästi valaistu) niin selvästi ymmärtää tuon reformin porvarillisen perusluonteen,—voidakseen ymmärtää, että jo silloin Venäjän „yhteiskunnassa” ja „valtiossa” hallitsivat ja valitsivat yhteiskuntaluokat, jotka ovat leppymättömän vihamielisiä työtätekeville ja jotka ehdottomasti määräsivät jo etukäteen talonpoikaiston taloudellisen häviön ja pakko- luovuituksen. Ja samalla Tshernyshevski ymmärsi, että sellaisen hallituksen olemassaolo, joka salaa antagonistiset yhteiskunnalliset suhteemme, on hirveä vitsaus, mikä erikoisesti huonontaa työtätekevien asemaa.

„Jos sanoo totuuden”, jatkaa Volgin, *„niin vapautettakoon ennen ilman maata”.* (Toisin sanoen, koska kerran maaorjuustilanherrat ovat meillä niin voimakkaita, niin esiintykööt he sitten mieluummin avoimesti, suoraan ja

* Siteeraan Plehanovin kirjoituksesta „N. G. Tshernyshevski”, joka julkaistiin „Sotsial-Demokratissa” 68.

sanokoot sanottavansa loppuun asti, kuin että peittelevät noita samoja maaorjuudellisia etuja ulkokultaisen yksinvaltaisen hallituksen kompromisseilla.)

„Kysymys on asetettu niin, että minä en näe syytä intoilla edes siitäkään, vapautetaanko talonpojat vai eikö; sitä vähemmän siitä, kuka heitä ryhtyy vapauttamaan, liberaalit vaiko tilanherrat. Minusta se on samantekevää. Jopa parempikin, että tilanherrat”.

„Osoitteettomista kirjeistä”: *„Puhutaan: talonpojat on vapautettava... Missä ovat sellaiseen tekoon tarvittavat voimat? Ei ole vielä voimia. Ei saa käydä käsiksi sellaiseen asiaan, mitä varten ei ole voimia. Mutta näettekö, mihin ollaan menossa: ryhtyvät vapauttamaan. Miten siinä käy — päätelkää itse, mitä siitä tulee, kun käydään käsiksi tehtävään, jota ei voida suorittaa. Pilataan asia ja tuloksena on ruokottomuutta”.*

Tshernyshevski ymmärsi, että Venäjän maaorjuudellinen byrokraattinen valtio ei kykene vapauttamaan talonpoikia, s.o. kukistamaan maaorjanomistajia, että se kykeneekin tekemään vain „ruokottomuuden”, viheliäisen kompromissin liberaalien etujen (lunastus on samainen ostos) ja tilanherrain etujen välillä, kompromissin, joka pettää talonpoikia maallaturvaamisen ja vapauden harhakuvalla, mutta joka todellisuudessa hävittää heidät taloudellisesti ja luovuttaa heidät kokonaan tilanherrain kynsiin. Ja hän pani vastalauseen, kirosi reformin toivoen sen epäonnistuvan, toivoen, että hallitus sotkeutuisi tasapainotemppeihinsa liberaalien ja tilanherrain välillä ja että tapahtuisi romahdus, mikä johtaisi Venäjän avoimen luokkataistelun tielle.

Mutta meidän nykyaikaiset „demokraattimme” nyt — jolloin Tshernyshevskin nerokkaat ennustukset ovat käyneet toteen, jolloin 30-vuotinen historian jakso on lyönyt sääli-mättömästi kumoon kaikki taloudelliset ja poliittiset harhakuvitelmat — veisaavat ylistysvirsiä reformille, näkevät siinä vahvistuksen „kansan” tuotannolle, ovat niin sukkelia, että ammentavat siitä todistuksia jonkin sellaisen tien mahdollisuudelle, mikä *kiertäisi* työtätekeville vihamieliset yhteiskuntaluokat. Toistan, että suhtautuminen talonpoikaisreformiin on havainnollisin todistus siitä, kuinka perusteellisesti meidän demokraattimme ovat porvarillistuneet. Nuo herrat eivät ole mitään oppineet, mutta ovat paljon, kovin paljon unohtaneet.

Rinnastuksen vuoksi otan aikakauslehden „Otetshestvennyje Zapiski” vuodelta 1872. Olen jo edellä esittänyt kirjoituksesta „Plutokratia ja sen perusteet” otteita, jotka koskevat niitä menestyksiä liberalismiin (plutokraattisia etuja verhoavan liberalismiin) alalla, joita Venäjän yhteiskunta saavutti jo ensimmäisen 10-vuotiskauden aikana „suuren ja vapauttavan” reformin jälkeen.

Kun ennen tapasi usein ihmisiä, — sanoo sama kirjoittaja samassa artikkelissa, — jotka nyhkyttelivät reformien johdosta ja muistelivat itkien entistä aikaa, niin nykyisin ei sellaisia enää ole. „Kaikki ovat mieltyneet uuteen järjestelmään, kaikkien katse on iloinen ja rauhallinen”, ja kirjoittaja osoittaa edelleen, kuinka kirjallisuus „muuttuu itsekin plutokratian äänenkannattajaksi” ajaen plutokratista etuja ja pyyteitä „demokratismiin varjolla”. Syventykääpä huolellisemmin tähän mieltelmään. Kirjoittaja on tyytymätön siihen, että „kaikki” ovat tyytyväisiä reformin luomaan uuteen järjestelmään, että „kaikki” („yhteiskunta-
piirien” ja „intelligenssin” edustajat tietysti, mutta eivät työtätekevät) ovat iloisia ja rauhallisia, vaikka tällä uudella järjestelmällä on ilmeiset, antagonistiset, porvarilliset ominaisuudet: yleisö ei huomaa sitä, että liberalismi verhoaa vain „hankkimisvapautta” ja tietysti hankkimista työtätekevien joukkojen kustannuksella ja niiden vahingoksi. Ja hän esittää vastalauseensa. Juuri tämä sosialistille luonteenomainen vastalause onkin arvokasta hänen mieltelmässään. Huomatkaa, että tämä vastalause demokratismilla verhottua plutokratismia vastaan on ristiriidassa aikakauslehden yleisen teorian kanssa: hehän kieltävät talonpoikais-reformissa olleen mitään porvarillisia momenteja, aineksia tai etuja, kieltävät venäläisen intelligenssin ja Venäjän valtion luokkaluonteen, kieltävät Venäjällä olevan maaperää kapitalismille — ja kuitenkin he eivät voi olla näkemättä ja tuntematta kapitalismia ja porvarillisuutta. Ja mikäli „Otetshestvennyje Zapiski”, tuntien Venäjän yhteiskunnan antagonistisuuden, taisteli porvarillista liberalismia ja demokratismia vastaan, — sikäli se teki samaa työtä, mikä oli yhteistä kaikille ensimmäisille sosialisteillemme, jotka, vaikka eivät voineetkaan käsittää tätä antagonistisuutta, kuitenkin tunsivat sen ja tahtoivat taistella itse sitä sellaista yhteiskuntaorganisaatiota vastaan, joka synnytti antagonistisuutta; — sikäli „Otetshestvennyje

Zapiskin” suunta oli edistyksellinen (tietysti proletariaatin kannalta). „Kansan ystävät” ovat unohtaneet tämän antagonistisuuden, menettäneet kaiken sen tunnon, miten „demokratismien varjolla” meilläkin, pyhässä Venäjänmaassa piilee puhdasverisiä porvareita; ja siksi he ovatkin nyt taantumuksellisia (proletariaatin suhteen), koska he hämäävät antagonismin, puhuvat sovittelevasta kulttuuri-toiminnasta eikä taistelusta.

Mutta onkohan, hyvät herrat, Venäjän kirkasotsainen liberaali, plutokratian demokraattinen edustaja 60-luvulta, lakannut kuitenkaan 90-luvulla olemasta porvariston ideologi vain siksi, että hänen otsaansa on synkistänyt kansalaissurun häive?

Lakkaako suurissa määrissä tapahtuvan „hankkimisen vapaus”, suuren luoton, suurten pääomien, suurten teknillisten parannusten hankintavapaus, nykyisten yhteiskunnallis-taloudellisten suhteitten pysyessä muuttumattomina, olemasta liberaalista, s.o. porvarillista vain siksi, että sen tilalle tulee vapaus hankkia pientä luottoa, pieniä pääomia, pieniä teknillisiä parannuksia?

Toistan, että he eivät ole tulleet toiseen ajatukseen minkään mielipiteiden radikaalisen muuttumisen tai oloisamme tapahtuneen radikaalisen kumouksen vaikutuksesta. Ei, he ovat yksinkertaisesti unohtaneet.

Menetettyään tämän ainoan piirteen, joka aikoinaan teki heidän edeltäjistään edistyksellisiä näiden teorian kaikesta epäpätevyydestä huolimatta, näiden naiivin utopistisesta tosiolojen käsityksestä huolimatta, „kansan ystävät” eivät ole koko tänä aikana oppineet yhtään mitään. Ja kuitenkin, Venäjän tosiolojen taloustieteellisestä analyysistä riippumattakin, yksistään Venäjän poliittisen historiankin näiden 30 vuoden ajalta olisi jo pitänyt opettaa heille paljon.

Silloin, „60-luvun” kaudella, maaorjanomistajain voima tuli murretuksi: he eivät tosin kärsineet lopullista, mutta kuitenkin niin ratkaisevan tappion, että heidän piti väistyä näyttämöltä. Liberaalit sitä vastoin nostivat päätään. Alkoi vuotaa virtanaan liberaalisia fraaseja edistyksestä, tieteestä, hyvästä, taistelusta valhetta vastaan, kansan eduista, kansan omastatunnosta, kansan voimista j.n.e., j.n.e.,— niitä samoja fraaseja, joita radikaaliset ruikuttajamme salongeissaan ja liberaaliset fraasimestarimme juhlapäivällisil-

lään, sanoma- ja aikakauslehtiensä palstoilla nykyäänkin erikoisen alakuloisuuden hetkinä vuodattavat. Liberaalit osoittautuivat niin voimakkaiksi, että muuttivat „uuden järjestyksen“ omaan tapaansa,— ei tietysti läheskään täydellisesti, mutta aika suuressa määrin. Vaikka Venäjällä ei silloinkaan ollut „avoimen luokkataistelun kirkasta valoa“, niin oli kuitenkin valoisampaa kuin nyt, niin että nekään työtätekevän luokan ideologit, joilla ei ollut käsitystäkään tästä luokkataistelusta ja jotka pitivät parempana haaveilla paremmasta tulevaisuudesta kuin *selittää* iljettävää nykyisyyttä, hekään eivät voineet olla näkemättä sitä, että liberalismiin taakse kätkeytyy plutokratia, että tämä uusi järjestys on porvarillista. Juuri se, että näyttämöltä syrjäytettiin maaorjuuden kannattajat, jotka eivät enää vetäneet huomiota vieläkin huutavampiin päivän polttaviin kysymyksiin eivätkä estäneet näkemästä uusia oloja puhtaassa (verrattain puhtaassa) muodossa, tekikin mahdolliseksi tämän havaitsemisen. Mutta silloiset demokraattimme, jotka osasivat tuomita plutokraattisen liberalismiin, eivät kuitenkaan osanneet ymmärtää ja tieteellisesti selittää sitä, eivät osanneet ymmärtää sen välttämättömyyttä yhteiskunnallisen taloutemme kapitalistisen organisation vallitessa, eivät kyenneet ymmärtämään tämän uuden elämänjärjestyksen edistyksellisyyttä vanhoihin maaorjuusoloihin verraten, eivät kyenneet ymmärtämään sen synnyttämän proletariaatin vallankumouksellista merkitystä — ja rajoittuivat „nyrpilelemään“ nenäänsä tämän „vapauden“ ja „humaanisuuden“ järjestelmän johdosta, pitivät porvarillisuutta jonakin satunnaisuutena, odottivat, että „kansanjärjestelmässä“ tulee vielä esiin joitakin muita yhteiskunnallisia suhteita.

Ja niinpä historia näyttikin heille nämä toiset yhteiskunnalliset suhteet. Maaorjuuden kannattajat, joita heidän etujensa takia niin säädyttömäksi runneltu reformi ei ollut täydellisesti nujertanut, virkosivat (hetkiseksi) ja osoittivat havainnollisesti, millaisia nämä muut, porvarillisten suhteitten ohella esiintyvät yhteiskunnalliset suhteemme oikein ovat, osoittivat sen niin hillittömän, niin uskomattoman mielettömän ja petomaisen taantumuksen muodossa, että demokraattimme pelästyivät, lyyhistyivät, ja sen sijaan että olisivat menneet eteenpäin, uudestimuokanneet näivin demokratisminsa, joka osasi tuntea porvarillisuuden, mutta

ei osannut ymmärtää sitä, että olisivat muokanneet sen sosialidemokratismiksi,—menivätkin takaisin liberaalien luo ja ylpeilevät nyt sillä, että heidän voivotteluunsa... s.o. heidän teoriaansa ja ohjelmaansa, niin minä tahdoin sanoa, yhtyy „koko vakava ja säädyllinen lehdistö”. Tuo opetus näytti sängen tuntuvalta: vanhojen sosialistien harhakuva kansanelämän erikoisesta järjestyksestä, kansan sosialistisista vaistoista, kapitalismin ja porvariston satunnaisuudesta kävi liiankin ilmeiseksi, tuntui siltä, että voitaisiin jo katsoa todellisuutta suoraan silmiin ja tunnustaa avoimesti, että Venäjällä ei ole ollut eikä ole mitään muita yhteiskunnallis-taloudellisia suhteita kuin porvarilliset sekä kuolevat maaorjuudelliset suhteet, ja että sen vuoksi ei myöskään voi olla muuta tietä sosialismiin kuin se, joka kulkee työväenliikkeen kautta. Mutta nämä demokraatit eivät ole mitään oppineet, ja pikkuporvarillisen sosialismin naiivit harhakuvitelmat ovat luovuttaneet paikkansa pikkuporvarillisten edistysaskelten käytännölliselle harkitsevaisuudelle.

Nykyisin näiden pikkuporvariston ideologioiden teorit, kun he esiintyvät työtätekevien etujen edustajina, ovat suorastaan taantumuksellisia. He hämäävät Venäjän nykyisten yhteiskunnallis-taloudellisten suhteitten antagonistisuuden järkeillen siten aivan kuin asiaa muka voitaisiin auttaa yleisillä, kaikkia varten tarkoitetuilla „kohottamis”-, „parantamis”- y.m. toimenpiteillä, että olisi voitu muka sovittaa ja yhdistää. He ovat taantumuksellisia, kuvitellen valtiotamme joksikin luokkien yläpuolella olevaksi ja sen vuoksi kelvolliseksi ja kykeneväksi antamaan jotain vakavaa ja rehellistä apua riistetylle väestölle.

Ja vihdoin he ovat taantumuksellisia siksi, että eivät ymmärrä lainkaan itsensä työtätekevien taistelun, ja vielä hurjan taistelun välttämättömyyttä vapautuksensa puolesta. „Kansan ystäville” esimerkiksi tuntuu siltä aivan kuin he voisivat ehkä itsekin kaiken järjestää. Työläiset voivat olla rauhassa. Tuonne „Russkoje Bogatstvo” toimitukseen on jo tullut teknikkokin, ja he olivat jo vähällä saada melkein valmiiksi yhden „sommitelmista” „kapitalismin saattamiseksi kansan elämään”. Sosialistien on tehtävä **PAATTA-VAISESTI** ja **LOPULLISESTI** ero kaikista pikkuporvarillisista aatteista ja teorioista,—**SE ON TARKEIN HYÖDYLLINEN OPETUS**, mikä tuosta sotarekkestä on otettava.

Pyydän ottamaan huomioon, että minä puhun eron tekemisestä pikkuporvarillisista aatteista enkä „kansan ystävästä“ ja heidän aatteistaan, sillä ei voida tehdä eroa siitä, minkä kanssa ei ole koskaan ollut yhteyttä. „Kansan ystävä“ ovat vain tämänlaatuisten pikkuporvarillis-sosialististen aatteiden erään suunnan eräitä edustajia. Ja kun minä tämän tapauksen johdosta teen sen johtopäätöksen, että on tehtävä ero pikkuporvarillis-sosialistisista aatteista, Venäjän vanhan talonpoikais-sosialismin aatteista yleensä, niin teen sen siksi, että nykyinen sotaretki marxilaisia vastaan niiden vanhojen aatteiden edustajien taholta, joita marxilaisuuden kasvu on pelästyttänyt, on saattanut heidät esittämään pikkuporvarilliset aatteensa erikoisen täydellisesti ja selväpiirteisesti. Vertaamalla näitä aatteita nykyiseen sosialismiin, nykyisiin tietoihin Venäjän tosioista, me näemme hämmästyttävän havainnollisesti, miten suuresti nuo aatteet ovat väljähtyneet, kuinka ne ovat menettäneet kaiken ehjän teoreettisen pohjan vajoten viheliäiseen eklektisismiin saakka, kaikkein tusinamaisimpaan kulttuuris-opportunistiseen ohjelmaan saakka. Voidaan sanoa, että tähän eivät ole syyssä vanhat sosialismin aatteet yleensä, vaan ainoastaan kysymyksessäolevat herrat, joita ei kukaan ole pitänytään sosialistien joukkoon kuuluvina; mutta sellainen vastaväite näyttää minusta aivan kestävämmältä. Olen kaikkialla koettanut osoittaa vanhojen teoriain tällaisen rappeutumisen kiertämättömyyden, olen kaikkialla koettanut antaa mahdollisimman vähän tilaa erityisesti näitä herroja koskevalle arvostelulle ja mahdollisimman paljon — Venäjän vanhan sosialismin yleisille ja perusväittämillä. Ja jos minä sosialistien mielestä olen selittänyt näitä väittämiä väärin tai epätarkasti tai epätäydellisesti, niin voin vastata vain nöyryimmällä pyynnöllä: tehkää hyvin, herrat, selittäkää ne itse, tehkää ne kunnollisesti selväksi loppuun saakka!

Todellakin, eivät ketkään olisi niin mielissään mahdollisuudesta väitellä sosialistien kanssa kuin sosialidemokraatit.

Luuletteko todellakin, että meille on mieluista vastata moisten herrain „polemiikkiin“ ja että me olisimme siihen ryhtyneet, ellei heidän taholtaan olisi ollut siihen suoraista, itsepintaista ja räikeää haastetta?

Luuletteko te todellakin, ettei meidän tarvitse pakottaamalla pakottaa itseämme lukemaan, lukemaan yhä uudelleen ja syventymään tuohon äitelän liberaalisten fraasien ja pikkuporvarillisen moraalin inhoitavaan yhdistelmään?

Mutta emmehän me ole syyssä siihen, että nykyisin tällaisia aatteita ryhtyvät perustelemaan ja esittelemään vain moiset herrat. Pyydän ottamaan huomioon senkin, että minä puhun eronteon välttämättömyydestä pikkuporvarillisista *sosialismin* aatteista. Käsittelemäni pikkuporvarilliset teoriat ovat **EHDOTTOMASTI** taantumuksellisia, **MIKÄLI** ne esiintyvät sosialistisina teorioina.

Mutta jos me käsitämme, että todellisuudessa siinä ei ole kerrassaan mitään sosialistista, t.s. että kaikki nuo teoriat eivät anna kerrassaan minkäänlaista selitystä työtätekevien riistosta eivätkä ne sen vuoksi kelpaa lainkaan palvelemaan heidän vapautustaan, että kaikki nuo teoriat kuvastavat ja ajavat tosiasiaa pikkuporvariston etuja,— niin silloin meidän on suhtauduttava niihin toisin, silloin meidän on asetettava kysymys: *kuinka työväenluokan on suhtauduttava pikkuporvaristoon ja sen ohjelmiin?* Ja tähän kysymykseen ei voida vastata ottamatta huomioon tämän luokan kaksinaista luonnetta (meillä Venäjällä tämä kaksinaisuus on erikoisen voimakasta siitä syystä, että pikkuporvariston ja suurporvariston välinen antagonismi on vähemmän kehittynyt). Se on edistykellinen, mikäli se esittää yleisdemokraattisia vaatimuksia, s.o. taistelee kaikenlaisia kaksinaisuuden ja maaorjuuden jätteitä vastaan; se on taantumuksellinen, mikäli se taistelee säilyttääkseen asemansa pikkuporvaristona pyrkien pidättämään ja kääntämään takaisin maan yleistä kehitystä, joka käy porvarilliseen suuntaan. Sellaisia taantumuksellisia vaatimuksia kuin esimerkiksi surullisen kuuluisuuden saanutta maaosuuksien luovutuskieltoa, kuten monia muitakin talonpoikaiston holhoamisen haihattelusuunnitelmia, peitetään tavallisesti työtätekevien puolustamisen tekosyyllä; mutta todellisuudessa ne tietysti vain huonontavat heidän asemaansa vaikeuttaen samalla heidän taisteluaan vapautuksensa puolesta. Nämä pikkuporvarillisen ohjelman kaksi eri puolta on tarkoin erotettava toisistaan ja tunnustamatta näillä teorioilla olevan minkäänlaista sosialistista luonnetta, taistellen niiden taantumuksellisia puolia vastaan, ei pidä unohtaa niiden demokraattista puolta. Selitän esimerkillä,

kuinka se seikka, että marxilaiset hylkäävät kokonaan pikkuporvarilliset teorit, ei suinkaan kiellä heidän ohjelmassaan demokratismaa, vaan päinvastoin vaatii pitämään vieläkin tiukemmin kiinni siitä. Edellä esitettiin kolme perusväittämää, joita pikkuporvarillisen sosialismin edustajat ovat aina pitäneet teorioissaan keppihevosina — maanpuute, suuret maksut, hallinnollinen sorto.

Noiden vitsausten poistamisvaatimuksessa ei ole kerrassaan mitään sosialistista, sillä ne eivät vähääkään selitä pakkoluovutusta ja riistoa eikä niiden poistaminen kajoa vähääkään siihen sarron ikeeseen, jolla pääoma riistää työtä. Mutta niiden poistaminen puhdistaa tämän ikeen sitä voimistavista keskiaikaisista rääsistä, helpottaa työläisten välitöntä taistelua pääomaa vastaan ja siksi ne demokraattisina vaatimuksina saavat työvæn taholta mitä tarmokkainta kannatusta. Maksut ja verot,— ne ovat yleensä puhuen sellainen kysymys, jota vain pikkuporvarit voivat pitää erityisen tärkeänä, mutta talonpojilta perittävät maksut ovat meillä monissa suhteissa pelkkää maaorjuuden jätettä: sellaisia ovat esimerkiksi lunastusmaksut, jotka on heti ja ehdottomasti lakkautettava; sellaisia ovat yksinomaan talonpoikien ja pikkuporvarien kannettaviksi lankeavat verot, joista „jalosukuiset” ovat vapautetut. Sosialidemokraatit kannattavat aina näiden keskiaikaisten suhteiden jätteen poistamista, jotka ovat taloudellisen ja poliittisen lamaan syy. Samaa on sanottava maanpuutteesta. Edellä olen jo viipynyt kauan tuossa kysymyksessä todistaakseni sitä koskevien ruikutusten porvarillisen luonteen. Epäilemätöntä kuitenkin on, että esimerkiksi talonpoikaisreformi, leikkaamalla talonpojilta pois osan maata, suorastaan rosvoisi talonpoikia tilanherrain hyväksi tehden siten palveluksen tälle äärettömälle taantumukselliselle voimalle sekä välittömästi (anastamalla talonpoikain maita) että välillisesti (ovelalla maaosuuksien erottamisella). Sosialidemokraatit tulevatkin vaatimaan mitä tarmokkaimmin, että talonpojille palautetaan heti takaisin heiltä anastetut maat ja että tilanherrain maaomaisuus — tuo maaorjuuslaitosten ja -perinteiden tuki — pakkoluovutetaan täydellisesti. Tämä viimeksimainittu pykälä, joka käy yhteen maan kansallistamisen kanssa, ei sisällä mitään sosialistista, sillä meillä jo muodostuvat farmarisuhteet pääsisivät silloin vain nopeammin ja voimakkaammin.

kukoistamaan, mutta demokraattiselta kannalta se on äärimmäisen tärkeä ainoana toimenpiteenä, joka voisi nujertaa lopullisesti jalosukuiset tilanherrat. Ja vihdoinkin talonpoikain oikeudettomuudesta heidän pakkoluovutuksensa ja riistonsa syynä voivat tietenkin puhua vain herrat Juzhakovit ja V. V:t, mutta hallinnollinen sorto talonpoikaiston suhteen ei ole vain ilmeistä, se ei ole ainoastaan yksinkertaisesti sortoa, vaan se ilmenee suoranaishana talonpoikain ylenkatsomisena sellaisena „alhaisena roska-väkenä”, jolle kuuluukin olla jalosukuisten tilanherrain alaisena ja jonka annetaan nauttia yleisiä kansalaisoikeuksia vain erityisestä armosta (esimerkiksi siirtoasutus *) ja jota jokainen virkamiesbyrokraatti voi kohdella aivan kuin pakkotyölaitokseen teljettyä ihmistä. Sosialidemokraatit yhtyvätkin ehdottomasti kannattamaan vaatimusta, että talonpoikaistolle palautetaan täydelliset kansalaisoikeudet, että aateliston kaikki etuoikeudet lakkautetaan täydellisesti, että talonpoikaiston byrokraattinen holhoaminen lopetetaan ja sille myönnetään itsehallinto.

Yleensä Venäjän kommunistien, marxilaisuuden kannattajien, on ennen muita nimitettävä itseään **SOSIALIDEMOKRAATEIKSI**, eikä heidän pidä koskaan unohtaa toiminnassaan **DEMOKRATISMIN** valtavaa tärkeyttä **.

Venäjällä ovat keskiaikaisten, puolittain maaorjuudellisten laitosten jätteet vielä niin tavattoman voimakkaat (Länsi-Eurooppaan verrattuina), ne ovat sellaisena raskaana ikeenä proletariaatin ja yleensä kansan hartioilla ja pidättävät poliittisen ajattelun kehittymistä kaikissa säädyissä ja luokissa, — ettei voida olla korostamatta, miten valtavan tärkeää työläisille on taistelu kaikkia maaorjuuslaitoksia, itsevaltiutta, säätyjärjestelmää ja byrokratiaa vastaan. Työläisille on aivan seikkaperäisesti osoitettava, minkä hirveän taantumuksellisen voiman nämä laitokset muodostavat, miten ne voimistavat työn sortamista pää-

* Tässä ei voida olla muistuttamatta siitä aitovenäläisen maaorjaomistajan julkeudesta, jolla hra Jermolov, nykyinen maanviljelysministeri kirjassaan „Kato ja kansan onnettomuus” esiintyy siirtoasutusta vastaan. Sitä ei voida muka valtion kannalta pitää ratsionaalisena, kun tilanherrat Euroopan Venäjällä tarvitsevat vielä vapaita työläisiä. — Todellakin, mitä muuta varten talonpojat ovat ojemassa, elleivät juuri sitä varten, että työllänsä elättäisivät tyhjättoimittajatalonpoikia ja heidän „ylhäistä” pokkuroitsijoitaan?

** Tämä on erittäin tärkeä kohta. Plehanov on syvästi oikeassa sanoessaan, että meidän vallankumousmiehillämme on „kaksi vihollista: toisaalta vanhat ennakkoluulot, joita ei ole vielä kokonaan juurittu pois, ja toisaalta uuden ohjelman ahdasmielinen käsittely”. Kts. liite III (tämän osan s. 314. *Toim.*).

oman taholta, kuinka nöyryyttävästi ne painavat työtätekeviä, kuinka ne pidättävät pääomaa keskiaikaisissa muodoissaan, jotka eivät jää työn riistämässä jälkeen uusimmista, teollisista muodoista, mutta lisäävät tähän riistoon sellaista, mikä tekee vapaustaistelun äärettömän vaikeaksi. Työläisten on tiedettävä, että ilman näiden taantumuksen tukipylväiden * kukistamista heillä ei tule olemaan minkäänlaista mahdollisuutta käydä menestyksellistä taistelua porvaristoa vastaan, sillä niin kauan kun ne ovat pystyssä ei Venäjän maalaisproletariaatti, jonka tuki on välttämätön edellytys työväenluokan voitolle, voi koskaan päästä pois poljetun ja ahdistetun väen asemasta, joka kykenee vain tylsään epätoivoon, mutta ei järkevään ja lujaan vastarintaan ja taisteluun. Ja siksi taistelu radikaalisen demokratian rinnalla yksinvaltiutta ja taantumuksellisia säätyjä ja laitoksia vastaan on työväenluokan suoranainen velvollisuus, jota sosialidemokraattien onkin sen mieleen terotettava, lakkaamatta samalla hetkeksikään terottamasta sen mieleen sitä, että taistelu kaikkia näitä laitoksia vastaan on välttämätöntä vain keinona, joka helpottaa taistelua porvaristoa vastaan, että yleisdemokraattisten vaatimusten toteuttaminen on työläisille välttämätöntä ainoastaan sen tien raivaamiseksi, joka johtaa voittoon työtätekevien päävihollisesta, — luonteeltaan puhtaasti demokraattisesta laitoksesta, *pääomasta*, joka on meillä Venäjällä erikoisen taipuvainen uhraamaan demokratisminsa, menemään liittoon taantumuksellisten kanssa voidakseen kuristaa työläisiä, voidakseen lujemmin jarruttaa työväenliikkeen ilmaantumista.

Edelläsanottu nähtävästi määrittelee kyllin riittävästi sosialidemokraattien suhteen absolutismiin ja poliittiseen

* Erikoisen huomattava taantumuksellinen laitos, joka on verrattain vähän kiinnittänyt vallankumouksellistemme huomiota, on kotimainen *byrokraatia*, joka de facto (tosiasiallisesti, todellisuudessa. *Toim.*) juuri hallitseekin Venäjän valtiota. Saaden täydennystä pääasiassa raznotshintseistä, tämä byrokraatia on sekä syntyperänsä että toimintansa tarkoituksensa ja luonteen puolesta syvästi porvarillista, mutta absolutismi ja jalosukuisten tilanherrain suuret poliittiset etuoikeudet ovat antaneet sille erikoisen vahingollisia ominaisuuksia. Se on vakainen tuuliviiri, joka pitää korkeimpana tehtävänään tilanherran ja porvarin etujen yhteensovittamista. Se on juudas, joka käyttää maaorjuusmielisyttään ja -suhteltaan työläisten ja talonpoikien pettämiseksi, joka „taloudellisesti heikon suojelemisen” ja hänen „holhoamisensa” varjolla, puolustukseksi kulakkia ja koronkiskuria vastaan suorittaa sellaisia toimenpiteitä, mitkä painavat työtätekevät „alhaisen roskaväen” asemaan jättäen heidät maaorjuus-tilanherran valtaan ja tehden heistä sitäkin turvattomampia porvaristoa vastaan. Se on mitä vaarallisin teeskentelijä, joka on ottanut oppia länsieurooppalaisten taantumusmestarien kokemuksesta ja joka piilottaa taitavasti araktshejvilaiset tavoitteensa kansan rakastamisesta puhuvien fraasien viikunalehden taakse.

vapauteen samaten kuin heidän suhteensa siihen viime aikoina erikoisesti voimistuneeseen virtaukseen, jonka suunnana on kaikkien vallankumouksellisten ryhmien „yhdistyminen” ja „liitto” poliittisen vapauden valloittamiseksi ⁶⁹.

Tämä on varsin originelli ja kuvaava virtaus.

Originelli se on siksi, että ehdotusta „liitosta” ei tehdä minkään tietyn ryhmän tai tiettyjen ryhmien taholta, joilla on määrätynlaiset ohjelmat, jotka yhtyvät siinä ja siinä kysymyksessä. Jos niin olisi laita, niin kysymys liitosta olisi kysymys joka tapauksesta erikseen, konkreettinen kysymys, jonka yhdistyvien ryhmien edustajat ratkaisevat. Silloin ei voisi ollakaan erikoista „yhdistämis”-virtausta. Mutta sellainen virtaus on olemassa ja se on lähtöisin yksinkertaisesti sellaisten henkilöitten taholta, jotka ovat luopuneet vanhasta, mutta eivät ole päässeet käsiksi mihinkään uuteen: se teoria, johon absolutismia vastaan taistelijat ovat tähän asti nojautuneet, nähtävästi luhistuu hävittäen myöskin ne solidaarisuuden ja järjestyneisyyden edellytykset, mitkä ovat välttämättömiä taistelua varten. Ja niinpä herrat „yhdistäjät” ja „liittoilijat” kaiketi arvelevat, että sellainen teoria on kaikkein helpointa luoda siten, että koko teoria typistetään vastalauseeksi absolutismia vastaan ja poliittisen vapauden vaatimukseksi sivuuttaen kaikki muut sosialistiset ja ei-sosialistiset kysymykset. On selvää, että tuo naiivi erehdys kumoaa kiertämättömästi itsensä heti sellaisen yhdistämisen ensi yrityksissä.

Mutta tämä „yhdistämis”-virtaus on kuvaava siksi, että se on eräs viimeisiä asteita siinä taistelevan, vallankumouksellisen narodnikkilaisuuden poliittis-radikaaliseksi demokratismiksi muuttumisen prosessissa, minkä (prosessin) olen edellä koettanut hahmotella. Kaikkien ei-sosialidemokraattisten vallankumouksellisten ryhmien luja yhtyminen mainitun lipun alle tulee mahdolliseksi vasta silloin, kun laaditaan vankka *demokraattisten* vaatimusten ohjelma, mikä tekee lopun vanhoista venäläisen omaperäisyysteorian ennakkoluuloista. Sellaisen demokraattisen puolueen perustamista sosialidemokraatit pitävät tietysti hyödyllisenä edistysaskeleena, ja heidän toimintansa, joka on tähdätty narodnikkilaisuutta vastaan, pitää auttaa sitä, auttaa kaikkien ennakkoluulojen ja tarujen poisjuurittamista, sosialistien ryhmittymistä marxilaisuuden lipun alle ja muita ryhmiä muodostamaan demokraattisen puolueen.

Sosialidemokraatit, jotka pitävät välttämättömänä työläisten itsenäistä järjestymistä erityiseksi työväenpuolueeksi, eivät tietenkään voi „yhtyä” tämänkään puolueen kanssa, mutta työläiset kannattaisivat mitä tarmokkaimmin demokraattien kaikkea taistelua taantumuksellisia laitoksia vastaan.

Narodnikkilaisuuden rappeutuminen mitä tavallisimmaksi pikkuporvarillisen radikalismien tusinateoriaksi, — josta (rappeutumisesta) „kansan ystävä” ovat niin havainnollisena todistuksena, — osoittaa meille, kuinka suuren virheen ne tekevät, jotka vievät työläisille taisteluaajatusta absolutismia vastaan selittämättä samalla heille yhteiskunnallisten suhteittemme antagonistista luonnetta, minkä vuoksi myöskin porvariston ideologit ovat poliittisen vapauden kannalla, — selittämättä heille Venäjän työläisen historiallista merkitystä taistelijana koko työtätekevän väestön vapautuksen puolesta.

Sosialidemokraatteja moititaan mielellään siitä, että he tahtovat muka ottaa Marxin teorian yksinomaiseen käyttöönsä, vaikka muka kaikki sosialistit hyväksyvät hänen taloudellisen teoriansa. Mutta herää kysymys, mitä järkeä on selittää työläisille arvomuotoa, porvarillisen järjestelmän olemusta ja proletariaatin vallankumouksellista merkitystä, jos meillä Venäjällä yleensä ja kaikkialla selitetään, ettei työtätekevien riisto johdu lainkaan yhteiskunnallisen talouden porvarillisesta organisatiosta, vaan se selitetään esimerkiksi maanpuutteella, veroilla, hallinnollisella sorrolla?

Mitä järkeä on selittää työläisille luokkataisteluteoriaa, ellei tämä teoria voi selittää edes hänen suhdettaan tehtailijaan (kapitalismimme on hallituksen keinoitekoisesti istuttamaa), puhumattakaan „kansan” joukoista, jotka eivät kuulu muodostuneeseen tehdastyöläisten luokkaan?

Miten voidaan hyväksyä Marxin taloudellinen teoria johtopäätöksineen proletariaatin vallankumouksellisesta tehtävästä kommunismin järjestäjänä kapitalismin välityksellä, kun meillä tahdotaan etsiä teitä kommunismiin ilman kapitalismia ja sen luomaa proletariaattia?

Ilmeistä on, että kun sellaisissa oloissa työläistä kehoitetaan taisteluun poliittisen vapauden puolesta, niin se on samaa kuin jos häntä kehoitettaisiin kantamaan kastanjoita tulesta eturivin porvaristolle, sillä ei voida kieltää sitä (kuvaavaa on, etteivät edes narodnikit ja narodnajavolja-

laisetkaan kieltäneet sitä), että poliittinen vapaus palvelee ennen kaikkea porvariston etuja helpottamatta työläisten asemaa, vaan ainoastaan... ainoastaan helpottaen taistelu-ehjoja taistelussa... *tätä samaa porvaristoa vastaan*. Sanon tämän niitä sosialisteja vastaan, jotka hyväksymättä sosialidemokraattien teoriaa harjoittavat silti agitatiotaan työväen keskuudessa tultuaan kokemuksesta vakuuttuneiksi siitä, että vain sen joukosta voi löytää vallankumouksellisia aineksia. Nämä sosialistit saattavat teoriansa ristiriitaan käytännön kanssa ja tekevät sangen pahan virheen vieroittaessaan työläisiä näiden välittömästä tehtävästä—**SOSIALISTISEN TYÖVÄENPUOLUEEN PERUSTAMISESTA** *.

Tämä virhe on luonnollisesti syntynyt silloin, kun porvarillisen yhteiskunnan luokka-antagonismit olivat vielä aivan kehittymättömiä, maaorjuuden tukahduttamia, jolloin maaorjuus nostatti koko intelligenssin taholta solidaarisen vastalauseen ja taistelun synnyttäen harhaluulon intelligenssimme erikoisesta demokratismista ja siitä, ettei liberaalien ja sosialistien aatteiden välillä olekaan syvää eroa. Nykyisin,— jolloin taloudellinen kehitys on siinä määrin mennyt eteenpäin, että nekin, jotka eivät aikaisemmin tunnustaneet Venäjällä olevan maaperää kapitalismille, myöntävät meidän astuneen nimenomaan kapitalistiselle kehitystielle,— nykyisin ovat kaikki harhakuvitelmat tässä suhteessa jo mahdottomia. „Intelligenssin” kokoonpano hahmottuu yhtä selvänä kuin aineellisten arvojen tuotantoa harjoittavan yhteiskunnankin kokoonpano: kun viimeksimainitun keskuudessa hallitsee ja vallitsee kapitalisti, niin intelligenssin keskuudessa antaa sävyn tuo yhä nopeammin ja nopeammin kasvava kiipeilijäin ja porvariston palkkarenkien liuta,— „intelligenssin”, joka on tyytyväinen ja rauhallinen, vieras kaikille haaveille ja tietää hyvin, mitä se tahtoo. Radikaalimme ja liberaalimme eivät ainoastaan ole kieltämättä tätä tosiasiaa, vaan päinvastoin ne korosta-

* Siihen tulokseen, että työläinen on nostettava taisteluun absolutismia vastaan, voidaan tulla kahta tietä: *joko* pitämällä työläistä ainoana taistelijana sosialistisen järjestelmän puolesta, ja silloin poliittinen vapaus katsotaan yhdeksi niistä edellytyksistä, jotka helpottavat hänen taisteluaan. Tämä on sosialidemokraattien kanta. *Taikka* käännytään työläisen puoleen ihmisenä, joka joutuu eniten kärsimään nykyisestä järjestelmästä, jolla ei ole enää mitään menetettävänä ja joka voi esiintyä kaikkein päättäväisimmin absolutismia vastaan. Mutta tämä merkitseekin sitä, että hänet pakoitetaan laahustamaan porvarillisten radikaalien perässä, jotka eivät halua nähdä porvariston ja proletariaatin välistä antagonismia, koska koko „kansaa” on yksimielisenä absolutismia vastaan.

vat voimakkaasti sitä, ponnistelevat todistaakseen sen siveettömyyttä, tuomitakseen, lyödäkseen, saattaakseen häpeään... ja hävittääkseen sen. Nuo naiivit pyrkimykset saada porvarillinen intelligenssi häpeämään porvarillisuuttaan ovat yhtä naurettavia kuin pikkuporvarillisten taloustieteilijäin yritykset pelästyttää porvaristoamme (viittaamalla „vanhempien veljien” kokemukseen) sillä, että se saattaa kansan köyhtymään, painaa joukot kurjuuteen, työttömyyteen ja nälkään; tämä käräjienkäynti porvaristoa ja sen ideologeja vastaan muistuttaa sitä käräjäoimista hauke vastaan, jossa hauki päätettiin heittää jokeen. Näiden rajojen takana alkaa liberaalinen ja radikaalinen „intelligenssi”, joka vuodattaa äärettömästi fraaseja edistyksestä, tieteestä, totuudesta, kansasta j.n.e., joka itkeskelee mielellään 60-luvun vuosia, jolloin ei ollut eripuraisuutta, taantumista, masennusmieltä eikä välinpitämättömyyttä ja jolloin kaikki sydämet hehkuivat demokratismia.

Heille ominaisella naiiviudellaan nuo herrat eivät tahdo millään ymmärtää sitä, että silloisen solidaarisuuden aiheuttivat silloiset aineelliset olosuhteet, jotka eivät voi palata: maaorjuus painosti samalla tavoin kaikkia — sekä maaorjuudellista voutia, joka oli kasannut rahoja ja tahtoi elellä mielensä mukaan, että yrittäjätalonpoikaa, joka vihasi tilanherraa siitä, että tämä kiskoi veroja, sekaantui hänen asioihinsa ja veti huomiota pois taloudesta, samoin myöskin proletaari-renkiä ja köyhtynyttä talonpoikaa, joka myytiin kauppiaille velkaorjaksi; siitä kärsivät sekä kauppiastehtailija, työläinen, kotiteollisuuden harjoittaja että pikkumestari. Kaikkien näiden ihmisten välillä olikin vain se yhdysside, että kaikki he vihasivat maaorjuutta: tämän solidaarisuuden rajojen ulkopuolella alkoi mitä jyrkin taloudellinen antagonismi. Kuinka pitkälle pitääkään tuudittaa itseään suloisilla haaveilla voidakseen vielä nytkin olla näkemättä tätä antagonismia, joka on kehittynyt niin valtavaksi; voidakseen itkien odotella solidaarisuuden aikojen palaamista, kun todellisuus vaatii taistelua, vaatii sitä, että jokainen, joka ei halua TAHTOEN tai TAHTOMATTAAN olla porvariston apuri, siirtyisi proletariaatin puolelle.

Jos ette luota komeasti kajahtaviin fraaseihin „kansan eduista” pelkkien sanojen perusteella, vaan koetatte tunkeutua syvemmälle, niin huomaatte, että edessänne on mitä selvimpiä pikkuporvariston ideologeja, joka pikkuporvaristo

haaveilee oman (heidän kielellään „kansan”) taloutensa parantamisesta, tukemisesta ja elvyttämisestä erilaisten viattomien edistysaskeleitten avulla eikä kykene lainkaan ymmärtämään sitä, että nykyisten tuotantosuhteitten pohjalla kaikki nuo edistysaskeleet tulevat vain proletarisimaan joukkoja yhä syvemmälle ja syvemmälle. Ei voida olla olematta kiitollisia „kansan ystäville” siitä, että he ovat suuresti edistäneet intelligenssimme luokkaluonteen selvittämistä ja siten vahvistaneet marxilaisten teorian pientuottajiemme pikkuporvarillisuudesta; ne tulevat kiertämättä jouduttamaan niiden vanhojen harhakuvitelmiä ja tarujen häviämistä, jotka ovat niin kauan sotkeneet Venäjän sosialisteja. „Kansan ystävät” ovat siinä määrin repineet, kuluttaneet ja ryvettäneet näitä teorioita, että Venäjän sosialisteilla, jotka ovat pitäneet kiinni noista teorioista, on kiertämättä edessään vaihtoehto,— joko uudelleen tarkistaa nuo teoriat tahi hyljätä ne kokonaan, jättäen ne niiden herrojen yksinomaiseen käyttöön, jotka juhlallisella omahyväisyydellä julistavat *urbi et orbi* *, että pohatta-talonpojat ostavat parannettuja työvälineitä, ja jotka vakavin naamoin vakuuttavat teille, että on tervehdittävä henkilöitä, jotka ovat kyllästyneet istumaan vihreitten pöytien takana. Ja tuossa samassa mielessä he jaarittelevat „kansan järjestelmästä” ja „intelligenssistä” ei ainoastaan vakavasti, vaan vieläpä vaateliaan mahtipontisin fraasein laajoista ihanteista, ihanteellisesta elämänkysymysten asettamisesta!..

Sosialistinen intelligenssi voi vasta silloin luottaa työnsä hedelmällisyyteen, kun se tekee lopun harhakuvittelusta ja alkaa etsiä tukea Venäjän todellisesta eikä toivotusta kehityksestä, todellisista eikä mahdollisista yhteiskunnallistaloudellisista suhteista. Tällöin sen tulee suunnata **TEOREETTINEN** työnsä *Venäjän taloudellisen antagonismin kaikkien muotojen konkreettiseen tutkimiseen, niiden yhteyden ja johdonmukaisen kehityksen tutkimiseen; sen tulee paljastaa tuo antagonismi kaikkialla, missä se on poliittisen historian, oikeusjärjestelmän erikoisuuksien ja vakiintuneiden teoreettisten ennakkoluulojen verhoamana. Sen tulee antaa eheä kuva meidän tosioloistamme tuotantosuhteitten määrättyinä järjestelmänä, osoittaa työtätekevien riiston ja pakkoluovutuksen kiertämättömyys tämän järjestelmän*

* — koko maailmalle. *Toim.*

vallitessa, näyttää se ulospääsy tästä järjestelmästä, minkä taloudellinen kehitys osoittaa.

Tämän teorian, joka nojautuu Venäjän historian ja tosilojen yksityiskohtaiseen ja seikkaperäiseen tutkimiseen, on annettava vastaus proletariaatin asettamiin kysymyksiin,— ja jos se tyydyttää tieteen vaatimukset, niin kaikkalainen protestoivan ajattelun herääminen proletariaatissa tulee kiertämättä viemään tämän ajattelun sosialidemokratismiin uomaan. Mitä pitemmälle tämän teorian kehittäminen tulee edistymään, sitä nopeammin on kasvava sosialidemokratismi, sillä kaikkein ovelimmatkaan nykyisen järjestelmän suojelijat eivät kykene estämään proletariaatin ajattelun heräämistä, eivät kykene siksi, että itse tämä järjestelmä aiheuttaa ehdottomasti ja kiertämättä tuottajain yhä voimakkaamman pakkoluovuttamisen, proletariaatin ja sen reserviarmeijan yhä suuremman kasvun — ja tämä tapahtuu rinnan yhteiskunnallisen rikkauden edistymisen, tuotantovoimain valtavan kasvun ja työn yhteiskunnallistamisen kanssa, jota kapitalismi suorittaa. Niin paljon kuin tämän teorian kehittäessä vielä onkin tekemistä, niin takeena siitä, että sosialistit täyttävät tämän tehtävän, on se, että heidän keskuudessaan leviää materialismi, ainoa tieteellinen metodi, joka vaatii, että jokainen ohjelma olisi todellisen prosessin täsmällistä määrittelyä, takeena siitä on näitä aatteita omaksuvan sosialidemokratian menestys, menestys, joka on siinä määrin kuohuttanut liberaalejamme ja demokraattejamme, että heidän paksut aikakausjulkaisunsa ovat lakanneet olemasta ikäviä, kuten eräs marxilainen on sanonut.

Korostaessani tätä sosialidemokraattien teoreettisen työn välttämättömyyttä, tärkeyttä ja valtavuutta, en ollenkaan tahdo sanoa, että tämä työ olisi asetettava ensi tilalle, **KÄYTÄNNÖLLISEN** työn * edelle,— sitäkin vähemmän sitä, että jälkimmäinen olisi lykättävä siihen asti, kunnes edellinen on päättynyt. Niin voisivat päätellä vain „sosiologian subiektiivisen metodin” kumartajat tai utopistisen sosialismin seuraajat. Jos sosialistien tehtävän edellytetään

* Päävastoin. Ensi sijalle asetuu ehdottomasti aina käytännöllinen propaganda- ja agitatio työ siitä syystä, ensinnäkin, että teoreettinen työ antaa vain vastaukset niihin kysymyksiin, joita käytäntö asettaa. Ja toiseksi sosialidemokraattien täytyy heistä riippumattomista syistä liian usein rajoittua vain teoreettiseen työhön, että he voisivat olla pitämättä arvossa jokaista hetkeä, jolloin on mahdollisuus tehdä käytännöllistä työtä.

sisältyvän siihen, että etsitään maalle „muuta (kuin todellisia) kehitysteitä”, niin silloin on tietysti luonnollista, että käytännöllinen työ käy mahdolliseksi vasta sitten, kun nerokkaat filosofit löytävät ja osoittavat nuo „muut tiet”; ja päinvastoin, kun nämä tiet on löydetty ja osoitettu, niin teoreettinen työ päättyy siihen ja alkaa niiden työ, joitten on ohjattava „isänmaa” „vastalöydetylle” „muulle tielle”. Kokonaan toisin on asia, kun sosialistien tehtävänä on olla proletariaatin aatteellisina johtajina sen todellisessa taistelussa todellisia, oikeita vihollisia vastaan, jotka ovat nykyisen yhteiskunnallis-taloudellisen kehityksen *todellisella* tiellä. Tällä ehdolla teoreettinen ja käytännöllinen työ sulautuvat yhteen, yhteiseksi työksi, jonka Saksan sosialidemokratian vanha veteraani Liebknecht niin sattuvasti luonnehtii sanoilla:

Studieren, Propagandieren, Organisieren*.

Ei voida olla aatteellisena johtajana tekemättä edellämainittua teoreettista työtä, samoin kuin ei voida olla aatteellisena johtajana suuntaamatta tätä työtä asian vaatimusten mukaan, tekemättä tämän teorian tuloksia tunnetuiksi työläisten keskuudessa ja auttamatta heidän järjestymistään.

Tällainen tehtävän asettaminen takaa sosialidemokratian niiltä puutteellisuuksilta, joista sosialistien ryhmät niin usein kärsivät — dogmatismilta ja lahkolaisuudelta.

Dogmatismia ei voi olla siellä, missä opin ylimpänä ja ainoana kriteeriona on se, miten se vastaa todellista yhteiskunnallis-taloudellista kehitysprosessia; lahkolaisuutta ei voi olla silloin, kun tehtävänä on edistää proletariaatin järjestymistä, kun siis „intelligenssin” osuutena on tehdä tarpeettomiksi erityiset intelligenttijohtajat.

Sen vuoksi, vaikka marxilaisten keskuudessa onkin erimielisyyksiä erilaisissa teoreettisissa kysymyksissä, heidän poliittisen toimintansa menettelytavat ovat aina ryhmän syntymisestä saakka pysyneet ja pysyvät yhä samanlaisina.

Sosialidemokraattien poliittinen toiminta sisältyy siihen, että edistetään työväenliikkeen kehitystä ja järjestymistä Venäjällä, sen muuttumista nykyisestä, johtavaa aatetta vailla olevien hajanaisten vastalauseyritysten, „mellakoiden” ja lakkojen tilasta Venäjän K O K O työväen L U O K A N

* — Tutkia, propagoida, järjestää. *Toim.*

järjestyneeksi taisteluksi, joka on suunnattu porvarillista järjestelmää vastaan ja pyrkii pakkoluovuttajien pakkoluovuttamiseen, työtätekevien sortoon perustuvan yhteiskuntajärjestelmän hävittämiseen. Tämän toiminnan perustana on se marxilaisten yleinen vakaumus, että Venäjän työläinen on Venäjän koko työtätekevän ja riistetyn väestön ainoa ja luonnollinen edustaja*.

Luonnollinen se on siksi, että työtätekevän riisto Venäjällä on kaikkialla olemukseltaan kapitalistista, ellei oteta huomioon maaorjuustalouden poiskatoavia jätteitä; mutta pientuottajain joukon riisto tapahtuu pienessä mitassa, se on hajanaista ja kehittymätöntä, kun sen sijaan tehdasproletariaatin riistäminen tapahtuu suuressa mitassa, se on yhteiskunnallistettua ja keskitettyä. Edellisessä tapauksessa tuota riistoa verhoavat vielä keskiaikaiset muodot, erilaiset poliittiset, juridiset ja elinoloja koskevat vieraat lisäkkeet, viekkaudet ja juonet, jotka estävät työtätekevää ja hänen ideologejaan näkemästä työtätekeviä painavan järjestelmän olemusta, estävät näkemästä, missä on ulospääsy ja miten tästä tilasta voidaan päästä. Toisessa tapauksessa sitävästoin riisto on jo aivan kehittyntä ja esiintyy puhtaassa muodossaan ilman sellaisia yksityiskohtia, mitkä sekoittavat asiaa. Työläinen ei voi enää olla näkemättä, että häntä sortaa *pääoma*, että taistelua on käytävä porvaristoluokkaa vastaan. Ja tämä hänen taistelunsa, joka on suunnattu lähimpien taloudellisten tarpeitten tyydyttämiseen, aineellisen asemansa parantamiseen,—vaatii työläisiltä ehdottomasti järjestäytymistä, se muodostuu kiertämättömästi sodaksi ei yksilöä, vaan *luokkaa* vastaan, sitä samaa luokkaa vastaan, joka ei ainoastaan tehtaissa, vaan kaikkialla ja joka paikassa sortaa ja painaa työtätekevää. Juuri senpä vuoksi tehdastyöläinen onkin vain koko riistetyn väestön etummainen edustaja, ja jotta hän toteuttaisi edustustehtävänsä järjestyneessä, sitkeässä taistelussa, ei häntä tarvitse lainkaan viehättää millään „näköaloilla“; sitä varten tarvitaan yksinkertaisesti vain sitä, että hänelle selitetään hänen asemansa, selitetään häntä sortavan järjestelmän poliittinen ja taloudellinen rakenne, selitetään luokkiantagonismin ehdottomuus ja kiertämättömyys tämän

* Tulevaisuuden ihminen Venäjällä on talonpoika, ajattelivat talonpoikaissosialismin edustajat, narodnikit tämän sanan kalkkein laajimmassa merkityksessä. Tulevaisuuden ihminen Venäjällä on työläinen, ajattelevat sosialidemokraatit. Näin oli marxilaisten katsantokanta määritelty eräässä käsikirjoituksessa.

järjestelmän vallitessa. Tämä tehdastyöläisen asema kapitalististen suhteitten yleisessä järjestelmässä tekee hänet ainoaksi taistelijaksi työväenluokan vapautuksen puolesta, sillä vain kapitalismin korkein aste, koneellinen suurteollisuus, luo tätä taistelua varten välttämättömät aineelliset edellytykset ja yhteiskunnalliset voimat. Missään muualla, kapitalismin kehityksen alimpien muotojen vallitessa, ei näitä aineellisia ehtoja ole olemassa: tuotanto on pirstoutunut tuhansiksi mitä pienimmiksi talouksiksi (jotka eivät lakkaa olemasta pirstoutuneita *talouksia* maanhallinnan kaikkein tasasuhtaisimpienkaan yhteisömuotojen vallitessa), riistetty useimmiten omistaa vielä pikkuruisen talouden ja on siten sidottu siihen samaan porvarilliseen järjestelmään, jota vastaan hänen on taisteltava: tämä pidättää ja vaikeuttaa niiden yhteiskunnallisten voimain kehittymistä, jotka kykenevät kukistamaan kapitalismin. Pirstoutunut, yksityinen ja pienessä mitassa tapahtuva riisto sitoo työtätekevät paikalleen, erottaa heitä toisistaan, ei anna heille mahdollisuutta käsittää luokkasolidaarisuuttaan, ei anna mahdollisuutta liittyä yhteen käsitettyään, että sorron syynä ei ole yksi tai toinen yksilö, vaan koko talousjärjestelmä. Suurkapitalismi sitävastoin katkoo kiertämättömästi kaikki siteet, jotka sitovat työläistä vanhaan yhteiskuntaan, määrättyyn paikkaan ja määrättyyn riistäjään, yhdistää heidät, panee ajattelemaan ja asettaa olosuhteisiin, jotka antavat mahdollisuuden järjestyneen taistelun aloittamiselle. Työväenluokkaan sosialidemokraatit kohdistavatkin kaiken huomionsa ja kaiken toimintansa. Kun sen valveutuneimmat edustajat omaksuvat tieteellisen sosialismin aatteet, aatteen Venäjän työläisen historiallisesta merkityksestä, ja kun nämä aatteet leviävät laajalle ja työläisten keskuudessa muodostuvat vankat järjestöt, jotka muuttavat työläisten nykyisen hajanaisen taloudellisen sodan tietoiseksi luokkataisteluksi,— silloin kaikkien demokraattisten aineiden johtoon noussut Venäjän TYÖLAINEN syöksee maahan itsevaltiuden ja lähtee johtamaan VENÄJÄN PROLETARIAATTIA (rinnan KAIKKIEN MAIDEN proletariaatin kanssa) *avoimen poliittisen taistelun suoraa tietä* VOITTOISAAN KOMMUNISTISEEN VALLANKUMOUKSEEN.

Loppu.
1894.

ными хозяйствами при самых уравнилельных формах общинного землевладения, эксплуатируемый болышею частью владеть еще крошечным хозяйством и так обр. привязывается къ той самой буржуазной системѣ, противъ которой должны вести борьбу: это задерживаетъ и затрудняетъ развитіе тѣхъ социальныхъ силъ, к-рыя способны испровергнуть капитализмъ. Раздробленная, единичная, мелкая эксплуатация привязываетъ трудящихся къ мѣсту, разобщаетъ ихъ, не даетъ имъ возможности уразумѣть своей классовой солидарности, не даетъ возможности объединиться, понимая, что причина угнетенія — не та или другая личность, — а вся хозяйственная система. Напротивъ, крупный капитализмъ неизбежно разрываетъ всякую связь рабочаго со старымъ обществомъ, съ определеннымъ мѣстомъ и определеннымъ эксплуататоромъ, объединяетъ его, заставляетъ мыслить и ставить въ условія, дающія возможность начать организованную борьбу. На классъ рабочихъ и обращаютъ социаль-демократы все свое вниманіе и всю свою дѣятельность. Когда передовые представители его усвоятъ идеи научнаго социализма, идею исторической роли русскаго рабочаго, когда эти идеи получатъ широкое распространеніе и среди рабочихъ создадутся прочныя организаціи, преобразующія теперешнюю разрозненную экономическую войну рабочихъ въ сознательную классовую борьбу, — тогда русскій РАБОЧИЙ, поднявшись во главѣ всѣхъ демократическихъ элементовъ, свалитъ абсолютизмъ и поведетъ РУССКІЙ ПРОЛЕТАРИАТЪ (рядомъ съ Пролетариатомъ ВСѢХЪ СТРАНЪ) прямой дорогой открытой политической борьбѣ къ ПОБѢДОНОСНОЙ

КОММУНИСТИЧЕСКОЙ РЕВОЛЮЦІИ.

Конецъ.

1894.

Leninin kirjan „Mitä ovat „kansan ystävä” ja miten he taistelevat sosialidemokraatteja vastaan?” hektografipainoksen viimeinen sivu.— Vuosi 1894.

Pienennetty

Liite I

Esitän tässä taulukkoasetelmana numerotiedot niistä 24 budjetista, joista tekstissä on puhe.

Yhteenlasketut numerotiedot Ostrogozhskin kihlakunnan 24 tyypillisen talonpoikaistalouden kokoonpanosta ja budjeteista.

Selitys taulukkoon.

1) Ensimmäiset 21 saraketta on otettu sellaisinaan kokoelmasta. 22. sarakkeeseen on yhdistetty kokoelman sarakkeet: rukiista, vehnästä, kaurasta ja ohrasta, hirssistä ja tattarista, muista viljoista, perunoista, vihanneksista ja heinistä saatavat tulot (8 saraketta). Siitä, kuinka viljoista saatavat tulot (23. sarake) laskettiin ilman ruumenia ja olkia, on tekstissä mainittu. Edelleen 24. sarakkeeseen on yhdistetty kokoelman sarakkeet: hevosista, nautakarjasta, lampaista, sioista, siipikarjasta, nahkoista ja villoista, rasvasta ja lihasta, maitotuotteista, voista saatavat tulot (9 saraketta). Sarakkeet 25—29 on otettu täydellisesti kokoelmasta. Sarakkeisiin 30—34 on yhdistetty kokoelman sarakkeet: menot rukiiseen, vehnään, hirssiin ja tattariin, perunaan, vihanneksiin, suolaan, suihin, rasvaan ja lihaan, kalaan, maitotuotteisiin, viinaan, teehen (12 saraketta). 35. sarakkeeseen on yhdistetty kokoelman sarakkeet: saippuaan, lampuöljyyn, kynttilöihin, vaatteisiin ja astioihin (4 saraketta). Muut sarakkeet ovat selviä.

2) 8. sarake on saatu laskemalla vuokramaan desjatiinaluku yhteen sen kanssa, mikä määrä kyntömaata desjatiinoissa kuuluu maaosuuteen (kokoelmassa on sellainen sarake).

3) Sarakkeissa: „Tulojen ja menojen jakaantuminen” olevat alemmat luvut merkitsevät *menojen ja tulojen rahallista osaa*. Sarakkeissa 25—28 ja 37—42 ovat koko tulot (menot) rahallisia. Rahallinen osa (tekijä ei erota sitä erikseen) on määriteltä siten, että kokonaistuloista on vähennetty se osa, mikä on käytetty omassa taloudessa.

Talonisäntien ryhmät ja heidän lukumääränsä		Henkilö- luku kumpaakin sukupuolta	Työnteki- joiden luku, miehiä	B a t r a k i t	
				Talouksia, joissa pi- detään batarakkeja	Haidän lukum. kump. sukup.
		1	2	3	4
6 varakasta talonisäntää	Summa . . .	47	11	6	8
	Keskimäärä 1 taloutta kohti	7,83	1,8	—	—
11 keski- varakasta talonisäntää	Summa . . .	92	26	2	2
	Keskimäärä 1 taloutta kohti	8,36	2,4	—	—
7 köyhää talonisäntää	Summa . . .	37	10	2	2
	Keskimäärä 1 taloutta kohti	5,28	1,4	—	—
Yhteensä 24 talon- isäntää	Summa . . .	176	47	10	12
	Keskimäärä 1 taloutta kohti	7,33	1,9	—	—
2 batrakkia (sisällytetty köyhien lukum.)	Summa . . .	9	2	—	—
	Keskimäärä 1 taloutta kohti	4,5	1	—	—

Osuus- maata deis.	Vuokra maata		Yhteen- sä kyn- tömaata	Raken- nusten luku	Teol- isuus- laitok- sia	Maan- vilje- lysvä- llineitä	Karjaa (päättä)	
	Mones- sako talou- dessa	Des:a- ttiinaa					Työ- kar- jaa	Yhteensä suureksi kar'aksi laskettuna
5	6	7	8	9	10	11	12	13
132,6	6	52,8	123,4	52	4	224	35	81
22,1	—	8,8	20,6	8,6	—	37,3	5,8	13,5
101,2	10	85,5	140,2	70	—	338	40	89,1
9,2	—	7,7	12,7	6,4	—	30,7	3,6	8,1
57,8	4	19,8	49,8	31	—	108	7	15,3
8,5	—	2,8	7,1	4,4	—	15,4	1	2,2
291,6	20	158,1	313,4	153	4	670	82	185,4
12,1	—	6,6	13	6,4	—	27,9	3,4	7,7
14,4	—	—	6,8	6	—	11	—	1,1
7,2	—	—	3,4	3	—	5,5	—	0,5

Talonisäntien ryhmät ja heidän lukumääränsä		Arvo ruplissa						
		Raken- nuksia	Muuta klintel- mistöä	Työka- lustoa	Huone- ja ta- lous- kalustoa	Vaat- teet	Karjaa ja me- hiläisiä	Yh- teen- sä
		14	15	16	17	18	19	20
6 vara- kasta talon- isäntää	Summa . .	2 696	2 237	670,8	453	1 294,2	3 076,5	10 427,5
	Keskimäärä 1 taloutta kohti . .	449,33	372,83	111,80	75,5	215,7	512,75	1 737,91
11 keski- varakasta talonisän- tää	Summa . .	2 362	318	532,9	435,9	2 094,2	2 907,7	8 650,7
	Keskimäärä 1 taloutta kohti . .	214,73	28,91	48,44	39,63	190,38	264,33	786,42
7 köyhää talonisän- tää	Summa . .	835	90	112,3	254	647,1	605,3	2 543,7
	Keskimäärä 1 taloutta kohti . .	119,28	12,85	16,04	36,29	92,45	86,47	363,38
Yhteensä 24 talon- isäntää	Summa . .	5 893	2 645	1 316	1 142,9	4 035,5	6 589,5	21 621,9
	Keskimäärä 1 taloutta kohti . .	245,55	110,21	54,83	47,62	168,14	274,56	900,91
2 batrakkia (sisällytetty köyhien lukum.)	Summa . .	155	25	6,4	76,8	129,3	9,1	401,6
	Keskimäärä 1 taloutta kohti . .	77,5	12,5	3,2	38,4	64,65	4,55	200,8

Lainaräs- tien sum- ma rup- lissa	Tulojen jakaantuminen							
	Maataloudesta		Karjan- hol- dosta	Mehiläis- holdosta ja puutar- havitjelyk- sestä	Ammat- tien harjoit- tamis- esta	Laitok- sista	Erilai- sia tuloja	Yhteen- sa rpt.
	Yhteen- sä	Siinä luvussa viljasta						
21	22	23	24	25	26	27	28	29
80	61,2% 3 861,7 1 774,4	2 598,2 1 774,4	15,4% 972,6 396,5	4,3% 271	6,5% 412	5% 320	7,6% 482,2	100% 6 319,5 3 656,1
13,3	643,6	—	162,1	45,2	68,6	53,3	80,4	1 053,2 603,3
357	60,7% 3 163,8 899,9	2 203,8 899,9	16,1% 837,5 423,2	0,7% 36,1	18,8% 979,3	—	3,7% 195,5	100% 5 212,2 2 534
32,4	287,7	—	76,1	3,2	89	—	17,8	473,8 230
233,6	48,7% 689,9 175,25	502,08 175,24	22,9% 324,2 216,6	1,9% 27	23,8% 336,8	—	2,7% 39	100% 1 416,9 794,64
33,4	98,5	—	46,3	3,9	48,1	—	5,5	202,4 113,5
670,6	59,6% 7 715,4 2 843,54	5 304,8 2 849,54	16,5% 2 134,3 1 036,3	2,6% 334,1	13,3% 1 728,1	2,5% 320	5,5% 716,7	100% 12 944,6 6 984,74
27,9	321,5	—	88,9	13,9	72	13,3	29,9	539,5 291,03
50	59,5 3	—	5,7 4,8	—	128,8	—	4	198 140,6
25	29,75	—	2,85	—	64,4	—	2	99 70,3

Talonisäntien ryhmät ja heidän lukumääränsä		Menojen					
		Ruokaan					Vaatteet ja kotitarpeet
		Yhteensä	Kasvisravinto	Muu	Siinä luvussa		
					Maito, liha y. m.	Suola, vilja, tee	
30	31	32	33	34	35		
6 varakasta talonlääntää	Summa . .	29,2% 1500,6 218,7	823,8	676,8	561,3 108,2	115,5	8,2% 423,8 58,6
	Keskimäärä 1 taloutta kohti	250,1	—	—	—	—	70,63
11 keski-varakasta talonisäntää	Summa . .	37,6% 1951,9 257,7	1337,3 33,4	614,6	534,3 144	80,3	10,6% 548,1 49,5
	Keskimäärä 1 taloutta kohti	177,45	—	—	—	—	49,83
7 köyhää talonisäntää	Summa . .	42,1% 660,8 253,46	487,7 160,96	173,1	134,4 53,8	38,7	14,6% 229,6 26,8
	Keskimäärä 1 taloutta kohti	94,4	—	—	—	—	32,8
Yhteensä 24 talonisäntää	Summa . .	34,6% 4113,3 729,86	2648,8	1464,5	1230	234,5	10,1% 1201,5 134,9
	Keskimäärä 1 taloutta kohti	171,39	110,37	61,02	51,25	9,77	50,06
2 työntek. (sisällytetty köyhien lukum.)	Summa . .	81,7 50,7	72,1 42,5	9,6	6,1 4,7	3,5	14,9 4,6
	Keskimäärä 1 taloutta kohti	40,85	—	—	—	—	7,45

j a k a a n t u m i n e n								Puhdas tulo + väjäus —
Karjan ylläpito	Elävä ja eloton inventar- taario	Työn- tehtäjöl- le ja paimen- nille	Vuokra	Verot	Papeille	Eri- laisia menoja	Yhteen- sä rpl.	
36	37	38	39	40	41	42	43	44
24,9 ^o / _o 1276,6	9,4 ^o / _o 484,5	13,5 ^o / _o 691,7	6,5 ^o / _o 332	4,9 ^o / _o 253,5	1,1 ^o / _o 56	2,3 ^o / _o 116,5	100 ^o / _o 5 135,2 2 211,5	+ 1 184,3
212,76	80,75	115,29	55,33	42,25	9,33	19,42	855,86 368,6	+ 197,34
21,2 ^o / _o 1 098,2	5 ^o / _o 256	0,9 ^o / _o 47,6	6,8 ^o / _o 351,7	4,9 ^o / _o 254,9	1,3 ^o / _o 69,9	11,7 ^o / _o 609,4	100 ^o / _o 5 187,7 1 896,7	+ 24,5
99,84	23,27	4,33	31,97	23,17	6,35	55,4	471,6 172,5	+ 2,19
15,6 ^o / _o 243,7	7,1 ^o / _o 110,6	1,6 ^o / _o 24,3	6 ^o / _o 94,5	6,5 ^o / _o 101,8	1,8 ^o / _o 28	4,7 ^o / _o 73,2	100 ^o / _o 1 566,5 712,66	— 149,6
34,81	15,8	3,47	13,5	14,54	4	10,46	223,78 101,8	— 21,38
22,2 ^o / _o 2 618,5	7,1 ^o / _o 851,1	6,4 ^o / _o 763,6	6,5 ^o / _o 778,2	5,1 ^o / _o 610,2	1,3 ^o / _o 153,9	6,7 ^o / _o 799,1	100 ^o / _o 11 889,4 4 820,86	+ 1 059,2
109,1	35,46	31,82	32,43	25,43	6,41	33,29	495,39 200,87	+ 44,11
8	53,2	0,4	—	22,6	2,8	3,3	186,9 137,6	+ 11,1
4	26,6	0,2	—	11,3	1,4	1,65	93,45 68,8	+ 5,55

Liite II

Arvostellessaan Nik. —onia hra Struve asettaa aivan oikein peruspainon sille väitteelle, että „Marxin oppi luokkataistelusta ja valtiosta on venäläiselle taloustieteilijälle aivan vierasta”. Minulla ei ole hra Krivenkon rohkeutta tehdäkseni yksistään tuon hra Struven pienen (4-palstaisen) kirjoituksen perusteella päätelmiä hänen katsantokantojensa systeemistä (hänen muita kirjoituksiaan en tunne); en myöskään voi olla sanomatta, että minä en ole solidaarinen kaikkien hänen esittämiensä väittämien suhteen, ja siksi en voi puolustaa hänen kirjoitustaan kokonaisuudessaan, vaan ainoastaan hänen esittämäänsä vissejä perusväittämiä. Mutta joka tapauksessa mainittu seikka on arvioitu aivan oikein: todellakin, Nik. —onin *perusvirhe* on se, ettei hän ymmärrä kapitalistiselle yhteiskunnalle ominaista luokkataistelua. Yksistään tämän virheen oikaiseminen olisi ollut riittävää, jotta jo hänenkin teoreettisista väittämistään ja tutkimuksistaan olisi kiertämättä johtuneet sosialidemokraattiset johtopäätökset. Todellakin, se ettei huomata luokkataistelua, osoittaa mitä karkeinta marxilaisuuden ymmärtämättömyyttä, — ymmärtämättömyyttä, mikä on asetettava hra Nik. —onin syyksi sitäkin suuremmalla syyllä, kun hän haluaa yleensä esiintyä muka Marxin periaatteiden hartaana ihailijana. Voiko kukaan, joka vähänkään tuntee Marxin periaatteita, kieltää sitä, että oppi luokkataistelusta on koko hänen katsomustensa systeemin painopisteenä?

Hra Nik. —on saattoi tietysti ottaa Marxin teorian ilman tätä kohtaa, vaikkapa esimerkiksi siitä syystä, ettei se vastaa, sanokaamme, Venäjän historian ja tosiolojen tarjoamaa

aineistoa,— mutta silloinhan olisi ensinnäkin mahdotonta sanoa, että Marxin teoria selittää meillä vallitsevan järjestelmän, mahdotonta olisi puhuakaan tästä teoriasta ja kapitalismista, sillä tuota teoriaa pitäisi silloin muuttaa ja luoda käsitys muunlaisesta kapitalismista, jolle eivät ole ominaisia antagonistiset suhteet ja luokkataistelu. Joka tapauksessa olisi pitänyt riittävän yksityiskohtaisesti tehdä varaus ja selittää, miksi kirjoittaja, joka sanoo marxilaisuuden A:n, ei halua sanoa sen B:tä. Hra Nik. —on ei edes yrittänytkään tehdä mitään sellaista.

Ja hra Struve teki aivan oikean päätelmän, että luokkataistelun ymmärtämättömyys tekee hra Nik. —onista *utopistin*, sillä se, joka jättää huomioimatta luokkataistelun kapitalistisessa yhteiskunnassa, se jättää eo ipso * huomioimatta tämän yhteiskunnan yhteiskuntapoliittisen elämän koko todellisen sisällön ja joutuu toiveittensa toteuttamiseksi leijailemaan lapsellisten haaveiden piirissä. Tuo ymmärtämättömyys tekee hänestä *taantumuksellisen*, sillä vetoaminen „yhteiskuntapiireihin” ja „valtioon”, s.o. porvariston ideologeihin ja poliitikoihin voi vain johtaa harhaan sosialisteja, pitämään proletariaatin pahimpia vihollisia liittolaisina, saattaa vain jarruttaa työläisten taistelua vapautuksensa puolesta sen sijaan, että edistäisi tämän taistelun voimistumista, selvenemistä ja parempaa järjestämistä.

Kun tässä kerran on tullut puheeksi hra Struven kirjoitus, niin ei voida olla koskettelematta myöskään hra Nik. —onin vastausta siihen „Russkoje Bogatstvossa” № 6 **.

„Osoittautuu”, kirjoittaa hra Nik. —on esittäessään tietoja tehdastyöläisten lukumäärän hitaasta kasvusta, joka jää jälkeen väestön kasvusta, „osoittautuu, että kapitalismi ei ole ainoastaan täyttämättä meillä „historiallista kutsu-mustaan”, vaan asettaa itse rajat omalle kehitykselleen. Juuri sen vuoksi muuten tuhat kertaa oikeassa ovat ne, jotka

* — siten. *Toim.*

** Yleensä kirjoituksillaan „Russkoje Bogatstvossa” hra Nik. —on pyrkii näköjään tarmokkaasti todistelemaan, ettei hän ole niinkään kaukana pikkuporvarillisesta radikalismista kuin olisi voitu luulla; että hänkin pystyy näkemään talonpoikaistorvariston kasvussa (№ 6, s. 118 — parannettujen työvälineiden, fosforiittien etc. käytön leviäminen „talonpoikaiston” keskuudessa) (et cetera — ja niin edelleen. *Toim.*) merkkejä siitä, että „itse *talonpoikaisto*” (sekö, jota joukottain pakko luovutetaan?) „käsittää välttämättömyyden päästä pois siitä tilasta, jossa se on”.

etsivät „omalle isänmaalleen kehitystietä, joka on toisenlainen kuin se, jota Länsi-Eurooppa on kulkenut ja kulkee””. (Ja näin kirjoittaa henkilö, joka myöntää, että Venäjä kulkee samaa kapitalistista tietä!) Tuon „historiallisen kutsumuksen” täyttämättä jäämisen hra Nik. —on näkee siinä, että „kyläyhteisölle vihamielinen taloudellinen suunta (s.o. kapitalismi) hajottaa itse sen olemassaolon perustoja tuomatta sitä merkitykseltään yhdistävää osaa, mikä on niin ominaista Länsi-Euroopalle ja mikä alkaa ilmetä erikoisella voimalla Pohjois-Amerikassa”.

Toisin sanoen meillä on tässä se virallinen perustelu sosialidemokraatteja vastaan, minkä on keksinyt kuuluisa hra V. V., joka tarkasteli kapitalismia sen departementti-virkamiehen näkökulmasta, joka ratkaisee valtiollista kysymystä „kapitalismin käytäntöön ottamisesta kansan elämässä”: jos se täyttää „kutsumuksen”, niin se voidaan päästää, jos ei täytä, niin „älä päästä”. Tuon älykkään järjestyksen kaikkien muiden ominaisuuksien ohella hra V. V. on käsittänyt tässä itse kapitalismin „kutsumuksenkin” — kuten nähtävästi myös hra Nik. —on sen käsittää — mahdottoman väärin, törkeyteen saakka väärin ja ahtaasti; ja taaskin nämä herrat vierittävät tietysti omien käsitystensä ahtauden kursailematta sosialidemokraattien kontolle: heitä voidaan panetella kuin vainajia, sillä onneksi heitä ei päästetä legaalisesti lehdistöön.

Marx näki kapitalismin tekevän edistyksellistä, vallankumouksellista työtä siinä, että yhteiskunnallistaessaan työn se samaan aikaan, itse prosessin mekanismilla „opettaa, liittää yhteen ja järjestää työväenluokkaa”, opettaa taistelemaan, järjestää sen „suuttumuksen”, liittää yhteen „pakkoluovuttajain pakkoluovuttamista” varten, poliittisen vallan valtaamiseksi ja tuotantovälineiden ottamiseksi pois „harvojen usurpaattorien” käsistä niiden siirtämiseksi koko yhteiskunnalle („Pääoma”, 650) ⁷⁰.

Sellainen on Marxin formula.

„Tehdastyöläisten lukumäärästä” ei ole tietysti puhuttakaan: puhutaan tuotantovälineiden keskittymisestä ja työn yhteiskunnallistumisesta. On selvää, ettei noilla kriteerioilla ole mitään yhteistä „tehdastyöläisten lukumäärän” kanssa.

Mutta meidän omaperäiset Marxin tulkitsijamme selittivät sen nimenomaan siten, että kapitalismin aikana tapahtuva työn yhteiskunnallistuminen sisältyy tehdastyö-

läisten työskentelyyn samassa huoneessa ja siksi muka kapitalismin edistyksellistä työtä onkin mitattava... tehdastyöläisten lukumäärällä!!! Jos tehdastyöläisten lukumäärä lisääntyy, niin silloin siis kapitalismi tekee edistyksellistä työtään hyvin; jos se pienenee, niin se merkitsee sitä, että kapitalismi „täyttää huonosti historiallista kutsumustaan” (hra Nik. —onin kirjoitus, s. 103), ja „sivistyneistön” täytyy „etsiä isänmaalleen muita teitä”.

Ja niinpä venäläinen sivistyneistö ryhtyykin etsimään „muita teitä”. Se on etsinyt ja löytänyt niitä ei vain yhden vuosikymmenen ajan todistellen * kaikella tarmolla, että kapitalismi on „vääriä” kehitystä, sillä se johtaa työttömyyteen ja puliin. Vuonna 1880 me olimme pulan partaalla; samoin vuonna 1893: on aika kääntyä pois tältä tieltä, sillä on ilmeistä, että meille käy huonosti.

Mutta Venäjän porvaristo „kuuntelee ja syö”: todellakin, „huonosti” käy, kun ei voida enää saada satumaisia liikevoittoja; ja se säestää kuorona liberaaleja ja radikaaleja sekä ryhtyy vapautuneen ja halvemman pääoman avulla rakentamaan uusia rautateitä. „Asiamme” ovat huonosti, sillä entisillä paikoilla „me” olemme jo kynineet kansan puhtaaksi ja nyt on pakko siirtyä teollisuuspääomaan, joka ei voi rikastuttaa kauppapääoman lailla: siksi „me” lähemmekin Euroopan Venäjän itäisiin ja pohjoisiin reunamaihin, joissa on vielä mahdollista „alkuperäinen kasaantumisen”, mikä antaa satojen prosenttien liikevoiton ja missä talonpoikaiston porvarillinen jakaantuminen ei ole vielä likimainkaan päättynyt. Sivistyneistö näkee kaiken tuon ja pelottelee herkeämättä, että „me” teemme taaskin vararikon. Ja uusi vararikko tulee todellakin. Suurkapitalistit lyövät laudalta joukottain pienkapitalisteja, talonpoikia sysätään joukottain pois maanviljelyksestä, joka joutuu yhä suuremmissa määrin porvariston käsiin; kurjuuden, työttömyyden ja nälkään nääntymisen meri laajenee äärettömästi — ja „sivistyneistö” vetoaa rauhallisella

* Nuo todistukset menevät hukkaan, mutta ei siksi, että ne olisivat väärä: kansan taloudellinen häviö, kurjistuminen ja nälkä ovat kapitalismin epäilemättömiä ja kiertämättömiä seurauksia, vaan siksi, että nuo todistukset on osoitettu ilmaan. „Yhteiskuntapöytäkirjat” — ne ajavat demokratismin verhoillakin plutokratian etuja eikä tietenkään plutokratia nouse kapitalismin vastaan. „Hallitus”... — esitän vastustajamme hra N. K. Mihailovskin erään lausunnon: — niin vähän kuin me tiedämmekin hallituksemme ohjelmista, kirjoitti hän kerran, niin sen verran me kuitenkin niistä tiedämme, jotta voimme olla vakuuttuneita siitä, että „työn yhteiskunnallistaminen” ei sisälly sen ohjelmaan.

omallatunnolla ennustuksiinsa ja morkkailee väärää tietä, todistellen meidän kapitalismimme epävakaisuutta ulkoisten markkinoiden puuttumisella.

Mutta Venäjän porvaristo „kuuntelee ja syö”. Sillä aikaa, kun „sivistyneistö” etsii uusia teitä, se suorittaa valtavan suuria rakennustöitä rautateiden rakentamiseksi siirtomaihinsa ja luo siellä itselleen markkinat, vie nuoreen maahan porvarillisen järjestyksen ihanuudet, kasvattaa sielläkin erikoisen suurella nopeudella teollisuus- ja maanviljelysporvaristoa ja sysää tuottajien joukot ikuisesti nälkäisen työttömän väen riveihin.

Tulevatko sosialistit yhä vieläkin rajoittumaan väärien teiden morkkaamiseen ja todistelemaan kapitalismin epävakaisuutta... tehdastyöläisten lukumäärän hitaalla kasvulla!?

Ennen kuin ryhdymme käsittelemään tuota lapsellista ajatusta* ei voida olla mainitsematta siitä, että hra Nik. —on esitti sangen epätarkasti arvosteltavan kohdan hra Struven kirjoituksesta. Hänen kirjoituksessaan on sanottu kirjaimellisesti seuraavaa:

„Kun kirjoittaja (s.o. hra Nik. —on) viittaa Venäjän ja Amerikan väestön kokoonpanon erilaisuuteen ammattien harjoittamisessa — Venäjän suhteen katsotaan, että 80% kaikesta taloudelliseen toimintaan (erwerbsthätigen) osallistuvasta väestöstä harjoittaa maataloutta, mutta Amerikassa vain 44% — niin tällöin hän ei huomaa sitä, että Venäjän kapitalistinen kehitys juuri tuleekin tekemään työtä tämän erosuhteen 80—44 pienentämiseksi: siinä, voidaan sanoa, onkin sen historiallinen kutsumus”.

Voidaan myöntää, että *sanaa* „kutsumus” on tässä käytetty sangen epäonnistuneesti, mutta hra Struven ajatus on selvä: hra Nik. —on ei huomannut sitä, että Venäjän kapitalistinen kehitys (hän itse myöntää, että tämä kehitys on todella kapitalistista) tulee pienentämään maaseutuväestön lukumäärää, vaikka se on kapitalismin yleinen laki. Siis tuon vastaväitteen kumoamiseksi hra Nik. —onin olisi pitänyt osoittaa *joko* 1) että tuo kapitalismin tendenssi ei ole

* Todellakin, kuinka voitaisiin olla nimittämättä tuota ajatusta lapselliseksi, kun kapitalismin edistykellisen työn määrittelemiseksi ei oteta työn yhteiskunnallistamisen astetta, vaan niin huojuva osoitin kansan työn *yhden* ainoan alan kehityksestä! Jokainen tietää, että kapitalistisen tuotantotavan vallitessa työläisten lukumäärä ei voi olla olematta tavattoman muuttuvainen, että se riippuu lukuisista toisarvoisista tekijöistä, kuten pulista, reserviarmeijan suuruudesta, työn riistämisen asteesta, sen jännittyneisyyden asteesta j.n.e., j.n.e.

jäänyt häneltä huomaamatta *tahi* 2) että kapitalismilla ei ole tuota tendenssiä.

Sen asemesta hra Nik. —on ryhtyy erittelemään tietoja meidän tehdastyöläistemme lukumäärästä (hänen laskelmiensa mukaan heitä on 1% väestöstä). Mutta puhuuko hra Struve tehdastyöläisistä? onko tuo 20% Venäjän väestöstä ja 56% Amerikan väestöstä tehdastyöläisiä? ovatko käsitteet „tehdastyöläiset“ ja „maatalouden ulkopuolella työskentelevä väestö“ sama käsite? Voidaanko kiistää sitä vastaan, että maataloudessa työskentelevä väestön osa pienenee Venäjälläkin?

Tämän huomautuksen jälkeen, jota minä pidän sitäkin tarpeellisempana, kun hra Krivenko on jo kerran vääristellyt tämän kohdan samassa aikakauslehdessä, siirtykäämme siihen hra Nik. —onin varsinaiseen ajatukseen, että „meidän kapitalismimme täyttää huonosti kutsumustaan“.

Ensinnäkin on järjetöntä samaistaa tehdastyöläisten lukumäärä niiden työläisten lukumäärän kanssa, jotka työskentelevät kapitalistisessa tuotannossa, kuten „Katsauksien“⁷¹ kirjoittaja tekee. Se merkitsee niiden venäläisten poroporvarillisten taloustieteilijäin virheiden toistamista (*ja jopa paisuttamistakin*), jotka aloittavat kapitalismin suoraan koneellisesta suurteollisuudesta. Eivätkö sitten miljoonat venäläiset kotiteollisuuden harjoittajat, jotka tekevät työtä kauppiaille näiden raaka-aineista tavallisella työpalkalla,—eivätkö he työskentelekään kapitalistisessa tuotannossa? Eivätkö sitten maataloustyöläiset ja päiväläiset maataloudessa saakaan isännältä työpalkkaa ja luovutakaan hänelle lisäarvoa? Eivätkö sitten rakennusteollisuudessa (joka on alkanut meillä reformin jälkeen kehittyä nopeasti) työskentelevät työläiset olekaan kapitalistisen riiston alaisia? j.n.e.*

* Minä rajoitin tässä arvostelemaan vain hra Nik. —onin *tapaa* tehdä päätelmiä „kapitalismin yhdistävästä merkityksestä“ tehdastyöläisten lukumäärän perusteella. En voi ryhtyä erittelemään numerotietoja, koska minulla ei ole käytettävissäni niitä alkulähteitä, joita hra Nik. —on käyttää. Kuitenkaan ei voida olla huomauttamatta, että noiden lähteiden valinnassa hra Nik. —on tuskin vaan on onnistunut. Aluksi hän ottaa vuotta 1865 varten tiedot „Sotilastilastollisesta kokoelmasta“ ja vuotta 1890 varten „Tehdashakemistosta“ vuodelta 1894. Työläisten lukumääräksi saadaan (ilman vuorityöläisiä) 829.573 ja 875.764. Tämä 5,5%:n kasvu on paljon pienempi kuin väkiluvun kasvu (91 ja 61,42 milj.—48,1%). *Seuraavalla sivulla* otetaan jo toiset tiedot: sekä vuotta 1865 että vuotta 1890 varten otetaan tiedot vuoden 1893 „Hakemistosta“. Näiden tietojen mukaan työläisten lukumäärä on 392.718 ja 716.792; kasvu 82%. Mutta tämä on ilman aksiiiverolla verotettua teollisuutta, jossa työläisten lukumäärä (s. 104) oli vuonna 1865: 186.053 ja vuonna 1890: 144.332. Kun nämä viimeksimainitut luvut

Toiseksi, on järjetöntä verrata tehdastyöläisten lukumäärää (1.400.000) koko väestöön ja ilmaista tuo suhde prosenteissa. Se merkitsee sellaisten suureiden vertaamista, joita ei voida verrata toisiinsa: työkykyisen väestön vertaamista työkyvyttömään, aineellisten arvojen tuotannossa työskentelevien vertaamista „ideologisiin asemiin” j.n.e. Eivätkö tehdastyöläiset elätä kukin vissin määrän työssäkäymättömiä perheenjäseniä? Eivätkö tehdastyöläiset elätä — isäntiensä ja kokonaisen kauppiasliudan lisäksi — joukon sotilaita, virkamiehiä y.m. herroja, jotka te laskette maanviljelysväestöön ja vertaatte sitten koko tuota puuroa tehdastyöläisiin? Edelleen, eikö Venäjällä sitten ole sellaisia elinkeinoja kuin kalastus j.n.e., joita myöskin on järjetöntä asettaa tehdasteollisuuden vastakohtaksi liittämällä ne yhteen maanviljelyksen kanssa? Jos te olisitte halunnut saada käsityksen Venäjän väestöstä sen työalojen mukaan, niin teidän olisi pitänyt ensinnäkin erottaa erikseen se väestö, joka työskentelee aineellisten arvojen tuotannossa (erottaen siis pois toisaalta työtätekemättömän väestön ja toisaalta sotilaita, virkamiehet, papit j.n.e.), ja toiseksi yrittää jaotella se kansan työn eri alojen mukaan. Ellei sitä varten ollut tietoja, niin ei olisi pitänyt ryhtyäkään sentapaisiin laskelmiin* eikä jaaritella joutavia väestön 1%:sta (??!!), joka työskentelee tehdasteollisuudessa.

lisätään edellisiin, niin saamme työläisten yhteiseksi lukumääräksi (ilman vuoriteollisuustyöläisiä) vuodelle 1865: 578.771 ja vuodelle 1890: 861.124. Kasvu on 48,7%, väkiluvun kasvun ollessa 48,1%. Täten siis kirjoittaja esittää viidellä sivulla tietoja, joista toiset osoittavat kasvun olevan 5%, mutta toiset — 48%! Ja tällaisten ristiriittaisten tietojen perusteella hän tekee päätelmiä meidän kapitalismimme heikkoudesta!

Ja sitten vielä, minkä vuoksi kirjoittaja ei ottanut niitä tietoja työläisten lukumäärästä, jotka hän on esittänyt „Katsauksissa” (taulukot XI ja XII) ja joiden mukaan me näemme työläisten lukumäärän kasvaneen kolmen vuoden (1886—1889) aikana 12—13%:lla, s.o. kasvun, joka ylittää nopeasti väkiluvun kasvun? Kirjoittaja ehkä sanoo, että aikajakso on liian lyhyt. Mutta sen sijaan nuo tiedot ovat samanlaatuisia, toisiinsa verrattavia ja enemmän luotettavia; tämä ensinnäkin. Ja toiseksi, eikö itse kirjoittajakin käyttänyt noita samoja tietoja, vaikka ne ovatkin lyhyemmältä ajalta, tehdessään päätelmiä tehdasteollisuuden kasvusta?

Ymmärrettävää on, että tiedot vain yhdeltä kansan työn alalta eivät voi olla olematta hataria, kun tällä alalla vallitsevan tilan osoittimeksi otetaan sellainen häilyvä osoittaja kuin työläisten lukumäärä. Ajatelkaahan, kuinka äärettömän naiivi haaveilija ihmisen pitäääkään olla, jotta tuontapaisten tietojen perusteella voitaisiin luottaa siihen, että meidän kapitalismimme hajoaa, luhistuu itsestään ilman sitkeätä ja raivokasta taistelua! — jotta tuollaiset tiedot voitaisiin asettaa vastapainoksi kapitalismin epäilemättömälle herruudelle ja kehitykselle kansan työn kaikilla aloilla!

* Hra Nik. —on yritti „Katsauksissa” esittää sellaisen laskelman, mutta hyvin epäonnistuneesti. Sivulla 302 sanotaan:

„Viime aikoina on tehty yritys kaikkien vapaiden työläisten lukumäärän määrittämiseksi Euroopan Venäjän 50 läänissä (S. A. Korolenko. „Vapaa

Kolmanneksi — ja se on suurin ja kaikkein säädyttömin vääristely, jolla väärennetään Marxin teoriaa kapitalismin edistyksellisestä, vallankumouksellisesta työstä — mistä te olette ottanut sen, että kapitalismin „yhdistävä merkitys“ ilmenee vain tehdastyöläisten yhdistämisessä? Etteköhän te vain lainaa käsitystä marxilaisuudesta „Otetshestvennyje Zapiski“ julkaisun kirjoituksista työn yhteiskunnallistamisesta? Ette suinkaan tekin vain supistane sitä samassa huoneessa työskentelyksi?

Mutta ei. Näyttäisi siltä, että Nik. —onia ei voida moittia siitä, sillä kirjoituksensa toisella sivulla „R. Bogatstvossa“ № 6 hän määrittelee tarkasti kapitalismin suorittaman työn yhteiskunnallistamisen osoittaen oikein tuon yhteiskunnallistamisen molemmat tunnusmerkit: 1) työnteko koko yhteiskuntaa varten ja 2) eri työntekijäin liittäminen yhteen yhteisellä työllä valmistetun tuotteen saamiseksi. Mutta jos asia kerran on siten, niin miksi kapitalismin „kutsumuksesta“ oli pääteltävä tehdastyöläisten lukumäärän perusteella, kun tätä „kutsumusta“ täyttävät kapitalismin kehitys ja yleensä työn yhteiskunnallistuminen, yleensä proletariaatin luominen, jossa tehdastyöläisillä on vain

palkkatyö“. Pietari, 1892). Maatalousdepartementin tutkimukset määrittelevät työkykyisen maaseutuväestön lukumäärän Euroopan Venäjän 50 läänissä 35.712.000 henkilöksi, kun taas maataloustöihin, jalostavaan ja raaka-aineteollisuuteen, rahdinkuljetukseen y.m. tarvittavien työläisten yleinen lukumäärä määritellään kaiken kaikkiaan vain 30.124.000 henkilöksi. Täten aivan tarpeettomien työläisten liikamäärä tekee valtavan luvun 5.588.000 henkilöä, mikä käytännössä olevien normien mukaan tekee perheiden kanssa vähintään 15 miljoonaa henkeä“. (Tämä on toistettu vielä kerran s. 341.)

Jos tarkastelemme tätä „tutkimusta“, niin näemme, että siinä on „tutkittu“ vain sitä, kuinka tilanherrat käyttävät vapaata palkkatyötä, ja tähän tutkimukseen hra S. Korolenko on liittänyt „katsauksen“ Euroopan Venäjään „maataloudellisessa ja teollisessa suhteessa“. Tuossa katsauksessa yritetään (ei minkään „tutkimuksen“, vaan olevien vanhojen tietojen perusteella) jakaa Euroopan Venäjän työätekevä väestö elinkeinojen mukaan. Tulokseksi hra S. A. Korolenko sai seuraavat luvut: Euroopan Venäjän 50 läänissä on kaikkiaan työätekeviä 35.712.000. Tästä lukumäärästä työskentelee:

maanviljelyksessä	27.435.400	} 30.124.000
erikoiskasvien viljelyksessä	1.466.400	
tehdas- ja vuoriteollisuudessa	1.222.700	
juutalaisia	1.400.400	
metsäelinkeinoissa	noin 2.000.000	
karjanhoidossa	1.000.000	
rautatie liikenteessä	200.000	
kalastuksessa	200.000	
palkallisisissa ja vleraspalkkalaisissa ansiotöissä, metsästyksessä, eläintenpyynnissä y.m.	787.200	

Yhteensä 35.712.100

eturivien, vain etujoukon merkitys. Kiistatonta tietysti on, että proletariaatin vallankumouksellinen liike on riippuvainen sekä näiden työläisten lukumäärästä että heidän keskittymisestään, heidän kehitysasteestaan j.n.e., mutta kaikki se ei anna pienintäkään oikeutta *supistaa kapitalismin „yhdistävää merkitystä” vain tehdastyöläisten lukumäärään*. Se merkitsee Marxin ajatuksen tyypistämistä mahdottomuuksiin saakka.

Esitän esimerkin. Kirjassaan: „Zur Wohnungsfrage” * Friedrich Engels puhuu Saksan teollisuudesta ja osoittaa, ettei missään muussa maassa ole niin suurta määrää palkkatyöläisiä, joilla on puutarha tai pieni tilkku pelto- maata kuin Saksassa — hän puhuu vain Länsi-Euroopasta. „Maaseudun kotiteollisuus, yhdistettynä puutarhaviljelykseen tai maatalouteen”, sanoo hän, „muodostaa Saksan nuoren suurteollisuuden laajan perustan”. Saksalaisen pientalonpoikaiston puutteenalaisuuden kasvaessa tämä kotiteollisuus kasvaa yhä voimakkaammin (kuten Venäjälläkin — lisäämme puolestamme), mutta teollisuuden YHTYMINEN maanviljelyksen kanssa ei tällöin ole kotiteollisuuden harjoittajan HYVINVOINNIN, vaan päinvastoin — sen vieläkin voimakkaamman SORRON ehtona. Maatilkulleen sidottuna hänen on pakko tyytyä minkälaiseen hintaan hyvänsä ja antaa sentähden kapitalistille ei ainoastaan lisäarvon, vaan suuren osan työpalkastaankin (kuten Venäjälläkin, jossa suurtuotannon kotiteollisuusjärjestelmä on kehittynyt valtavaksi). „Tämä on yksi puoli asiasta”, jatkaa Engels, „mutta sillä on toinenkin puoli... Kotiteollisuuden levitessä talonpoikaisto paikkakunnalla toisensa jälkeen tulee vedetyksi nykyisen aikakauden teollisuusliikkeeseen. Tämä maanviljelysseutujen vallankumouksellistuminen kotiteollisuuden välityksellä levittää teollista vallankumousta Saksassa paljon laajemmalle

Täten siis hra Korolenko jakoi (hyvin taikka huonosti) *kaikki* työläiset elinkeinojen mukaan, mutta hra Nik. —on otti mielivaltaisesti kolme ensimmäistä rubriikkia ja puhuu 5.588.000 „aivan tarpeettomasta” (??) työläisestä!

Tuon epäonnistumisen lisäksi ei voida olla mainitsematta, että hra Korolenkon laskelma on tavattoman ylimalkainen ja epätarkka: maataloustyöläisten lukumäärä on määritelty koko Venäjään nähden yhden yleisen normin mukaan, ei ole otettu erikseen tuottamatonta väestöä (hra Korolenko, alistuen esivallan juutalaisvihaan, laskee niihin... *juutalaiset!* Tuottamatonta väestöä täytyy olla enemmän kuin 1,4 miljoonaa: kauppiaat, kerjäläiset, kulkurit, rikolliset j.n.e.), mahdottoman pieni on kotiteollisuuden harjoittajain lukumäärä (viimeinen rubriikki — paikalliset ja vieraspaikkalaiset ansiotyöt) j.n.e. Parempi olisi, ettei tuollaisia laskelmia esitetäisi lainkaan.

* — „Asuntokysymyksestä”. *Toim.*

alueelle kuin mitä se levisi Englannissa ja Ranskassa... Tämä selittää sen, minkä vuoksi Saksassa, päinvastoin kuin Englannissa ja Ranskassa, vallankumouksellinen työväenliike levisi niin voimakkaasti maan laajoille alueille sen sijaan, että olisi rajoittunut yksinomaan kaupunkikeskukseen. Ja se selittää myöskin tämän liikkeen rauhallisen, lujan ja vastustamattoman kasvun. Saksassa on ilman muuta selvää, että voittoisa kapina pääkaupungissa ja muissa suurkaupungeissa on mahdollinen vasta silloin, kun myöskin enemmistö pienkaupungeista ja suuri osa maa-seutupaikkakunnista on kypsänyt kumoukseen”⁷².

Siinä nyt näette: ei ainoastaan „kapitalismin yhdistävä merkitys”, vaan työväenliikkeen menestyskin osoittautuu riippuvan ei yksistään tehdastyöläisten lukumäärästä, vaan myöskin... *kotiteollisuuden harjoittajien* lukumäärästä! Mutta meidän omaperäisten olojemme saarnaajat, jättäen huomioimatta venäläisten kotiteollisuusammattien valtasaltaan puhtaasti kapitalistisen organisation, asettavat ne kapitalismin vastakohtaksi muka jonakin „kansan” teollisuutena ja tekevät päätelmiä „kapitalismin välittömässä määräysvallassa olevan väestön prosenttisuhteesta” tehdastyöläisten lukumäärän perusteella! Tämä muistuttaa jo hra Krivenkon seuraavaa järkeilyä: marxilaiset haluavat kiinnittää kaiken huomion tehdastyöläisiin, mutta kun heitä on sadasta miljoonasta vain yksi miljoona, niin se on vain pieni elämän kolkka, ja jos koko huomio kiinnitetään siihen, niin se olisi samaa kuin rajoittua työskentelemään sääty- tai hyväntekeväisyyslaitoksissa („Russkoje Bogatstvo” № 12). Tehtaat ovat yhtä pieni elämän kolkka kuin sääty- tai hyväntekeväisyyslaitokset! Oi, nerokas hra Krivenko! Nähtävästi juuri säätylaitokset valmistavat tuotteet koko yhteiskunnalle? nähtävästi juuri säätylaitoksissa vallitseva järjestys onkin selityksenä työtätekevien riistämiseksi ja pakkoluovuttamiselle? nähtävästi juuri säätylaitoksista pitää etsiä proletariaatin valveutuneita edustajia, jotka pystyvät nostamaan työläisten vapautuksen lipun?

Pienten porvarillisten filosofien suusta kuultuina eivät tuollaiset asiat ole ihmeteltäviä, mutta kun tapaamme sen-tapaista hra Nik. —onilla, niin se jo käy hieman harmiksi.

„Pääoman” 393. sivulla⁷³ Marx esittää tietoja Englannin väestön kokoonpanosta. Englannissa ja Walesissa oli vuonna 1861 yhteensä 20 miljoonaa asukasta. Tehdasteolli-

suuden pääaloilla työskenteleviä työläisiä osoittautui olleen 1.605.440 henkeä *. Palvelijoita osoittautui samalla olleen 1.208.648 henkeä, ja „Pääoman” toiseen painokseen teke­mässään huomautuksessa Marx kiinnittää huomiota tämän viimeksimainitun luokan erikoisen nopeaan kasvuun. Kuvi­telkaapa nyt, että Englannissa olisi löytynyt sellaisia marxi­laisia, jotka tehdäkseen päätelmiä „kapitalismin yhdistä­västä merkityksestä” olisivat jakaneet 1,6 miljoonaa 20:llä!! Tulokseksi saadaan 8% — *vähemmän kuin yksi kahdestoistaosa!!!* Kuinka voidaan puhua kapitalismin „kutsumuksesta”, kun se ei ole yhdistänyt edes kahdetta­toista osaakaan väestöstä! ja samalla nopeimmin kasvaa „kotiorjien” luokka — „kansan työn” hyödytön häviö, joka todistaa sitä, että „me”, englantilaiset, kuljemme „väärää tietä”! eikö olekin selvää, että „meidän” pitää „etsiä isän­maallemme muita”, ei-kapitalistisia „kehitysteitä”?!

Hra Nik. —onin todisteluisissa on vielä yksi kohta: puhues­saan, että meidän kapitalismimme ei tuo tullessaan sitä yhdistävää merkitystä, joka „on niin luonteenomaista Länsi-Euroopalle ja joka alkaa ilmetä erikoisen voimakkaasti Pohjois-Amerikassa”, hän tarkoittaa nähtävästi työväen­liikettä. Siis, meidän on etsittävä muita teitä, koska meidän kapitalismimme ei tuo tullessaan työväenliikettä. Näyttää siltä, että tämän perustelun on hra Mihailovski jo ennakoit­nut. Marx operoi valmiilla proletariaatilla — opetti hän marxilaisia. Ja vastaukseksi erään marxilaisen hänelle tekemään huomautukseen, että hän näkee kurjuudessa vain kurjuutta, hän sanoi näin: tämä huomautus on tavallisesti otettu täydellisesti Marxilta. Mutta jos me muka katsomme tätä kohtaa „Filosofian kurjuudesta”, niin huomaamme, ettei sitä voida soveltaa meidän oloihimme, että meidän kurjuutemme on vain kurjuutta.— Todellisuudessa kuiten­kaan „Filosofian kurjuudesta” me emme vielä näe mitään. Marx puhuu siinä vanhan koulukunnan kommunisteista, että he näkevät kurjuudessa vain kurjuuden huomaamatta sen vallankumouksellista, hävittävää puolta, joka juuri

* 642.607 henkeä työskentelee tekstiiliteollisuudessa, sukka- ja pitsituotannossa (meillä ovat kymmenet tuhannet sukka- ja pitsituotannossa työskentelevät naiset niiden „naiskaupustelijain” mitä hillittömimmän riiston kohteena, joille he tekevät työtä. Työpaikka on toisinaan vain 3 kopeekkaa (sic!) päivässä! Eivätkö he, hra Nik. —on, „olekaan kapitalismin välittömässä määräysvallassa?”), edelleen 565.835 henkilöä työskentelee hilli- ja metallikaivoksissa ja 396.998 kaikilla metallituotannon aloilla ja manufaktuureissa.

kukistaakin vanhan yhteiskunnan⁷⁴. Ilmeisesti perustana sille väitteelle, ettei tämä ole sovellettavissa meidän oloihimme, hra Mihailovskilla on se, ettei meillä „ilmene” työväenliikettä. Tämän järkeilyn johdosta huomautamme ensinnäkin, että vain mitä pintapuolisin tosiasioiden tuntemus voi herättää ajatuksen, että Marx on operoinut valmiilla proletariaatilla. Marx loi kommunistisen ohjelmansa jo ennen vuotta 1848. Minkälaista oli silloin työväenliike* Saksassa? Silloin ei ollut edes poliittista vapautta ja kommunistien työ rajoittui salaisiin kerhoihin (samoin kuin meillä nyt). Sosialidemokraattinen työväenliike, joka osoitti kaikille havainnollisesti kapitalismin vallankumouksellisen ja yhdistävän merkityksen, alkoi paria vuosikymmentä myöhemmin, jolloin tieteellisen sosialismin oppi oli lopullisesti muovautunut, jolloin suurteollisuus oli levinnyt laajemmalle ja jolloin ilmaantui tämän opin lahjakkaita ja tarmokkaita levittäjiä työläisten keskuudessa. Käsittäen historialliset tosiasiat väärässä valossa ja unohtaen sen työpaljouden, minkä sosialistit ovat suorittaneet tehdäkseen työväenliikkeen tietoiseksi ja järjestyneeksi, meidän filosofimme sen lisäksi soluttavat salavihkaa Marxin kontolle mitä mielettömimpiä fatalistisia katsomuksia. Hänen mielipiteensä mukaan työläisten järjestyminen ja yhteiskunnallistuminen tapahtuu muka itsestään ja siis, jos me, näettekös, nähdessämme kapitalismin emme näe työväenliikettä, niin näin käy siksi, että kapitalismi ei täytä kutsumustaan eikä siksi, että me teemme vielä huonosti työtä tämän järjestämisen ja propagandan alalla työläisten keskuudessa. Tuota meidän omaperäisten filosofiemme poroporvarillisen pelkurimaista viekastelua ei kannata ryhtyä edes kumoamaan: sen kumoaa kaikkien maiden sosialidemokraattien koko toiminta, sen kumoaa jokaisen marxilaisen jokainen julkinen puhe. Sosialidemokratia — sanoo Kautsky aivan oikein — on työväenliikkeen yhdistämistä sosialismiin. Ja sitä varten, että kapitalismin edistyksellinen työ „ilmenisi” meilläkin, on meidän sosialistiemme ryhdyttävä työhönsä kaikella tarmolla; heidän täytyy muokata yksityiskohtaisemmin marxilainen käsitys Venäjän historiasta ja tosi-

* Kuinka pieni oli silloin työväenluokka lukumäärältään voidaan päätellä siitä, että 27 vuotta myöhemmin, vuonna 1875, Marx kirjoitti: „työätekevä kansa Saksassa on suurimmalta osaltaan talonpoikia eikä työläisiä”⁷⁵. Sellaista oli se „valmiilla proletariaatilla operoiminen(?)”!

oloista tutkien konkreettisemmin kaikki ne luokkataistelun ja riiston muodot, jotka Venäjällä ovat erikoisen sekavia ja peitettyjä. Heidän täytyy edelleen tehdä tunnetuksi tuota teoriaa, viedä se työläisten keskuuteen, täytyy auttaa työläistä sen omaksumisessa ja kehitellä *meidän oloihimme SOPIVIN järjestömuoto sosialidemokratismmin levittämiseksi ja työläisten yhdistämiseksi poliittiseksi voimaksi*. Eivätkä venäläiset sosialidemokraatit ole koskaan sanoneet, että he ovat jo suorittaneet loppuun ja täyttäneet tämän työväenluokan ideologioiden tehtävän (siinä ei työlle näykään loppua), vaan ovat päinvastoin aina korostaneet, että he vasta aloittelevat sitä, että tarvitaan vielä lukemattomien ihmisten moninaisia ponnistuksia, että saataisiin luoduksi edes jotakin kestävää.

Marxin teorian epätyytyttävän ja törkeän ahtaan käsittämisen lisäksi tuo tavallinen vastaväite meidän kapitalismin edistyksestä työn puuttumisesta perustuu nähtävästi niinkään järjettömään ajatukseen tarumaisesta „kansan järjestelmästä”.

Kun „talonpoika” surullisen kuuluisuuden saaneessa „kyläyhteisössä” jakaantuu rutiköyhiksi ja pohatoiksi, proletariaatin ja pääoman (erikoisesti kauppapääoman) edustajiksi, niin silloin ei siinä haluta nähdä itumuodossaan olevaa keskiaikaista kapitalismia ja, sivuuttamalla maaseudun yhteiskunta-taloudellisen rakenteen ja etsimällä „muuta teitä isänmaalle”, jaaritellaan talonpoikaiston maanhallinnan muotojen muuttamisesta, johon anteeksiantamattomalla tavalla sekoitetaan taloudellisen organisation muoto aivan kuin itse „tasapuolisen yhteisön” sisällä meillä ei rehoittaisikaan talonpoikaiston puhtaasti porvarillinen jakaantuminen. Mutta kun tuo kapitalismi kehittyessään kasvaa keskiaikaisen, maalaiskapitalismin ahtaiden muotojen yli, murtaa maan orjuuttavan vallan ja pakoittaa jo aikoja sitten puille paljaille ryöstetyn ja nälkäisen talonpojan hylkäämään maansa yhteisölle tasapuolisesti jaettavaksi voitonriemuisten kulakkien kesken ja lähtemään työnhakuun, kuljeskelemaan ympäri Venäjää, olemaan pitkät ajat ilman työtä, palkkautumaan tänään tilanherralle, huomenna rautatierakennustöiden urakoitsijalle, sitten — sekatyöläiseksi kaupungissa tai batrakiksi rikkaalle talonpojalle j.n.e.; kun tämä „talonpoika” vaihdeltuaan isäntiä kaikkialla Venäjällä näkee, että joka paikassa, tulipa hän minne hyvänsä, hän joutuu mitä julkeimman ryöstön alai-

seksi, näkee, että hänen rinnallaan ryöstetään muita samantaisia köyhimyksiä kuin hänkin, näkee, että ryöstäjänä ei ole ehdottomasti „herra“, vaan myöskin „oma talonpoikaveli“, jos tällä vain on rahaa työvoiman ostamiseen, näkee, kuinka hallitus palvelee kaikkialla hänen isäntiään polkien työläisten oikeuksia ja tukahduttaen muka kapinayrityksinä heidän kaikkinaiset yrityksensä alkeellisimpien oikeuksiensa puolustamiseksi, näkee, kuinka venäläisen työläisen työ käy yhä kireämmälle jännitetyksi, mutta rikkauten ja ylellisyyden kasvu yhä nopeammaksi,—kun taas työläisen asema yhä huononee, pakkoluovutus voimistuu ja työttömyys tulee normaali-ilmiöksi,—niin sillä aikaa marxilaisuuden arvostelijamme etsivät isänmaalle muita teitä, he ratkaisevat sillä aikaa syvämielteistä kysymystä: voidaanko tämä tunnustaa kapitalismin edistykseksi työkse, kun me näemme tehdastyöläisten lukumäärän kasvavan hitaasti, ja eikö kapitalismimme olekin hylättävä ja katsottava vääräksi tieksi siitä syystä, että se niin „huonosti, sangen, sangen huonosti täyttää historiallista kutsumustaan“.

Kuinka jaloa ja laajan humanista puuhaa, eikö totta?

Ja kuinka ahdaskatseisia doktrineereja nuo meidän kiukkuiset marxilaisemme ovatkaan, kun he puhuvat, että muiden teiden etsiminen isänmaalle silloin, kun kaikkialla Venäjällä vallitsee työtätekevien kapitalistinen riisto, on kätkeytymistä todellisuudelta utopioiden piiriin, kun heidän mielestään se ei ole meidän kapitalismimme, joka täyttää huonosti kutsumustaan, vaan venäläiset sosialistit, jotka eivät halua ymmärtää sitä, että haaveileminen Venäjän yhteiskunnan antagonististen luokkien välillä vuosisatoja jatkuneen taloudellisen taistelun sovittamisesta on manilovilaisuuteen lankeamista, jotka eivät halua ymmärtää sitä, että on huolehdittava järjestyneisyyden ja tietoisuuden antamisesta tuolle taistelulle ja ryhdyttävä sen vuoksi sosialidemokraattiseen työhön.

Lopuksi ei voida olla mainitsematta vielä eräästä hra Nik. —onin hyökkäyksestä hra Struvea vastaan „Russkoje Bogatstvo“ samassa 6. numerossa.

„Ei voida olla kiinnittämättä huomiota“, sanoo hra Nik. —on, „hra Struven polemiikin eräänlaiseen erikoisuuteen. Hän kirjoitti saksalaista yleisöä varten vakavassa

saksalaisessa aikakauslehdessä, mutta käytti menetelmiä, jotka eivät nähtävästi ole lainkaan sopivia. Luultavasti ei ainoastaan saksalainen, vaan jopa venäläinenkin yleisö on kasvanut „täysikäisen ihmisen mittaan” ollakseen ottamatta täydestä niitä erilaisia „pelättimiä”, joita hänen kirjoituksensa on kirjavanaan. „Utopia”, „taantumuksellinen ohjelma” ja muita samantapaisia sanontoja on siinä joka palstalla. Mutta kuitenkin nuo „hirmusanat” eivät enää tee millään muotoa sitä vaikutusta, jota hra Struve nähtävästi niiltä odottaa” (s. 128).

Koettakaamme tarkastella, onko tuossa herrojen Nik. —onin ja Struven polemiikissa käytetty „sopimattomia menetelmiä” ja jos on, niin kuka niitä käyttää.

Hra Struvea syytetään „sopimattomien menetelmien” käyttämisestä sillä perusteella, että vakavassa kirjoituksessa hän kalastelee yleisöä „pelättimillä” ja „hirmusanoilla”.

„Pelättimien” ja „hirmusanojen” käyttäminen merkitsee sellaisen luonnekuvan antamista vastustajasta, mikä on jyrkästi kielteinen olematta samalla selvästi ja tarkasti perusteltu ja johtumatta kiertämättä kirjoittajan katsantokannasta (selvästi esitetystä katsantokannasta), vaan joka osoittaa yksinkertaisesti haukkumis- ja peittoamishalua.

Ilmeistä on, että vain tämä viimeksimainittu tunnusmerkki tekeekin jyrkästi kielteisistä epiteeteistä „pelättimiä”. Sillä puhuihan hra Slonimskikin jyrkästi hra Nik. —onista, mutta kun hän samalla formuloi selvästi ja tarkasti tavallisen liberaalin katsantokantansa, joka on kerrassaan kykenemätön käsittämään nykyisen järjestyksen porvarillisuutta, kun hän aivan selvästi formuloi ilmiömäiset perustelunsa, — niin häntä voidaan syyttää mistä hyvänsä, mutta ei „sopimattomista menetelmistä”. Hra Nik. —on samoin puhui jyrkästi hra Slonimskista esittäen hänelle läksytykseksi ja opetuksiksi muun muassa Marxin sanat, „jotka ovat käyneet toteen meilläkin” (hra Nik. —onin tunnustus), sen pienen kotiteollisuustuotannon ja pienen talonpoikaisen maanomistuksen, jota hra Slonimski haluaa puolustamisen *taantumuksellisuudesta* ja *utopistisuudesta*, syyttäen häntä „ahdaskatseisuudesta”, „naiiviudesta” j.n.e. Katsokaahan, hra Nik. —onin kirjoitus on „kirjavanaan” samanlaisia epiteettejä (alleviivattuja) kuin hra Struvenkin kirjoitus, mutta me emme voi puhua „sopimattomista menetelmistä”,

sillä ne ovat kaikki perusteltuja, kaikki ne johtuvat kirjoittajan määrätystä katsantokannasta ja katsomusten systeemistä, jotka saattavat olla vääriä, mutta jotka hyväksyessämme ei vastustajaa voida pitää muuna kuin naiivina, ahdasmielisenä ja taantumuksellisena utopistina.

Tarkastelkaamme, kuinka on asianlaita hra Struven kirjoituksessa. Syyttäessään Nik. —onia utopismista, josta pitää pakostakin johtua taantumuksellisen ohjelman, ja naiiviudesta, hän osoittaa aivan selvästi ne perusteet, joiden pohjalla hän on sellaiseen käsitykseen tullut. Ensinnäkin: haluten „tuotannon yhteiskunnallistamista” hra Nik. —on „vetoaa yhteiskuntapiireihin (sic!) ja valtioon”. Tämä „osoittaa, että Marxin oppi luokkataistelusta ja valtiosta on venäläiselle taloustieteilijälle aivan vierasta”. Meidän valtiomme on „hallitsevien luokkien edustaja”.— Toiseksi: „Kun *todellisen* kapitalismin vastapainoksi asetetaan *kuviteltu* talousjärjestelmä, jonka pitää ilmaantua yksinkertaisesti siksi, että me sitä *haluamme*, toisin sanoen, kun halutaan tuotannon yhteiskunnallistamista ilman kapitalismia, niin se todistaa vain naiivia käsitystä, joka ei vastaa historiaa”. Kapitalismin kehityessä, luontaistalouden tullessa syrjäytetyksi, maalaisväestön lukumäärän supistuessa „nykyajan valtio astuu esiin siitä hämärästä, jossa se vielä on meidän patriarkalisena aikanamme (tarkoitamme Venäjää), se astuu esiin avoimen luokkataistelun kirkkaaseen valoon, ja tuotannon yhteiskunnallistamiseksi täytyy etsiä muita voimia ja tekijöitä”.

Mitä, eikö tämä ole riittävän selvä ja tarkka perustelu? Voidaanko väittää, etteivät hra Struven tosiasialliset viittaukset kirjoittajan käsityksiin ole oikeita? Vai onko hra Nik. —on todellakin ottanut huomioon kapitalistiselle yhteiskunnalle ominaisen luokkataistelun? Ei ole. Hän puhuu yhteiskunnasta ja valtiosta unohtaen tuon taistelun, sulki sen pois. Hän sanoo esimerkiksi, että valtio on tukenut kapitalismia sen sijaan, että olisi yhteiskunnallistanut työn kyläyhteisön kautta j.n.e. Ilmeistä on, että hänen mielestään valtio olisi voinut menetellä joko niin taikka näin, siis että se on *luokkien ulkopuolella*. Eikö ole selvää, että hra Struven syyttäminen „pelättimien” käyttämisestä on *huutavaa* vääryyttä? Eikö ole selvää, että henkilö, jonka mielestä meidän valtiomme on luokkavaltio, ei voi olla pitämättä naiivina ja taantumuksellisena utopistina sitä,

joka kääntyy tuon valtion puoleen työn yhteiskunnallistamiseksi, s.o. hallitsevien luokkien syrjäyttämiseksi? Eikä siinä kaikki. Kun vastustajaa syytetään „pelättimien” käyttämisestä *vaieten* siitä hänen katsomuksestaan, josta tuo lausunto on johtunut ja vaikka hän on sen selvästi formuloinut, ja kun häntä sitä paitsi syytetään sensuurin-alaisessa aikakauslehdessä, johon tämä katsomus ei voi päästä, niin eiköhän olekin katsottava, että se on „aivan sopimaton menetelmä”?

Menkäämme edelleen. Hra Struven toinen perustelu on formuloitu yhtä selvästi. Se että työn yhteiskunnallistaminen ilman kapitalismia, yhteisön kautta, on kuviteltu järjestelmä, se on epäilemätöntä, sillä tosioloissa ei seläistä ole. Hra Nik. —on itse kuvailee noita tosioloja seuraavasti: vuoteen 1861 saakka tuotannollisina yksikköinä olivat „perhe” ja „yhteisö” („Katsauksia”, s. 106—107). Tuo „pieni, pirstottu, itsekohteinen tuotanto ei voinut huomattavimmin kehittyä, siksi se onkin luonteenomainen äärimmäisen vanhoillisenä ja vähätuottoisena tuotantona”. Myöhempi muuttuminen oli siinä, että „yhteiskunnallinen työnjako meni jatkuvasti yhä syvemmälle ja syvemmälle”. Siis kapitalismi repi rikki entisten tuotannollisten yksikköjen ahtaat rajat ja yhteiskunnallisti työn koko yhteiskunnassa. *Hra Nik. —on myöskin tunnustaa tämän meidän kapitalismimme suorittaman työn yhteiskunnallistamisen.* Sen tähden hän on taantumuksellinen utopisti, kun hän ei halua nojautua työn yhteiskunnallistamiseksi kapitalismiin, joka *on jo yhteiskunnallistanut työn, vaan kyläyhteisöön, jonka hajoaminen ensi kerran toikin mukanaan työn yhteiskunnallistamisen koko yhteiskunnassa.* Sellainen on hra Struven ajatus. Se voidaan katsoa oikeaksi tai vääräksi, mutta ei voida kieltää sitä, että jyrkkä lausunto hra Nik. —onista johtui loogillisella kiertämättömyydellä tästä mielipiteestä ja että sen vuoksi ei ole syytä puhua „pelättimistä”.

Eikä siinä kaikki. Kun hra Nik. —on päättää polemiikkinsa hra Struvea vastaan siten, että väittää vastustajan muka haluavan tehdä talonpoikaiston maattomaksi („jos edistyksellisellä ohjelmalla ymmärretään talonpoikaiston maattomaksi tekemistä, ...niin „Katsausten” kirjoittaja on vanhoillinen”) — vastoin sitä hra Struven selvää lausuntoa, että hän haluaa työn yhteiskunnallistamista, haluaa sitä

kapitalismin kautta, haluaa sitä varten nojautua niihin voimiin, jotka tulevat näkyviin „avoimen luokkataistelun kirkkaassa valossa”,—niin sitähän ei voida nimittää muuksi kuin selitykseksi, joka on suorastaan päinvastainen totuuden kanssa. Ja kun otetaan huomioon, että hra Struve ei olisi voinut sensuurinalaisessa lehdistössä puhua voimista, jotka esiintyvät luokkataistelun kirkkaassa valossa, siis että hra Nik. —onin vastustajalta oli pantu suu tukkoon, niin tuskinpa silloin voidaan kieltää sitä, että hra Nik. —onin menetelmä on jo kokonaan „sopimaton menetelmä”.

Liite III

Puhuessani marxilaisuuden suppeasta käsittämisestä minä tarkoitan itse marxilaisia. Tämän yhteydessä ei voida olla huomauttamatta, että kun meidän liberaalimme ja radikaalimme ryhtyvät selittämään marxilaisuutta legaalisien lehdistön palstoilla, niin se joutuu mitä säädyttömimmän työstämisen ja vääristelyn alaiseksi. Minkälaista se onkaan, tuo selitys! Ajatelkaahan vain, kuinka tätä vallankumouksellista oppia pitääkään runnella, jotta se saadaan mahtumaan Venäjän sensuurin Prokrustesin vuoteeseen! Mutta meidän sanomalehtimiehemme tekevät tuollaisen leikkauksen kevein sydämin: heidän selityksissään marxilaisuus näyttääkin sisältyvän oppiin siitä, kuinka kapitalistisen järjestelmän vallitessa omistajan työhön perustuva henkilökohtainen omistus käy läpi dialektisen kehityksensä, kuinka se muuttuu itsensä kieltämiseksi ja sitten yhteiskunnallistuu. Ja he olettavat vakavalla naamalla, että koko marxilaisuuden sisältö onkin tässä kaaviossa sivuuttaen sen sosiologisen metodin kaikki erikoisuudet, sivuuttaen luokkataistelunopin, sivuuttaen tutkimuksen suoranaisen tarkoituksensa — tuoda esiin antagonismin ja riiston kaikki muodot, jotta voitaisiin auttaa proletariaattia vapautumaan niistä. Ei siis ole ihme, että siitä syntyy jotain niin väritöntä ja suppeaa, että meidän radikaalimme alkavat surkutella venäläisiä marxilaisparkoja. Kuinkas muuten! Venäläinen itsevaltiutus ja venäläinen taantumus eivät olisikaan itsevaltiutta ja taantumusta, jos niiden vallitessa voitaisiin selittää marxilaisuutta täydellisesti, täsmällisesti ja kokonaan, sanoen sen johtopäätökset selvästi loppuun asti! Ja jos meidän liberaalimme ja radikaalimme tuntisivat marxi-

laisuuden kunnollisesti (vaikkapa saksalaisen kirjallisuuden mukaan), niin heidän olisi häpeä sitä tuolla tavalla runnella sensuurin alaisessa lehdistössä. Jos teoriaa ei voida selittää, niin olkaa vaiti tai sanokaa etukäteen, että te ette esitä likimainkaan kaikkea, että te sivuutate kaikkein oleellisimman, mutta miksi kirkua suppeudesta, kun esitetään vain palasia?

Juuri näinhän voidaankin joutua sellaisiin vain Venäjällä mahdollisiin eriskummallisuuksiin, että marxilaisina pidetään henkilöitä, joilla ei ole käsitystäkään luokkien taistelusta, kapitalistiselle yhteiskunnalle ominaisesta kiertämättömästä antagonismista ja tämän antagonismin kehittymisestä, henkilöitä, joilla ei ole käsitystä proletariaatin vallankumouksellisesta osuudesta; jopa suorastaan porvarillisin suunnitelmin esiintyviä henkilöitä, jos he vain käyttävät sanoja „rahatalous“, sen „kiertämättömyys“ y.m.s. sanontoja, joiden julistamiseen erikoisesti marxilaisiksi tarvitaan hra Mihailovskin teräväjärkisyyttä kaikessa syvyudessaan.

Marx taas katsoi teoriansa koko arvon olevan siinä, että se „on itse olemukseltaan kriittinen * ja vallankumouksellinen teoria”⁷⁶. Ja tämä viimeksimainittu laatu on olennaista *marxilaisuudelle* täydellisesti ja ehdottomasti, sillä tämä teoria asettaa suoraan tehtäväkseen *tuoda esiin* antagonismin ja riiston kaikki muodot nykyisessä yhteiskunnassa, tutkia niiden kehitystä, todistaa niiden ohimenevä luonne, niiden toiseen muotoon muuttumisen kiertämättömyys ja *palvella siten proletariaattia, jotta se voisi mahdollisimman pian ja mahdollisimman helposti tehdä lopun kaikkinaisesta riistosta*. Se vastustamattoman puoleensavetävä voima, mikä vetää kaikkien maiden sosialisteja tämän teorian kannalle, onkin juuri se, että siinä tiukka ja mitä korkein tieteellisyys (ollen yhteiskuntatieteen viimeinen sana) yhdistyy vallankumouksellisuuteen, eivätkä ne yhdisty sattumalta, ei ainoastaan siksi, että tämän opin perustajassa yhdistyivät tiedemiehen ja vallan-

* Pankaa merkille, että Marx puhuu tässä materialistisesta kriittikistä, jota hän vain pitääkin tieteellisenä, s.o. kriittikistä, joka vertailee poliittis-juridisia, yhteiskunnallisia, jokapäiväisen elämän y.m. tosiasioita ekonomiikkaan, tuotanto-suhteiden järjestelmään, niiden luokkien etuihin, jotka kiertämättä muodostuvat kaikkien antagonististen yhteiskunnallisten suhteiden perustalla. Tuskin kukaan on voinut epäillä sitä, etteivätkö Venäjän yhteiskunnalliset suhteet olisi antagonistisia. Mutta kukaan ei vielä ole yrittänyt ottaa niitä *tuollaisen* kritiikin perustaksi.

kumousmiehen ominaisuudet, vaan ne yhdistyvät itse teoriassa sisäisesti ja erottamattomasti. Todellakin, teorian tehtäväksi, tieteen päämääräksi siinä asetetaan suoraan auttaa sorrettujen luokkaa sen todella käymässä taloudellisessa taistelussa.

„Me emme sano maailmalle: lakkaa taistelemasta — koko taistelusi on turhaa. Me vain annamme sille todellisen taistelutunnuksen” ⁷⁷.

Siis Marxin mukaan tieteen suoranaisena tehtävänä on antaa todellinen taistelutunnus, s.o. kyetä käsittämään tämä taistelu objektiivisesti tuotantosuhteiden määrätyn systeemin tulokseksi, kyetä ymmärtämään tämän taistelun välttämättömyys, sen sisältö, kulku ja kehityshehdot. „Taistelutunnusta” ei voida antaa tutkimatta yksityiskohtaisesti tämän taistelun jokaista eri muotoa, seuraamatta sen jokaista askelta tämän taistelun siirtyessä muodosta toiseen, jotta osattaisiin jokaisella kysymyksessäolevalla ajankohdalla määritellä tilanne, jättämättä huomioimatta taistelun yleistä luonnetta, sen yleistä päämäärää — kaiken riiston ja kaiken sorron täydellistä ja lopullista hävittämistä.

Koettakaapa verrata Marxin „kriittilliseen ja vallankumoukselliseen” teoriaan sitä väritöntä sekasotkua, jonka „meidän tunnettu” N. K. Mihailovskimme on „kriitikissään” esittänyt ja jota vastaan hän taisteli, — ja te hämmästyitte, kuinka todellakin saattaa löytyä ihmisiä, jotka pitävät itseään „työtätekevän luokan ideologeina” ja rajoittuvat... siihen „latteaan pyöreyyteen”, joksi meidän sanomalehtikirjailijamme Marxin teorian muuttavat riistämällä siltä kaiken elävän sisällön.

Koettakaapa verrata tämän teorian vaatimukseen meidän narodnikkilaista kirjallisuuttamme, joka myöskin haluaa esiintyä työtätekevien ideologina, kirjallisuuttamme, jossa käsitellään yleensä meidän talousjärjestelmäämme ja muun muassa talonpoikaistomme historiaa ja nykyistä tilaa, — ja te hämmästyitte, miten sosialistit ovat saattaneet tyytyä sellaiseen teoriaan, joka on rajoittunut hädän ja kurjuuden tutkimiseen ja kuvailemiseen sekä moralisoimiseen niiden johdosta. Maaorjuutta ei kuvata määrätyn talousorganisaation muodoksi, joka synnyttää sellaisen ja sellaisen riiston, sellaiset antagonistiset luokat, sellaisen poliittisen,

juridisen y.m. järjestelmän,—vaan yksinkertaisesti tilanherrojen väärinkäytöksiksi ja vääryydeksi talonpoikia kohtaan. Talonpoikaisreformia ei kuvata määrättyjen talousmuotojen ja määrättyjen taloudellisten luokkien yhteen-törmäykseksi, vaan esivallan toimenpiteeksi, joka on „valinnut” vahingossa „väärän tien” mitä parhaimmasta tarkoituksestaan huolimatta. Reforminjälkeinen Venäjä kuvataan poikkeamiseksi oikealta tieltä, jonka seurauksena on ollut työtätekevien hätä, eikä määrätyksi antagonististen tuotantosuhteiden järjestelmäksi, jolla on sellainen ja sellainen kehitys.

Muuten, nykyään tuo teoria on epäilemättä menettänyt luottonsa, ja mitä pikemmin venäläiset sosialistit käsittävät, että tieteen nykyisen tason vallitessa ei voi olla vallankumouksellista teoriaa marxilaisuuden ulkopuolella, mitä pikemmin he suuntaavat kaikki voimansa tämän teorian soveltamiseksi Venäjään, teoreettisesti ja käytännöllisesti,—sitä varmempi ja nopeampi tulee olemaan vallankumouksellisen työn menestys.

Kuvataksemme havainnollisesti sitä, minkälaista turmelusta herrat „kansan ystävä” tuovat nykykauden „köyhään venäläiseen ajatteluun” kehoittamalla intelligenssiä vaikuttamaan sivistyksellisesti „kansaan” oikean, todellisen teollisuuden „luomiseksi” j.n.e.—me esitämme, mitä sellaiset henkilöt sanovat siitä, joiden ajatustapa eroaa jyrkästi meidän ajatustavastamme, nimittäin „narodnojepravolaiset”, jotka ovat narodnajavoljalaisten suoranaisia, välittömiä jälkeläisiä. Kts. kirjasta: „Polttava päivän kysymys”, 1894. „Narodnoje pravo” puolueen julkaisema.

Annettuaan erinomaisen ripityksen sen lajin narodnikeille, jotka sanovat, „että Venäjä ei saa missään nimessä, ei edes laajan vapauden ehdollakaan luopua siitä taloudellisesta organisatiostaan, joka turvaa (!) työntekijälle itsenäisen aseman tuotannossa”, jotka sanovat: „me emme tarvitse poliittisia, vaan järjestelmällisiä ja suunnitelmallisesti toteutettuja taloudellisia reformeja”, narodnojepravolaiset jatkavat:

„Me emme ole porvariston puolustajia ja vieläkin vähemmän sen ihanteiden ihailijoita, mutta jos kova kohtalo antaisi kansan valittavaksi — „suunnitelmalliset taloudelli-

set reformit” zemstvopäällikköjen suojeluksessa, jotka suojelisivat innolla niitä porvariston hyökkäyksiltä, taikka antaisi ne poliittisen vapauden pohjalla, s.o. niillä ehdoilla, jotka turvaavat kansalle etujensa järjestyneen puolustuksen,— niin luulemme, että valittuaan viimeksimainitun kansa saisi pelkkää voittoa. Meillä ei ole nykyään „poliittisia reformeja”, jotka uhkaisivat riistää kansalta sen itsenäiseltä näyttävän taloudellisen organisation,— mutta on se, mitä kaikilla ja kaikkialla on tapana pitää porvarillisena politiikkana, joka ilmenee mitä karkeimpana kansan työn riistona. Nykyään meillä ei ole laajaa enempää kuin suppeaakaan vapautta, vaan on säätyetujen suojelua, josta perustuslaillisten maiden agraarit ja kapitalistit ovat jo lakanneet haaveilemasta. Nykyään meillä ei ole „porvarillista parlamentarismia”, yhteiskuntapiirejä pidetään luodinkantaman päässä hallitustoimista,— mutta on herroja Naidenoveja, Morozoveja, Kazeja ja Beloveja, jotka vaativat Kiinan muurin pystyttämistä etujensa suojaamiseksi, rinnan „meidän uskollisen aatelistomme” edustajain kanssa, jotka menevät niin pitkälle, että vaativat itselleen ilmaista luottoa 100 rpl. desjatiinaa kohti. Heitä kutsutaan komissioihin, heitä kuunnellaan kunnioituksella, heidän äänellään on ratkaiseva merkitys maan talouselämän tärkeimmissä kysymyksissä. Ja kuka samaan aikaan esiintyy kansan puolesta ja missä? hekö, zemstvopäälliköt? Eikö juuri kansaa varten suunnitella maatalouden työläiskomppanioita? Eikö juuri nyt ole kyynillisyyttä lähentelevällä avomielisyydellä ilmoitettu, että kansalle on annettu maaosuus yksinomaan verojen maksamista ja velvollisuuksien suorittamista varten, kuten Vologdan läänin kuvernööri sanoi kiertokirjeessään? Hän vain puki sanoiksi ja lausui julki sen, mitä itsevaltius tai oikeammin sanoen byrokraattinen absolutismi politiikassaan fataalisesti toteuttaa”.

Niin hämäriä kuin narodnojepravolaisten käsitykset yhä vielä ovatkin siitä „kansasta”, jonka etuja he tahtovat puolustaa, niistä „yhteiskuntapiireistä”, joita he edelleenkin pitävät luottamusta ansaitsevana elimenä työn etujen suojelemiseksi,— niin joka tapauksessa ei voida olla tunnustamatta, että „Narodnoje pravo” puolueen perustaminen on askel eteenpäin, askel sitä kohti, että harhakuvitelmat ja haaveilut „muista teistä isänmaata varten” heitetään

lopullisesti syrjään, että pelkäämättä tunnustetaan todelliset tied ja niiden perustalla etsitään aineksia vallankumouksellista taistelua varten. Siinä ilmenee selvästi pyrkimys demokraattisen puolueen muodostamiseen. Puhun vain „pyrkimyksestä”, sillä narodnojepravolaiset eivät valitettavasti noudata peruskatsantokantaansa johdonmukaisesti. He puhuvat yhä vieläkin liitosta ja yhdistymisestä sosialistien kanssa haluamatta ymmärtää sitä, että työläisten vetäminen yksinkertaiseen poliittiseen radikalismiin merkitsee vain työläisintelligenttien irrottamista työväenjoukoista, merkitsee työväenliikkeen tuomitsemista voimattomuuteen, sillä se voi olla voimakasta vain työväenluokan etujen täydellisen ja kaikinpuolisen ajamisen perustalla, pääomaa vastaan käytävän taloudellisen taistelun pohjalla, joka sulautuu erottamattomasti yhteen poliittisen taistelun kanssa pääoman lakeijoita vastaan. He eivät halua ymmärtää sitä, että kaikkien vallankumouksellisten ainesten „yhdistyminen” saavutetaan paljon paremmin erilaisten etujen * edustajien erillisen järjestämisen avulla ja määrättyissä tapauksissa molempien puolueiden yhteisen toiminnan avulla. He nimittävät puoluettaan yhä vieläkin „sosiaalivallankumoukselliseksi” (kts. „Narodnoje pravo” puolueen Manifestia, joka on päivätty 19 p:nä helmikuuta 1894), vaikka samaan aikaan rajoittuvat yksinomaan poliittisiin reformeihin kiertäen mitä huolellisimmin meidän „kirotut” sosialistiset kysymyksemme. Puolueen, joka kutsuu niin kiihkeästi taisteluun harhakuvitelmia vastaan, ei pitäisi johtaa muita harhakuvitelmiin heti „manifestinsa” ensimmäisillä sanoilla; ei pitäisi puhua *sosialismista* siellä, missä ei ole mitään muuta kuin *perustustaillisuutta*. Toistan kuitenkin, ettei narodnojepravolaisia saa arvioida ottamatta huomioon sitä, että he polveutuvat narodnajavoljalaisista. Siksi ei voida olla tunnustamatta, että he ottavat askeleen eteenpäin perustellessaan yksinomaan poliittista taistelua, jolla ei ole yhteyttä sosialismiin, myös yksinomaan poliitti-

* He itsekin vastustavat uskoa intelligenssin ihmeittäkevään voimaan, he itsekin puhuvat välttämättömyydestä saada taisteluun mukaan itse kansa. Sitä vartenhan on välttämätöntä, että tuo taistelu sidotaan tiettyihin jokapäiväisiin elinnetuihin, on siis välttämätöntä, että osataan erottaa toisistaan erilaiset edut ja vedetään niitä taisteluun erikseen... Mutta jos nuo erilaiset edut jätetään pelkkien poliittisten vaatimusten varjoon, jotka ovat käsitettäviä vain intelligenssille, niin eikö se merkitse taaskin kääntymistä takaisinpäin, rajoittumista taaskin yksistään vain intelligenssin taisteluun, jonka voimattomuus äsken juuri tunnustettiin?

sella ohjelmalla. Sosialidemokraatit toivottavat narodnojepravolaisille kaikesta sydämestään menestystä, toivovat heidän puolueensa kasvavan ja kehittyvän, toivovat heidän lähentyvän kiinteämmin niihin yhteiskunnallisiin aineksiin, jotka ovat nykyisen taloudellisen järjestelmän * kannalla ja joiden *jokapäiväiset* edut ovat todella mitä kiinteimmässä yhteydessä *demokratism*in kanssa.

„Kansan ystävien” sovitteleva, pelkurimainen, sentimentaalis-haaveellinen narodnikkilaisuus ei voi pysyä kauan pystyssä, kun sen kimppuun hyökkäävät kummaltakin puolelta: poliittiset radikaalit siitä, että he saattavat osoittaa luottamusta byrokralialle, että he eivät ymmärrä poliittisen taistelun ehdotonta välttämättömyyttä;— sosialidemokraatit siitä, että he yrittävät esiintyä miltei sosialisteina, vaikka heillä ei ole mitään tekemistä sosialismin kanssa, ei minkäänlaista käsitystä työtätekevien sorron syistä eikä käynnissä olevan luokkataistelun luonteesta.

* (S. o. kapitalistisen järjestelmän) — eikä tuon järjestelmän ehdottoman kieltämisen ja sitä vastaan käytävän armottoman taistelun kannalla.